MIHAIL SADOVEANU

MIHAIL SADOVEANU

Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi Vodă.

După Fraţii Jderi, apărut în 1979, volumele de faţă cuprind, în ordinea cronologică a primei apariţii, patru dintre cele mai cunoscute romane istorice ale lui Mihail Sadoveanu: Neamul Şoimăreştilor (1915), Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă (1929), Nunta domniţei Ruxanda (1932) şi Nicoară Potcoavă (1952). Textul este reprodus după ediţiile: Zodia Cancerului, Neamul Şoimăreştilor, Bucureşti, Editura pentru literatură. 1969; Creanga de aur, Măria sa puiul pădurii, Nunta domniţei Ruxanda. Bucureşti. Editura pentru literatură. 1969; Viaţa lui Ştefan cel Mare, Nicoară Potcoavă, Bucureşti, Editura Minerva, 1970. apărute sub îngrijirea lui Constantin Mitru.

CUPRINS:

I 1
În care se vede cum intră în Moldova un călător dintr-o ţară depărtată şi cum Ilie Turculeţ nu-i numai căpitan de steag, ci şi cetitor de stele 1
II 3
Apare beizade Alecu Ruset şi ceteşte o scrisoare de la un prietin 3
III 5
Aici se vede că trecerea Siretului se face într-un chip cu totul deosebit; se vede şi cine-i Vâlcu Bârlădeanu; apoi încep să se ivească autohtonii 5
IV 9
Urmează alte apariţii din ce în ce mai minunate 9
V 12

Domnul abate de Marenne face cunoştinţă cu dumnealui Lăzărel Griga, şătrar 12
VI 14
Vorbeşte tot despre dumnealui răzăşul Griga şi despre un vin de la Matiaş, precum şi despre nişte lăutari şi nişte sarmale, – totul spre desfătarea domnului abate Paul de Marenne 14
VII 19
Unii sfătuiesc, alţii dorm 19
VIII 22
Moldovenii cunosc leac pentru mahmuri, ori de ce naţie ar fi 22
IX 23
Drum spre Iaşi 23
X 25
Scaunul ţării Moldovei, măria sa Georgie Duca-Vodă şi curtea sa 25
XI 28
Popas la Iaşi 28
XII 30
Beizade Alecu Ruset dovedeşte deodată o putere tainică 30
XIII 32
Se vede că şi cei doi lioveni nu sunt nişte nevrednici 32
XIV 35
Veste de la domniţa Catrina 35
XV 38
Despre tulburări în ţară şi viclenia unor boieri divaniţi 38
XVI 41
Mare masă domnească 41
XVII 44
Întâlnire de dragoste, cu care prilej dădaca Măgdălina îşi dovedeşte meşteşugurile 44
XVIII 47
Hotărârile cinstitului divan al măriei sale 47
XIX 53

Abatele Paul iese din târgul Iaşilor, ur-mind calea spre împărăţie, pe alte drumuri fără păreche în lume 53
XX 56
Îl întâmpină pe domnul abate o mică ploaie de început de toamnă 56
XXI 59
Unde se vădeşte mai bine vrednicia fraţilor lioveni 59
XXII 62
Alte puteri ale Măgdălinei dădaca 62
XXIII 65
Se vede cum beizade Alecu poate aluneca spre o marc primejdie şi ce părere are despre asta Vâlcu Bârlădeanu 65
XXIV 69
Despre cele şase semne care s-au arătat într-o iarnă, în zilele Ducăi-Vodă 69
XXV 72
Mila Ducăi-Vodă 72
XXVI 74
Domniţa Catrina începe să poruncească 74
XXVII 79
Depărtată cale spre rai 79
XXVIII 82
Arată că, în intimitate, şi cei mai înfricoşaţi stăpânitori pot fi oameni; şi că. uneori, o partidă de şah o poţi câştiga pierzând-o 82
XXIX 87
Nu numai abatele Paul filosofează, ci şi Vâlcu Bârlădeanu.
XXX 90
Despre dobânzile întârziate ale lui beizade Alecu Ruset 90
XXXI 94
Unde Vilcu Bârlădeanu crede tot mai mult că-i mai cuminte decât stăpânul său. Dar cel mai cuminte dintre toţi e altul 94
XXXII 99
Pregătiri de mare nuntă domnească 99
XXXIII 104

Cel din urmă, în care domniţa Catrina mai vede o dată pe beizade Alecu 104

I.

În care se vede cum intră în Moldova un călător dintr-o ţară depărtată şi cum Ilie Turculeţ nu-i numai căpitan de steag, ci şi cetitor de stele.

Era la sfârşitul lunii septemvrie care, în Moldova, se chiamă brumărel, anul nou de la zidirea lumii 7188, iar de la Hristos 1679. Vara fusese fierbinte şi secetoasă. Bucatele puţine, cât îngăduise Dumnezeu să se facă, fuseseră strânse de mult de năcăjiţii pământeni. În podgorii, culesul se isprăvea şi roada viilor fusese bogată, – de aceea începuseră tabere de cară să se lase în jos cu poloboace goale, după vin nou, trecând printre costişe pleşuve şi imaşuri arse. Măcar mângâierea aceasta a vinului nu uitase Cel-a-toate-cumpănitor s-o agonisească Moldovei. După cum şi norodul cel prost zice: vinul e bun şi la bucurie, şi la scârbă. Şi cum, deasemeni, psalmistul cel vechi adaogă: vinul veseleşte inima omului şi foloseşte mădularelor lui.

De câteva zile trecuse din Ţara Leşască hotarul un străin, care venea de mai departe şi urma, cu tovarăşi, drumul cel mare din valea Siretului. Era un cuvios personagiu eclesiastic din ordinul sfântului Augustin. Sub mantaua-i largă de postav întunecos se gâcea un trup, de şi scund, încă destul de voinic şi destul de sprinten; iar de sub glugă privea o faţă blândă cu trăsături fine şi spirituale. Şi alte semne ascunse ale întregii lui fiinţi dovedeau că haina aceea umilită nu acoperea un călugăr de rând. Călărea pe-un murg mărunt bucovinean, împodobit, de-a dreptul pe păr, c-un lăvicer vrâstat, strâns c-o chingă de funie. Calul n-avea alte podoabe, nici scări: călătorul purta însă pinteni şi se ţinea ca un vechi călăreţ.

Într-adevăr, călugărul acesta nu era numai fratele întru Hristos Paul; ci era domnul abate de Marenne dintr-o familie veche franţuzească, scăpătată şi dăruită de Dumnezeu cu prea mulţi copii, însă şi cu destule protecţii la vremea lor. Domnia sa domnul abate de Marenne, după cât se putuse înţelege de la servii lui aproape muţi, călătorea din Apus spre Răsărit la necredincioşi, ca să le ducă lumina cea adevărată. În realitate, poate, era însărcinat c-o solie tainică. Dar nimeni nu ştia că poartă o asemenea solie. Căci marchizul de Croissy, secretar al Regelui Soare la afacerile străine, îi încredinţase strict personal misiunea în cabinetul său din Paris, la mijlocul lunii august, şi domnul abate de Marenne era obişnuit cu asemenea însărcinări şi ştia să păstreze secretul. Neştiindu-se că-i vorba de un secret, nimeni de altfel nu încerca să-l ispitească; cel puţin deocamdată. Cei care nu credeau în opera-i de misionar tăceau zâmbind şi credeau ce pofteau. Oarecare greutăţi avusese pe drumurile nemţeşti, greutăţi în legătură mai ales cu poliţia foarte curioasă a măritului împărat Leopold; de aceea domnul de Marenne umblase încet şi păruse că se duce dintru-ntâi Ia miază-noapte; dar, după ce păşise în Republică, leşii îl lăsaseră să treacă fără nici un năcaz, deoarece raporturile lor cu ţara franţuzească erau bune.

Slujitorii care-l întovărăşeau pe domnul abate, călări şi ei pe mârţoage slabe, erau în număr de patru. Doi erau valeţii lui de credinţă şi de casă, care veneau cu el de la Paris. Ceilalţi doi erau oameni năimiţi, nişte străini pe jumătate clerici dintr-o mănăstire pravoslavnică de lângă Liov, care se nimeriseră să cunoască puţin limba moldovenilor şi care vorbeau destul de bine tătărăşte şi turceşte. Avea nevoie de ei nu numai la Iaşi şi-n Moldova, ci mai ales la serascherul de la Obluciţa, la Odrii şi la Stambul. De ce neam erau aceşti cunoscători de limbi barbare nu se putea şti bine şi abatele de Marenne, de când îi luase cu el, îşi bătea capul să descurce această interesantă problemă.

Călăuzul era oştean, moldovan de seminţia lui, în slujba leşilor. Era om cunoscut în marginea Ţării Leşeşti şi a celei moldoveneşti; îl cunoşteau şi cazacii şi mai ales tătarii: aceştia din urmă pentru multe răutăţi şi pagube pe care le suferiseră de la el. Nici moldovenii nu puteau spune că-l cunosc din faima binefacerilor. Chiar şi pentru cei de-un neam cu dânsul, slujba lui fusese de multe ori crudă. Era Ilie Turculeţ, – căpitan de steag de strânsură, slujind în amestecurile şi războaiele necurmate ale acelor timpuri. Drumurile din Ţara-de-Sus erau în bătaia podgheazurilor de mazuri, cazaci şi poleci; cetăţuia Neamţu şi cetatea Sucevei erau ţinute de companii regulate şi tari de nemţi, pe când Cameniţa polonează căzuse sub domnia Sultanului. Puterea lui Georgie Duca-Vodă, Domn şi stăpân peste Moldova, se retrăsese deocamdată de deasupra acestui drum din valea Siretului.

Mai erau două ceasuri până la asfinţitul soarelui şi drumul către Roman fugea şi cotea gol, sub zboruri piezişe de cioare şi grauri. Domnul abate de Marenne, întorcând faţă spre slujitorii lui, întrebă ceva într-o limbă leşască încâlcită. Cei doi fraţi mănăstireşti bătură cu călcâiele în coastele căluţilor, apropiindu-se.

— Ce doreşte sfinţia ta? întrebă unul din ei, uscat şi subţire.

Celălalt, bălan şi bucălat, părea că dormitează. Ridică fruntea şi întinse şi el urechea.

— Rugaţi pe căpitan să-mi spuie dacă mai avem mult până la Săbăoani, zise abatele.

Căpitanul Ilie Turculeţ călărea înainte. Avea ureche ageră. Se opri.

— Mai avem un ceas de drum, vorbi el întorcând obrazu-i smead, cu ochi împungători şi sprâncenaţi. Ajungem la vreme în astă sară.

— Atunci e bine, încuviinţă franţuzul.

— E bine din două pricini, părinte, adăogi Turculeţ, luând rând alături de abate, cu calu-i roib bine încăpăstrit şi bine

înşeuat.
— A! din două pricini? Să vedem.
— Da. Întâi, că vremea are de gând să se schimbe; şi putem să ne punem la adăpost în casa părintelui Ambrozie Ungurul, în Săbăoani. Al doilea, că avem să ne întâlnim, înainte de a ajunge în sat, la Fântâna Lepşei, cu prietinul despre care s-a vorbit cuvioşiei tale şi după care am trimes încă de alaltăieri pe cei doi călăreţi ai mei…
— Ne întâlnim aici, la fântâna aceea, cu domnul Alexandru Ruset?
— Întocmai precum spun.
— Vestea e bună, ca şi cea a popasului, a mesei şi a odihnei. Mă bucur că mă întâmpin cu acest prietin pe care încă nu-l cunosc şi pe care-l preţuiesc din ceea ce mi s-a spus de el. Aş vrea să ştiu însă, domnule, ce astrolog ai consultat la Liov, de ştii că are să se tulbure vremea în ziua de luni 27 septemvrie, la apusul soarelui.
— Cuvioase părinte, n-am cerut sfat nici unui cetitor în stele; văd însă graurii în cârduri cu cioarele şi cu stăncile, şi cunosc mai ales după glasul acelor cioare şi acelor stănci că vremea se strică. Pe lângă asta ştiu că-n sara asta se pişcă lumina lunii. Şi am mai băgat de samă că vântul, care azi-dimineaţă ne aburea în faţă, a stat de la amiază; ş-acum alt vânt, cu alt cântec şi alt ascuţiş, a prins a sufla din spatele nostru, de către miezul nopţii…
Abatele de Marenne privi zâmbind cu admiraţie pe căpitanul Ilie.
— Observaţiile acestea, zise el, trebuie să le comunic unora dintre prietinii mei de la Academie. Cu cât merg mai spre răsărit, cu atât oamenii sunt mai aproape de natură şi de Dumnezeu.
— Aşa va fi fiind cum spune cuvioşia voastră, îngăimă Turculeţ, fără să priceapă comentarul abatelui; da' de plouat trebuie să ploaie, ori vine o furtună. Asta poate s-o înţeleagă orişicine. Şi dacă întrebi cuvioşia ta pe Istratie şi pe Afanasie, au să-ţi spuie şi ei că aşa este precum arăt eu.

— Nu mă îndoiesc, zâmbi de Marenne. Să întrebăm dacă doreşti; eu aş fi totuşi de părere să ne lipsim de discursurile unor oameni pe care i-am luat pentru altceva. Sunt în stare să găsească un izvor şi să adape caii, să-mi aducă un fagure de miere ş-o bucată de pită, să parlamenteze pentru găzduirea într-un bordei de troglodiţi, – bănuiesc însă că astrologi nu sunt ca domnia ta.

Se întoarse spre Istratie, cel uscat şi subţire:

— Frate Istratie, ce zici, are să se schimbe ori nu vremea?

Istratie slobozi un glas de bas profund, în desăvârşită nepotrivire cu fiinţa lui firavă.

— Cum, a vra Dumnezeu, se umili el închinându-se până pe coama calului; cum a vra Dumnezeu şi cum spune domnia sa domnul căpitan Ilie.

— Dar părerea ta, Afanasie, care este?

— Bine este, îngână subţire celălalt frate, şi se închină şi el cu evlavie; bine este cum spune dumnealui căpitanul Ilie, şi cum are să se milostivească Domnul Dumnezeu.

Valeţii franţuji ascultau nepăsători şi respectuoşi, neînţelegând absolut nimic. Abatele de Marenne se veseli la răspunsurile ucrainţilor, aruncând o privire de înţelegere spre Turculeţ. Apoi oftă, privind visător în lungul drumului şi aşteptând popasul şi odihna.

Peisagiul se desfăşura pustiu. În ponoare depărtate abatele bănuia aşezări omeneşti, sub pâcle de fum.

— Crezi că ne întâlnim cu prietinul nostru? întrebă el după un răstimp, cu oarecare grijă.

— Îl aud venind, răspunse căpitanul Turculeţ.

Abatele întoarse urechea, săltând din umeri. N-auzea nimic. Apoi tresări, înălţând nasul. De pe-o vale, la o cotitură de colnic, veniră până la el tropote grăbite de cai.

II.

Apare beizade Alecu Ruset şi ceteşte o scrisoare de la un prietin.

În lumina oblică a soarelui de toamnă scăpărară arme. Apăru un pâlc de opt ori zece călăreţi, în fruntea cărora se

vădea un boier tânăr moldovan pe-un arăbesc roib. Purta cizme roşii, contăş, cu guler şi mânicuţi de jderi, şi gugiuman de aceeaşi pelcică. Călărea în şa naltă, cu scări scurte, după moda necredincioşilor ismailiteni, ceea ce nu plăcu deocamdată domnului abate de Marenne. Straiul nu-i era strălucit, aşa precum ar fi fost de aşteptat de la un fecior de Domn desmierdat şi fără frică, cum îi mersese numele lui beizade Alecu. Purta puţine arme ca şi căpitanul Turculeţ: junghi la cingătoare în dreapta, sabie în stânga şi pistoale la coburi. De şi avea nume de bun oştean, se înfăţişa palid şi subţiratic; ochii priveau fără nici o străşnicie şi avea pe obraz un zâmbet nesilit.

După el veneau cei doi călăreţi oşteni ai lui Turculeţ; şi-n urmă oameni de ţară cu contăşuri proaste de suman şi căciuli de oaie, în spate însă cu săneţe lungi, lucru pe care abatele de Marenne ştiu să-l preţuiască precum se cuvine.

— E el, zise căpitanul Turculeţ cu mulţămire. Ne întâmpină mai curând decât credeam. Şi vine grăbit: se va fi întâmplat ceva. Prea cuvioase părinte, nu descălica.

De Marenne voise să descalece şi se opri.

Beizade Alecu îşi struni fugarul, apoi se plecă pe coama lui, scoţându-şi de pe plete gugiumanul şi închinându-se către străin. Îl salută într-o destul de bună limbă franţuzească, ceea ce făcu o plăcere nespusă abatelui.

— Am cinstea să văd în faţa mea pe domnul abate Paul de Marenne?

— Da, domnule. Cinstea-i de partea mea, căci mi se dă prilejul nenădăjduit să fiu oaspetele şi protejatul unui prinţ.

— Dă-mi voie, domnule abate, să te socotesc prietin şi să-ţi spun de la început că, în ţara asta şi-n împrejurările în care ne aflăm, protecţia mea nu înseamnă mare lucru. Calitatea de francez, strălucirea şi puterea regelui domniei tale sunt un scut mult mai bun.

— Asta se poate, domnule, atât cât nu sunt între duşmani. Şi mi se pare că n-am trecut de locurile primejdioase,

Beizade Alecu Ruset avu un râs scurt, care nu era tot aşa de plăcut ca zâmbetul.

— E adevărat, domnule abate. Zona e încă primejdioasă. De aceea m-ai văzut grăbindu-mă; şi Turculeţ poate a înţeles de ce nu v-am aşteptat lângă Fântâna Lepşei şi am venit cât am putut mai iute către dumneavoastră.

— S-a întâmplat ceva?

— Mare lucru nu; însă ceva s-a întâmplat; ş-am să fac judecător nu atât pe Turculeţ, cât pe domnul abate.

— Ce este, domnule? Mă vezi neliniştit, cum eram înainte de a trece graniţa Poloniei.

— Nu-i decât atât, că la Săbăoani în sat, venind slujitorii Domniei pentru strângerea dărilor, au fost împresuraţi şi loviţi de ostaşi nemţi. Cei care au scăpat au strigat ş-au chemat de la ţinutul Cârligăturii şi de la scaunul Domniei ajutor. Venind steagul de răzăşi, care e de rând la slujba domnească, a pus stăpânire pe sat. Dar şi nemţilor le-a căzut ajutor de la margine; ş-a fost acolo învăluire şi bătaie. Aşa că ungurii din sat au pus mâna pe ce-au avut şi unii stau să-şi apere ce-i al lor, iar alţii, lepădând tot, vor să fugă ca să-şi scape vieţile… Asta-i.

— Cum? au pătruns nemţii până la Săbăoani? întrebă surprins de Marenne.

— Au pătruns, şi mă mir. Slujba lor, la Ieşi, este să ţie trecătorile muntelui şi cetăţile de la poale. Au ieşit în valea Siretului fără poruncă şi cu primejdie – căci, oricât vor fi fiind de viteji, sunt putini, şi steagurile Domniei îi pot împresura şi apuca de grumaz.

— Au atacat Săbăoanii?

— Da.

— Atunci nu putem trece.

— Ba da; căci căpitanul Ilie Turculeţ e-n slujba craiului leşesc, ca şi nemţii. Iar din partea steagului Domniei n-ai a te îngriji, căci măria sa Duca-Vodă ştie că vii şi te-aşteaptă, dând porunci la toate dregătoriile până la Iaşi să fii bine primit şi petrecut.

— Totuşi, nu putem trece, urmă, neliniştit, abatele de Marenne.

Beizade Alecu avu iar râsul lui:

— Deci am avut dreptate să mă grăbesc, domnule abate; şi asta să-ţi fie cea mai mare dovadă a prietiniei mele.

— Nu înţeleg, prinţule.

— Zonele nemţeşti sunt pretutindeni primejdioase, chiar în afară de hotarele măriei sale împăratului Leopold. Aşa încât aflând şi nemţii craiului leşesc de la nemţii împărăteşti că la păgâni umblă misionari franţuji, vor fi cugetat că nu-i bine asta şi păgânii să fie lăsaţi mai bine cu legea şi blăstămul lor.

— Se poate.

— O, eu sunt sigur de asta; mai ales că măria sa împăratul Leopold presupune, fără nici o dreptate, că domnia ta duci la Ţarigrad un mesagiu al slăvitului crai Ludovic al paisprezecelea, un mesagiu ca multe altele, îndemnând pe turci să nu mai aşeze niciodată pace cu nemţii şi să ţie întru una războiul. Asta-i veche şi bună politică franţuzească, rămasă de la un mare om şi înţelept cancelar care se chema Richelieu, – ş-atunci nemţii, când aud de curier de la Paris, văd roş.

— Prinţule şi prietine, vorbi grav abatele de Marenne, te rog să nu crezi nimic din toate aceste vorbe şi fantasmagorii pe care le întreţine, din motive uşor de înţeles, poliţia împăratului Leopold. N-am nici o scrisoare şi nici un mesagiu şi nu sunt decât un misionar în răsăritul cel întunecat de nourii unor credinţi minciunoase. Asta ţi-o poate dovedi, domniei tale ş-o scrisoare pe care o am de la pan Vladislav, castelan de Katowice, prietinul nostru comun.

— Cum, domnule abate? ai o scrisoare de la pan Vladislav, şi nu-mi spui mai curând? Pan Vladislav e un bun prietin al meu, cu care am petrecut ani frumoşi la Cracovia, pe când eram acolo amândoi la învăţătură. Te rog, fă să mă bucur cu o clipă mai curând.

— Iată scrisoarea şi te bucură, domnule, zise zâmbind abatele de Marenne. Şi de vreme ce eşti de părere că, în orice caz, nu-i bine să trecem printr-o localitate unde s-a iscat tulburare şi unde nu putem avea popas de noapte, mă las în sama domniei tale. Fă cum crezi că-i mai bine, şi porunceşte.

— Da, răspunse cu grabă beizade Alecu, pe când desfăcea epistola castelanului leşesc, rupându-i peceţile. Domnule abate, cred de mai nainte tot ce-mi poate spune prietinul meu Vladislav în ceea ce priveşte misiunea domniei tale. Nu cred nimic din ce-am spus eu însumi. De căpitanul Turculeţ, aici de faţă, n-ai a te îngriji, deoarece el limba în care vorbim n-o înţelege. Poţi fi liniştit şi dinspre partea asta. Ca să fii şi mai liniştit, lăsăm Săbăoanii, unde n-avem nici o plăcere să stăm de vorbă cu nemţii Crăiei, şi abatem în stânga. Cunosc eu drumuri bune. Mergând pe ele potrivit, ajungem în locuri sigure şi mă voi simţi fericit să te găzduiesc la o mică şi săracă a mea proprietate cu vie, lângă târgul Hârlău, aproape de Cotnari.

— A, aproape de Cotnari…

— Da, aproape de Cotnari, râse beizade Alecu, aproape de acel loc încântat unde a lăsat Dumnezeu să crească la soare podgorii bune, din vinul cărora a gustat şi pan Vladislav. El îţi va fi vorbit de Cotnari şi-ţi va fi lăudat vinul lui.

— Pare că da, prinţule, mărturisi de Marenne, cu zâmbetu-i fin. De şi-mi plac lucrurile bune – pe care Dumnezeu desigur nu le-a făcut nici pentru proşti, nici pentru nevrednici – totuşi am dreptul să pomenesc localitatea aceea, pentru slujitorii credinţii mele, care se găsesc acolo. La Cotnari se află, după cât ştiu, un abate cu mitră, slujind într-o sfântă catedrală care ţine de Roma.

— Da, se află, domnule de Marenne, dar Dumnezeu se vădeşte acolo mai mult în podgorii decât în biserici.

Beizade Alecu se întoarse spre Turculeţ, şi de Marenne îl privi cu plăcere oftând uşor.

— Prietine Ilie, zise Alecu Ruset lui Turculeţ, vorbindu-i moldoveneşte; după cât am înţeles din răvaşul dumnitale, l-ai primit în samă la Liov pe părintele franţuz de faţă şi, fiind încredinţat cinstei dumnitale, răspunzi de el cu capul.

— Nu cumva nu putem trece la Săbăoani? întrebă oşteanul, înălţând nasu-i ascuţit şi adulmecând oarecum cu el în depărtare.

— Noi putem trece, căci la Săbăoani au lovit nemţi. Dar nu poate trece părintele franţuz. Căci pe lumea asta totdeauna Franţuzul şi Neamţul au trăit ca mâţa cu cânele. Va fi venit nemţilor noştri vreo ştire şi vreo bănuială de la nemţii cei din lăuntru şi-i bine să fim cu grijă cât purtăm cu noi lucru scump. Domniei tale ţi-a fost încredinţat acest franţuz de un hatman al Coroanei la Liov. Mie mi-l încredinţează cel mai bun prietin al meu din ţara Lehiei. Dumneata şi eu fiind, iarăşi, buni prietini, – uşor ne putem înţelege să abatem la stânga şi să luăm alt drum către Iaşi. Iar popasul care va fi să-l facem e locul meu, unde am vremelnică şi proastă aşezare în această ţară a Moldovei, – însă vin bun.

— Măria ta, răspunse Turculeţ, eu fac cum porunceşti, căci înţeleg că aşa-i bine şi ai dreptate. Asta în privinţa acestui popă. Iar în privinţa popasului de la Hârlău, ştii că am avut totdeauna bucurie de câte ori l-am văzut de departe. Şi mai tare m-am bucurat când l-am văzut de aproape, căci, ca drept moldovan, dau mare cinste şi laudă vinului de la Cotnari.

— Atuncea-i bine, prietine Turculeţ. Întoarcem în loc fără întârziere şi-o luăm de-a dreptul prin valea aceasta, până ce pălim la Heleşteieni. De-acolo aveam drum curat la Costeşti şi la Hârlău.

Pâlcul lui de oameni se amestecă cu cel al domnului de Marenne. Lăsând pe Turculeţ în stânga abatelui, beizade îşi luă loc în dreapta. Franţuzul se împotrivi, din politeţă, pentru atâta cinste cu care-l covârşea un fecior de domn. Însă beizade Alecu îl rugă să primească din prietine această rânduială. De altminteri protocolul nu putea să dureze

mult. După câteva sute de paşi, locurile se găsiră aşa de strâmte, de rupte şi prăpăstioase, încât fură siliţi să se înşire ca cocorii. Beizade Alecu rămase în frunte şi Turculeţ trecu la coadă. Părintele de Marenne urma îndată după prinţ.

Încă era lumină şi boierul moldovan putu în sfârşit, să cetească scrisoarea pe care de un pătrar de oră o ţinea desfăcută în mâna stângă.

Iată ce-i scria Vladislav, castelanul de Katowice: „Prea iubitului meu Alexandru Ruset, la Hârlău, în Moldova.

Eu Vladimir Kaminski, castelan de Katowice, îi trimet frăţeşti salutări.

Întâmplându-se să am mare plăcere a trecerii prin munţii noştri a domniei sale domnului abate Paul de Marenne, nobil francez şi persoană de credinţă a unor oameni foarte sus puşi în această lume, am stat cu domnia sa la vorbă şi la petrecere şi foarte mi-a priit. Îţi fac cunoscut că domnul abate de Marenne este un om prea cultivat şi mai ales filosofii cei vechi elini şi latini îi cunoaşte pe cele zece degete ale mânilor sale, la care putem adăoga şi degetele mânilor noastre. Foarte în onoare sunt la domnia sa lucrurile cărturăreşti, dar deopotrivă preţuieşte şi o masă îmbielşugată cu vin bun. Petrecând aicea la noi, mâncările i-au plăcut, şi aş putea spune că şi-a sărutat unele degete pe care a numărat filosofii; însă în ceea ce priveşte vinul n-am putut să fim noi, năcăjiţii în stânci de piatră, la înălţime. Noi i-am dat ce ni s-a părut că avem mai bun – nimerindu-se însă să aibă rămase în buclucurile sale numai două sticle de Burgund roş, domnul abate ne-a biruit, dovedindu-ne că noi ne îndeletnicim cu oţeturi pe care le-am botezat vinuri. Aşa ruşinându-ne şi neputându-i sta înainte cu nimic, ni s-a mai îndulcit scârba, aflând că domnia sa trece la Turc prin ţara Moldovei. La care Turc nu se duce pentru trebi politice şi diplomatice, ci numai din dragoste creştinească şi curiozitate ştiinţifică. Aflând că va trece prin Moldova, mi-am adus aminte de petrecerile noastre cu anume vin, pe

care-l aduceai cu mare grijă în butelci pecetluite de la viile domniei tale părinteşti de la Cotnari, pe când eram amândoi la învăţătură; şi de care vin am gustat şi când am fost în petrecere şi desfătare, la Domnia slăvitului tău părinte Antonie-Vodă. Atâta am gustat două zile şi două nopţi, având şi lăutari lângă noi şi chipuri de muieri cu slăvită frumuseţă, încât acele ceasuri nu le voi uita până ce Dumnezeu va hotărî sfârşitul zilelor mele.

Despărţindu-ne deci de domnia sa domnul abate Paul de Marenne, pe de o parte am închis un ochi cu lacrimi, blăstămând ticăloasele noastre afaceri şi slujbe care ne împiedică să-i ţinem tovărăşie până la domnia ta, iar pe de alta am deschis celălalt ochi cu zâmbet, gândindu-ne că îl putem trimete pe acest oaspete ca să-i dai să guste din acel vin; să vadă că nu-i pe lume numai Burgundul său roş şi că avem şi noi măcar prietini, în ţările cu soare, care pot să-i steie înainte cu ceva tot aşa de bun. Adăogând lăutari, pot spune că-i ceva şi mai bun.

Am aflat de războaiele şi timpurile neaşezate care sunt la Moldova şi să nu crezi domnia ta că noi huzurim. Ci şi noi trăim întru griji şi năcazuri.

E adevărat însă că înspre acel hotar al necredincioşilor acuma s-au stricat de tot treburile. Ş-am auzit că nu sunt numai năvăliri, şi tăieri, şi robiri, ci şi ciumă şi foamete, lucru care mult mă întristează, rugând pe Dumnezeu drept şi bun să aibă întru mila sa ţările şi seminţiile creştineşti.

Iar pe domnul abate de Marenne ţi-l dau în grijă şi-n samă ca pe-un prietin.

Fiind şi eu al domniei tale, cel mai bun şi care te doreşte mai mult, frate.”

III.

Aici se vede că trecerea Siretului se face într-un chip cu totul deosebit; se vede şi cine-i Vâlcu Bârlădeanu; apoi încep să se ivească autohtonii.

Dorind să mai cetească o dată scrisoarea şi lăsând în lungul coapsei mâna stângă în care o ţinea, beizade Alecu

întoarse spre oaspetele său ochii albaştri, încă înegurаţi de amintiri.

— Rog pe domnul abate, zise el, să binevoiască a mă ierta.

— Minunată hrană pentru inimă sunt scrisorile plăcute, îi răspunse de Marenne. Văzându-te cu ce luare aminte ceteai, te invidiam. Şi mă gândeam că numai astfel poate plăti invenţia scrisului veninul pe care-l toarnă în noi misivele cu veşti rele.

— Prea adevărat, încuviinţă boierul cu glas deodată schimbat; şi, fără voie, ridică în dreptul inimii scrisoarea desfăcută, apăsând-o asupra contăşului.

Rămase privind în lungul văii cuprinse de umbră. În urmă, soarele căzuse în asfinţit şi-n nouri. Abatele, ca om încercat şi bun cunoscător al sufletului omenesc, înţelese, fără să aibă nevoie de întrebări, că la pieptul tovarăşului său, unde se alipise scrisoarea cea bună, sta păturită în haină alta, stropită de slove înveninate.

Beizade Alecu îşi scutură fruntea, părând a alunga ţânţari nevăzuţi şi strecură în coburul din stânga scrisoarea castelanului de Katowice.

— Încă o dată mă rog de iertare, domnule abate de Marenne; mai ales că, pe lângă grosolănia pe care o săvârşesc, răpesc timp călătoriei noastre şi întârziem în locuri deşerte. Abia ajungem la malul Siretului şi mai avem încă drum, după ce scăpăm dincolo.

— Avem de trecut apa Siretului? se interesă domnul de Marenne. Atunci asta-i încă o întârziere.

— De ce?

— Pentru că tovarăşul nostru, domnul Turculeţ căpitanul, nu e numai oştean, ci şi cetitor de stele; şi domnia sa mi-a prevestit schimbarea vremii.

— Cum se poate?

— Aşa precum am cinstea a-ţi vorbi. Argumentele sale se bazează pe lucruri disparate: paseri, vânt şi lună; cu toate acestea sunt argumente. Şi dacă prorocirea se împlineşte, deşi voi fi cu totul dezolat, îl voi felicita.

— Atunci greşala mea se agravează, vorbi beizade Alecu încruntând sprânceana. Cu toate acestea obrazul lui părea că nu poate fi părăsit de zâmbet. Să silim caii şi să ne aducem aminte că majoritatea profeţiilor nu se realizează.

— Doresc şi eu domnului Turculeţ să fie profet mincinos; îţi mărturisesc însă că şi-a făcut prognosticul într-un chip cu totul impresionant şi sigur. De altminteri observ nouri în urmă, la apus, şi mi se pare că vântul sporeşte.

— Profeţia lui Turculeţ nu mă miră, domnule abate, căci şi oamenii noştri cei proşti de la sate pot cunoaşte lucruri ale naturii pe care noi le învăţăm din cărţi; însă nu-mi place şi n-aş voi s-o cred.

— Atuncea să n-o cred nici eu, prinţule; dar să grăbim caii.

— Să-i grăbim.

— Hm! lesne de spus. Încercarea pentru mine prezintă oarecare greutate. Căluţul meu nu-i dintre cei voinici şi bine hrăniţi. Când am pus banul de argint în palma ţăranului de la care l-am cumpărat, i-am putut număra coastele. Atunci, omul, ruşinându-se, a mai adăogit şi acest lăvicer. Cu ceea ce mai am dedesubt şi mi-a rămas de la şaua furată cu tot cu calul meu şi cu ceilalţi cai ai slujitorilor mei, – pot călări la pas potrivit, dând laudă lui Dumnezeu. Ca vântul care suflă nu voi putea însă merge niciodată. Mai ales că suflă din ce în ce mai grăbit.

— Ce-i de făcut atunci? vorbi beizade Alecu mai mult către sine-însuşi. Iată cum lectura unor scrisori poate împuţina inteligenţa omenească. Rogu-te să mă ierţi a treia oară, domnule de Marenne, că n-am înţeles un lucru atât de simplu.

— Care lucru, domnul meu?

— Am socotit că ţii să umbli ca Domnul nostru Hristos pe asinul său şi-am scăpat din vedere că un nobil trebuie să călărească altfel. Nici n-am observat că ţi-au rămas pintenii şi n-ai ce face cu ei. Dar lucrurile se pot drege… Am ajuns la malul apei şi am un om pe care-l chiamă Vâlcu Bârlădeanu,

care are să ne scape din încurcătură. Bârlădene! strigă el, înălţându-se şi întorcându-se în scări.

— Aici-s, măria ta, tresări cu răcnet unul din ţărani, grăbindu-şi calul şi înfăţişându-se.

Era un fel de uriaş adus puţin din şale, cu pletele cărunte curgându-i pe umeri. Avea sprâncenele groase ca şi mustăţile şi privea ascuţit de după ele ca de după nişte tufe.

— Acesta-i un pădurar al meu, lămuri beizade Alecu. Ascultă, Bârlădene. Aici părintele descalică şi-l trecem apa.

— Am înţeles, măria ta.

— Şi după ce trecem apa, Bârlădene, dai sfinţiei sale calul tău, să putem umbla mai repede, căci sfinţia sa nu poate călări cum se cuvine pe mârţoaga asta fără şa.

— Am înţeles, măria ta.

— Iar tu, Bârlădene, te vei nevoi pe acest căluţ şi te-i ţinea de noi cum vei putea.

— Mă ţin, măria ta, de ce să nu mă ţin?

— Cată să ne grăbim, Bârlădene, căci, după cât spun unii şi alţii, are de gând să vremuiască.

— Asta-i numaidecât, măria ta. La noapte, plouă.

— Iată o confirmare a profeţiei căpitanului Turculeţ, se adresă către abate boierul. Bârlădeanul meu prevesteşte şi el ploaia.

— Atuncea nu ne rămâne, prinţule, decât să ne plecăm capetele şi să ne resemnăm; căci se mai iveşte o greutate.

— Nu înţeleg. Ce greutate?

— Nu văd, prinţule, nici pod fix, nici pod umblător. Ai cumva de gând să încercăm o baie în această frumoasă apă? Anotimpul mi se pare cam nepotrivit.

— Deocamdată să descălicăm, răspunse beizade Alecu. Mă bucur tot mai mult că am un tovarăş cum îmi place mie şi te rog să ne ierţi pentru mijloacele noastre primitive şi ruşinoase de a trece râurile.

— După cât înţeleg, suntem la un vad, oftă abatele de Marenne.

La glasul lui beizade Alecu, pâlcul de oameni se bulucise în marginea luncii de sălcii. Zimţuit şi tulbure, Siretul fugea pe pietrişul vadului, murmurând uşor în singurătate şi-n pustie. Vântul scutura asupră-i foiţi galbene.

Căpitanul Ilie Turculeţ ieşi înainte şi trecu cel dintâi. Oştenii şi oamenii intrară după el cu desăvârşită nepăsare, luând între dânşii, cu îndemnuri mute, pe slujitorii de limbă străină.

Bârlădeanu într-o clipă zvârlise din picioare în năsip ciubotele şi lepădase iţarii de lână. Grămădindu-şi buclucurile în suman, le potrivi şi le legă pe căluţul bucovinean al abatelui. Înodă frâul căluţului bucovinean al abatelui de coada calului său. Apoi, gătind toate, se întoarse către oaspetele străin, aşteptând. Ca om deosebit de ager ce se afla, abatele de Marenne înţelese ce i se cere. Se urcă, ajutat de beizade Alecu, în spatele Bârlădeanului şi-şi potrivi în echilibru trupul bine hrănit.

— Ţin'te vârtos, îi zise pădurarul, în limba lui moldovenească.

Abatele de Marenne înţelese şi acest îndemn, nu crezu însă de cuviinţă să răspundă franţuzeşte.

Bârlădeanu apucă frâul calului său şi îndată se mişcă şi căluţul din urmă. Cu caii după el şi cu abatele deasupra, intră în vad şi-l trecu liniştit, udându-se până la brâu. Beizade Alecu veni şi el în urmă, călare ca şi cei dintâi.

La celălalt mal ţăranul intră iar în ciubote şi-n iţari, îşi înfăşură pe el sumanul şi-şi trecu în spate săneaţa. Privi cu mirare cât de uşor încalecă străinul în şaua lui şi clătină din cap către stăpânul său:

— Văd că papistaşii ştiu să încalice ca şi popii noştri.

De data asta de Marenne nu înţelese şi ceru lămuriri lui beizade Alecu:

— Ce spune?

— Domnule de Marenne, Bârlădeanu îşi exprimă admiraţia pentru felul cum te-ai ridicat în şa.

Abatele se simţi cu deosebire măgulit şi întoarse o privire prietinoasă către om. Dar Vâlcu Bârlădeanu sărise pe calul cel mărunt şi, bătându-l cu călcâiele, îl făcu să zvâcnească într-un umblet iute şi şerpuitor. Dintre toate lucrurile câte se petrecuseră într-un pătrar de ceas, acesta i se păru abatelui de Marenne cel mai bizar.

— Căluţul meu îmi arată că nu l-am cunoscut, mărturisi el, uimit. Sunt nevoit, în această ţară, să încep nişte tablete nouă; e vădit că am de însemnat fapte vrednice de amintire. Aş fi curios, prinţule, urmă el puţin maliţios, şi cunosc podurile de piatră pe care le aveţi aruncate peste râuri.

— Domnule de Marenne, răspunse beizade Alecu, la dorinţa aceasta, Bârlădeanul meu ţi-ar răspunde că aşa ceva nu se poate vedea în ţara noastră. Noi, de la dacii cei vechi, am păstrat mijloace mai simple şi mai sigure de trecut apele. Tot Bârlădeanu ţi-ar spune, iubite domnule abate, că dispreţuieşte orice arhitectură meşteşugită, preferând bordeiele şi peşterile pe care Domnul Dumnezeu le pune mai cu uşurinţă la îndămâna făpturilor sale.

De Marenne se uită cu îndoială spre boier. Îl văzu serios şi grav, – cu toate acestea era încredinţat că glumeşte.

Privi în urmă, la dunga de nouri a asfinţitului, înflăcărată de soare, apoi la cerul înalt de deasupra şi judecă în sine că sara vine cu linişte şi pace. – „Vorbele acestor oameni înşală, – cugetă el veselindu-se în sine, – numai rânduielile eterne ale lui Dumnezeu sunt sigure. Să grăbim cu încredere spre odihna zilei.”

Pâlcul de călăreţi grăbea într-adevăr, în urma căpitanului Turculeţ, care şi el acuma galopa în urma lui Vâlcu Bârlădeanu, cunoscător al locurilor. Pădurarul fugea înainte ca o nălucă – deasupra siluetă de uriaş şi jos gânganie cu picioare mărunte. De Marenne îşi sili fugarul cu pintenii, ţinându-se alături de Alecu Ruset. Şi după ce sui dealul, privirile-i fură izbite de o privelişte cu totul nouă, ca şi cum ţara, cu lumina şi peisagiul, s-ar fi schimbat printr-un farmec.

Cavalcada fugea cotii, iepureşte, pe valea cealaltă – fugea într-o vale de umbră, care părea că nu se mai isprăveşte, O pădure începea în dreapta şi îmbrăcă pământul în valuri, spre zări nesfârşite. Vântul suna în stejarii din margine. Undeva, în fundul adâncului, în direcţia unde se cufundau călăreţii înşiraţi câte unul, lucea un lac. Era o fantasmagorie de vis de nespusă frumuseţă, ca un pământ feciorelnic descoperit întâi. Nicăieri nu se bănuia prezenţa omului.

Lăsând îndărăt lucirea măreaţă a asfinţitului, abatele de Marenne începu să coboare, întrebându-se ce căi minunate şi cotite îi rezervă clipa viitoare în aceste singurătăţi. Dintr-odată, pe neaşteptate, într-o râpă nebănuită, în partea pădurii, îi apăru omul.

Tresări, căci această apariţie nu era în armonie cu sentimentul şi cu aprecierile sale din clipa precedentă. Nu era în armonie nici cu ceea ce în chip obişnuit cunoştea el despre această nobilă operă a Celui-prea-puternic. Din risipiturile câtorva colibe acoperite cu stuh, grămădite în rovină, o fiinţă în zdrenţe răsări ameninţătoare, înarmată c-un par, rupt din lăstarii de-aproape. Privea spăriată, printre pletele pe care i le zbătea vântul dinaintea ochilor, încâlcindu-i-le cu barba zbârlită. O droaie de câni slabi, – arcuiţi şi cu cozile subpuse, un fel de lupi ai foametei, – ieşise la cărare, în juru-i, lătrând sălbatic şi urlând.

Tovarăşii dinainte se opriseră. Se opri şi de Marenne lângă beizade Alecu.

— Ce se întâmplă? întrebă abatele, neliniştit.

Omul răcnea nedesluşit, ameninţând cu parul.

— E un fiu al pământului. răspunse râzând boierul.

— Ce doreşte?

— Să vedem.

Alecu Ruset îşi făcu loc. Bârlădeanu sărise de pe căluţ, apucase braţul omului şi-i smulsese arma preistorică. Lupii foametei, într-un concert înfricoşat, se împrăştiară loviţi în

dreapta şi în stânga. Rămaseră lătrând şi chelălăind la distanţă.

— Ce vrei, măi creştine? strigă Vâlcu.

Aşteptând să fie izbită, arătarea se dădu înapoi.

— N-auzi, măi? Răspunde ce vrei.

— Oameni buni! strigă deodată un glas nou: fie-vă milă şi iertaţi-mă!

Omul îşi plecă fruntea. Răspunse numai corul îndărătnic al cânilor.

— De ce să ne fie milă şi de ce să te iertăm?

Căpitanul Ilie îşi îndemnă calul, care lovi cu capu-n pieptul omului.

— Aici e sat, care se chiamă Năstureni, lămuri Vâlcu Bârlădeanu.

— Unde-s gospodarii? Cine-a prădat satul? întrebă căpitanul Turculeţ.

— Oi, boierilor şi domnilor, se tângui deodată omul c-o voce nefirească; parcă eu pot şti cine ne-a prădat? Zic să fi fost cazaci ori Ieşi. Alţii socot c-au fost oamenii stăpânirii care împlinesc birul. Acu-i săptămâna, ne-au luat vitele. Şi sculându-se satul, s-a bătut cu ei. Aşa că ne-au zdrobit şi ne-au tăiat, prădându-ne. Un sat sărac şi mititel ca al nostru nu se poate apăra.

— Unde-s oamenii?

— Unii au căzut şi nu s-au mai sculat. Alţii s-au îndârjit cu ce-au putut, ţinându-se după dânşii, cum se ţin cânii. Puţini s-au întors, fără izbândă. Ş-acu, cei care am rămas ne-am mutat în pădure!

— Unde în pădure?

— Apoi aici în pădure, în loc afund, unde avem poieni şi locuri ferite. Acolo strângem ce ne-a mai rămas. De spus nu vă spun unde, căci nu ştiu cine sunteţi. Mie nu aveţi ce-mi lua. Doar viaţa. M-am întors numai după javrele acestea, care or să vrea să meargă. Iar eu pe omul ista nalt îl cunosc a fi din părţile noastre, creştin moldovan ca şi noi. Dacă nu sunteţi oameni răi ori păgâni, daţi-mi drumul să mă duc.

— Du-te, omule, în drumul tău, la ale tale… vorbi cu dispreţ Alecu Ruset. Slujitorii mei nu ţi-au pricinuit nici o sminteală. De ce ai ieşit cu parul?

Omul rămase aplecat şi neclintit, proiectat pe lăstari şi părând, ca şi ei, crescut din pământ.

— Iată răspuns la întrebările noastre, se întoarse beizade Alecu spre abate. Nici el nu ştie ce vrea.

— Dar ce este? ce i s-a întâmplat? Parcă a încercat să spuie ceva.

— Nu-i decât un sat prădat.

— De cine?

— Nu se poate şti.

— Nu înţeleg. Ce face poliţia domnească?

— Probabil că face ceea ce se vede… răspunse beizade Alecu.

— Dreptatea şi ordinea sunt primele elemente ale unui stat, obiectă abatele de Marenne, jignit de nepăsarea tovarăşului său.

— Se poate, domnule abate, iată însă daruri cu care Dumnezeu ne va face surpriză într-un veac viitor. Am onoarea a atrage domniei tale marea-aminte că întindem şi se întunecă. Avem de făcut încă drum lung. Să lăsăm deci pământului pe fiul său şi să ne grăbim.

— Domnul meu, încercă să obiecteze abatele; datorăm asistenţă unui om care, mi se pare, crede în Isus, ca şi noi.

— O, de asta te rog să nu te îngrijeşti, domnule de Marenne, căci are un protector mai bun.

— Mi se poate explica ce protector poate avea, în afară de Dumnezeu?

— Nu-i destul? Dumnezeu a dat pădurea care se vede. Şi-n această pădure fiii pământului ştiu să găsească adăpost şi protecţia de care domnia ta se îngrijeşte. Să mergem. Ia-o înainte, Bârlădene.

Caravana porni cu grabă la vale, lăsând pe om tăcut şi pe câni urlând. Abatele de Marenne se supuse, împotrivă inimii

lui. Nemulţămirea şi-o manifestă lovind mai tare şi mai îndesat calul cu pintenii.

IV.

Urmează alte apariţii din ce în ce mai minunate.

Relaţia manuscriptă a domnului Paul de Marenne, abate de Juvigny, rămasă la biblioteca naţională parisiană, cuprinde lungi consideraţii morale şi filosofice asupra acestei călătorii Vers le grand Turc. Omul timpului, său pe de altă parte nu putea să nu amestece tot ceea ce era necesar folosului său personal, slăvind epoca Regelui Soare şi adăogând laude protectorului său domnul Charles Colbert marchiz de Croissy, ministru de externe, fratele marelui Colbert. Toate aceste lucruri acum ne interesează mai puţin. Preferăm să-l urmărim pe călătorul nostru în nişte amănunte de care ne mirăm acum şi care, pe vremea lui, poate păreau ridicole. Îndată după apariţia grotescă a sălbaticului cu parul, abatele, trecând iarăşi în locuri singuratice cu tovarăşii săi, văzu o fântâna cu cumpănă. Lângă ea se înălţa un frumos măr rotat, care mai păstra încă pe smicelele vârfului câteva poame roşii ca sângele. Fântâna era veche după cât arătau ghizdelele şi furca de stejar; avea însă cumpănă nouă şi ciutură de curând pusă. Mai la vale de măr şi de fântâna, câteva movili proaspete de ţărână şi câteva cruci albe de lemn abia cioplite.

Domnul de Marenne împărtăşi tovarăşului său impresia şi părerea pe care o avea despre mormintele proaspete:

— Fără îndoială că aici au fost îngropaţi acei oameni sărmani despre care mi s-a vorbit şi care au pierit luptând cu hoţii pentru avutul lor.

— Nu rămâne îndoială, răspunse Alecu Ruset.

— Nu înţeleg însă ce rost are o fântâna construită aici. Cine-a putut avea această idee bizară şi la ce i-a folosit osteneala? Am lăsat în urmă Siretul şi se mai vede încă în fundul văii, în ceaţa amurgului, lacul.

— Odată am avut şi eu această mirare, domnule abate, răspunse boierul, şi mi-am pus aceeaşi întrebare. Şi am

aflat răspunsul de la slujitorul acela al meu care-ţi este domniei tale simpatic.

— De la Bârlădeanu?

— Da. E fântâna pentru călători străini, întru amintirea morţilor. Bând cei vii, îşi potolesc şi cei morţi setea, pe cealaltă lume. O superstiţie ca multe altele.

— Cine ştie. răspunse visător abatele de Marenne. Atunci şi mărul acela cu fructe de sânge este tot al morţilor.

— Aşa se pare. Deşi mă vezi întrucâtva ruşinat, domnule abate, de primele impresii pe care le poţi avea călătorind în ţara mea, vei întâlni în multe locuri dovezi de circumstanţe atenuante. Trăim timpuri grele şi nu înţeleg de ce Dumnezeu a găsit cu cale să ne aşeze aşa de rău.

— Nu se vede asta, prinţule. Dumnezeu a pus aici un paradis.

— E adevărat: un paradis devastat.

— Hm! crezi că pentru barbarie şi devastare e vinovat Dumnezeu? Domnule, nu blăslăma.

— Poate ai dreptate, domnule de Marenne; în ce mă priveşte însă, nu vreau să fiu pus între cei din urmă dintre oameni, căci am avut şi plăcerea şi fericirea să văd ţara domniei tale, să studiez în Polonia, să trăiesc o parte din timp şi la Stambul, între urmaşi ai Bizanţului. Câte-odată, domnule abate, cuget cu întristare că am avut o soartă vitregă. S-ar fi cuvenit să mă nasc în timpuri de pace – căci ţara-i îmbielşugată şi grasă. Totuşi, prin contrast, odihna poate părea mai bună, mierea mai dulce şi vinul mai fin. Să ne plecăm fruntea, căci, după cum spune un compatriot al meu, cărturar ca şi domnia ta, nu sunt vremile sub cârma omului.

— Nu înţeleg, prinţule, ce se întâmplă aici, căci populaţia pământului e din familia noastră creştină şi găsesc oameni ca domnia ta.

— Nedumerirea domniei tale e justificată, domnule abate; nu-mi cere însă explicaţii, căci n-aş putea să le dau. Nu m-am ocupat în viaţa mea de asemenea studii grave. Constat

însă că domnia ta vii dintr-un stat care trăieşte rânduit şi fericit sub mâna Domnului său. Ştiu că la răsărit, – începând de la Ţarigrad unde-i în slavă Sultan Mehmet, şi sfârşind la India, unde-i mare împărat şi han Aurengzeyb, Dumnezeu a grămădit comori de clădiri, aur şi nestimate. Aicea însă, între lumi fericite, Domnul Dumnezeu a însemnat cu degetul hotar. Împăraţii lui Belzebut şi împăraţii Mielului lumii aici au ales loc al războiului lor. Fiind aşa, ţara cade şi se pustieşte de oameni.

Abatele de Marenne călări o vreme în tăcere, gânditor şi mâhnit, alături de tovarăşul său. Sara acoperise valea şi de pe răsărit năştea luna, din nouri şi codri.

Alecu Ruset avu râsul lui pripit.

— Domnule de Marenne, zise el, turcii, care sunt buni oşteni şi proşti filosofi, au totuşi o vorbă potrivită.

— Ce vorbă? vreau s-o cunosc şi eu.

— Toate trec. Deci vor trece şi aceste neplăceri.

— Îmi atribui, domnul meu, un sentiment pe care nu-l am.

— Vor trece toate, domnule de Marenne, ca şi ploaia care vine.

— Adevărat să fie? Vine ploaia? Unde-i adăpostul de care avem nevoie? Mai este mult până la un sat, ori un oraş?

Beizade Alecu râse iar.

— Prinţule, ai dreptate să râzi. Am pierdut însă din vedere să complectez descrierea năcazului meu, după ce am rămas fără cai. Furii de la marginea Ţării Leşeşti au găsit de cuviinţă să ia cu ei şi balotul meu de haine, – cu care n-au ce face. Desigur că, după ce au înţeles asta, le-au aruncat. Şi eu şi ei suntem păgubaşi. Ei au totuşi hainele lor: eu pe-ale mele nu le am. La vreme de ploaie înţeleg că proasta mea aventură e un adevărat dezastru.

— Mângâie-te, domnule abate. Căutând, vom găsi tot ce ne trebuie. Dacă n-avem noi, vom lua de la alţii. Aici aşa suntem deprinşi.

Abatele de Marenne mormăi cu îndoială o mulţămire. Punând mâna dreaptă pe crupa calului şi sucind capul, văzu

nourii care se îmbulzeau deodată din apus deasupra văii. Pe neaşteptate, peste vântul care curgea lin, se prăvăli altul, furios şi rece, cu zvon de frunze moarte.

Beizade Alecu se înălţă, chemând:

— Bârlădene!

— Porunca, măria ta! strigă pădurarul oprindu-şi căluţul.

— Bârlădene, este moară la heleşteul din vale?

— Este, măria ta, cum nu? moara lui Popa Nicoară. Chiar dac-o găsim pustie, putem intra cu caii într-însa până ce trece vântoasa asta. Ca să nu rebegească papistaşul. Am înţeles de la slujitorii lui franţuji că i-au furat blana nişte ruşi calici, la Colomeea.

— Atuncea, Bârlădene, bate-n cal şi chiuie la toţi să se lese la vale de-a roata, că iaca, ne-ajunge vârtej din urmă.

Rupându-se de lângă stăpân, pădurarul se repezi dând chiot cu străşnicie. începu o goană, pe care abatele o socoti sălbatică, totuşi, cu mândria nobleţii şi tinereţii lui trecute, se ţinu dârz şi-şi lăsă calul să galopeze până ce-I simţi plin de spumă. Atunci începură a bate şi picăturile de ploaie, ca halicele.

— Am ajuns! se auzi înainte strigătul lui Bârlădeanu. Beizade Alecu împărtăşi din fugă oaspetelui său vestea, şi abatele dădu laudă lui Dumnezeu. Pe când cu toţii descălecau îmbulzindu-se, furtuna se rupse într-o ploaie compacta.

— Este aici o moară, strigă boierul; ş-o lumină de jar îi izbi.

Nu era însă nicăieri nici moară locuită, nici moară pustie. Era o bucată de ruină spârcuită şi pe jumătate arsă: ajungea până la dânsa lucoarea unei vetre, în care ardeau în vâlvătăi dărâmături de copaci. Acest foc uriaş pâlpâia într-un fel de colibă naltă, întruchipată între două furci de fagi bătrâni dintr-o plasă de acoperiş de şindrilă a morii stricate. Sub şandrama, un uncheş lucra aplecat, cu barda sub pletele-i albe căzute. în jurul focului, bolovani şi trunchiuri arătau locuri de sfat.

— Aici, cu câteva clipe înainte de a sosi noi, au stat oameni… observă abatele privind mirat în juru-i.

Şi beizade Alecu, şi Turculeţ căpitanul băgaseră de samă scule de lemnărie şi trăisti risipite pe lângă locurile de şedere.

Bârlădeanu ieşi în ploaie şi-n vântul domolit de pâlcul de pădure şi dădu un chiot:

— Întoarceţi-vă, măi oameni buni, că nu-s tătarii l

— Ce spune pădurarul? întrebă abatele.

— Chiamă pe locuitorii insulei… răspunse boierul.

Oştenii şi ţăranii îngrămădeau caii în marginea adăpostului. Nimeni nu răspunse la strigătul năprasnic al Bârlădeanului amestecat cu freamătul ploii.

Bătrânul, care lucra aplecat, se înălţă din locul lui şi rămase într-o atitudine de spaimă holbată. Făcu din gâtlej: Ha! – şi barda-i scăpă din mână.

— Ce-i moşule? întrebă pădurarul.

Înfricoşat, bătrânul slobozi acelaşi sunet răguşit şi dădu înapoi, voind să se mistuie undeva, ca o dihanie.

— Bătrânul e surd… observă, râzând, beizade Alecu.

Constatarea aceasta răspundea unui adevăr. Oamenii îl împresurară cu întrebări amestecate. Moşul, văzând în juru-i râsete şi feţe fără duşmănie, se îmblânzi şi se întoarse. Căută cu ochii tovarăşii pe care-i ştia în preajma lui şi, negăsindu-i, înţelese. Culese de lângă lemnul pe care-l cioplea un corn şi, înălţându-l, suflă în el de câteva ori, cu înmlădieri scurte.

— Au s-audă ş-au să se întoarcă, zise el c-un fel de stranie veselie, în care pătrundea încă o rămăşiţă de teamă.

Abatele de Marenne pricepu întrucâtva jocul acesta grăbit de gesturi. Cu milă, văzu apărând câteva capete hirsute şi, din umbra de aproape, lucrătorii lemnari intrară înlăuntru, şiroind de ploaie. Se înfăţişară şi se închinară. Văzură că au de-a face cu boieri şi domni străini şi rămaseră în picioare, cu capetele descoperite şi plecate.

— Ce s-a întâmplat aici, oameni buni? întrebă beizade Alecu.

Ţăranii tăceau. Slujitorii boiereşti îi împinseră de la spate. Bârlădeanu îi îndemnă:

— Pas la măria sa şi spuneţi.

— Apoi ce să se întâmple, măria ta? se hotărî unul din ei să înceapă. Nu s-a întâmplat nimica, fără decât a ars moara. I-au dat foc săptămâna trecută, când au prădat în sat la Năstureni.

— Cine-a prădat? Cine-a dat foc?

— Apoi noi de unde să ştim, măria ta? Au fost oameni răi şi varvari, care s-au arătat de câtăva vreme pe lume. Moş Irimia Surdu zice că de-acu iese Antihrist între noroade. Au ars şi moara, şi noi acu ne silim s-o ridicăm iar. Asta-i moara lui Popa Nicoară ş-o stăpânesc răzăşii de la Costeşti. Ei ne-au trimes s-o tocmim. În două săptămâni cred că-i gata iar.

O clipă vorbitorul se opri şi privi în juru-i. Bătrânul Irimia Surdu îi făcu un semn.

— Aşa-i, reluă omul cu grabă, iaca, şi moşneagul şi noi vă poftim cu dragă inimă la sărăcia noastră: da' n-avem cu ce vă sta înainte; şi ne rugăm de iertare. Numai socot aşa că, dacă se alină ploaia, numaidecât cade la coliba asta răzăşul nostru pe care-l slujim şi la care lucrăm. El şi-a face datoria, că are de unde.

— Ce răzăş? Cum îl chiamă?

— Lăzărel Griga, şătrar, măria ta.

— Ce treabă are aici la vremea asta?

— Apoi trece către Costeşti, la aşezarea lui, venind din Fundu-Negru. Are el în pădure, depărtare de-aici un ceas, două prisăci în două poieni, în acel loc căruia-i zice Fundu-Negru. Şi s-a abătut să-şi vadă şi vecinii de la Năstureni care-s aşezaţi pe pământul Costeştilor: acei vecini pe care i-au fărmat şi i-au prădat răii. Acuma s-au tras în pădure şi şi-au săpat în grabă bordeie, într-un loc ferit. Iar dumnealui Lăzărel Griga şătrar s-a dus să-i vadă şi să-i deslege de foame şi de groază.

— Cum să-i deslege?

— Le-a deschis o groapă de orz, măria ta, ca să se sature şi să aibă şi pe iarnă. Cum stă ploaia, trece pe-aici întorcându-se la dumnealui acasă.

Oameni şi animale se liniştiră în adăpost, – caii cu capetele plecate spre umbră, oamenii cinchiţi pe vine în jurul pojarului. Bătrânul cel surd mai zvârli în foc o creangă de copac, apoi se întoarse la barda şi la lemnul lui, începând iar a bocăni ş-a ciopli. Beizade Alecu pofti pe domnul abate de Marenne să ia loc pe un butuc de fag şi, după ce-l aşează ca pe-un jilţ scump, îi lămuri convorbirea cu oratorul locului.

Oaspele străin privi încă o dată pe sălbaticii pământeni, cu mare curiozitate, apoi rămase tăcut la locul său, primind în faţă dogoarea flăcărilor, pe când deasupra vântul contenea şi rămânea numai ploaia, fremătând.

V.

Domnul abate de Marenne face cunoştinţă cu dumnealui Lăzărel Griga, şătrar.

Cum se potoli deplin vântul, iată sosi şătrarul, prin ultimele scuturături ale ploii. Oamenii îl vestiră când era încă departe şi dădea din când în când câte un strigăt, înfruntând singurătatea.

— Aista-i dumnealui răzăşul nostru, zise lemnarul, râzând.

În revărsarea văpăii, se văzu calul sosind, un cal cuminte şi domol, cu botul plecat spre pământ. În spatele lui, înfăşurat în contăş, se cumpănea dumnealui Lăzărel Griga, într-un chip cu totul deşănţat: când pe spate, când în dreapta, când în stânga, când spre coama calului. Animalul se ţinea bine şi liniştit şi-şi urma poteca, fără să aibă nevoie de frâu. Din când în când contăşul îngheboşat tresărea în sus ş-atunci pătrundea prin noapte acel răcnet întârâtat, împotriva nimănui – ori mai curând împotriva umbrei ori a duhurilor.

Calul veni la foc şi se opri. Şătrarul se cumpăni înainte, mai repezit decât de obicei, şi se prăvăli cu umărul pe lângă coamă, dar nici acum nu căzu, după legea pe care a

rânduit-o Dumnezeu băutorilor. Resortu-i de oţel îl aduse iar la loc. Se răsti mai supărat şi mai întărâtat decât până atunci.

— Cine-i acolo, măi?

— Noi suntem, jupâne şătrarule, răspunse cu bunăvoinţă oratorul lemnarilor. Descalică şi dă-ne pita şi brânza: şi primeşte oaspeţii care ţi-au sosit.

— Ce vorbeşti tu, măi Bârliba? Tu eşti, măi Bârliba?

— Eu sunt.

— Ce vorbeşti tu, măi Bârliba? Eşti beat?

Bârliba întoarse un zâmbet plin de admiraţie spre oaspeţi, fără să dea răspuns.

— N-auzi, măi? Care oaspeţi?

— Au căzut oameni străini la vreme de sară, jupâne şătrarule; şi i-a ţinut aici ploaia.

— Care ploaie? Asta-i ploaie? Eu nu vreau să ştiu de ploaie. Eu, cu calul meu, mă duc unde-mi place şi pe ploaie şi pe soare şi nu-mi pasă. Tu socoti că dacă-s aşa cum mă vezi, măi Bârliba, poţi să-mi vorbeşti mie astfel? Să nu îndrăzneşti a-mi spune minciună, căci îţi strămut fălcile. Care-s aceia şi unde-s?

— Aicea-s, jupâne şătrarule.

Atuncea Lăzărel Griga, răzăşul de la Costeşti, făcu o mişcare strâmbă şi se prăvăli de pe cal până la pământ; apoi se înălţă, după legea stării lui, – însă nu se înălţă mai sus decât urechile calului.

Era un moldovan îndesat şi mărunţel. Se scutură cu fudulie, îşi scoase în afară pieptul şi desfăcu în laturi contăşul. Mâna dreaptă în care purta harapnicul şi-o puse în şold, cu stânga îşi dădu pe ceafă cuşma şi privi aprig adunarea de la foc. Gura, împresurată de mustăţi tuşinate şi barbă scurtă căruntă şi ţăpoasă, rânji cu dispreţ.

— Care sunteţi voi, măi, şi ce căutaţi aici? tresări el, ascuţit şi semeţ.

Bârlădeanu se puse între el şi foc.

— Tu eşti, măi?

— Nu-s eu, jupâne Lăzărel.
— Dar cine-i?
— E măria sa Alecu beizade, jupâne Lăzărel, cu dumnealui căpitanul Ilie Turculeţ şi c-un popă din ţara franţuzească.
— Ce spui tu, bre? se minună, rânjind, şătrarul.
Mişcându-se mai repede decât s-ar fi putut părea că-i îngăduie starea lui, ocoli pe Vâlcu Bârlădeanu şi veni sub şopron. Calul rămase neclintit şi cuminte în urmă.
Răzăşul îşi sclipi ochii de jur împrejur şi descoperi pe călătorii străini. Atunci tresări şi păru că-şi intră deodată în sine. Rânjetul îi pieri. Încruntă sprânceana, înălţă mâna stângă şi-şi trase în laturi cuşma de pe plete. Zise cu alt glas:
— Buna vremea şi bine-aţi venit la noi!
De Marenne se sculă din locul lui, înclinându-se, înţelegând din glas că era vorba de-o salutare amicală. Beizade Alecu socoti că trebuie să se ridice şi el.
— Care-i Ilie Turculeţ? întrebă răzăşul. Acela-i mare ticălos şi bun viteaz.
— Eu sunt, jupâne, răspunse oşteanul, cu veselia îngăduitoare pe care o au oamenii mari pentru copii.
— Bun; mă închin cu plecăciune! Dumneata eşti omul care-mi place mie. Acu mă uit şi să nu credeţi că nu înţeleg care-i măria sa Alecu beizade. Mă închin şi-l poftesc să-mi întindă mâna, ca să i-o sărut.
Alecu Ruset îi întinse mâna.
— Măria ta, aista-i franţuzul?
— Acesta-i tovarăşul meu, şătrarule, şi-l chiamă ava Paul.
— Bine-ai venit la sărăcia noastră, ava Pavăle, vorbi răzăşul închinându-se iarăşi.
De Marenne salută şi el din nou, zâmbind.
— Sunt surprins şi interesat, se întoarse el către Alecu Ruset. Aş vrea să ştiu ce doreşte.
— Şătrarule, zise beizade, îţi mulţămim pentru închinăciune şi pentru vorbă bună. Află că ne-a apucat

ploaia în locuri singuratice şi ne-am oprit la moara dumnitale.

— Nu mai este moară, măria ta, dar se face iar.

— Văd. Ş-acuma, dacă stă ploaia, trecem mai departe către Hârlău, unde socotesc s-ajungem în noaptea asta.

Răzăşul cel mărunt înălţă iar semeţ fruntea.

— Asta nu se poate! hotărî el.

— Nu înţeleg. De ce nu se poate?

— Asta nu se poate! strigă Lăzărel Griga. S-au desfundat puhoaiele şi s-au astupat drumurile. La vreme de noapte, nu mai puteţi răzbate.

— Avem să trecem, şătrarule.

Griga se dădu înapoi doi paşi.

— Nu se poate! strigă el iar cu îndărătnicie. Măria ta, dacă eşti subt acoperământul meu, mai bine păleşte-mă în frunte şi mă omoară decât să-mi spui asemenea vorbă. Cum pot eu să vă lăs – fără să vă stau înainte cu pâne şi sare, ca un bun creştin ce sunt? Cum să vă lăs la vreme de noapte în locuri rele? Mă pun la pământ şi treceţi peste mine! Zdrobiţi-mă şi gata!

Nu fără demnitate, şătrarul se dărâmă la pământ, amestecându-se cu contăşul. Abatele de Marenne îl privea din ce în ce mai uimit, fără să înţeleagă nimic.

— E un om cu care greu avem s-o scoatem la capăt, îl lămuri murmurat Alecu Ruset.

— Pot să aflu şi eu ce doreşte?

— Domnule de Marenne, omul acesta îndărătnic se socoteşte ofensat şi nenorocit dacă nu-l urmăm la casa lui, ca să ne cinstească cu pâne şi sare.

— Hm! ciudat! Aş vrea să ştiu dacă locuieşte departe. N-aş dori să-i fiu displăcut.

În realitate, abatele se simţea foarte trudit şi foarte flămând. Beizade Alecu înţelese uşor asta, cugetând la starea în care se afla el însuşi.

Griga se ridică de jos, dârz.

— Măria ta, vorbi el iar, să nu te uiţi că mă vezi băut. Aşa-mi place mie să umblu la vreme de noapte şi câteodată şi ziua. Am fost de mi-am văzut prisăcile în Fundu-Negru. Acolo, Timofte prisăcarul mi-a dat să cinstesc mied vechi de patru ani. De şi mie mai mult îmi place vinul căci e mai cu dreptate, – am cinstit mied. Într-adevăr, am priceput iar că miedul e mai viclean decât vinul. Dar să n-ai măria ta grijă; pân-acasă, mă trezesc. Sunt eu în stare să stăpânesc câteva păcătoase ulcele. Am fost ş-am rânduit şi pe mişeii cei de la Năstureni şi le-am dat ca să aibă hrană. Acu lăs lemnarilor mei brânza şi pita care li se cuvine. Împlinindu-mi datoriile, sunt slobod şi am mare plăcere să cinstesc în casa mea oaspeţi.

Beizade Alecu zâmbi şi se hotărî.

— Bine, şătrarule, mergem, dacă nu-i departe.

— Da' de unde, măria ta? Nu-i departe.

— Şi dacă nu ne ţii mult.

— Unde se află, măria ta! Cât pofteşti. Cum se face ziuă, vă sunt eu călăuz până la Hârlău.

— De asta nu-i nevoie. Am pe Bârlădeanu, care cunoaşte locurile. El ne duce şi prin întuneric.

— Apoi nu, asta nu se poate, măria ta. Pe întuneric nu se poate.

— Bine, fie. Nu te supăra. Mergem.

Obrazul şătrarului se lumină ca de soare.

— Iată, aşa îmi plac mie oamenii, se veseli dumnealui. Să se-nduplece pentru un gust şi pentru o plăcere. Vă sunt eu mulţămitor şi măriei tale şi lui ava Paul, popa franţuzesc. Şi poftesc şi pe toţi câţi aveţi cu dumneavoastră: tovarăşi şi slujitori; iar mai ales pe căpitanul Ilie Turculeţ, cu care am să am eu o vorbă la un pahar da vin. Umilit, vă rog să veniţi după mine.

După ce zvârli de la oblânc merindea oamenilor şi le lepădă cu asprime câteva porunci, Lăzărel Griga se aburcă pe cal cu oarecare greutate.

Ploaia contenise.

VI.

Vorbeşte tot despre dumnealui răzăşul Griga şi despre un vin de la Matiaş, precum şi despre nişte lăutari şi nişte sarmale, – totul spre desfătarea domnului abate Paul de Marenne.

Pâlcul, sporit cu călăuzul cel din frunte, intră dintro-dată în codru şi-n întuneric. Caii, cu frâiele slobode, umblau unul după altul în şirag liniştit.

— Măria ta, zise glasul lui Griga, aista-i drum tainic al nostru. Cine nu-l cunoaşte, se duce în prăpăstii; şi pe cine nu ni-i prietin îl putem vina ca pe lup. Fără decât noi, nimeni nu îndrăzneşte să intre aici.

— Să nu fie cu înconjur, şătrarule? întrebă glasul boierului.

— Măria ta, după asemenea ploaie, drumurile cu înconjur sunt cele bune, pentru că cele de-a dreptul vrea Dumnezeu să nu mai fie. Aicea la noi, măria ta, nu-i ca-n ţara acestui avă franţuz: să ai pe drum împărătesc piatră bătută cu ciocanul, şi poştă rânduită, şi toate ca-n palmă. Aici la noi Domnul Dumnezeu ne-a poruncit să n-avem căi statornice, ca să nu ne găsească duşmanii. Dacă n-avem oştile crailor, ne împresurăm de pustie.

Domnul abate Paul de Marenne era curios să afle ce vorbe pot schimba oamenii pe asemenea drum cotit şi pe asemenea întuneric de păcură. Ceru lămurire cu glas scăzut lui Alecu Ruset şi beizade îi tălmăci cu plăcere numaidecât observările filosofice ale şătrarului. Toate şoaptele conteniră şi urechile se ciuliră, ascultând fără să înţeleagă limba străină de la marginea pământului, care suna în acel colţ îndepărtat al lumii, pe tărâmul celălalt.

„Pf! pufni mai mult în sine şi mai mult către urechile calului, cu dispreţ, şătrarul Lăzărel; pe mine nu m-ajunge mintea cum se pot pricepe oamenii cu asemenea vorbe pocite.”

Beizade auzi observarea şi, râzând singur, voia s-o tălmăcească abatelui. Dar dintr-odată, brusc, ca şi cum s-ar fi tras o perdea, codrul se desfăcu în dreapta şi-n stânga şi,

în lumina lunii atârnate în cer, sclipi o poiană largă din toate ierburile ei udate de ploaie. Izbucniră mugete. Umbre se mişcară năprasnic şi, cu salturi agile, pieriră sub bolţile de întuneric în partea dimpotrivă.

— Aiştia-s boii pădurii, zise Griga întorcând capul şi sticlindu-şi dinţii în lună.

— Ce este? întrebă, mişcat, de Marenne.

— Am tulburat păşunea zimbrilor, răspunse Alecu Ruset.

Abatele se simţi pătruns de un simţământ de evlavie, privind minunea dumnezeirii, într-o clipă strălucită şi fără păreche în eternitate. Îi păru că are nevoie de vorbe explicative şi de elanuri lirice; dar tovarăşii săi îşi urmau calea, nepăsători. Dădu şi el pinteni calului, înţepat în inimă încă de o nemulţămire. Apoi se mângâie, cugetând că-i obosit şi-l aşteaptă, la capătul acelei cărări cotite, odihna.

În fruntea şiragului, dumnealui şătrarul, pătruns de puterea miedului şi de umezeala caldă a contăşului, se aplecase cu totul înainte şi abatele nu mai avu îndoială că acel care-i călăuzea prin templul lui Dumnezeu doarme, ori cel puţin dormitează, cu obrazul în coama calului, singura perină pe care o avea la îndemână. Înţelese îndată însă că nu şătrarul era adevăratul călăuz, ci animalul cel cuminte al şătrarului, care păşea harnic pe drum ştiut, cumpănindu-şi spre pământ botul şi afirmându-şi la fiecare pas înţelepciunea. Din lumina poienii, dădură iar în întuneric şi umblară aşa multă vreme. Domnul de Marenne fu şi el ispitit să imiteze pe şătrar şi, cu greutate mare, izbutea să se ţie treaz şi dârz în şa, socotind slăbăciunea cu care lupta drept o înfrângere a naţiei sale ş-a regelui său. Biruinţa-i fu îndoielnică, totuşi nimene nu putea să se laude că l-ar fi văzut oscilând în şa, deoarece toţi trecuseră prin eclipsele plăcute ale somnului. Toţi se priviră însă treji şi semeţi când Lăzărel Griga, împlinindu-şi timpul, se opri în marginea codrului şi dădu un strigăt ascuţit şi spăriat.

A doua oară bătea luna, şi, subt o pâclă argintie, pe-o costişă, se zăriră aşezări negre de oameni.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, am ajuns, măria ta… vorbi şătrarul. Acum îmi dai voie, măria ta, să mai răcnesc o dată.

— Răcneşte, şătrarule, dacă ai plăcere, se învoi râzând beizade Alecu.

Răzăşul slobozi încă un chiot ascuţit. Îndată se aprinse o lumină la casele cele mai apropiate, în livezi şi între saraiuri.

— Aista-i semnul meu, măria ta, ca să ştie baba că nu mă-ntorc singur acasă.

Oftând cu plăcere, de Marenne se opri la porţi. Apoi împreună cu soţiile sale intră în gospodăria şătrarului într-o larmă întărâtată de câni. În casa cea mare ardeau luminări, în casa cea mică pâlpâia focul în vatră. În pragul acestei din urmă încăperi, gospodina îşi aştepta domnul şi oaspeţii, potrivindu-şi cu grabă părul cărunt subt o broboadă neagră de matasă.

— Avramie! strigă şătrarul descălecând şi lăsând calul să se ducă singur la ale sale; iată. Ţi-am adus oaspeţi de soi. Vină şi te închină în faţa măriei sale beizade Alecu. Şi să ştii că lângă el se află un popă vestit de la ţara Franţuzului. Fiind papistaş şi iritic, adică nefiind de-o naţie şi de-o lege cu noi şi neştiind nici limba noastră, lui să nu-i săruţi mâna, însă de ospătat să-l ospătăm, muiere, ca să-şi aducă aminte în toate zilele vieţii lui. Aşa doreşte şi măria sa beizade, după cât am înţeles.

— Şătrarule, răspunse Ruset. Noi nu cerem decât o fărâmă de pită ş-un ceas de odihnă. Rugăm pe cinstita gospodină să nu se tulbure şi să nu se ostenească.

Gospodina se închină în faţa beizadelei, sărutându-i mâna întinsă, fără s-o atingă cu degetele sale.

— Măria ta, zise ea, bine-ai venit la noi şi te rugăm să nu te superi de pat rău şi de hrană puţină. Din ce ne-a dăruit Dumnezeu, dăm şi noi cu dragă inimă.

— Ai spus vorbă potrivită, Avramie, îşi lăudă şătrarul soţia. Măria ta, te rog să afli că această femeie a mea, cu care trăiesc în bună înţelegere de treizeci de ani, cunoaşte slovă

şi a primit în pruncie învăţătură la mănăstirea Agapiei. Am fost binecuvântat cu patru feciori şi două fecioare. Toţi, şi băieţi şi fete, au ajuns cu bine stăpâni în gospodăriile lor. Ş-acuma trăind noi amândoi singuratici şi aşteptând sfârşitul cel de obşte, avem mare bucurie de oaspeţi.

Fără a mai rosti vreo vorbă, jupâneasa Avramia se întoarse către cele două serve ale sale, care aşteptau la uşa casei mici şi, aplecându-se spre ele, le şopti porunci pripite.

Pe când oaspeţii se suiau în casa cea mare, domnul abate de Marenne auzi cârcâiri de spaimă şi bătăi de aripi în poiată şi-l gâdilă o ascuţită plăcere, uitând cu desăvârşire filosofia şi sentimentul milei. Gospodina împresură numaidecât, în odaie, pe cei doi oaspeţi de soi şi pe Turculeţ, oaspetele deosebit al şătrarului, cu care avea el o vorbă: le împinse scaune acoperite cu poclăzi, încarcă pe braţe hainele groase, ca să le usuce de jilăveală la focul de jos; apoi se întoarse îndată şi aruncă din fugă pe masă faţă albă de pânză de in. Aşează sfeşnicele de alamă cu luminări de ceară pe aceeaşi faţă şi, între ele, o pită mare de grâu. Lângă pită, brânză de burduf în strachină de lut. Lângă brânză, cepe. Şi lângă cepe, un ulcior de vin.

— Slujitorii şi oamenii dumneavoastră îşi au rânduiala lor în casa cea mică, lămuri ea cu umilinţă, plecându-se către beizade Alecu.

— Dar şătrarul Lăzărel unde-i?

— Vine şi dumnealui numaidecât, măria ta, după ce tocmeşte cele de cuviinţă. Vă rog să nu vă supăraţi şi să gustaţi puţin din ce se găseşte gata, până oe-aducem altele.

Şătrăreasa se retrase cu grabă. Domnul abate de Marenne înţelegea că au loc jertfe şi încep oficii culinare. îi reveniră mai mult sub limbă decât în imaginaţie savuroase reţete de mâncări care se puteau face din acele jertfe, pe care şi le închipuia jumulite, trecute prin pară de foc, albe şi grase. Ţinând socoteală însă de acea – după cât se părea – brânză primitiv conservată şi de acele legume usturătoare, bune numai în compoziţii de sosuri, se îndoia că va avea

parte să vadă înainte-i o bunătate de pasere domestică măcar străpunsă de ţiglă şi rumenită în ton de aur vechi. Se hotărî să guste întâi vinul. Era un vin acruţ, pe care-l preţui de puţină valoare.

Oftă după obicei, căci avea inima cam grasă, şi se întoarse c-o figură destul de jalnică spre însoţitorii săi. Ei nu păreau impresionaţi de frugalitatea şi lipsa de fineţă a gustării. Căpitanul Ilie Turculeţ, cu gravitate, cuprinsese în mâna stângă o ceapă, care i se păruse mai în culoarea racului fiert. Potrivind-o la marginea mesei şi ţinând-o strâns, izbi scurt cu pumnul drept, zdrobind-o. Plecându-şi spre ea nasul, alese o bucată albă de miez, o presură cu sare, frânse o margine de pâne şi începu să mestece cu plăcere, din aceste două elemente, adăogind şi brânză. După ce înghiţi de câteva ori, îşi turnă o ulcică din vinul acrişor ş-o deşertă pe nerăsuflate, c-o poftă nemaipomenită.

— Domnule abate, îi zise zâmbind Alecu Ruset, care-l pândea de câteva clipe cu viclenie; aşteptând o mâncare caldă, poate n-ar fi rău să încerci şi domnia ta metoda căpitanului Turculeţ.

— Să încercăm, răspunse domnul de Marenne, după o clipă de şovăire. Într-adevăr, n-avem de-a face cu ceea ce vedem, primitiv, simplu şi gol, ci cu o complicaţie întreagă în care intră şi foamea, setea şi truda.

Pregătindu-şi gustarea după metoda oşteanului, o înghiţi şi se miră:

— Pâne, ceapă şi filosofie: bun lucru!

— Cu condiţie să nu fie prea des, adaose Ruset.

De Marenne gustă din nou vinul şi-l aprobă, cu desăvârşilă îngăduinţă. Atunci, păşind cuviincios, se înfăţişă oaspeţilor săi şi dumnealui şătrarul Lăzărel Griga. Era cu capul gol şi cu pletele pieptănate. Ochii şi-i stropise cu apă rece. Se închină către oaspeţi şi le zise:

— Iertaţi-ne şi primiţi ce avem.

Fără să se aşeze, se îndreptă spre boier.

— Măria ta, am două rugăminţi şi te poftesc umilit să-mi îngăduieşti a le arăta. Măria ta, baba mea, ca muiere ce se află şi cum e obiceiul muierilor, nu s-a putut stăpâni să nu înceapă c-un şiretlic, punând pe masă bucate reci şi proaste înainte de a aduce zama şi sarmalele, pe care le ţinea în spuză, pregătite pentru soţul său. Te rog s-o ierţi.

Cum sfârşi şătrarul aceste cuvinte, jupâneasa Avramia intră cu zama de găină aburind în străchini, având şi pe servele sale după sine, cu alte străchini de zamă şi de sarmale. Domnul de Marenne primi în nări mireasma şi ochii i se înduioşară.

— Poftiţi. şopti gospodina, cu fruntea plecată, împărţind linguri albe de lemn de paltin, şi ieşi îndată cu femeile.

Şătrarul aştepta să-şi vadă musafirii gustând. Când observă pe faţa lui ava Paul ceea ce aştepta şi ceea ce dorea, rânji uşor în colţul stâng al gurii, între ţepii de arici ai bărbii, însă nu cu înfruntare. Aşteptă pe franţuz să-şi deie părerea în limba lui străină, cătră beizade, şi înţelese că se spun lucruri de laudă, deşi puţine, căci lingura nu dădea pas.

Luându-şi răgaz, după ce împinse la o parte strachina înflorită cu smalţ, abatele privi curios la sarmale. Ochii nu mai văzuseră aşa ceva, însă nările îi dădeau o bună înştiinţare; aşa încât urmă pilda boierului ş-a căpitanului Ilie, aducând cu lingura la buzele-i cărnoase unul din bulzişorii aurii. Îndată ochii îi crescură rotunzi şi sprâncenele i se înălţară.

Şătrarul râse în sine cu fudulie şi nu-şi uită rânduiala vorbirii lui, înturnându-se iarăşi cătră beizade Alecu.

— Măria ta, grăi el, sunt foarte bucuros că vă plac aceste bucate ale Avramiei, însă ştiu că vinul nostru de-aici nu-i vrednic de obraze ca ale domniilor voastre. De aceea să-mi dai îngăduinţă, măria ta, să fac a doua rugare.

— Slobod, şătrarule; vorbeşte.

— Măria ta, să dai învoire să spun o istorisire.

Răzăşul aşteptă cu respect până ce măria sa mestecă şi înghiţi o sarmală prea fierbinte. Atunci i se rosti învoirea.

— Ascult, şătrarule.

— Mulţămesc, măria ta. Deci dar, ducându-mă eu odată la Cotnari, am făcut o petrecere cu unul Matiaş, care – zice el – ar fi fiind strănepot acelui vestit Feltin Sasu, pivnicer al lui Ştefan-Vodă Bătrânul. Măcar că-i papistaş, eu cu dânsul m-am înţeles; ş-am petrecut noi ca fraţii. Acu, Ia despărţire, zice acel Matiaş că tare i-a plăcut întâlnirea şi lucrarea aceea a noastră şi că el vra să pomenească precum ştie prietinia pe care am legat-o. Am, zice el, în nişte ulcioare bine smălţuite şi bine pecetluite, cu ceară, un vin vechi de la părintele meu, care vin mie foarte mult îmi place. Vreau să-ţi dau din el, ca, gustând câte-odată, să-ţi aduci aminte de mine. Acesta vin – zice Matiaş – are asemenea putere într-însul încât, când vrea Vlădica nostru cel bătrân de la Cotnari să slujească, apoi bea numai un pahar – şi se poale scula şi poate umbla şi sluji. Altfel nu poate. Deci, iubite al meu prietin – zice Matiaş, – primeşte aceste ulcioare care au rămas de la cei vechi pivniceri şi adă-ţi aminte de mine.

— Aşa, măria ta, eu am adus în pivniţă la mine zece ulcioare. Şi patru le-am băut cu oaspeţi pe care i-am avut. Iar cele rămase ţi le închin măriei tale şi acestui popă franţuz, dând deocamdată la o parte vinul cel tânăr şi fără putere.

— Foarte bine şi foarte frumos! răspunse cu tărie beizade Alecu. Cum oi spune vestea bună lui ava Paul, el are să te binecuvinteze.

— Întâi s-aduc un ulcior să-l gustăm. răspunse, cumpănit, şătrarul. Iar pentru binecuvântare să mă Ieşi. măria ta, s-aduc pe popa nostru Nicoară, moşul meu după mama.

Griga ieşi şi se întoarse curând c-un ulcior smălţuit verde cu carele împingea dintr-o lături înaintea sa pe părintele Nicoară. Clericii se salutară cu frăţească dragoste, fiind la o omenească îndeletnicire; şi domnul Paul de Marenne observă cu oarecare mirare, însă discret, coada lungă

împletită la spate a popei şi vârâtă subt anteriu, precum şi barba revărsată în neorânduială, ca un măturoi cărunt, pe pieptul şi pe pântecele său.

Griga coborî ulciorul cu grijă între ochii aţintiţi, şi de Marenne aşteptă întâi să vadă ce cuprinde, după povestea pe care i-o tălmăcise Ruset. Ulciorul cuprindea bun lucru. Ochii săi se sfinţiră şi se limpeziră.

— Binecuvintează, părinte! grăbi şătrarul pe popa Nicoară.

— Binecuvintează, Doamne, masa aceasta! cuvântă părintele, făcând cu dreapta semnul crucii asupra bucatelor.

De Marenne înclină o clipă fruntea în faţa semnului; apoi mai gustă o dată:

— A! a! a! făcu el pe trei tonuri felurite şi binecuvântă şi el. Bonum fuit istud, optimum hoc est!

— Ce zice papistaşul? întrebă popa Nicoară.

— Zice că n-a fost rău nici celălalt, dar decât aista altul mai bun nu poate fi.

— Bune sunt toate, măria ta, mormăi apăsat preotul, cu privirea piezişă. Toate sunt bune, căci sunt de la Dumnezeu. Spune-i asta, măria ta.

— Părinte Nicoară, răspunse beizade, îi spun orice vrei şi te vestesc că ava Paul nu se dă înapoi să dezbată cu sfinţia ta orice fel de lucruri filosofeşti, căci e bărbat învăţat.

— Ba asta nu, căci eu nu-s om învăţat, măria ta. Noi aicea abia ne vedem capul de treburi. Ba cu vitele, ba cu ştiubeiele, ba cu vinul. Ba cu botezurile, ba cu înmormântările. Fug de colo-colo calare şi nu pot dovedi. Nici n-am vreme să slujesc la biserică. Aşa câteodată mă opreşte acest nepot, din fugă, la un pahar de vin. Spune-i aşa papistaşului că noi n-avem ştiinţă multă, dar slujba ne-o facem; şi că nu vreau să mă clănţănesc cu el pentru că Dumnezeu vede şi înţelege.

Ruset tălmăci abatelui această cugetare.

— Foarte adevărat şi adânc spus! zise de Marenne zâmbind către preot; şi îşi aplecă spre ulcică ochii înduioşaţi.

— Măria ta, urmă cam înfierbântat părintele Nicoară; dacă vra papistaşul să cunoască ştiinţă de învăţătură, apoi, când a ajunge la Iaşi, să se înfăţişeze la înalt prea sfinţia sa kirio kir Dosoftei. Acela ştie nu numai sârbeşte, ci şi elineşte şi latineşte. Să se ieie amândoi la harţă, să se taie în vorbe ca-n săbii; ş-apoi a vedea franţuzul pe dracu!

Cu aceeaşi întărâtare, părintele cel zbârlit se repezi la mâncări şi-şi turnă îmbielşugat din vinul acruţ. El nu voia să ştie de saşi şi de papistaşi, nici de vinuri din alt loc decât din satul lui şi din podgoria răzăşască, pe care le-au băut moşi şi strămoşi. Griga nu era de aceeaşi părere, şi preţuia în vârful limbii şi-n nări nobleţea anilor vinului de la Cotnari. Domnul abate de Marenne împingea plăcerea şi mai departe: simţind în el năvală de sentimente de recunoştinţă, şi le înfrâna şi tăcea într-o reculegere pioasă, gustând necontenit, puţintel şi delicat.

Într-această primă parte a ospăţului, răzăşiţa lui Griga intră cu claponii în ţiglă. Atunci şi Griga, se duse la beciul lui şi mai aduse un ulcior pecetluit. Cu rânduială şi domol lucrând, pricepură atât domnul abate, cât şi beizade, cât şi ostaşul, că la acea gospodărie, din pătrar în pătrar de ceas, toate ale mâncării şi băuturii par mai bune.

Într-o vreme, părintele Nicoară găsi de cuviinţă să cânte ceva. Dar Griga Lăzărel îşi astupă urechile cu spaimă şi, mergând spre uşă şi dând-o de părete, făcu semn la lăutarii lui, care de mult aşteptau, să păşească înainte. Strecurându-se ţiganii cu diblele şi cu ţimbala lor, începură a cânta o melodie care nu fermeca deloc urechile abatelui; totuşi, întovărăşind-o cu vinul nepreţuit, o găsi acceptabilă şi în armonie cu pădurile şi cu sălbătăciile săracei Moldove. Mai mult decât suspinurile şi plângerile instrumentelor îl interesau chipurile negre cu ochi scăpărători ale robilor, şi zdrenţele lor petecite şi felurit colorate şi gurile lacome cu

dinţi albi de fiară tânără. – „De ce-or fi suspinând aşa aceşti ţigani? se întreba întruna, fără să afle răspuns, abatele; şi de ce s-au întristat tovarăşii mei? De ce mai ales plânge acest popă, cu coama împletită şi cu barba fără sfârşit?”

— Vinul însă e fără rival… vorbi el către Ruset, cercând să-l scoată din gânduri negre.

Atunci boierul, fără să mai păstreze nici cel mai mic respect pentru cântările artiştilor, le făcu semn să tacă şi răcni la ei, zvârlindu-le câteva bucăţi de pâne şi rămăşiţi de friptură; şi ţinu domnului de Marenne un discurs. Întâi crezu de cuviinţă să râdă zgomotos.

— Domnule abate de Marenne, zise el, bine e să bei vin bun; rău e să umbli după aceea. Deci, să mai stăm aici, cât avem ulcioare. Bine-i să taci; dar mai bine-i să spui prostii. Rău e să nu bei. Şi mai rău e să bei vin prost, după ce ai băut vin bun. Aşa că trebuie să isprăvim ulcioarele pecetluite. Căci vinul ales, domnule abate de Marenne, îmblânzeşte mădularele, mintea şi sufletul. Îmblânzindu-le, face pe om mai bun. Îmbunătăţind pe om, Dumnezeu îl va primi bine la judeţul său.

Abatele ascultă cu luare-aminte şi aprobă. Trei lucruri – susţinu el la rândul său, – trei lucruri, dacă nu sunt foarte bune, – sunt rele: carmina, vina, pepo; stihurile, vinul, harbuzul.

Ca şi cum s-ar fi înţeles deplin asupra unor grave chestii, amândoi deodată se îmbrăţişară; ceea ce văzând lăutarii, începură din nou să hăulească şi să plângă. Atunci beizade Alecu, înălţând fruntea, îi privi crunt şi le porunci să-şi închidă clonţurile.

Jupâneasa gazdă se strecură grăbită pe uşă aducând veste nouă: plăcintele. Dumnealui şătrarul puse la locul de cinste alt ulcior. Şi de Marenne făcu altă profesie de credinţă în ceea ce priveşte nemaipomenita potrivire între acea băutură veche şi acele lucruri fierbinţi şi picante, cu crusta aurie. Ceru numaidecât reţeta şi începu s-o scrie în tabletele sale. N-ajunse să înţeleagă însă raporturile şi

proporţiile, din pricină că toţi din jurul-său ajunseseră la o însufleţire înaltă. Îndeosebi căpitanul Ilie avea o figură disperată şi prietinul său şătrarul îl mângâia sărutându-l, îndemnându-l să uite toate şi să dea totul la spate în noaptea aceea.

— Prinţule, zise domnul abate, deschizându-şi tot sufletul şi tot zâmbetul, către tovarăşul său; nu mă înşel afirmând că aceşti doi oameni sunt cu desăvârşire fericiţi în felul lor. Eu, după cât ai putut să te încredinţezi, sunt în stare să fac faţă celor mai ciudate feluri de bucate şi să le apreciez. Pot să le şi onorez îmbielşugat, udându-le în aceeaşi măsură cu vin generos; însă desfid pe oricine în această lume să mă vadă în starea în care se află domniile lor.

— Adevărat, răspunse Alecu Ruset; şi mă mândresc că-n privinţa aceasta pot sta alături cu domnia ta. Frăţia noastră începe bine şi se cuvine să ne îmbrăţişăm şi noi.

— Nu însă înainte de a istovi cu desăvârşire ulciorul care ne desparte… încuviinţă domnul abate.

După ce istoviră ulciorul, binecuvântând conţinutul lui, domnul Paul de Marenne, având spiritul limpede şi foarte uşor, îşi simţi deodată picioare de marmură. Primi de la soţul său sărutarea de frăţie cu oarecare nelinişte; după aceea se veseli nespus, absolut fără nici o pricină.

Fără îndemn, lăutarii îşi porniră iar tânguirea lor bizară – ca un freamăt al pădurilor şi ca un susur teluric. Dar beizade Alecu zvârli între ei oala, care se făcu ţăndări, şi ei amuţiră, plecându-şi grumazurile.

— O, prietinule al meu nepreţuit, zise suspinând beizade Alecu, plecându-se spre abate şi cuprinzându-i palmele pline şi moi ca nişte pâniţi proaspete; dă-mi voie să-ţi spun că trebuie să aduci laudă lui Dumnezeu că te-a făcut om şi nu fiară, – franţuz şi nu moldovan, – nobil şi nu prost, – abate şi nu sfânt. Căci astfel poţi vedea mişelia întru care ne nevoim aici, noi dezmoşteniţii, la hotarul barbarilor…

— Având asemenea vinuri şi asemenea reţete de plăcinte, puteţi fi nefericiţi? întrebă cu nevinovăţie abatele, fără să

izbutească a se clinti din loc.

— Putem fi, căci nimic nu poate răscumpăra dezechilibrul nostru. Ai putut să te încredinţezi că trăim, domnule de Marenne, într-un loc unde nasc şi trec vârtejurile lui Dumnezeu ş-ale oamenilor; unde calamităţile stau în lucruri ca mierea în flori. Aici ne veselim şi în altă parte pier oamenii de ciumă şi de sabie. Dumnezeu a îngăduit împăraţilor, foametei şi molimelor să-şi aducă aici cortegiul. Aici, pe acest colţ de pământ, care a fost cândva paradis, nu mai este nimic statornic. Şi domniile îndeosebi sunt mai schimbătoare decât toate. Pentru asta mă vezi pe mine, nobil şi fecior de voievod, stând alături de oameni de rând şi de sclavi, pe când părintele meu, care a fost uns cu mir, îşi pleacă fruntea în pulbere la Belzebut, având asupră-i sabie ameninţătoare. Vai de noi! – mai ales când se întâmplă să ne lovească şi altă nefericire, mai cumplită decât toate!

— Pot să aflu şi eu, prinţule, ce altă nenorocire mai poate avea loc după atâtea câte mi-ai înşirat?

— Pentru mine, domnule şi iubite prietine, cea mai crudă este iubirea.

— Ah! dumneata numeşti asta nenorocire? Faci probabil o greşală de dicţionar.

— Ba o numesc astfel şi am dreptate. Am aici, la piept, o scrisoare de la acea care mă iubeşte şi căreia mă închin. Această scrisoare cuprinde puţine cuvinte şi multe lacrimi. Stăpânii fireşti ai aceleia care mi-i dragă, domnule abate, n-ar primi niciodată să mă vadă alături de dânsa.

— De ce, prietine?

— Suntem despărţiţi cu blăstăm, domnule abate. Părintele meu a căzut, aşa cum am avut cinstea şi durerea să-ţi spun. Antonie-Vodă Ruset e mazil la Ţarigrad. Asemenea cădere şi soartă – i-a pregătit cel care-a venit la Iaşi luându-i locul, adică Georgie Duca-Vodă. Eu, pe de altă parte, sunt pentru acest Domn nou un spin pe care cu greu îl sufere şi pe care ar dori să-l smulgă şi să-l calce în picioare. Nu poate face asta pentru unele legături bune ale mele cu serascherul de

la Obluciţa. Mă îngăduie în ţară şi deoarece mă socoate nebun şi cu puţină minte – căci îmi plac prea mult petrecerile şi vinul. Ai să înţelegi îndată de ce-ţi spun toate acestea, când vei afla că dragostea de care-ţi vorbesc o am cu domniţa Catrina, fata lui Duca-Vodă.

Domnul de Marenne suspină, neavând nimic de adăogat acestei catastrofe. Beizade Alecu urmă, râzând cu amărăciune:

— Să nu crezi, iubite domnule de Marenne, că nu-mi dau socoteală de ce spun. Dar tocmai starea în care mă aflu îmi îngăduie să-mi deschid sufletul. Pricep că nu te interesează nimic din această complicaţie a vieţii mele. Totuşi şi domnia ta eşti în situaţia de a mă înţelege.

— Sunt! mărturisi cu nobleţă domnul de Marenne.

— Eşti deci în stare de a mă înţelege şi poţi să mă compătimeşti.

— Pot! întări abatele, şi vreau să-ţi dau un semn de simpatie şi legătură eternă între noi, însă nu mă pot clinti din locul în care mă aflu.

Se priviră amândoi ca din depărtări, întinzând braţele pe deasupra mesei, găsindu-se şi strângându-şi mânile.

— Pot să-ţi povestesc, întrebă cu ochii umezi Ruset, cum s-a întâmplat această nefericire a vieţii mele?

Blajin şi cu glas dulce, abatele îşi înclină fruntea:

— Cedamus amori… Să vorbim de nefericirea domniei tale, prinţule. Mă grăbesc s-o proclam fericire, – orice ai spune. Aş dori să mai pot suporta şi eu asemenea lovituri, dar nu mai este cu putinţă; ş-atunci mă mulţămesc să filosofez asupra lor. După cât se pare, prinţule, v-aţi văzut şi v-aţi iubit: povestea nu poate începe altfel.

— Aşa este, domnule abate. Ar trebui să mă mir de unde ai aflat. Totuşi sunt în stare să nu mă mai mir şi să mai bem o ulcică din vinul lui Griga sau mai bine zis al lui Matiaş, nepotul lui Feltin Sasul. Am văzut-o la mănăstirea Neamţului, iubite domnule de Marenne.

— Nu cumva iubita domniei tale e călugărită? Atunci ai duşman pe însuşi Dumnezeu.

— Nu. E fecioară de domn şi-i şi logodită fără voia ei c-un om schilod pe care nu-I poate suferi. E vorba de Ştefan, feciorul Radului-Vodă, – pe care aş dori să-l ştiu mort ori nebun cu desăvârşire. Am văzut-o prin urmare, la mănăstirea Neamţul. Acolo se dusese cu maică-sa Nastasia-Doamna, de sărbătoarea înălţării, anul trecut. Ieşind de la o vizită pe care o făcuseră amândouă acelei faimoase Ruxanda de care desigur ai auzit, am văzut-o prin mulţimea îmbulzită, câteva clipe copila s-a pierdut de Doamna Anastasia. Privea în juru-i spăriată. M-am apropiat, i-am dat mâna, ş-am dus-o la maică-sa. I-am spus atunci câteva cuvinte.

— Înţeleg şi ştiu ce cuvinte… oftă abatele. Atâta este?

— Atâta. Intrând apoi şi eu la domniţa Ruxanda, care mi-e rudă şi mătuşă, eram aşa de aprins, încât i-am mărturisit mai multe decât se cuvenea. Atunci bătrâna a suspinat şi şi-a adus aminte de iubirile şi nefericirile tinereţilor ei şi m-a mângâiat, încredinţându-mă că va găsi vreme să şoptească fetei ceea ce doream.

— Iată ce se chiamă operă de binefacere. Această domniţă Ruxanda, prinţule, este desigur aceea despre care am auzit în Franţa şi-n Polonia. A fost fiică a Voievodului Vasile Lupu şi soaţă nefericită a lui Timus Hmelniţki, hatmanul căzăcesc. Am admirat, la Cracovia, un portret al ei din tinereţă şi îţi mărturisesc că am avut obscure păreri de rău.

— Într-adevăr, răspunse Ruset, a fost o minune a lui Dumnezeu şi acum e o biată fiinţă întristată. Ea a fost mesagerul iubirii mele.

În această clipă se înălţă cu putere glasul şătrarului, dând învăţături căpitanului Turculeţ:

— Să ştii tu, îi zicea, că mie, când mă îmbăt, îmi vin felurite gânduri care mă bucură, căci ele mă deosebesc de ceilalţi oameni. Ei umblă pe spatele calului; eu vreau să umblu cu

calu-n spate. Ei umblă pe-o cărare; eu vreau să umblu pe două.

— Are dreptate, aprobă Ruset, şi începu să explice domnului abate descoperirea răzăşului.

Nu izbuti însă deplin; şi din această clipă, fiind foarte fericiţi amândoi, zâmbind şi înţelegându-se, părăsiră discursurile ca ceva cu totul nefolositor. Curând se răsuciră în două poziţii felurite şi călătoriră spre visuri. Şătrarul făcu lui Turculeţ semn spre ei, cu ochiul stâng şi cu colţul gurii încreţit dispreţuitor. Artiştii pământeni puteau hăuli în voie. Îi asculta părintele Nicoară, mâncând încă şi gustând cu îndărătnicie din vinul strămoşesc.

VII.

Unii sfătuiesc, alţii dorm.

Domnul abate era mai trudit. Cu gura uşor căscată, dădea drumul unei respiraţii cântate. Mâna dreaptă îi era pe masă, cu degetele ca o ghiară alături de ulcică, cu stânga căzută în lungul trupului. Cu spatele sta bine rezemat de turnul de perini, poclăzi şi lăicere, clădit în fundul patului celui mare, în ungherul de la miazănoapte al odăii. Obrazul lui slobozit din stăpânirea voinţii, arăta trăsături de bătrânel, muiate şi rotunzite într-un fel de bunătate copilărească.

Figura palidă a lui beizade Alecu era concentrată, cu fruntea încreţită între sprâncene. Somnul lui nu era senin ca al lui ava Paul. Boierul nu-şi isprăvise neliniştea zilei şi urma să trăiască întreg şi cu putere în vis.

I se arătă ceva cu totul ciudat, însă aeve. Îi sta înainte Dumnezeu, cărunt şi bărbos, cu mânile în şolduri, cu giubeaua fâlfâind, cu ciubote mari în picioare. Îl mustra c-un glas înfricoşat:

— Tu eşti acel cocon nebun, carele nu te-ai temut de nimic pe lumea asta?

— Eu sunt. suspină beizade.

— Nu le-ai temut de nimica şi de nimene, căci te-ai ştiut feciorul lui Antonie-Vodă: şi fiind subt ocrotirea părintelui

tău, ai săvârşit multe blăstămaţii, cu alţi feciori buiaci ca şi tine, nărăvindu-te în jocuri şi beţii.

— Doamne, sfinţia ta nu osândeşti pe băutorii de vin. Aşa spun şi prietinii mei ava Paul şi părintele Nicoară.

— Pentru vin nu te osândesc. Însă ai furat de prin sate muieri şi fecioare, care ţi-au plăcut, ş-ai petrecut cu dânsele în desmierdări. Bătându-ţi astfel joc de ele, s-au burzuluit creştinii blăstămându-te şi pârându-te. Însă Vodă, fiindu-ţi părinte, nu te-a certat precum se cuvenea, nici cu toiagul, nici măcar cu vorba.

— Doamne, părintele meu a fost bun, şi blând, şi, cât a stătut el în ţara asta, n-a scos rânduieli nouă, şi norodul a trăit în bielşug şi pace. Dacă a greşit ceva – pedeapsa lui a fost crâncenă, căci necredincioşii l-au muncit ca pe Domnul Hristos. Iar pentru cele care le-am făptuit eu, de care vorbeşti sfinţia ta că sunt rele, de ce să mă pedepsească? N-au fost rele, ci bune – aşa mărturisind acele câteva muieri şi fecioare cu care mi-am petrecut primăverile.

— Cum îndrăzneşti beizade, a vorbi astfel?

— Îndrăznesc, Doamne, căci nimeni nu poate petrece cu o femeie fără voia ei. Aşa ai zidit-o sfinţia ta şi altfel nu poate să fie.

Atunci Domnul Dumnezeu a zâmbit a râde. Şi beizade văzu în faţa sa pe popa Nicoară, fără a-şi mai aduce aminte că era Dumnezeu. Îi făcea un semn cu cana de vin şi bău un gât.

— Ascultă, beizade, îi zise, să ştii că de acele fapte are ştiinţă şi Duca-Vodă. Şi a pus pe unii mazili să facă pâră, cu jalobă scrisă. Vrea să te supuie şi să te lovească.

— De ce, părinte? Eu, lui Duca-Vodă, nu i-am pricinuit nici un rău.

— Nu i-ai făcut nici un rău, zici tu, iar eu nu te cred; şi el te socoteşte printre duşmani. Aflând şi de domniţa Catrina că ţi-ar fi scris răvaş, s-a încruntat şi-a hotărât să stingă neamul lui Antonie-Vodă.

— Într-adevăr, părinte Nicoară, mi-a scris domniţa Catrina carte pentru mucenicia vieţii sale. Mărturisind drept, eu pe măria sa Georgie Duca îl socotesc duşman şi varvar – pentru toate câte-a uneltit împotriva părintelui meu. Floarea pe care o are în grădină n-aş lua-o numai din dragoste, ci şi pentru ura mea împotriva lui. Eu, Doamne, te rog să-mi ajuţi a-mi îndeplini socotinţile şi-ţi făgăduiesc lumînări şi slujbe la nouă sfinte mănăstiri.

Dumnezeu ori popa Nicoară se apropie binecuvântându-l şi-l bătu pe umăr. C-un suspin, beizade Alecu deschise ochii şi văzu lângă el pe căpitanul Ilie Turculeţ.

Alungând cu mâna fantoma din faţa ochilor, cercă să-şi aducă aminte de ce i s-a întâmplat c-o clipă mai nainte şi nu izbuti. Întrebă cu tulburare:

— Ce este?

Apoi zâmbi, privind în juru-i:

— Mi se pare că popa nostru franţuz doarme.

— Doarme de două ceasuri, măria ta.

— Atuncea numai noi doi suntem treji. Ceilalţi unde sunt?

— Măria ta, părintele Nicoară şi cu Griga şătrarul, veselindu-se foarte, au luat cu ei lăutarii şi au ieşit în sat pe la prietini, ca să-i scoale din somn, să cinstească cu dânşii. Socot că nu târzie vreme au s-aducă aicea tot satul. După cât am înţeles, vor să rânduiască pe loc un botez ş-o cumetrie.

— Atuncea popasul nostru-i cu întârziere, prietine Ilie. Mie asta-mi place.

— Nici eu nu pot să spun că mă scârbesc, măria ta. Însă măcar că n-am lepădat nici o oală cu care m-a cinstit răzăşul şi vede orişicine că m-am îmbătat şi eu cum se cuvine, – măria ta, nu pot să uit că pe popă mi l-a dat pan Valerie în samă cu poruncă să-l pun viu şi nevătămat pe ziua de mâni în târg la Iaşi, la scaunul lui Duca-Vodă. Aşa că trebuie să porunceşti măria ta ce este de făcut.

Alecu Ruset rămase gândindu-se. Înlătură cu luare-aminte dopul ulciorului, îşi turnă puţin vin în ulcică şi gustă. Astupă

iar ulciorul.

— Asta îţi arată, Ilie, că de şi sunt şi eu într-o stare ca a ta, nu-mi pierd rânduiala. Mi se pare c-am hotărât drum până la Cotnari şi Hârlău.

— Dumnezeu ne-a îndreptat cărarea altfel, măria ta.

— Ştiu, Ilie. Nu pentru proastă fală aş vrea să mă abat la casă mea cu ava Paul; căci după ceea ce am săvârşit aici, nu mai rămâne bucurie pentru altele. Ca-n dragoste, – cele de pe urmă par sarbede pe lângă cele dintâi. Aşteptam o carte de la Iaşi. Răvaşul tău m-a pornit de acasă înainte de a primi ce aşteptam. Aflând şi cele întâmpate la Săbăoani, am vrut să abat din nou la Hârlău, ca să văd dacă nu s-a întors călăreţul care ne slujeşte.

— Răvaş de la domniţa Catrina? întrebă şoptit căpitanul Ilie.

— De la ea. Am nevoie să ştiu dac-a plecat din nou ştafetă către Balaban, la Liov.

— Alta, măria ta? Poate-i nevoie s-o prind şi pe asta?

— Nu. Ai prins pe una şi-i destul. Nici nu visează Duca-Vodă cine i-a robit sluga. Şi nici prin minte-i trece că cel care a cetit răvaşul a înţeles ce scrie în el. Acuma, dacă trimete alt răspuns acelui om al său de încredere Balaban, eu pricep că n-are linişte, şi pune preţ de moarte pe anume cărţi cu iscălitura şi pecetea sa, aflate la Liov.

— Acestea-s treburile şi socotelile măriei tale, zise cu nepăsare Turculeţ. Dacă ce-am făcut eu ţi-a folosit, mă bucur.

— Acuma, căpitane Ilie, dacă am vestea pe care o aştept, apoi eu mă pot înfăţişa fără grijă la Iaşi şi pot chiar sta de vorbă cu luminăţia sa Vodă.

— Măria ta, acest gând e cam cu primejdie. Eu dau pe ava Paul pe samă şi mă întorc la ale mele. Duca-Vodă e om cu toane.

— Cu toate acestea, zâmbi beizade, eu am să fac ceea ce spun.

Turculeţ clătină din cap, aşteptând ziua şi trezia, cu alte gânduri mai cuminţi. Ruset îl pricepu.

— Prietine Ilie, mi se pare că mă cunoşti. Mintea asta n-o strică niciodată petrecerile şi vinul. M-am fudulit c-aş fi stat treaz. Dar dac-am dormit două ceasuri, mi-am venit în fire pe jumătate. Jumătatea cealaltă rămânând neatinsă, mă pot socoti om întreg.

— Aştept ceas fără laudă, măria ta.

Beizade râse şi-şi bătu tovarăşul pe umăr.

— Adevărat, Ilie, că cu tine nu mă pot măsura într-acestea. Tu eşti din seminţia celor de fier şi nu te-am văzut căzut la beţie niciodată. Sunt şi alţii însă, care, umblând pe arcuri moi, se cufundă şi se înalţă fără a cădea. Aşa-i acest şătrar care ne-a cinstit cu bun vin. Mai sunt unii care la vin bun îşi ascut judecata şi înţelegerea. Aşa sunt eu. Însă cel mai vrednic e ava Paul, care doarme.

Domnul abate de Marenne oftă prelung prin somn.

— Atuncea ce facem, măria ta? întrebă Turculeţ.

— Iată ce facem, Ilie. Dai din partea mea poruncă lui Vâlcu Bârlădeanu să pornească pe loc la Hârlău. Dac-a sosit răvaş ori răspuns, îmi aduce răvaşul ori răspunsul, – aici, ori pe drum spre Iaşi. Când Dumnezeu a binevoi să ne descurce de-aici, plecăm şi ducem pe ava franţuz la scaun. Acolo, Ilie, ai să afli că m-am înfăţişat lui Vodă, ca să mă cunoască şi să se teamă de mine. Să se teamă de mine, ca să mă lese să trăiesc la pământul meu – şi să fie cu frică să nu mi se clintească un fir de păr din cap. Să-mi văd de ale mele petreceri, până ce va veni vremea să îndeplinim fapta de care am vorbit.

— Asta o putem face şi mai degrabă, măria ta. O domniţă nu-i mai greu de furat decât o fată de rând.

— Nu, Ilie, nu-i vremea. Aştept mazilia lui Duca: Vreau să aibă două bucurii.

— Cum socoti, măria ta, şi cum porunceşti. Eu mă duc să trimet pe Bârlădeanu.

Beizade Alecu rămase câtăva vreme singur şi privi neliniştit în juru-i. Abatele se lăsase treptat în ungherul patului celui mare. Îşi urma cântarea uşoară a respiraţiei şi trupul i se odihnea bine. Pe când în sine, cu toate că n-avea oboseală, Ruset simţea un painjeniş ghimpos. Visul i se ştersese, veninul lui îi rămăsese însă în inconştient, şi-i pătrundea şi-n ceasul de trezie prin preocupări nouă care-l chinuiau. Printr-o hotărâre pe care ştia s-o ia în împrejurări deosebite, cerca să se scuture de ultimele fumegări ale beţiei. Obrazu-i rămăsese dungat în frunte şi-n ochii aţintiţi se perindau icoane care nu erau decât răsfrângeri ale judecăţilor, prepusurilor şi planurilor lui.

„Trebuie să fim totuşi cu luare-aminte…” murmură el.

În tăcerea odăii, răzbătură trâmbiţările cucoşilor de-afară.

„Cântă cucoşii straja a treia, socoti beizade în sine: nu mai avem decât două ceasuri până la ziuă.”

Alte glasuri de cucoşi răspundeau din satul risipit pe vale. Un tropot de cal dudui în bătătură.

„Pleacă Bârlădeanu”, gândi Ruset şi-şi înălţă ochii spre ferestre, unde bătea încă lumina lunii pline.

— Am trimes pe Vâlcu, grăi Turculeţ intrând. Şi-ţi mai dau, măria ta, o veste bună. Gospodina de gazdă pregăteşte potrocul cel de cuviinţă.

— Toate sunt bune, prietine Ilie, şi vom gusta acel potroc, după cum e datina, ca să risipim fumurile vinului. Să ne nevoim a deşerta şi ulcioarele care au mai rămas şătrarului. Vom face tot, ca oameni cumsecade, care nu dispreţuiesc petrecerile. Nu uităm însă ale noastre.

— Măria ta, văd că te gândeşti bine la ceea ce trebuie.

— Nu se poate, prietine, să nu ne gândim. Mai ştiu, Ilie, că nu-i înţelept acel care se bizuie pe zile frumoase de april, pe desmierdările femeilor şi pe mila celor mari. Aşa că am a fi cu mare băgare de samă la Iaşi, la Duca-Vodă.

— Precum am avut cinstea să spun şi eu măriei tale.

— Ale mele gânduri şi judecăţi sunt mai tari, căci eu cunosc mai multe decât tine, prietine Ilie. Totuşi, bine

cumpănind toate, văd că pot îndrăzni mult.

— Măria ta, oare este într-adevăr nevoie să îndrăzneşti?

— Este nevoie, Ilie, să ajung la Iaşi şi să mă aflu măcar o noapte acolo. Şi-n sara ori noaptea cât voi sta în Iaşi, am nevoie să văd numaidecât pe domniţa Calrina.

Turculeţ clătină din cap.

— De ce catini din cap? Mă socoti nebun şi prăpădit de dragoste? Am nevoie s-o văd, nu ca să-i spun vorbe deşarte, ci ca s-o leg prin jurământ. Nu-s destul cărţile mele; trebuie să ajung şi eu lângă dânsa.

Beizade avu râsu-i scurt, c-o încreţitură răutăcioasă a buzelor şi c-o privire piezişă. Abatele de Marenne se suci o clipă în locul lui şi deschise ochii. Ruset se înălţă în picioare şi-l salută ceremonios.

— Ce este? plecăm? întrebă zâmbind domnul de Marenne şi apoi căscă prelung. Mi se pare c-am dormit puţin. Sunt gata să continui, dacă se poate. Mă scol numaidecât să încalic, dacă e nevoie.

— Plecăm, răspunse grav beizade.

De Marenne se ridică din colţul lui şi privi cu luare-aminte pe tovarăşul său.

— Ce s-a întâmplat, prinţule? nu cumva vinul îţi conferă o severitate hursuză? Eu; dimpotrivă, mă simţesc uşor şi bine şi marmura picioarelor mele s-a topit. Dacă doreşti, plecăm pe loc la Iaşi.

— Mai întâi la Cotnari şi la Hârlău. sugeră cu glas serios beizade.

— A da, uitasem. Vinul vechi şi petrecerea ne-au ieşit însă în drum pe neaşteptate. Aş prefera să isprăvim aici ceea ce avem datoria să îndeplinim acolo. Două împrejurări fericite nu pot avea loc în acelaşi ceas. Mă mulţămesc cu aceasta, dacă nu te superi. Dacă însă porunceşti altfel, nu mă împotrivesc, căci am descoperit în mine, în puţină vreme, o mare iubire şi-o mare admiraţie pentru domnia ta.

— Fie, răspunse zâmbind Ruset. Îmi rămâi însă dator, domnule de Marenne, cu satisfacţia şi plăcerea la care

deocamdată am renunţat.
— A, ştiam că am de-a face cu un prietin nepreţuit. cântă înduioşat abatele. Am dat o luptă, prinţule, cu acest şătrar, şi-mi recunosc înfrângerea. De mai mult nu mă simt în stare. îţi mulţămesc că hotărăşti plecarea la Iaşi. Probabil că şi domnul Griga doarme. Vom avea grijă, luându-ne rămas bun de la doamnă, să-i lăsăm salutări şi mulţămiri. Nu-l mai tulburăm. Aşa cere buna-cuviinţă.
— Să plecăm, hotărî beizade. Nimic mai uşor. Dar, mai întâi, să ne supunem legii.
— Este o lege?
— Este legea pământului, care aici e absurdă, de şi se chiamă tot bună-cuviinţă. Trebuie să sorbim tot în acest loc o zamă acră care se chiamă potroc. Din punct de vedere medical, se pare că-i folositoare deoarece alungă nourii vinului.
— Cum se chiamă?
— Potroc.
— Curios; trebui s-o însemn; şi dacă-i bună de ceea ce spui, mă interesează foarte mult reţeta. Între lucrurile bune ale vieţii, fără îndoială vinul trebuie foarte sus pus, dacă n-ar avea inconvenientul unei deşteptări penibile. Corectivul de care-mi vorbeşti e vrednic să fie cunoscut. Eu mă supun. Şi pe urmă, imediat, plecăm.
— Desigur, domnule de Marenne, – după ce vom bea cu răzăşul ulcioarele hotărâte. Mai avem câteva.
— Dar domnul Griga mi-ai spus că doarme.
— Rog să fiu iertat; eu n-am spus asta. Nu doarme; s-a dus să deştepte prietini şi neamuri, ca să-i aducă, aici, la ivirea zorilor, să dea mai multă amploare serbării sale. S-a dus să deştepte satul cu muzică. E un luptător, pe cât se vede, remarcabil.
— Hm! îngână de Marenne; bătălia încă nu s-a isprăvit. Curaj. Să primim provocarea.
— Cu toate acestea, domnule de Marenne, astăzi ar urma să fim la Iaşi. Măria sa Duca-Vodă ne aşteaptă, după

răspunsul care i s-a trimes.

— Atunci cum facem, prinţule? După ce mi-am pierdut toate ale mele la graniţa polonilor, ar fi posibil să rămân şi eu pierdut pe drum? Asta ar fi mai presus de orice închipuire. Dă-mi voie să declar că solul regelui Ludovic trebuie să fie strict la datoria sa. Pe cât se poate… adăogi el blând, destupând şi el cu grijă ulciorul început şi turnându-şi un strop de vin roz-alb.

Domnul abate de Marenne înghiţi picăturile de soare lichid cu delicateţă, cum avea obiceiul, şi, înviorat, se săltă şi începu să facă câteva mişcări prin odaie, ca şi cum în urechi i-ar fi sunat un accent de menuet. Apoi rămase ascultând. Muzica închipuită urma să se audă într-adevăr, înăbuşită şi de departe.

— Mă înşel? întrebă el, ascultând cu capul plecat. Vine domnul Griga? Prin urmare e adevărat?

Ruset râdea, însă cu dunga din frunte nedescreţită.

— Prietine Ilie, zise el către oştean, ava franţuz e un om de care cu greu am să mă despart; căci, pe cât văd, lipsea vieţii mele. Aştept de la dânsul, când vom ajunge la Iaşi, o slujbă pe care nu mi-o poate face nimeni altul. Cu atât mai vârtos cată să nu întârziem mai mult decât trebuie. Rânduieşte deci să fie oamenii gata.

VIII.

Moldovenii cunosc leac pentru mahmuri, ori de ce naţie ar fi.

Când gospodina lui Lăzărel Griga, cu aceleaşi mişcări de servă supusă, intră şi aşează pe masa ospăţului potrocul bun pentru mahmuri, abatele ceru reţeta.

— Întâi gustă, domnule abate, îl îndemnă râzând Alecu Ruset.

Abatele de Marenne gustă şi-şi simţi coroana de păr din jurul tunsorii monahale zbârlindu-se. Închise ochii şi strânse fălcile. Apoi aştepta atent să vadă ce i se întâmplă. Sorbitura acră şi fierbinte îi răcori deodată arşiţa lăuntrică,

ş-atunci simţi nevoia să mai guste o lingură. Cercă ş-a treia oară, uitând de reţetă. Însă Ruset i-o dădu cu bunăvoinţă.

— Asemenea preparat, domnule de Marenne, nu vei întâlni nicăieri, în cuprinsul lumii civilizate. Carnea de pasere bine îngrăşată nu-i gătită cu apă, care, după o zicală a breslei noastre, nu-i vrednică de nimic. Moldovenii, oameni cu imaginaţie, adaogă că nu-i bună de pus nici în ciubote. Dacă vrei, notează ş-acest dicton. Apa acestei fierturi e înşelată şi prefăcută printr-o fermentaţie de tărâţă de grâu şi mei. I se adaogă o creangă de cireş. Şi după ce-i aşezată pe cuptor, la căldură, gospodina care a oficiat, după un ritual străvechi, asmuţă glas de ceartă asupra cuiva mai tânăr. Îl asupreşte şi-l loveşte chiar. Numai astfel fermentaţia capătă aciditatea necesară. Eu bănuiesc că se spun şi vorbe de descântec, dar le ştiu numai femeile…

De Marenne înţelegea cum stau lucrurile şi afirma că înregistrează bine în memorie ce i se spune. N-avea însă vreme să întrebuinţeze tabletele, căci mânile îi erau ocupate cu lingura de lemn.

— În orice caz, se întoarse el mirat către Ruset, zama asta nu m-aşteptam să-mi pară aşa de rea la început şi aşa de bună pe urmă. E o chimie pe care noi n-o cunoaştem şi reţeta, mărturisesc cu ruşine, am uitat-o îndată ce mi-ai comunicat-o. Am reţinut numai cearta şi bătaia; desigur însă că nu sunt îndestulătoare.

Pe când îşi urma iar cu hărnicie sorbiturile, se auzi afară glasul lui Griga, în zvonul lăutarilor. Venea cu prietini şi neamuri. Larma rămase afară; el intră semeţ înăuntru, dar se închină cuviincios.

— Cinstiţilor oaspeţi, zise el cu tărie, am venit să isprăvim ce-am început.

— Se poate, răzăşule, se învoi Ruset. Noi ne facem datoria; şi la răsăritul soarelui încălicăm şi pornim la drum.

— Mă supun şi încuviinţez, măria ta, răspunse Lăzărel Griga, închinându-se iar. Caii au fost scoşi, slujitorii aşteaptă şi nu rămâne decât să isprăviţi această sorbitură şi

vinul care ne-a rămas în acele ulcioare vechi pe care le am dar de la prietinul meu Matiaş. Domniilor voastre au fost juruite. Cu alţii nu mai pot gusta din ele. Iar dacă veţi binevoi a gusta şi din cofăielele pe care le-au adus stăpânii acestui sat şi ai acestor podgorii, venind cu mine şi cu lăutarii, ei foarte mult s-or bucura. De nu veţi putea, s-or mâhni şi pe urmă le-a trece. Însă ce-i legat cu jurământ nu puteţi lepăda. Aşa că, cele rămase ulcioare în număr de două, stau după uşă şi aşteaptă să fie uşurate, ca să răsufle şi ele şi să meargă la hodină.

— Doresc să cunosc discursul acestui om de treabă… vorbi de Marenne, împingând strachina la o parte şi înlorcându-se către tovarăşul său.

Beizade Alecu îl vesti despre primejdia care-i ameninţa afară. Abatele rămase gânditor.

— În privinţa vinului din ulcioare, cinstitul şătrar are dreptate… hotărî el.

Ruset se veseli şi simţi şi-n el, cum simţea şi-n oaspete, aţâţarea de viclean îndemn a drojdiilor nopţii. Hotărârea lui totuşi era mai dârză şi mai trează.

Gustă din potrocul gospodinei Avramia, se înălţă şi se încinse. Zâmbetul obişnuit al feţei lui era o mască, după care se încâlceau preocupări subtile.

— Domnule abate, sunt la dispoziţia domniei tale, rosti el, curtenitor.

— Într-adevăr, e nevoie de atâta grabă? oftă de Marenne, găsind iarăşi plăcere în ulciorul lui Matiaş. E ciudat, ce bun pare iarăşi vinul după această zamă neaşteptată. Surprizele pe care le rezervă Dumnezeu oamenilor sunt nesfârşite. Prinţule, cât avem de umblat până la capitala Moldovei?

— Domnule de Marenne, avem de făcut ceva mai mult de două poşte. Umblând bine şi fără întârziere, la ceasul al patrulea din zi după modă orientală, când Vodă se aşază la masă, putem intra la Curtea Domnească.

— Să dăm laudă lui Dumnezeu. Avem vreme destulă.

Griga, oficiind, deşertă urciorul în ulcele. Luă pe-a sa, puse pe-ale cinstiţilor săi oaspeţi în mânile lor şi, deschizând uşa, dădu un răcnet către neamuri şi prietini. Ruset ieşi în cerdac. Odihnind o clipă ulcica, trăgându-şi mantia în grabă şi apucând iarăşi ulcica, de Marenne îşi urmă soţul. Griga veni şi el, cu vinul înălţat, jucându-l în lumina rece a dimineţii. Larmă sălbatică îi întâmpină. De Marenne văzu feţe felurite de bărbaţi, – prea vesele pentru acel ceas. Iertă însă acea izbucnire distonantă gândindu-se şi la omeneasca sa îndeletnicire din vremea nopţii. Un orator ridicase glasul cu o silinţă nefirească, din pricina răguşelii, şi cu un nas care-i dădea drept să iasă în fruntea tuturor prin mărime şi coloare.

— Ce doreşte? Ce doreşte? se interesă abatele cu bunăvoinţă.

— Ne explică, domnule de Marenne, pricina nefericirii lor.

— Care nefericire? Nu înţeleg nimic. Îi văd într-o stare care exclude acest cuvânt.

— Domnule abate răzăşul cel cu nasul roş ne informează textual că altceva n-a mai rămas oamenilor, în zilele acestea rele, decât să plângă ori să petreacă. Ei preferă a doua alternativă. Aici, în ţara asta, zice el, nu-i sigur nimic decât birul şi moartea. De aceea veselia lor e fiică a disperării. Mai cer, domnule abate, să bem din cofele cu vin nou pe care le-au adus – fiecare din via sa.

Abatele de Marenne se simţi tulburat, nu atât de acest din urmă îndemn, pe care nu-l socoti decât o glumă, cât de asociaţia de idei şi tablouri, care îi apăru deodată în contrast întunecos, unind apariţia trogloditului în această deşartă larmă care-l împresura. Îi sângeră inima, împunsă de-un spin, şi-şi plecă fruntea aburită. El se lăsase întreg şi docil prietiniei şi petrecerii, pe când în cei din juru-i ora era picurată de venin. La lumina zilei, Turculeţ îi apăru sumbru şi aspru ca un simplu mercenar de jaf; Lăzărel Griga, c-un rânjet strâmb; până şi figura simpatică şi nobilă a lui beizade Alecu părea a avea altă mască şi zâmbea în altă

lumină. Se îndoi totuşi de sine însuşi şi de propria-i judecată, umilindu-se şi socotindu-se şi el altul decât în zilele în care nu avea a-şi face nici o mustrare.

Încalecă, alături de Ruset. Iar sătrarul, rămânând neînduplecat în hotărârile şi jurămintele luate, aduse două ulcioare rămase de la Matiaş. Au trebuit amândouă deşertate, stând călare, cu armele puse şi cu frâiele strânse. Griga fu în sfârşit mulţămit şi rânji. Abatele fu mai puţin mulţămit, însă zâmbi.

— Prinţule, vorbi el în clipa din urmă, te rog transmite sătrarului şi doamnei sale cele mai calde mulţămiri pentru acest ospăţ, pe care nu-l voi uita. Trebuie să-mi însemn asupra lui mai multe lucruri, între care, mai ales, două reţete. Şi te-aş ruga stăruitor să-mi comunici în taină partea mea de contribuţie bănească, pentru această găzduire, care, drept vorbind, nu poate fi plătită.

— Domnule de Marenne, răspunse Ruset, ţara n-are oteluri şi hanuri şi particularii nu cunosc altfel de răsplată decât aceea pe care o vezi. Dacă observi, nu numai Griga, dar şi părintele Nicoară sunt foarte întristaţi de plecarea domniei tale şi nu m-aş mira dacă i-aş vedea plângând.

Având încă generozitatea vinului lui Matiaş în partea cea mai delicată a fiinţii sale, abatele nu se putu opri, auzind aceasta, să nu descalece pripit. Se lăsă spre Griga, îmbrăţişându-l. Se întoarse spre fratele său întru Hristos, preotul Nicoară. Şi crezu de cuviinţă să nu uite nici pe jupâneasa Avramia, care se retrase îndată ruşinată şi uimită, cu mâna la gură. După această din urmă ispravă, încalecă iar, ajutat de zeci de braţe. Zvonind cu glasuri felurite, răzăşii cu vinul, deşertară câte o leacă din cuprinsul cofelor în pulbere, întru pomenirea morţilor lor trecuţi la hodină şi în cinstea oaspeţilor străini. Şi abatele de Marenne, împresurat de larmă şi ţipăt de strune, putu în sfârşit pleca spre Iaşi, cu tovarăşii săi.

IX.

Drum spre Iaşi.

Drumul cel mare spre scaunul ţării trecea şi într-acea vreme prin valea Bahluieţului ş-a Bahluiului. I se zicea drum mare pentru că era drum vechi de când lumea. Nici unui rând de oameni, însă, nu-i trecuse prin minte, în curgerea anilor mulţi, să facă din această cale veche un drum adevărat. Era o urmă cotită de cară, copite şi paşi, bătută bine şi lucie ca o curea în vreme de secetă, mlaştină cleioasă în vremea ploilor. Apa cerului o pătrundea în scurt, vântul şi soarele o zbiceau cu grăbire.

Părea a merge la întâmplare şovăind spre Târgul-Frumos ori Podul-Iloaiei, da într-o râpă, suia într-un deal; isprăvea însă bine, împlinindu-şi destinul. Bahluiul curgea leneş prin păpurişuri. De Ia păpurişurile lui se desfăşurau fânaţuri pe care brumele şi omăturile le dărâmau necosite. Pe dealuri, la dreapta şi la stânga, creşteau pădurile lui Dumnezeu, în care putea intra cu barda orişicine. Lupii se mutau, când venea vremea, de la pădure în stuh. Ori din stuh la pădure şi căutau mai ales preajmă de sate, ca să poată da război vitelor omului. Rămăseseră însă, în Domnia lui Duca-Vodă, puţine aşezări de creştini pe acea vale bogată, căci, cu puţini ani înainte, iernaseră tătarii fărâmând şi spârcuind, urmând după dânşii răutăţile prădăciunilor leşeşti, foametea neaşezării şi ciuma lui Dumitraşcu-Vodă. Iazurile Bahluiului se potmoliseră, morile stătuseră, hanurile se cumpăneau în trei pereţi cu acoperişurile arse, – locurile satelor pustii se cunoşteau abia, în dudaie nalte; fântâni spurcate de leşuri, cruci însemnând morţi năprasnice, toată priveliştea fericitelor aşezări de odinioară arăta mila domnilor şi-a împăraţilor, precum şi binefacerile năvălirilor şi războaielor care nu mai aveau contenire. Părinţii călugări de la sfânta mănăstire Neamţu dăduseră veste pretutindeni în Ţara-de-Sus că se vor arăta şi alte semne cumplite, nefiind departe sfârşitul lumii. Aşa că nu era alta de făcut pe acest ticălos pământ decât să se întoarcă omul către sufletul său la rugăciune şi post, lepădând tot, îmbrăcăminte, podoabe şi bani, spre a se afla gol, curat şi în

rugăciune, atunci când va suna trâmbiţa de aramă a judecăţii. Un călugăr adusese ş-o scrisoare de la sfântul mormânt din Rusalim, găsită sub piatră de altar şi având iscălitura şi pecetea Prea-Curatei, îndemnând lumea la pocăinţa din urmă.

Moldovenii ascultau cu luare-aminte aceste istorisiri şi veşti. Femeile suspinau cu amar şi se gândeau pentru întâia oară la păcatele lor. Plănuiau rugăciuni şi daruri preoţilor şi monahilor. Dar bărbaţii, după ce aflau, îşi trăgeau căciula deasupra nasului şi cugetau că, dac-a fi să fie sfârşitul, apoi are să fie al tuturor şi nici cuvioşii părinţi de la Neamţu ori de la alte mănăstiri nimic n-or folosi din jertfele cerute. Nici Sfânta Fecioară nevoie n-are de bucate, vin şi undelemn, fiind în lumină veşnică lângă Tatăl Ceresc. Mai bine încarcă ce au şi trec hotarul, oploşindu-se undeva, în nişte munţi ori în nişte pustietăţi, la un liman de linişte.

Astfel Moldova se găsea în mare parte goală pe tracturile cele mari şi cinstiţii părinţi ai mănăstirilor se tânguiau cu drept cuvânt, în toate rugăciunile şi slujbele lor, de puţina credinţă a proştilor pământeni. Asemenea batjocoritori ai poruncilor sfinte îşi meritau într-adevăr osânda la care erau supuşi.

Pe acest drum mare, în cele dintâi ceasuri de dimineaţă, călăreau beizade Alecu şi abatele Paul de Marenne. Boierul dădu străinului toate aceste lămuriri şi altele. Ajunşi apoi de truda nopţii, rămaseră tăcuţi şi părură a dormita o vreme în şa, lăsându-şi caii la pas.

De Marenne fusese bucurat de numele oraşului, pe care-l auzise rostit şi prin care aveau a trece. Dar Târgul-Frumos era departe de a răspunde imaginii zâmbitoare pe care o evoca. Puţine dugheni cu frică şi prevedere deschise, subt un fel de şoproane de şindrilă, un han cu bolţile dărâmate şi câteva căsuţe nu de mult înălţate şi gata de a cădea în risipă. Bordeie de ţigani robi, în jurul unor şandramale mai răsărite.

— Acolo stă boierul, adică nobilul locului – lămurea beizade Alecu, nemărturisind anume că acelea erau curţi domneşti. Abatele de Marenne încerca să înţeleagă ceea ce nu se poate înţelege. De câteva zile văzuse destule şi auzise deasemeni – ca să se convingă că toate în acest hotar barbar au o pulsaţie proprie şi o lege a vieţii anumită.

— Hotărât, prinţule, acest târg, oricât ar fi de frumos, e cu totul altceva decât îmi închipuiam, zise el, încercând să se trezească deplin. Nădăjduiesc în altă întâlnire. Ce localitate deosebită ne mai aşteaptă?

— Celălalt loc, domnule; abate, pe care văd că-l aştepţi cu nerăbdare, poartă numele unei femei care se zice că a fost deosebit de frumoasă.

— Podul-Iloaiei! se miră abatele, după ce auzi tălmăcirea numelui. Iată în sfârşit un pod în ţara aceasta.

Domnul abate de Marenne avu într-adevăr o surprindere. Mai întâi nu era nici un pod. Al doilea, nu era nici un oraş. Era o imagine repetată a târgului cu nume pompos, şi-n preajma lui bălţile Bahluiujui răsfrângeau, pe lângă subiecte de pictură, acelaşi cer verziu de toamnă, în strălucirea calmă de aur vechi a soarelui.

Făcură un popas la o filosofică fântâna cu cumpănă, care li se închină şi-i cinsti cu apă. După aceea porniră iar.

— Prea iubite domnule de Marenne, zise beizade Alecu, după o lungă tăcere, dă-mi voie să mă folosesc încă o dată de prietinia pe care binevoieşti să mi-o arăţi. În vremea prea scurtă de când ne aflăm împreună, am avut puţin prilej să ne cunoaştem într-adevăr.

— Prinţule, protestă de Marenne, prietinia mea îţi este definitiv asigurată, mai ales că, pe lângă alte multe lucruri simpatice, am găsit în domnia ta un om în desăvârşit dezacord cu ceea ce îl înconjură. Domnia ta eşti mai mult al nostru decât al Orientului.

— Mulţămesc, domnule abate, pentru aceste cuvinte. Ţin totuşi să-ţi dovedesc şi mai mult, că nu te înşeli acordându-mi încredere şi amiciţie. Vreau să-ţi spun o poveste.

Abatele de Marenne privi zâmbind spre boier:

— Calitatea mea, domnule Ruset, se pare că-mi dă dreptul s-ascult confesiuni. O parte din mărturisire ai început-o astă-noapte. Să nu crezi c-am uitat.

— Cu atât mai bine. Acuma vreau să mă întorc ceva mai în urmă. Nu prea mult însă. N-au trecut doi ani, iubite domnule de Marenne, de când peste această ţară şi peste acest popor stăpânea părintele meu Antonie-Vodă. Nu vreau să-l laud pentru că-i sunt fiu. Îl laudă faptele lui şi amintirea care a rămas după el. Eu, domnule de Marenne, n-aş putea spune că am umblat în viaţa mea pe calea adevărului: am greşit mult, mai ales am făcut destule prostii, şi ai să fii mirat poate când îţi voi declara că nu simţesc nici o mustrare de conştiinţă. Faptele părintelui meu au fost însă altfel şi poporul a simţit într-atât blândeţa lui, încât pot circula fără grijă prin lume, ocrotit de lumina amintirii lui. Nebuniile mele au făcut vâlvă; sunt însă feciorul lui Antonie-Vodă. Legi n-au fost să mă pedepsească, iar oamenii m-au iertat. N-aş putea spune că nu mi-au rămas duşmani destui de rangul meu, dar aceia îşi au şi ei ale lor greşale şi toleranţa este reciprocă. Vorbesc de prostime; primirea de astă-noapte, din care te-ai împărtăşit şi domnia ta, stă dovadă.

Ceea ce ai văzut domnia ta în aceste câteva zile, domnule abate, de când ai intrat în domnia războiului şi a invaziei, a molimei şi a foametei, acum doi ani nu exista. Antonie-Vodă. a fost om cu noroc. Şi ţara asta, când Dumnezeu se milostiveşte asupra ei, înfloreşte de azi pe mâni, ca o grădină în primăvară după urgia iernii. Toate în Moldova, domnule de Marenne, sunt scurte, trecătoare şi viforoase: şi cele bune şi cele rele. Acum doi ani aceste locuri erau înflorite şi populate. Acum nu mai sunt.

Vina, pe lângă toate cele pomenite, o are omul care cârmuieşte acum ţara. Tuturor răutăţilor pomenite, se adaogă şi calamitatea unui jaf fiscal pe care, socot eu, nici o regiune a pământului n-o cunoaşte. Acest sistem propriu al

Voievodului cade, din nefericire, în împrejurări cu deosebire excepţionale. Antonie-Vodă, părintele meu, n-a înţeles să adune comori, după moda tiranilor orientali; a zâmbit bielşugului public şi a fost mazilit sărac. Duca-Vodă însă a organizat hoţia domnească.

La toate acestea, iubite prietine, se mai alipeşte o consideraţie. Surparea părintelui meu se datoreşte măritului Domn de astăzi. În ţara aceasta tronul se câştigă de la tiranii agareni, obijduitorii creştinătăţii, prin intrigă şi bacşişuri. E adevărat că aceeaşi soartă îi aşteaptă şi pe Duca-Vodă; dar eu nu pot uita că el a pricinuit căderea părintelui meu. Mai ales că rechemarea diplomatică, – cum aţi spune domniile voastre în Franţa, – a lui Antonie-Vodă a fost însoţită de lanţuri şi închisoare. Nu pentru vreo vină, pentru plângerea norodului, ori trădare. Stăpânii de la Stambul l-au schingiuit, l-au împuns cu ace de foc, i-au bătut pene de trestie subt unghii, l-au pus să înghită tulpane de mătasă şi i-au tras intestinele la gură. Au făcut toate acestea ca să-l facă să mărturisească unde are ascunse comorile sale. Era o sugestie binevoitoare a lui Duca-Vodă, nemărturisită şi neştiută, – dar eu o cunosc.

Părintele meu, domnule de Marenne, n-a murit. A fost iertat şi trăieşte liber şi sărac la Ţarigrad. Cu mila lui Dumnezeu, se va întoarce poate iar domn. Aici vine cheia mărturisirii mele, făcându-te să înţelegi că de aceea trăiesc eu aici.

Deşi nimene nu crede că mă pot îndeletnici cu lucruri serioase, eu totuşi, în ceasurile când nu petrec, mă ocup şi cu de-acestea. Aşa se face că mi-am agonisit pe de o parte bune prietinii la scaunul-necredincioşilor. Am fost chemat de câteva ori la Ţarigrad; ca fiu de domn am fost mustrat şi pentru unele fapte de care s-a dus vestea până acolo – însă turcii, domnule de Marenne, asociază uneori o ciudată toleranţă cruzimii lor. Am găsit în serascherul Şişman Ibraim paşa, care atuncea era la Obluciţa şi-acum e la

Juravna, un admirator şi mai ales un prietin. E un bărbat care preţuieşte foarte mult vinul şi petrecerile.

— Prinţule, întrerupse abatele, mă îndoiam că necredincioşii pot avea asemenea destoinicie.

— Au, domnule abate, spre norocul binecredincioşilor. Pe lângă această prietinie şi altele, am legături în ţara leşilor. De la aceşti prietini creştini am aflat un lucru surprinzător. Duca-Vodă, după căderea din a doua a sa domnie, într-un moment de răzvrătire, a căutat sprijin de la creştini. Toţi cei îngenunchiaţi de hanger, domnule abate, nădăjduim biruinţa crucii; şi o nădăjduim cât mai grabnică. Deci şi Duca-Vodă a scris cărţi – două – unui castelan de margine, apropiat mie prin prietinul meu Vladimir Kaminski.

— Îmi dai voie, prinţule, întrerupse iar abatele. De şi însărcinările mele n-au nici o legătură cu politica, pot să-ţi confirm că am luat şi eu cunoştinţă de aceste documente prin domnia sa pan Nicoiaus Zaborowski, mare demnitar în cancelaria Republicii şi socru al amicului nostru comun pan Vladimir Kaminski.

— Domnule abate, reluă Ruset, confirmarea domniei tale îmi pricinuieşte o deosebită bucurie. De şi nu te ocupi de asemenea chestii, mi-am închipuit totuşi că poate, din întâmplare, între ştirile adunate din Polonia, să se găsească şi aceasta. Aveam nevoie să mă încredinţez că scrisorile există. Ele alcătuiesc pentru mine o armă dublă.

Abatele de Marenne privi pieziş pe beizade Alecu şi-şi muşcă buzele.

— Să nu fii supărat, iubite prietine, urmă Ruset, că mi-ai trecut un mic secret diplomatic. E o binefacere creştinească. Pe lângă acele scrisori, mai am cunoscuţi boieri fugiţi de binele Ducăi-Vodă, fie în Lehia, fie la munteni, care lucrează aşa cum se obişnuieşte în ţările noastre cârmuite de capriciile vremilor, ale turcilor şi, aş putea zice, ale lui Dumnezeu.

— Deci iată, domnule de Marenne, că te întovărăşesc la Iaşi punându-mă puţin şi sub protecţia domniei tale – căci îţi

închipui că Duca-Vodă nu mă poate privi, în oraşul său de reşedinţă cu prea mare simpatie. Am şi-n Iaşi prietini care-şi mai aduc aminte de Antonie-Vodă şi care nu iubesc pe stăpânul de azi. Am nevoie să cunosc veştile pe care le au ei; mai sunt în sfârşit şi altele, care poate nu te interesează. Lucrul cel mai de căpetenie însă, domnule de Marenne, după toate acestea, e legătura mea de iubire, pe care ţi-am povestit-o bând vin în casa cinstitului nostru prietin şătrarul.

— Într-adevăr, găsi de Marenne prilej şi timp să-şi arate mirarea stăpânită, doresc foarte mult să mă faci a înţelege, domnule Ruset, cum împaci domnia ta acest sentiment cu toate câte mi-ai spus acum.

— Domnule de Marenne, domniile în Moldova sunt trecătoare. Duca-Vodă, nădăjduiesc că va pleca. Domniţa Catrina va rămânea aici. Şi vom aştepta amândoi timpuri mai bune. Vom ierta atunci poate de o parte şi de alta. Deocamdată, mă apăr de războiul pe care mi-l poartă bătrânul, – nu făţiş, ci încurcat în reţele suprapuse, după metoda strămoşilor noştri de la Bizanţ. Am făcut acest lung ocol, iubite domnule de Marenne, ca să isprăvesc printr-o rugăminte.

Abatele îi cuprinse mâna în tăcere.

— Îndrăznesc să te rog, vorbi cu voce mai scăzută Ruset, să spui, dacă ai prilej, un cuvânt de mângâiere şi de încurajare aceleia pe care o iubesc. Din toate câte se petrec, suferinţi şi catastrofe, poate nu va supravieţui decât acest sentiment.

De Marenne oftă.

— Prinţule, sentimentul acesta l-aş dori pur. Să nădăjduim că va urca deasupra, ca un ulei fără prihană. Îţi făgăduiesc ce-mi ceri, numai să am prilejul să văd pe stăpâna inimii domniei tale.

— Domnule abate, vei vedea-o dacă-ţi vei exprima dorinţa către Domn. Vei cunoaşte astfel şi pe Doamna Anastasia, care este o sfântă şi nobilă prinţesă.

Părerea lui Ruset despre Doamnă s-ar fi putut exprima în cuvinte mai mici; însă boierul simţea că abatele are nevoie de un accent mai înalt. Într-adevăr ava franţuz păru convins.

— Dacă într-adevăr mă pot bizui pe asemenea sprijin pe care niciodată nu-l voi uita, sfârşi beizade Alecu, atunci nădăjduiesc că, ştiindu-mă aproape, domniţa Catrina va încerca să mă vadă.

— E foarte cu putinţă, zâmbi abatele. Din toată povestea, prinţule, am înţeles multe şi triste lucruri. Voi vedea pe Antonie-Vodă la Constantinopol şi, cine ştie, poate-i voi fi de folos. Vei vedea pe domniţă – şi doresc iubirii să biruiască tot ceea ce nu-i iubire. În sfârşit, cu puţină ruşine, trebuie să mai adaog că acum regret şi mai mult despărţirea noastră care se apropie. Nu sunt diplomat, dar mi-ar fi folosit lecţiile domniei tale.

Beizade oftă – strângându-şi şi el buzele subţiri, o clipă. De Marenne îi văzu faţa palidă uşor însufleţită şi-i strânse mâna, corectând în chip delicat ironia sfârşitului său de frază.

Tăcerea se statornici iar între ei, despărţindu-i oarecum, şi-n acest răstimp sosi din urmă Bârlădeanu, pe-un cal proaspăt din grajdurile de la Hârlău. Din fugă se alătură de Russet şi-i trecu, aproape neobservat, o tăşcuţă de piele cuprinzând poate scrisorile aşteptate.

X.

Scaunul ţării Moldovei, măria sa Georgie Duca-Vodă şi curtea sa.

Iaşii era şi-n vremea aceea un oraş vechi şi cu faimă. De o sută şi mai bine de ani aflându-se capitală statornică a Moldovei, mahalalele i se umflaseră, uliţile din mijloc i se îmbulziseră de case nouă ale negustorilor şi boierilor, iar Curtea Domnească îşi înoise turnul, rândurile de sus şi odăile oştimii. Totuşi, cu tot sporul lui şi mai ales cu toate strălucitele-i lăcaşuri dumnezeieşti, rămăsese o aşezare a Orientului. Nu se cunoştea, în rânduiala sau mai degrabă în

neorânduiala uliţilor lui, nici un plan. Fiecare pământean, aşezător în el, fie boier, fie prost, punea să i se clădească, rareori cu mistria, şi mai ales cu toporul, acareturile şi casa după fantazia momentului, având chiar o deosebită plăcere să întoarcă dosul ori coasta către alţii, ghiontindu-i, aşa că, fiind casele ca de un vânt vesel semănate, în chipul cel mai capricios, în grădinile şi ogrăzile lor, trecătorul se rătăcea, ca să găsească ce-i trebuia, în uliţi, ulicioare şi fundături cotite, printre garduri de nuiele, zăplazuri dărâmate, ziduri risipite, bălţi urât mirositoare şi mlaştini de cişmele, urmărit de urlete şi zăpăituri întărâtate. Lângă o curte de cărămidă şi piatră de Orhei boiereşte răsfăţată, se tupila o căsuţă strâmbă de bârne acoperită cu paie ori cu stuh. De multe ori căsuţa avea o podoabă de flori înaintea uşii. pe când curtea de alături, pustie, lăsa să-i cadă tencuielile şi olanele şi să-i atârne ca aripi moarte ferestrele. Asemenea mărit şi slăvit târg părea că nu ţine să fie curat şi spălat, nici să-şi arate faţa: dimpotrivă. Şi nici voia să amăgească pe străinii iubitori de forme goale. Gunoaiele şi hoiturile stăteau aruncate pe toate drumurile şi-n toate medeanurile şi cânii dădeau lupta în jurul lor cu porcii. Aceşti câni, de la zăvozi până la cotei, înfăţişau varietăţi şi măşti extraordinare. Luptătorii ceilalţi păreau nişte mistreţi degeneraţi; grozav de slabi, însă de-o îndârjire nespusă. Războiul lor prezintă întrucâtva, pentru târg, un avantaj sanitar.

Ondulând ca pe valuri, căruţele şi chervanele negustorilor şi prostimii străbăteau acele locuri primejdioase numite uliţi şi făceau popas în medeanul cel mare de lângă Beilic. Acolo, în zile de sfântă duminică şi-n sărbători, erau deschise crâşme, cântau lăutari, hăuleau cerşetori schilozi ori orbi, şi negustori din toate breslele îşi aveau înşirate tărăbi, aşteptându-şi cu răbdare muşteriii.

Mănăstirile cele mari, Golia, Sfântu-Sava, Trisfetitele, precum şi altele mai mici, stăteau închise în zidurile lor; şi bine-credincioşii egumeni graşi îşi rânduiau gospodăriile

pline ca stupii, deosebind partea cuvenită Atonului, Rumeliei şi Rusalimului. Sub bolţile luminate cântau slăvi elineşti sfinţi părinţi, legănându-se în strane, visând cele cereşti într-un veac de apoi şi cele pământeşti în acea zi şi-n acel ceas.

Acest amestec de chinovii, de curţi, de căsuţe, de dugheni, gloduri, toloace şi medeanuri ţinea din uliţa de sus de la Sfântul-Neculai cel Sărac până-n Căcaina şi Bahlui şi până la Cetăţuia Curţii Domneşti. Acolo, în preajma Curţii, era temeiul negustorimii, cu carvasaraua şi hanurile. Iar în râpa Bahluiului se prăvăleau bordeiele ţigănimii, a breslei calicilor şi lăutarilor până-n iazul cel mare de la Frumoasa, în luciul căruia se oglindeau între scai voiniceşti, furcile spânzurătorii răilor. Peste Bahlui se vedeau poduri spre Repedea, Hlincea şi Bârnova, către popasul domnesc de la Şanta. Şi pe ţanc, deasupra Frumoasei, mănăstirea cea nouă cu ziduri albe a Cetăţuii. Tot peste Bahlui, la asfinţit, mănăstirea Galatei, între alte ziduri. Iar către miazănoapte viile din preajma cişmelei Păcurarului şi dealul şi pădurile Copoului.

Aici stăpânea Duca-Vodă cu topuzul său şi cu cele două tuiuri în a treia a sa domnie. Lângă biserica cea veche de la Ştefan-Voievod Bătrânul, a Sfântului-Nicolaie cel Bogat, în capătul uliţii mari, se înălţa poarta cu turn şi paraclis, păzită de slujitori armaţi. De la turn, zidul mergea în patru laturi, având la colţuri turnuleţe cu meterezuri. În cuprinsul acestor ziduri, casa cea mare a Domnului, a spătăriei şi a divanului era deosebită de casele cele mici ale Doamnei. Spre Sfeti-Neculai mai era o poartă joasă, cu odăi, a drăganilor, şi spre Bahlui alta, cu alte odăi, a siimenilor. Mestecate în neorânduială, se înşirau către ziduri chilii de slugi, grajduri de bârne, acareturi, cămări, lagumuri şi beciuri. Era o forfotă neîntreruptă în toate, căci de la întâiul ceas din zi Vodă era sculat, după obiceiul său, şi coborâse în divanul cel mic, ca să cunoască treburile zilei, să ieie socotelile vistieriei şi să împărţească dreptate norodului.

Porţile cele mari erau deschise; deasemeni uşa divanului; şi o samă de prostime aştepta în genunchi, cu căciula alături, cu fruntea plecată, cu pletele în ochi. Se aflau alţi pricinaşi care aşteptau în picioare, însă cu prea multă cuviinţă, strigarea aprozilor. Erau răzăşi sosiţi călări ori cu căruţele încă de cu noapte, pentru înfăţişarea sorocită de luminatul Divan. Aducând, în tăşti de piele, îndreptări şi mărturii, urice şi ispisoace, veneau pentru vechi procese, – cu multă îndoială faţă de judecăţile vremelnice şi cu o nedesluşită credinţă în judecata fără greş, cea din veci şi de obşte. Întâi mâncaseră de nădejde în chilnele căruţelor ori la coburul calului, de cum răsărise soarele; ş-acuma puteau aştepta şi până în sară pe lângă ziduri şi pe sub streşini.

Mai erau şi alţii care nu stăteau cu fruntea în pulbere. Aceia veniseră cu jalobă cumplită împotriva starostelui lor. Erau o samă din mişeii târgului, unii calici de-o mână ori de-un picior, alţii chiori şi orbi, alţii în plină şi înfloritoare sănătate – şi mai cu samă aceştia aveau glasuri frumoase de cântăreţi. Pentru nedreptăţi de împărţire a vadurilor de cerşit se înfăţişaseră buluc, cu straşnică scârbă şi îndârjire. Aşteptau la cerdacul cel clădit de Antonie-Vodă, cătră odăile Doamnei. Nădăjduiau să-şi poată răcni plângerile lor cătră Vodă Georgie însuşi, când va trece la Doamna sa Anastasia, ori cătră Doamnă, când, lăsându-şi o clipă gospodăria, s-ar îndupleca să s-apropie de ei. Lor le trebuia alt staroste – căci al lor, Agapie Chioru, nu era beteag numai de ochi, ci şi de minte. Ş-atâta răutate a stârnit în breaslă, cât nu-i chip altfel decât să-l bată măria sa cu buzduganul, ori mai bine să puie pe nişte siimeni să-l zvârlă în Bahlui, dacă nu cumva luminata socotinţă gospod n-a găsi că-i mai potrivit juvăţul şi furca pentru asemenea puturoasă dihanie.

Boierii soseau la divan, cei mai mulţi călări. Cel dintâi, înaintea tuturora, se înfăţişase Sandu Buhuş, hatmanul. Cum descălecase, trimesese cuvânt de veste grabnică lui Vodă, şi măria sa îl şi primise, în chilia lui de taină, lângă divanul cel mic.

Buhuş era cărunt, mai înalt decât Domnul şi tot aşa de gros. Avea ochi bulbucaţi şi vorbirea repezită.

Duca-Vodă îl cercetă ager. înţelese că hatmanul Sandu plesneşte de-o veste deosebită, deci s-a petrecut ceva peste noapte în ţara Moldovei. Voi să-şi cuprindă barba, căutând ori aşteptând cele dintâi vorbe, dar îşi stăpâni gestul obişnuit, pentru că de abia îşi cănise această parte a obrazului. Naramzi grecul, bărbierul lui, întrebuinţase un ceas la această lucrare, în dimineaţa aceea.

— Ce ai a-mi spune dumneata, hatmane? întrebă Domnitorul, încruntând puţin sprânceana şi micşorându-şi privirile. Nu cumva s-a întâmplat ceva acelui sol de la Franţuz, pe care-l aşteptăm? Ar fi într-adevăr lucru urât asta.

— Măria ta, nu numai urât, ci şi păgubitor pentru noi. Mai ales acuma, când craiul franţuzesc arată mai mare prietinie lui Mehmet-Sultan, vrând să-l îndârjească pe cât a putea mai rău împotriva împăratului. Pătimind ceva solul, s-ar burzului agarenii şi noi cei credincioşi măriei tale am avea mare mâhnire. Dar franţuzul n-a pătimit nimica. Am bună veste, poţi fi măria ta fără grijă dinspre partea asta.

— Prin Săbăoani cum a trecut?

— Putea trece; însă n-a trecut. Turculeţ, care-l întovărăşeşte, a înţeles se vede că este ceva înaintea lor; ş-au ocolit. Acel Turculeţ este vrednic oştean şi eu l-aş dori în slujba măriei tale.

— Bine; om vedea. Mie nu mi-s dragi pământenii care se bagă slugi la străini.

— Măria ta, trebuie să căutăm la braţul, nu la mintea lor. Aşa am făcut ieri cu Constantin serdarul, care, în vremea lui, a fost rohmistru la Craiul. Cum am oblicit că la Săbăoani s-a schimbat vremea, l-am trimes pe el cu steag de slujitori, după porunca măriei tale. Le-a dat nemţilor mare dezghin; pe unii i-a tăiat; ş-a prins şi limbă. Apoi măria ta ai avut dreptate să te gândeşti c-ar fi nişte lotri şi nişte derbedei, scrisoarea de la Leah dând bună credinţă de pace. Nu

putea pune pan Valerie pe de altă parte nemţi să prindă ori să prade solul, – cunoscând noi prea bine pe pan Valerie ca un şleahtic cu credinţă şi dreptate. Ca dânsu' sunt puţini Ieşi; şi-i şi prietin măriei tale, nu pe faţă, aşa cerând vremurile, dar bun prietin. Aşa, de la neamţul prins, Cantemir a înţeles că acei nebuni care au năzuit până în valea Siretului n-au fost cu ştirea leşilor. Vor fi fost împinşi de o tainică poruncă dinlăuntru, de la comisarii împărăteşti? Socot că asta este.

— După cum ţi-am spus ieri… amestecă Vodă cuvânt.

— Întocmai după bănuiala măriei tale; aşa este. Mare lucru să fi scăpat vreunul până la margine. Dacă s-au împrăştiat, îi omoară ţăranii. Pe cel viu l-am vârât la beci. În privinţa franţuzului, nu-i un ceas de când am primit răspuns printr-un călăraş al lui Turculeţ, că ei au pălit pe la Târgul-Frumos. Au mas acolo într-un sat. Înaintea amiezii au să intre în Iaşi – aducând pe sol în bună stare la scaunul măriei tale. Cu dânşii vine şi Alecu Ruset beizade.

— Cum? Am auzit bine? tresări Domnul, fulgerând cu ochii în lături.

Dar hatmanul nu-şi slobozea nici acum vestea. Se ţinea încă.

— Da; am cercetat pe om. Vine pân-aici din prietinie pentru franţuz. Ar fi cunoscând pe popă de mult; şi vorbesc ei cu mare dragoste pe limbă latinească. Dar de la Alecu Ruset supărare nu mai putem avea, măria ta. Şi dinspre partea asta sunt bune toate, măria ta.

— Hm! cu acel nebun mai am eu şi altele. Să-l pofteşti să se înfăţişeze aici, la porunca mea.

— Va veni, măria ta, să n-ai grijă. Trebuie să se supuie puterii. Măcar că are bun prietin cu trei tuiuri pe serascher Şişman, înţelege că trăieşte cu noi, nu cu acela. Măria ta, am a-ţi pune la picioare alte veşti, pe care mi le-a adus căpitanul de Orhei Decusară.

— Ce veşti?

— Veşti rele, măria ta! se dezumflă Buhuş, holbat.

Fără să se clintească, Vodă privi ţintă, cu luare-aminte, pe marele hatman. Îşi scutură capul.

— Hatmane, dac-ar fi fost ceva într-adevăr aşa de rău, mi-ai fi lepădat vestea cum ai intrat şi n-ai fi aşteptat nici o clipă.

— Nu-i ceva care să privească de-a dreptul pe măria ta, răspunse Buhuş. Priveşte ţara.

— Vorbeşte! porunci Domnul, cu linişte prefăcută.

— Măria ta, orheienii şi lăpuşnenii umblă să se burzuluiască iar.

— Ha! vor să-i mănânce iar corbii şi viermii? Spune! Cine zici că ţi-a adus vestea? Căpitanul Decusară? Ce ştie el? Vor să se burzuluiască? Cum vor să se burzuluiască? Nu s-a mântuit neamul răzvrătiţilor? Au uitat patimile celor care s-au potrivit lui Mihalcea Hâncu?

Începu să umble deodată prin chilie cu mânile la spate şi cu barba-n piept. După ce trecu de două ori pe dinaintea lui Buhuş, se opri făcându-i faţă şi pufnind cu supărare:

— Ei?

— Măria ta, răspunse bătrânul hatman, am spus că au de gând. De la sfat şi vorbă până la faptă – mai este cale. Decusară, ieri chiar, a prins cărţi la mâna orheienilor. I le-au adus cunoscuţi ai lui. Acele cărţi, din partea lui Dumitraşcu Cantacuzin-Vodă, făgăduiesc unele şi altele răzvrătiţilor, îndemnând să se mişte, să iasă cu zurbale şi pâri.

— Cum din partea lui Dumitraşcu Cantacuzin? Se poate asta? Vorba nu este de crezut.

— Măria ta, cu toate acestea Decusară mi-a adus cărţile. Iată, le pun subt ochii măriei tale. Le-a înfăţişat răzăşilor şi mazililor orheieni Lupul sulgerul.

— Ha! Lupul sulgerul? se veseli, mânios, Vodă, şi smulse scrisorile pe care le scotea de sub contăş hatmanul. Adă-le încoace. Lupul sulgerul pe care l-am miluit şi l-am pus în pâne? Se vădeşte ş-acum ca totdeauna, hatmane, că binele n-are niciodată răsplată. El a dus cărţile şi le-a dat?

— El, măria ta. Aşa spune Decusară.

Vodă, tăcând şi gâfâindu-şi mânia stăpânită, desfăcu pripit hârtiile şi le cercetă în fugă. Îşi apropie ochii de iscălituri şi de peceţi, amirosi oarecum asupra lor şi înălţă fruntea, privind ţintă spre Buhuş.

— Ce zice Decusară?

— Măria ta, el a încălicat şi a ţinut o fugă până aici, oprindu-se numai ca să schimbe caii. În urma lui a lăsat încă linişte; dar în acel ţinut răzăşii şi mazilii s-au dovedit în multe rânduri vicleni.

— Te întreb ce zice Decusară de cărţi. Le-a văzut şi le-a înţeles?

— Bag de samă că măria ta eşti cu îndoială, ca şi mine. Decusară, care-i om ascuţit, deasemeni a stat ş-a cugetat. Nu poate fi un ţărigrădean aşa de lipsit de judecată încât să deie în lume scrisori cu iscălitură şi pecete. Poate trimete vorbe, dar nu slove. Întocmai aşa precum socoteşte măria ta. Aşa au socotit şi mazilii care au adus lui Decusară scrisorile, temându-se de-o capcană.

— Nu înţeleg.

— Măria ta, pe nişte oameni ca aceia îi poţi ierta. Au îndrăznit a-şi închipui că aceste cărţi sunt mincinoase şi că ele vin, nu de la Ţarigrad, ci de la Domnie, ca să-i mişte pe dânşii şi să-i facă vinovaţi, – pentru ca să poată intra apoi slujitorii în ei cu sabia. De cum te-ai întors iar în ţară, se tem de mânia măriei tale. Ştiu că i-ai urât de când s-au sculat cu Hâncu. Li s-a părut că răsuflă când a vrut Dumnezeu să ne părăseşti. Acuma iar stau cu frică, de când a vrut Dumnezeu să te aşezi de iznoavă cu bine în scaun.

— Nu judecă rău, răspunse încruntat Duca; de ceea ce se tem, nu scapă. Avem să vedem degrabă dacă aceste cărţi au purces de la Iaşi. Ascultă. Porunca mea este astfel: pe loc, în acesta ceas, să plece un om harnic, cu slujitori destui, aleşi dintre siimeni, să prindă pe Lupul sulgerul, credincioasă a noastră slugă, oriunde l-ar găsi şi să-l aducă în taină, fără oprire, la Domnie. Cum îl aduce, intră în zidurile curţii, îl închide în beciul de sub casa cea mică, singur, şi mă

înştiinţează. Dacă-i noapte şi dorm, mă trezeşte din somn. Iar alt om de credinţă şi viteaz să ia cu sine alţi lefegii două sute şi răzăşi vasluieni, care intră în slujba rânduită, şi să steie pe hotarul zurbagiilor: ca să-i ieie de grumaz cum s-ar mişca. Cel dintâi cap care se ridică îl taie şi mi-l trimete să-l cunosc şi eu.

— E bună rânduiala, măria ta, şi tare, dacă încuviinţezi să te slujească întru aceasta oamenii cei mai harnici pe care-i cunosc eu de când hătmănesc. Unu-i Gheorghiţă Ciudin: el e cel mai sprinten, ş-a aduce pe Lupul. Al doilea-i Constantin serdarul Cantemir: el e cu mintea mai coaptă şi cu mâna mai grea. Îl întorc de cătră nemţi şi-i poruncesc să meargă la Orhei, dându-i şi spor de săbii.

— Bine.

După acest schimb de vorbe, tăcură, fiecare mai având ceva după perdea. Toată întortocherea fusese pricinuită de bătrânul curtean, care, ca om încercat, voia să aibă deplină credinţă că nu încurcă vreo rânduiala tainică a Domnului. Acuma lucrul fiind dat pe faţă şi pe jumătate înţeles, vestea avea mare greutate; la asta cugetau amândoi. Lupul nu putea fi decât o unealtă. Capetele vicleniei se vor fi găsind între veliţii din jurul scaunului, ca totdeauna, aşa fiind blăstămatul obicei al boierilor pământeni, totdeauna tresărind şi împungând în toate părţile, cu inimă uşoară şi cugete nestatornice.

— Prietine şi cumnate Sandule, zise blând Duca, eu în puţini am credinţă, şi domnia ta eşti dintre aceia. Ca şi mine, domnia ta ai un Dumnezeu, ş-un jurământ.

Amândoi se întoarseră cu frunţile plecate spre candela care ardea la răsărit subt icoana lui sfântul Neculai, mare episcop al Miralichiilor.

— La ce te gândeşti, măria ta?

— Mă gândesc că dincolo, la divan, poate au intrat făptaşii pe care nu-i cunoaştem. Fii deci mut. Nimeni să nu simtă nimic, până ce nu deslegăm, cu cheie de foc, limba sulgerului Lupu. Du-te, şi, după ce slobozi poruncile,

întoarce-te dincolo, dându-mi răspuns cu glas, despre sosirea solului franţuz. Văzându-mă pe mine vesel şi nebănuind nimic, dacă sunt lângă noi, unii din vinovaţi nu vor scăpa.

— Măria ta, voi face precum porunceşti. Iar franţuzului îi iese înainte Fliondor armaşul cu douăzeci de coconi, pe care mi i-ai spus măria ta. L-or duce în grabă la popii unguri, ca să fie el cu papistaşii Iui. Şi mâni îl înfăţişăm măriei tale.

— Aşa este; bine este, prietine. Du-te.

Hatmanul ieşi pe uşa cea mică, trecând prin ea pieziş. Duca rămase o vreme cugetând, cu mânile împreunate sub pântece şi cu grumazul aplecat. Apoi îşi înălţă fruntea, îşi netezi cu palmele părul pieptănat lins în două părţi şi-şi făcu semnul crucii, înturnându-se iar spre sfânta icoană. Deschise uşa cea mare către divan şi intră cu bucurie, zâmbind zilei şi oamenilor.

Boierii se închinară adânc şi Vodă-i pofti pe scaune. Îi întrebă pe unii şi pe alţii de treburi ale lor, de jupânese şi coconi, cu o blândeţă pe care o arăta destul de rar. Fără să pară, cercetă cu luare-aminte neadormită fiecare chip, fiecare mişcare, fiecare schimb de priviri. Erau totuşi în juru-i oameni care-i dovediseră credinţă în două domnii şi de care-i venea greu să se îndoiască. Erau unii care fuseseră fugari şi-i iertase: aceia erau acum cei mai harnici în slujba lui.

Se aflau în divan boieri mari ca Miron logofătul, Neculai Racoviţă, vel-spătarul Ion Milescu, Tudose Dubău, Toderaşu Cantacuzin feciorul lui Iordachi cel bătrân, Savel Zmucilă vel-medelnicer, Ion Paladi, Ion Motoc, Ilie Ţifescu, Vasile Gheuca vel-vistiernic, Gheorghe Bogdan vel-jitnicer şi alţii mai mărunţi, deci şi boieri tineri de la logofeţie. La aceştia din urmă Domnitorul nici nu catadicsi să-şi alunece privirile. Pe cei mai de frunte, mai bogaţi şi mai cu neamuri îi cernea ca printr-un ciur, aducându-i către sine necontenit cu privirea. Cel mai cu grea avere dintre toţi, Ursachi

bătrânul, nu se afla de faţă. „Nu mi-ar părea rău să fie acela amestecat, gândea Duca-Vodă, căci are atâtea prisăci, herghelii, cirezi şi hanuri şi mai ales atâtea pungi de aur, încât ar avea cu ce-şi plăti viclenia.”

— Iubiţi ai mei boieri, vorbi el, privind cu plăcere în juru-i, ca şi cum ar fi vrut să îmbrăţişeze acel cinstit divan, când este rânduită, în spătărie, masă întru cinstea acelui prea învăţat boier şi popă franţuz, care trece pe la noi la împărăţia slăvitului stăpân al nostru, biruitorul tuturor limbilor, Sultan şi Padişah Mehmet. Vă poftesc pe toţi câţi vă aflaţi aici.

— Vom fi aici, măria ta, răspunse logofătul Miron.

— Mai ales de domnia ta am nevoie mare, iubite jupâne Miroane, ca să ne fii tălmaci, deoarece nu cred să cunoască franţuzul altă limbă decât latinia lui. Nici elineşte, nici turceşte, nici leşeşte nu cred să ştie.

— Dumnealui logofăt Miron e bun pentru latinie, se amestecă Ţifescu, boier dintre cei mai tineri şi falnic din firea lui. Iar dacă domnia sa are cumva altă socotinţă, aş putea şi eu, măria ta, să mă înţeleg cu acel străin, ca să cunoască toate cele slăvite ale noastre. Învăţând şi eu în Lehia, ca şi jupânul logofăt Miron, am văzut multe şi cunosc lumea, putând să încredinţez pe măria ta şi pe cinstiţii ceilalţi boieri că, oricât ar fi alţii, la alte neamuri, de bogaţi şi de mândri, nici la avere, nici la ştiinţă şi deşteptăciune nu pot întrece pe unii dintre ai noştri.

— Se îndoieşte cineva de asta? întrebă zâmbind Miron. Cunoaştem toţi vrednicia întru toate a domniei tale. Sunt gata să te lăs pe domnia ta, Ţifescule, să ispiteşti şi să descoşi în amănuntul pe ava Paul de Marenne, franţuzul.

— Aşa-l chiamă?

— Da.

— Şi-i avă?

— Se-nţelege, adică stareţ de mănăstire, prea-învăţat, – iar de neamul lui boier, cum îl arată alcătuirea numelui.

— Apoi atuncea rămâi tot domnia ta, cinstite logofete Miroane, că eu nu vreau să mă-ncurc în vorbe c-un călugăr. Poate să-mi spuie ceva care nu înţeleg ori ceva care să mă supere. Eu sunt om iute. Altfel însă îmi trece repede. Aşa, vorbeşte domnia ta, ş-apoi ţi-a spune el toate câte sunt pe la dânşii. în privinţa boierilor lor, îi cunosc eu şi-i ştiu. Au. ale lor, dar şi noi le avem pe-ale noastre…

— Cinstite boier Ţifescule, îl întrerupse Duca-Vodă, zâmbind; ai să fii şi domnia ta mâni ş-om vedea ce-om face cu franţuzul.

— Numaidecât, măria ta.

— A şti ale noastre, bine. N-a şti, iarăşi bine; căci va şti logofătul Miron ale sale.

— Ştiu şi eu, măria ta, dar e adevărat că dumnealui logofătul Miron le ştie mai bine.

— Mulţămesc domniei tale pentru vorbă bună. răspunse Miron.

Boierii râdeau în bărbile lor, şi-şi aruncau priviri, plăcându-le foarte semeţia Ţifescului, care nu se socotea întru ale sale mai prejos decât nimeni şi avea hârtii bine alcătuite, dovedind că se trage din oameni tot aşa de aleşi ca şi dânsul, împăraţi vechi ţărigrădeni.

— Să ne începem divanul pentru pricinile sorocite astăzi. hotărî Vodă.

Ridicându-se, trecu în uşa deschisă asupra curţii, unde aşteptau oamenii. C-o mână în şold, aruncă o privire mândră şi posomorită asupra lor. Apoi îşi luă locul în jilţ şi spătarul Ion Milescu se aşează îndărătul său cu spada şi buzduganul.

Atunci intră şi hatmanul Buhuş.

— Măria ta, vorbi el, toate ale oaspetelui franţuz sunt bine puse la cale. Armaşul Toader a pornit chiar acum să-l aştepte la cişmeaua Păcurarului.

Duca privi în juru-i încă o dată, fără să poată ceti nimic prin măştile care-l înconjurau. Oftă, înghiţind veninul care i

se suise în fundul gurii şi ridică degetul arătător al mânii drepte lângă barbă.

Aprodul de la uşă porni atunci să răcnească, după izvodul pe care-l ţinea în mână, nişte nume de răzăşi şi de mazili. Parcă era supărat pe ei aşa-i răsucea, îi trântea şi-i lepăda. La răcnetele lui începură s-alerge oameni, îmbulzindu-se la uşă, cu căciulile în mâni.

Judecata divanului începu; dar Duca-Vodă nu era cu luare-aminte decât la judecăţile dinlăuntrul său.

XI.

Popas la Iaşi.

În ziua de 28 septemvrie, marţi, înainte de amiază cu două ceasuri, părintele abate Paul de Marenne intră în Iaşi printre vii şi făcu popas la cişmeaua Păcurarului. Aici îl întâmpină armaşul Toader Fliondor cu câţiva oşteni călări şi cu ceva mai mulţi feciori de boieri dintre Racoviţeşti şi Buhuşeşti, care erau în cinste mare la Duca-Vodă, având între ei ca mai de frunte, de şi mai tânăr, pe feciorul marelui logofăt Miron Costin. Neculăieş Costin n-avea decât optsprezece ani şi de abia prindeau să-i deie tuleiele bărbii ş-ale mustăţilor; venise însă de la Ieşi cu multă învăţătură câştigată în şcolile lor cele mai înalte. Se aflau şi între Mileşti, ca şi între alte neamuri, băieţi învăţaţi, dar feciorul logofătului Miron venise c-o mare faimă; lăudat şi slăvit de dascălii lui, aşezat mai presus decât toţi coconii Lehiei, prin agerimea priceperii. Ţiere de-minte ca dânsul n-avea nime şi putea să numere pe rând toate neamurile, seminţiile şi împăraţii, de la Aclam până în zilele lui Mehmet şi Leopold. Având ş-o limbă mlădioasă, el fusese hotărât de Buhuş hatmanul să iasă alături de Fliondor, pentru oraţia de bunăvenire.

Ava Paul se opri, contemplând acel tineret care îşi strunea în frâie caii, jucându-i cu neastâmpăr. Preţuia în sine nu numai bogăţia podoabelor ş-a straielor, nu numai rasa harmăsarilor arăbeşti şi asturcani, ci mai ales scânteierea din acei ochi copilăreşti şi trufaşi în acelaşi timp.

— Şi cai şi călăreţi par animale de rasă… vorbi el încet, către beizade Alecu.

— Recunosc câţiva pui de şerpe. răspunse pe acelaşi ton Ruset. Unul mi se pare că-şi ascute limba.

Fliondor armaşul se descoperise, c-o închinăciune. Din ochi, c-un zâmbet prietinesc, salutase şi pe beizade Alecu. De Marenne descăleca îndată. Într-o clipă şi coconii puseră piciorul pe pământ, zvârlind drăganilor frâiele. Neculăieş îşi rosti oraţia cu patos şi gesturi în câteva fraze pe care i le ascultase şi tatăl său. De Marenne mulţămi cu potrivite vorbe, preamărind pe renumitul şi binecredinciosul prinţ creştin Georgie-Vodă, care avea bunătate să-i trimeată o escortă aşa de aleasă, condusă de un armaş atât de simpatic şi rostindu-se printr-un interpret aşa de tânăr şi aşa de savant.

Ascultă atent numele tuturor tinerilor, fără să ţie minte niciunul. Găsi prilej să întrebe îndată după aceea despre armaş şi vorbitor, pentru însemnările din tablete.

Beizade Alecu îl servi îndată, dându-i şi celelalte veşti de care avea nevoie şi pe care i le trecuse, în şoaptă, Toader Fliondor.

Măria sa Duca-Vodă a crezut de cuviinţă, ascultând rugările părinţilor catolici din capitală, să lese în această zi, întâia, pe oaspete, să se odihnească între ai săi, la gazda misiunii franciscane. Aşa că armaşul şi coconii au să-l petreacă acolo. Bătrânul pater-praefectus Guido Celeşti îl aşteaptă cu mare nerăbdare, părându-i numai foarte rău că slăbăciunile vârstei l-au împiedicat să-i iasă înainte.

Miercurea, a doua zi, măria sa îl roagă pe ava Paul sa i-o deie lui, poftind la curte, unde va sta de vorbă cu măria sa şi va ospăta cu măria sa, văzând şi cunoscând pe toţi boierii măriei sale şi ascultând şi meterhaneaua măriei sale, întocmită tot aşa de bine ca a lui Mehmet, Sultan şi Padişah. După ce-l va şti cu plăcere oaspete în al său scaun domnesc, atât cât va binevoi să steie, îi va da strajă care să-l

întovărăşească până la hotarul Dunării, spre împărăţie, unde ştie că i-i drumul şi solia.

— Comunică, te rog, domnului armaş, iubite prinţule, că nu am nici o solie deosebită către turci, vorbi zâmbind abatele.

Ruset îşi făcu datoria către armaş. Tinerii coconi ască nu am nici o solie deosebită către turci, vorbi zâmbiră, fără să creadă nimic.

Locul consacrat popasurilor, vechi şi celebru, cişmeaua aceea a Păcurarului, era un monument alcătuit dintr-o lespede de piatră cioplită în patru muchi şi străpunsă de o ţeava de aramă prin care se arunca, într-un arc, izvor limpede. Ca la toate monumentele similare ale pământenilor, nici o inscripţie trufaşă nu arăta numele binefăcătorului creştin care, anonim, ţinuse numai să-şi aibă asigurate ale sale şi în lumea de pe tărâmul celălalt. Apa se aduna, cu sunet cristalin, într-un jghiab de piatră spre potolirea arşiţei animalelor. Oamenii aveau dreptul să se îndestuleze de-a dreptul din ţeava. În jurul lespedei ş-a jghiabului o mlaştină bine frământată de copite şi picioare era dovadă a tractului bogat şi neîntrerupt către luminatul scaun al Moldovei.

Cât oaspetele schimbă vorbe tălmăcite cu armaşul şi coconii, caii trecură pe la jghiab; căci nu se putea să intre în Iaşi cal neadăpat la cişmeaua Păcurarului. Îşi făcură datoria şi oştenii. Apoi, încălecând şi ocolind mlaştina, alaiul se grăbi spre turlele bisericilor şi mănăstirilor, care scânteiau în pâlcuri de verdeaţă. Împresurat strâns, ava Paul n-avu putinţa să vadă toate câte-ar fi dorit să vadă din marginea acelui renumit oraş. I se păru totuşi că locuinţile mărginaşe dovedeau aproape pretutindeni nestatornicia timpurilor; în schimb, între gardurile căzute, se răsfăţau la soarele de toamnă minunate canafuri roşii ale unor plante fantastice, spinoase şi decorative, cărora localnicii le zic ciulini.

— Frumos nume şi frumoasă plantă! observă de Marenne către beizade Alecu.

Pe uliţi întortochiate (din dibăcie strategică probabil) ava Paul ajunse la gazda lui într-un galop falnic şi-ntr-un mare nimb de pulbere. Acolo se despărţi de tovarăşi mai mult cu complimenturi şi surâsuri decât cu vorbe. Beizade Alecu se descoperi şi el şi de Marenne îi strânse mânile.

— Prin urmare, ne despărţim, prinţule? Aşa de curând?

— Domnule abate, trebuie să te las la odihnă, răspunse Ruset, privindu-l drept, c-o prietinie de care ava Paul nu se mai îndoia. De altminteri, nu s-ar putea spune că n-avem amândoi nevoie de aşa ceva, după încercările prin care am trecut astă-noapte. Dar ne vom vedea cât de degrabă şi voi avea bucuria să aflu şi unele veşti bune de la domnia ta în ce priveşte năcăjită mea soartă şi bietul meu suflet. Mai adaog că astăzi, cât de curând, am poruncă să mă înfăţişez la măria sa Georgie-Vodă să dau samă de purtările mele, mai ales de cele neştiute decât de cele ştiute.

— E adevărat asta?

— Precum am avut cinstea să-ţi lămuresc, iubite domnule de Marenne; însă fii fără grijă şi nu mă visa rău.

Beizade Alecu aşteptă şi pe căpitanul Ilie, să-şi arate dorinţa lui pentru o scrisoare, că l-a pus pe ava Paul cu bine în scaunul Iaşilor, ca s-o arate stăpânilor săi, la Liov. Încalecă, despărţindu-se cu oamenii săi şi de franţuz şi de Turculeţ şi de părinţii minoriţi.

De Marenne îmbrăţişă ca pe nişte fraţi buni, de şi acum îi vedea întâia oară, pe cei trei călugări ai misiunii. Erau cărunţi şi cu înfăţişare tristă în hainele lor sărace. Locuiau într-o căsuţă joasă, împresurată de zaplaz. După obiceiul pământului, aveau gospodărie puţină şi un cerdac frumos de lemn, încununat de viţă. O bisericuţă pitică, fără podoabe şi turnuri, cea mai umilită dintre toate casele închinate lui Dumnezeu, se înălţa alături. Acolo, servea, pe cât îl ţineau puterile, bătrânul Guido Celeşti, ajutat de fraţii Ludovic şi Laurenţiu, încărunţiţi şi ei în această slujbă anevoioasă, departe de civilizaţie şi de alma mater. Nu mai văzuseră Roma de ani lungi şi uitaţi.

— Iubite al nostru frate, îi zicea bătrânul pater-praefectus conducând pe oaspete cu paşi mărunţi în cerdac şi aşezându-l la loc de cinste, în singurul jilţ care se găsea în toată casa; binevoieşte a lua loc şi a gusta din puţinul pe care-l avem. Vei fi fiind ostenit de cale şi flămând. Avem aici puţină brânză şi fructe ş-un pateu rece de pasere, după reţeta bucătăriei franceze. Ş-un pahar de vin bun. Încercând a te restaura, te rog să binevoieşti a asculta unele din plângerile şi suferinţile noastre, dându-ne şi frăţia ta veşti din lumea cealaltă.

— Am părăsit de mult Franţa, pater Guido, răspunse abatele, şi n-aş putea spune că am părăsit-o cu părere de rău, având prilej să călătoresc în ţări pe care nu le cunoşteam.

— A, suspină bătrânul, călătorul se întoarce, pe când exilatul are puţină nădejde. Trăim aici, iubite frate, într-o ţară pe care Dumnezeu a alcătuit-o îmbielşugată, dar oamenii se silesc s-o strice.

— Am început a o cunoaşte, confirmă oaspetele. Îmi vorbise de ea monseniorul episcop de Leopol, cât am stat în Polonia, şi mi-o vestise ca pe-o curiozitate. Am vrut să văd şi pe părinţii de la Cotnari, şi n-am avut putinţa. Mă bucur că mă pot întreţine cu cârmuitorul misiunii de la Iaşi, ca să aflu ceea ce nu sunt în stare să înţeleg eu singur.

— Treci, iubite frate, printr-o ţară vrednică de luare-aminte, zâmbi eu tristeţă bătrânul pater Guido. De pildă, în ţara aceasta, după vechi tratate, turcii n-au drept să-şi clădească moschei. De şi sunt deplin stăpâni, ţinând deasupra acestui pământ sabia lor, nu îndrăznesc să-şi calce legea, pe care au sigilat-o acum un veac şi jumătate. În schimb dau din când în când poruncă tătarilor lor din Bugeac ori din Crâm să vie să ardă şi să dărâme lăcaşurile lui Hristos de aici. Aşa, nu de mulţi ani, am văzut noi cu groază pe acei nomazi. Aveam o bisericuţă a noastră din vechi clădită. Au ars-o ş-au dărâmat-o subt ochii noştri, deşi îi imploram în genunchi s-o cruţe. Rânjind, au sărit peste

noi cu caii, lăsând în urmă mirosul cojoacelor lor şi pojarul. Cu greu am putut înjgheba, peste cenuşa veche, o altă căsuţă umilită lui Dumnezeu, din nuiele împletite pe stâlpi şi lipite cu lut; asta-i bisericuţa pe care o vezi. În ea ne nevoim, primind şi mângâind pe credincioşii noştri şi temându-ne de ziua de mâne. Căci trăim, iubite al nostru frate, la hotarul lumii barbarilor.

În anii din urmă am avut invazii şi molime şi oamenii săraci s-au risipit cu spaimă. Iar dacă vrei poate să cunoşti rânduiala curţii ş-a nobililor, unde urmează să te afli mâni, apoi te înştiinţez că, în aceasta, lumea de aici nu se deosebeşte de cea apuseană, Ş-aici, ca pretutindeni, nobilii au aceleaşi viţii; lene, trufie, dorinţa de a se îmbogăţi fără muncă. Întorcând adevărului spatele, zâmbesc acelor femei care se numesc linguşire, viclenie, uitarea angajamentelor. Folosul ţării e cel din urmă lucru la care se gândesc; li-i frică de virtutea Domnului lor, nădăjduind ocrotire de la slăbăciunile lui. Şi râd de săraca onestitate văduvă, împingând-o la o parte cu cotul.

— Dar despre Voievodul ţării ce mi-ai putea spune, pater Guido? întrebă abatele.

Se simţea profund înduioşat de mâhnirea acelei firave jertfe a creştinătăţii.

— Pe-acest Voievod de-acum Dumnezeu îl va judeca, pentru omeneşti scăderi, respectabile frate. Eu nu-mi permit asta; căci preţuiesc la el unele virtuţi pe care le poartă ca pe nişte diamante. Pietatea lui Duca-Vodă se vădeşte în lăcaşurile dumnezeieşti pe care le-a clădit şi le-a împodobit măreţ. Aş putea să mai adaog viaţa severă şi castă pe care-o impune familiei sale. În privinţa asta mi-a făcut revelaţii înalt prea sfinţia sa Dosoftei mitropolitul, prea învăţat bărbat care binevoieşte a ne primi din când în când, şi cu care discutăm, în mod delicat, lucruri ale credinţii. Între Voievod şi Doamnă se poate arde smirnă sub sfântul crucifix. Odaia lor e-o chilie de monahi care vieţuiesc fără prihană, ca odinioară fericiţii Andronic şi Anastasia.

— E foarte interesant, murmură de Marenne, căscând.

Urma să guste din cele de pe masă, ascultând vorbirea însufleţită a bătrânului minori. Franţuzeasca lui, cu puternic accent toscan, se dovedea fluidă şi bogată, după legea singuraticilor condamnaţi îndelung la muţenie. El vorbea încă, explicând şi altele, când observă că oaspetele său, pătruns de zdrobitoare trudă, dormita în jilţ, aprobându-l cu clipiri din ochi şi cu zâmbete pierdute… Atunci tăcu şi-l lăsă să-şi plece cu linişte, într-o parte, fruntea, sub cununa de viţă ruginită de toamnă şi-n mângâierile soarelui palid.

XII.

Beizade Alecu Ruset dovedeşte deodată o putere tainică.

În vremea aceasta, beizade Alecu, hotărând slujitorilor săi gazdă vremelnică la hanul turcesc din Beilic, grăbi singur la Curtea Domnească, ajungând din urmă pe Toader Fliondor. Armaşul tocmai descăleca în ogradă şi arunca frâul. Ruset coborî lângă el şi-l cuprinse de braţ.

— Cinstite armase Toadere, îi zise el cu glasu-i prietinesc, arată-ţi faţă de mine bunătatea, vestind pe măria sa Vodă că am lăsat pe ava franţuz şi am dat fuga fără întârziere la poruncă, după cum mi-a hotărât prin domnia ta.

— Te poftesc, beizade, să intri după mine, răspunse Fliondor.

Erau amândoi oameni cam de-o vârstă şi n-aveau unul împotriva altuia pricină de zavistie. Cu toată ameninţarea care părea că înourează asupra lui Ruset, Fliondor nu-i arăta obraz neprietinesc. Lucrurile sunt schimbătoare în ţara asta şi oamenii sunt deprinşi cu amestecurile de soare şi zloată ca în zilele de aprilie.

Ruset urmă pe Fliondor până în cămara cea mică de taină a Domnului, unde fusese dimineaţă sfat pentru vestea de la Orhei. Armaşul îl lăsă singur. El stătu în picioare atent, ascultându-i un răstimp paşii. Apoi, aruncându-şi cuşma pe divanul acoperit cu macat roş, îşi trecu palmele peste plete şi răsuflă prelung, încet şi stăpânit, părând gânditor. Ochii

lui. însă se furişau în toate colţurile şi urechea căuta să prindă cel mai uşor zgomot. Era poate cineva în dosul uşii celeilalte, care dădea în odăile Domnului? Sub divan nu putea să steie nimeni; el cunoştea casa şi lucrurile, căci fusese stăpân acolo, nu de multă vreme. Toate păreau neschimbate; numai candela de argint de la icoana sfântului Neculai era a altui închinător.

Auzi paşi pe sala unde ieşise armaşul, – paşi grei şi rari. Fără voie îşi pipăi jungherul scurt pe care-l avea ascuns la piept, sub contăş. Altă armă nu-şi păstrase. Şi sabia o lăsase în mâna curteanului, care-i păzea jos calul.

Duca-Vodă intră, privindu-l posomorât. Îl observă că n-are arme şi asta nu-i displăcu. Ruset înainta domol şi se plecă, cu braţul întins, cerând Voievodului mâna dreaptă, pentru sărutare. Duca păru a stă o clipă la îndoială, pe urmă i-o dădu.

— Vra să zică, beizade, după atâtea vorbe, amestecuri şi fapte, care nu-ţi sunt de laudă, ai îndrăznit în sfârşit să te înfăţişezi Domnului tău. Mi se pare că faci asta cu semeţie şi ca să mă înfrunţi.

— Măria ta, răspunse Ruset cu supunere, eu ţara n-am părăsit-o. N-am socotit că trebuie să pribegesc, ca unii duşmani ai măriei tale. Nu m-am înfăţişat la Iaşi pentru că nu se cădea să fac asta, ca fecior de domn mazil ce mă aflu. Am aşteptat porunca şi voia-bună a măriei tale. Pentru schimbările care au fost, eu nu m-am socotit vrednic a mă face judecător. Aşa au voit stăpânii, aşa a încuviinţat Dumnezeu a toate văzător şi ştiutor, şi eu m-am supus. Iar acuma, nu ca să înfrunt Domnia am intrat în Iaşi, ci ca tovarăş şi călăuz al părintelui abate de Marenne, solul franţuz, care se duce la împărăţie.

— E sol într-adevăr?

— Măria ta, el nu mărturiseşte. Pare să fie deci un sol de samă.

Duca tăcu, fără să-şi descreţească sprânceana. Apoi, făcând câţiva paşi, ocolind şi revenind, se aşează în jilţ, lângă

fereastră, ţinând pe Ruset în picioare în faţa sa, cu obrazul în lumină. Toată această mişcare a Domnului, ocolită şi zgomotoasă, nu împiedicase auzul fin al lui Alecu Ruset să deosebească alţi paşi afară, în sală, la uşa cămării. Erau paşi de slujitori înarmaţi de bună-samă, care aşteptau numai bătaia din palme a stăpânului. Obrazul lui rămăsese însă neclintit şi zâmbitor.

— Ştii dumneata, beizade Alecu, vorbi Duca-Vodă, cu glas deodată aspru, că am primit din nou plângeri pentru nebuniile pe care le-ai săvârşit?

— Măria-ta, nebuniile mele au contenit de când Dumnezeu a apăsat asupra noastră mâna sa. Pentru ceea ce am săvârşit când eram buiac şi fără grijă, m-a judecat la Stambul vizirul şi n-a socotit că trebuie să-mi ieie capul. Omeneşti greşale au fost, măria ta. Dumnezeu le iartă. E adevărat că oamenii cei proşti nu sunt atât de iertători; dar măria ta vei lua pildă de la acel care stă asupra noastră, a tuturora.

— Să iau pildă de la necredincios, beizade?

— De la Dumnezeu, măria ta. Necredincioşii să zicem că-mi sunt prietini şi nu pot să-i dau pildă măriei tale.

— Într-adevăr, serascher Şişman şi marele vizir te-au acoperit. Dar zâmbetul pe care l-au avut pentru blăstămăţiile tale trece, şi de la ei se poate întoarce cu aceeaşi uşurinţă urgie – precum ştii că se întâmplă ades. Te-au iertat şi te-au uitat; ş-acuma se cade să te judece Domnul ţării, atât pentru acele fapte cât şi pentru altele. Deci teme-te, beizade Alecu, de supărarea mea…

— Doamne, mă tem, căci viaţa mea este în mâna măriei tale. Dacă slobozi un strigăt, ori dai un semn bătând din palme, ştiu că uşa asta se poate deschide. Slujitorii, intrând, mă iau de grumaz şi mă vâră la închisoare, unde un vinovat, ca şi un nevinovat, poate găsi cazne şi moarte.

— Nu eşti nevinovat! strigă Duca fulgerându-l cu privirea. Eşti viclean, amestecat în toate uneltirile duşmanilor mei.

— Măria ta, ştii bine că în privinţa asta sunt fără de nici o vină şi n-ai nici o dovadă. Eu îmi cunosc mai bine ale mele. Voi fi având scăderi dar de prostie Dumnezeu a binevoit să mă lipsească. Căzut şi sărăcit cum sunt, având ochi de bănuială asupră-mi, cuminte ar fi să mă amestec în uneltiri? Afară de asta, zâmbi el subţire, îndulcindu-şi glasul, socotinţa cea fără de greş a măriei tale înţelege că nu-i nevoie să mă mişc şi să uneltesc eu. Fac alţii ăsta. Nu-i nevoie nici de alţii, căci aşa-i obiceiul ţărigrădenilor: lăcomia lor nimene şi nimic n-o poate istovi.

— Strici liniştea casei mele! strigă Duca iarăşi mai întărâtat.

— Măria ta, ştiu ce vrei să spui. Domniţa Catrina m-a cunoscut într-o împrejurare, care a fost plăcută şi pentru mine atunci. Dar vremurile s-au schimbat, şi nici măria ta nu poţi privi bine, ca părinte, visurile unei copile: nici eu nu pot fi neînţelept, ca să nu mă trag în năcazurile mele, ca melcul în găoacea lui. Măria ta, – adăogi îndată Ruset, c-un glas mai repede şi mai hotărât, – eu ştiu că poţi pune mâna pe acel buzdugan la care priveşti. Înainte însă de-a pune mâna pe el, ori de-a da strigătul, ori de-a bate din palme, îndură-te şi ascultă puţine vorbe de Ia supusul măriei tale. E adevărat că prietiniile mele cu unii şi cu alţii, mai ales cu serascher Şişman, pot să treacă, nefiind nimic neschimbător. E adevărat că măria ta poţi găsi iertare dacă scurtezi pe un fiu de voievod. Deşi-i cu primejdie dacă-i iei capul, dar poţi găsi iertare. Ştiu că măria ta eşti prea înţelept ca să faci singur asta. Poţi pune pe alţii, – şi poţi face ca aceia să fie iertaţi, ori să nu fie iertaţi. Toate sunt cu putinţă la Turc. La Dumnezeu însă nu. După credinţa mea, Dumnezeu vrea altfel, cruţând pe măria ta de primejdie.

— Îndrăzneşti a-mi vorbi astfel? rânji Duca şi se îngrămădi în scaun, întinzând asupra buzduganului mâna. Poate ridica duşmanul meu fruntea, fără pedeapsă?

— Măria ta, mă grăbesc a te linişti. Dacă aş fi într-adevăr duşman măriei tale, atunci aş fi sporit şi eu cu îndemnul pe

prietinii mei de la Liov şi de la Varşovia, ca să trimeată, cu sol, anume cărţi pe care le au ei, scrise de măria ta, când ai fost supărat pe necredincioşi la a doua mazilie. Atunci, în acele cărţi, ai arătat leşilor că eşti gata a-i sluji, punându-le în cunoştinţă şi unele lucruri tainice ale agarenilor. De atunci, măria ta împăcându-te cu Stambulul, ai stricat prietinia cu leşii. Iar eu, fiind de-aproape prietin cu acei care au în mână cărţile măriei tale, i-am oprit de-a le vădi.

Duca stătuse neclintit, ascultând cu uimire. Deodată prinse a se frământa în scaun, crâşnind.

— Ştii asta? gâfâi el. Şi vii aici, sub mâna şi sub buzduganul meu?

— Vin, măria ta, răspunse liniştit Ruset, căci ştiu că n-ai să loveşti; şi dimpotrivă, ai să mă ocroteşti cu mila măriei tale. Făcând altfel, cărţile de care am vorbit se mişcă şi purced la Ţarigrad. Asta poate fi primejdie, nu însă pentru acest cap al meu.

— Nebune! strigă Duca, află că noi am scris şi altora asemenea cărţi. Am scris, în a noastră întâie domnie, lui Mehmet Gherei, hanul de la Crim, însă, precum se ştie, cu îndemnul lui Ahmed Paşa vizir. Tot asemenea şi cu cărţile la Ieşi.

— Măria ta, eu ştiu că în Liov trăieşte un negustor, om de credinţă al măriei tale, cu numele Balaban. În câteva rânduri acest Balaban a primit poruncă, fie vorbită, fie scrisă, de la măria ta, ca să dobândească îndărăt, prin orice mijloace, acele cărţi scrise leşilor într-un ceas de scârbă. Este un răvaş către Balaban, care stă lângă acele cărţi de care vorbim, întărindu-le.

Duca se zvârli în sus pufnind şi începu să se plimbe cu mare tulburare prin cămară. Trecu de două ori prin dosul lui Ruset, privindu-l pieziş, cu ură. Apoi se întoarse şi se aşează iar în scaun, c-o răsuflare prelung oftată.

— De ce nu trimeteţi cărţile? întrebă el, întunecos. Dacă-mi sunteţi duşmani, asta trebuie să faceţi. Poate nu le mai aveţi.

— Doamne, eu stau la sfat cu sufletul meu şi nu găsesc în el atâta duşmănie pentru măria ta, încât să-ţi vreau pieirea. Afară de asta, eu fiind trăitor în Moldova, sub braţul măriei tale, având atâţia duşmani şi înconjurat de-atâtea prepusuri, cum aş putea vieţui, dacă nu mi-aş fi agonisit o ocrotire ca aceasta? Cărţile stau acolo, în mâna lui Dumnezeu. Nu se slobod decât atunci când s-ar clăti asupra mea o primejdie. Măria ta însă vei şti să mă aperi.

Domnul împinse brusc buzduganul pe masă, spre părete. Stăpânindu-se, holbă ochii şi privi lung pe feciorul cel nebun al lui Antonie. încercă să zâmbească.

— Numele pe care l-a purtat părintele tău ţi s-ar potrivi mai bine ţie.

Lăsă să cadă aceste cuvinte ca o glumă acră. Lui Antonie-Vodă îi zicea, înaintea domniei, Chiriţă Dracu. Beizade Alecu crezu potrivit să zâmbească şi el, însă cu mândria biruinţii.

— N-aş putea într-adevăr să spun, beizade, că am dovezi de viclenia ta, ci mai mult unii, pe care ni-i socotim prietini, au pus vorbe rele între noi. Văzând pe de altă parte că nebuniile ajung să se cuminţească, ţin socoteală de câte mi-ai spus şi te lăs în pace. N-ai să ai din partea nimănui nici o sminteală atât cât vei dovedi înţelepciunea pe care-o arăţi acuma. Altfel, mila domnească are margine şi mânia omului poate covârşi toate.

— Măria ta, înţeleg. Mai ales voi fi mut, ca şi până acuma. Îţi mulţămesc umilit că te milostiveşti asupra mea.

— Bine, beizade. Dumnezeu e martor şi vede aici. Nu din vreo proastă teamă mă înduplec, ci pentru a nu supăra mai mult pe Cel Prea înalt. Nu-l supăra nici domnia ta. Pasă, te rog, şi deschide uşa aceea, poruncind slujitorilor să meargă la ale lor.

Ducă-Vodă mai aştepta o şovăire de la potrivnicul său. Dacă ar fi şovăit, i-ar fi dat a înţelege că nu-i stăpân pe toate armele. Însă beizade Alecu păşi liniştit până Ia uşă, o

deschise dintrodată şi dădu poruncă celor patru slujitori care aşteptau acolo.

„Mai avem vreme să cugetăm şi să vedem ce-avem de făcut”, se gândea Duca-Vodă, măcinând în minte gânduri amare şi izbutind a se potoli deplin.

— Mâni, beizade, pofteşte şi domnia ta la masa pe care o dăm în cinstea călugărului franţuz, adăogi el trecând spre divan, aşa încât să audă slujitorii şi unii din boieri.

Ruset se închină şi sărută mâna Domnului; apoi trecu mândru la ieşire. Fliondor îl păşi din urmă şi porunci unui aprod să vadă numaidecât unde se află calul lui beizade Alecu şi să-i fie adus îndată de comişel la scară.

„Până în sară au să afle toţi boierii de această minune a lui Duca-Vodă, cugetă în sine Ruset, râzând către armaş, ca şi cum i-ar fi arătat aceluia prietinie. Să mergem acuma fără întârziere la lucrurile noastre, – cu mare băgare de samă însă, căci supravegherea ne împresoară de aproape.”

— Unde socoteşti să-ţi alegi gazdă, beizade? întrebă Toader Fliondor.

— Tocmai la asta mă gândeam şi eu, cinstite armase, că stăpânirea pofteşte să-mi cunoască locul unde mă aşez. Casa noastră din Iaşi e pustie şi-n risipă; aşa că, două-trei zile, cât va fi să stau aici, am să rog pe-un creştin bun să mă primească; dumneata, ori Abăza clucerul, ori altcineva.

— Mai am musafiri, beizade, şi casa mi-i cam strâmtă. Am să poftesc eu singur pe clucer, ca din partea măriei sale, să-ţi deschidă aşa cum se cuvine casa.

— Îţi mulţămesc, cinstite armase… răspunse beizade, înălţându-se în scări.

Fliondor îl privi cum pleacă şi nu-i venea a crede că asemenea om a putut ieşi întreg din cămara domnească.

Se petrec, poate, gândea el, lucruri mari în ţara Moldovei, pe care încă nu le cunoştea. Intrând în divan, cercetă furiş cu ochii pe Domn, şi-l văzu mai obosit şi mai gânditor ca de obicei.

XIII.

Se vede că şi cei doi lioveni nu sunt nişte nevrednici.

Duca-Vodă avea obicei să mănânce înaintea amiezii, îndată ce ieşea de la divan. Trecea în casa cea mică, unde îl aştepta Doamna Anastasia. Fără ceremonie deosebită, numai între copii şi soţie, îndeplinea această slujbă a vieţii cu gravitate şi-n tăcere. Mânca însă bine feluri moldoveneşti îmbielşugate şi grase, isprăvind cu sarailii şi baclavale turceşti. Îi plăcea să şi beie câteva cupe de vin. Stolnicii şi cuparii mici slujeau în puţin număr, după rânduiala condicei. Avea însă o dată pe săptămână, duminica, şi câteodată şi-n alte zile de sărbătoare, mese mari în casa de sus.

Odăile Doamnei erau pline de scorţuri şi horbote; unele pe divanuri şi măsuţe, altele închise, cu argintăriile, în lăzi ferecate. Vădite erau şi icoanele cu candelile. Măriţii soţi erau plini de osârdie, începând şi isprăvind toate ale vieţii, ca şi hrana cea de toate zilele, cu rugăciunile creştineşti. Despre treburile ţării, la această masă mică, nu se rostea nici o vorbă. Despre ale gospodăriei lor particulare îndrăznea să vorbească Doamna Anastasia, care era cea mai vrednică gospodină a Moldovei. „Albină harnică”, îi zicea Georgie-Vodă. De cum se zărea de ziuă, era şi ea în picioare, primind daruri, îndatoriri şi puţine cumpărături de băcănie, pe care le rânduia singură în cămară, având sub mâna ei câteva slujitoare şi roabe de credinţă. După cum însemna tot ce-i intra, ţinea deasemeni catastif de tot ce ieşea pentru masa domnească, pentru cuhnia slujitorilor, pentru daruri de mănăstiri şi pentru toate celelalte nevoi, întru care de altminteri nu făcea nici un fel de risipă. Cămările Doamnei şi beciurile ei din Curte cuprindeau şi lucruri care se vindeau cu ban bun. Ştiinţa şi grija ei se întindeau şi asupra moşiilor, hanurilor, morilor, stânilor şi tamazlâcurilor – din care iarăşi, cu chibzuinţă şi asprime, se scotea destulă folosinţă. Duca-Vodă el însuşi apleca fruntea zilnic asupra acestor socoteli, adăogând şi veniturile vistieriei domneşti, împovărat fiind de groaznică nevoie de

bani, ca să plătească mucaremeaua, adică înoirea domniei, şi ca să strângă putere pentru zile grele. La vârsta la care se găseau, şi el şi Doamna, se înţelegeau deplin în evlavia şi smerenia pe care le arătau sfintei biserici răsăritene, în curăţenia şi simplicitatea vieţii lor şi în această aprigă strădanie de agonisire.

Îndată după prânz, Domnul îşi bău cafeaua în iatac şi se lăsă într-un cot, pe divan, ca să-şi facă odihna. Era însă neliniştit şi gânditor. Aţipeala care-i întovărăşea totdeauna mistuirea nu venea ca de obicei să-l cuprindă într-o moleşire plăcută. Stătu treaz şi aţâţat. Avea nevoie de cel mai de aproape şi mai de credinţă sfetnic. Se gândea să trimeată după Buhuş, deşi veşti nouă încă nu-i putea aduce, când hatmanul îşi vesti sosirea singur.

Domnul îi auzi în odăile de aproape glasul, amestecat cu al Doamnei. Atunci se sculă gemând uşor, îşi încheie haina, îşi frecă fruntea şi tâmplele cu palmele şi deschise uşa, trecându-şi prin ea cu oarecare silă trupu-i scurt şi gros.

— Ce este, cumnate Sandule? întrebă el.

— Socoteam că hodineşti, măria ta.

— Nu. Astăzi văd că nu este ceas pentru asta. Ai vreo veste nouă?

— Încă nu, măria ta, dar va veni. Am despre altele a-ţi vorbi.

Doamna Anastasia, în picioare, învălită în caţaveica-i uşoară, îl împunse pe rând cu ochii şi-şi subţie buzele, închizând întrebări curioase.

Domnul trecu îndată spre cămara lui de taină, în care ţinuse sfat cu hatmanul şi dimineaţă. Sandu Buhuş îl urmă. Cuprinsul Curţii Domneşti era pe deplin liniştit. Slujitorii intraseră şi ei în aceeaşi slujbă pe care îşi închipuiau c-o îndeplineşte şi stăpânul. Doi oameni numai, cu spinările încovoiate şi cu frunţile plecate, aşteptau la scara casei mari. Îi vedea şi Anastasia-Doamna, privindu-i pe geam şi ferită după perdea, din casa cea mică.

— Măria ta, zise Buhuş, intrând după Domn şi închizând uşa; au venit aceşti doi oameni la mine, spunând că astfel le-a poruncit să facă jupân Balaban, îndată ce vor ajunge la Iaşi.

— Veste de la Balaban? strigă Duca, tresărind. Chiamă-i îndată aici.

— I-am adus, măria ta, prin poarta cea mică de la siimeni, ca să nu fie cumva văzuţi intrând la Curte.

— Am a mă teme oare de cineva în scaunul domniei mele şi la curtea mea?

— Sunt oameni a lui ava franţuz, măria ta.

Domnul privi cu mirare pe Buhuş, neînţelegând.

— Solul, măria ta, a avut nevoie de oameni de la Liov, care să ştie a grăi turceşte şi tătărăşte. Ş-atunci s-a nimerit aşa, cu voia lui Dumnezeu şi prin alte împrejurări, să cadă alegerea pe aceşti doi fraţi rusnaci, oameni, pe cât văd, destoinici. Astfel, Balaban a putut trimete, cu primejdie mai puţină decât oricând, răvaşul său.

— Este răvaş?

— Este.

— Atunci să vie să-l deie.

— Îndată, măria ta. Pe lângă răvaş, ei şi-au luat datorinţă pentru dânşii singuri, plătită cu bune parale, ca să cerceteze. îndată ce vor putea, dacă nu cumva se găsesc cărţi şi hârtii în buclucurile franţuzului.

— Înţeleg. Şi ce-au făcut?

— N-au făcut nimic. Oameni răi, cu totul alţii decât dânşii, au prădat la marginea Lehiei pe ava franţuz. I-au luat cai, şăi şi agarlâc, atât al lui cât ş-al slujitorilor; dar se vede că nu s-a găsit în toate nici o hârtie de trebuinţă. Trebuie să-l urmeze şi să-l împresure mai departe aceşti fraţi de la Balaban, ca să înţeleagă dacă n-are chiar asupra sa acele hârtii şi răvaşe.

— Socoti că vor cuteza să-l cerceteze şi să-l prade chiar pe popă?

— Aceşti fraţi, măria ta, sunt în stare să facă multe, cu atâta bună chibzuinţă, încât, după aceea, oricine ar putea fi bănuit, ei însă nu.

— Să-i văd. Adă-i aici. Să-mi deie scrisoarea pe care au adus-o.

Buhuş deschise uşa şi făcu semn cu mâna. Cei doi aşteptau şi se strecurară îndată pe uşă unul după altul, întâi cel uscat, pe urmă cel bucălat şi rumân. Amândoi, plini de umilinţă, îngenunchiară, bătând mătanie.

Duca-i privi sever.

— Cum vă chiamă? Ştiţi moldoveneşte?

— Pentru măria ta ştim. Pe mine mă chiamă Afanasie, glăsui cel mare şi dolofan c-o voce femeiască. Pe istalalt îi chiamă Istratie.

— Pe mine mă chiamă Istratie, confirmă gros cel firav.

Duca râse de-această descumpănire.

— Ar trebui să vă cheme altfel, ori să vă schimbaţi glasurile.

Râseră şi ei, cu frunţile plecate şi cu ochii holbaţi în sus.

— Aţi adus răvaş de la Balaban?

— Da, măria ta, răspunse glasul subţire.

— Adă.

Afanasie se răsuci, aşezându-se pe duşumea. Cu repeziciune, îşi trase din piciorul stâng ciubota enormă de iuft şi, scoţând de sub rantie jungher, o crestă în tureatca răsfrântă şi cusută. Din crestătură, cu unghii lungi, desprinse o hârtie îndoită, întinzând-o.

Duca-Vodă o smunci ş-o desfăcu.

Răvaşul cuprindea puţine vorbe, scrise greceşte: „Cu umilinţă, al măriei tale rob, fac cunoscut că aceşti doi oameni sunt credincioşi ai mei. Cu cărţile pentru care de mult mă străduiesc, încă nimica n-am putut isprăvi. Dar am nădejde bună, rugând pe Dumnezeu să mă pot bucura şi de-acuma înainte, ca şi până acum, de mila măriei tale, mai ales în privinţa pricinei pe care o am la divan cu acel boier al măriei tale, Ursachi.”

— Hm! mormăi Domnul, această hârtie nu-mi aduce nimic. Voi ştiţi ceva?

— Nu ştim nimic, măria ta, scânci Afanasie, cu mare umilinţă. Ştim numai atâta că, dacă ne-a ajuta Dumnezeu, avem să prădăm pe franţuz şi de cele ce are asupra lui. Şi dacă găsim, în ce are el asupra lui, şi cărţi, apoi le-om aduce tot aici, la picioarele măriei tale ca să alegi pe acele de care ai nevoie.

— Ce cărţi?

— Cărţi cu iscălitura măriei tale. Cu altele n-avem ce face. Poate nemţilor să le folosească. Dar noi mai mult pentru cele cu iscălitura măriei tale ne străduim, nădăjduind de la măria ta multă milă.

— Balaban e om cu minte şi cu grijă, vorbi Domnul către Buhuş. Duşmanii mei s-ar putea folosi de sol străin, ca să treacă prin ţara mea, Turcului, scrisorile mele, însă am ştiinţă că ele stau unde sunt.

Se întoarse spre rusnaci.

— Plecaţi!

— Da, măria ta, ne ducem degrabă la franţuzul nostru.

Bătură iar mătanie, se ridicară şi se strecurară pe uşă.

— Putem avea credinţă în asemenea oameni? murmură Duca-Vodă pe gânduri.

— Eu i-am cercetat mai de-aproape, măria ta. Cel puţin, par foarte îndemânatici.

— Se poate. În privinţa acelor scrisori, eu am primit veşti şi din altă parte. Am avut tot aici subt ochii şi sub braţul meu pe feciorul lui Chiriţă Dracu. Şi el mi-a arătat că scrisorile stau ş-aşteaptă.

— Ştie el asta?

— Ştie, cumnate hatmane, şi s-a şi pus subt ocrotirea lor. Am să-ţi spun cum înţelege acel ticălos să înfrunte mânia mea şi să mă facă nu numai să-l sufăr, dar să şi am grijă de el, ca de un ou de preţ. Dar asta cât poate dura? Spune, hatmane, cât poate dura? Când am să pot avea linişte, să-l miluiesc cum se cuvine şi unde se cuvine, cu acest

buzdugan? Acum îmi scapă; dar nu se poate să nu mă izbăvească mila lui Dumnezeu de toţi duşmanii pentru jertfele mele, pentru osârdia şi credinţa mea! Au să ajungă şi rugăciunile noastre la scaunul cel prea înalt, cu luminile pe care le aprindem, cu tămâia pe care o ardem, între zidurile pe care le înălţăm!

Buhuş privea şi asculta uimit. Tulburarea Domnului izbucnise deodată. Cu ochii usturaţi de lacrimi de înfrângere şi mânie, Duca se îndreptă spre icoana lui ocrotitoare, în faţa căreia ardea steluţa neclintită a candelei. Îşi făcea încă a treia sau a patra oară semnul crucii, pe când gura-i încreţită de rânjet povestea lui Buhuş convorbirea cu Alecu Ruset.

Tulburările lui Duca erau însă trecătoare. Îndată îşi dobândi stăpânirea de sine, întorcând spatele marelui episcop al Miralichiilor şi coborând glasul, ca sfântul să nu-i vadă obrazul şi să nu-i audă şoaptele, isprăvi printr-o poruncă plină de cuminţenie.

— Trebuie să-l apărăm, adevărat este, căci deocamdată n-avem ce face. Să nu uităm însă a pune în preajma lui bună priveghere pentru folosul nostru. Cată să ştiu cum se mişcă şi cu cine se adună, hatmane; şi mai ales vreau să ştiu dacă intră la el ori ies de cătră dânsul răvaşe în privinţa unei înţelegeri pe care domnia ta o cunoşti ca şi mine. Nebunul a vrut să mă încredinţeze că a fost un vânt care a suflat ş-a trecut. Dar eu nu pot crede în ce spune el şi am datorinţa să fiu cu grijă.

— Măria ta, asta o poţi afla cercetând şi priveghind şi-n altă parte. Eşti Domn şi părinte şi copila măriei tale nu poate a-ţi ascunde nimic.

Vodă oftă.

— Ea nu-mi ascunde şi se supune; cel puţin aşa arată. O ştii însă pe Catrina ce inimă dârză are şi cât samănă cu bunică-sa, Dafina-Doamna.

— Mama într-adevăr a avut în ea criţă şi ştia să plece lumea din jurul ei; numai vremurile au fost potrivnice şi

ţara prea mică, suspină hatmanul Sandu.

— Aşa, copila noastră, ştiind cât ţin la dânsa, îmi arată şi ea dragoste şi supunere. Însă pot eu ceti în sufletul ei? Şi supunerea aceasta nu ştiu eu că nu însemnează nimic în ceasul când va hotărî ea să fie nebună?… De aceea, nebizuindu-mă nici pe cuminţenia ei, nici pe firea femeiască, bine este să priveghem şi-ntr-o parte şi-n alta.

— Vom face cum porunceşti, măria ta. Am să chem la mine pe aga Bucşan ş-am să-i rânduiesc ce să facă. Va întrebuinţa pe cei mai ageri oameni pe care-i are, înştiinţându-mă de toate, în orişicare ceas din zi şi din noapte.

— Foarte bine, prietine, îţi mulţămesc, vorbi Domnul, iarăşi cu glas întreg şi mişcându-se din locul său. Acuma putem grăi şi despre altele. Cu Anastasia-Doamna m-am înţeles pentru masa de mâne, la care am poftit pe solul franţuz. Va face ea astfel încât ava să-şi aducă aminte de bunătăţile casei noastre.

— Îşi va aduce aminte. Doamne. Din câte am înţeles de la rusnacii care au stat mai înainte îngenunchiaţi la măria ta, apoi popa acesta se pricepe nu numai la latinia lui. Ştie să şi mănânce, şi mai ales să beie bine. S-a luat pe cale, într-un loc, la întrecere cu feciorul lui Chiriţă Dracu şi măria ta ştie cât poate beizade Alecu.

— Ştiu şi bine ar fi fost să rămâie numai la faima asta. Atuncea fiind şi ava franţuz om din bună tagmă, să-i dăm luptători lângă el, ca să cunoască ce pot şi boierii noştri.

— Măria ta, grăi Buhuş, cu mândrie, întru această treabă nu cred să fie boierii lor mai vrednici decât ai noştri.

Domnul, uitându-şi năcazurile, râse cu mulţămire.

— Atuncea, hatmane, adunându-te cu logofătul Miron, rânduiţi izvodul. Iar ţeremonia să fie cum îmi place mie. Să nu uitaţi pe lângă luptătorii de care am vorbit, să-i puneţi aproape pe înalt prea sfinţia sa Dosoftei şi să stea într-ajutor însuşi dumnealui Miron logofăt, ca să cunoască franţuzul că nici într-ale duhului nu stăm prejos.

XIV.

Veste de la domniţa Catrina.

Alecu Ruset bătu la poarta lui Abăza clucerul pe uliţa Socolei, de la vale de palatul domnesc. Acolo boierul avea gospodărie bine sprijinită cu zaplaz înalt de scânduri: căci înspre Galata şesul Bahluiului era pustiu, iar înspre Podul Roş viermuiau ţiganii şi mişeii. După zaplaz, hămăiau dulăi ciobăneşti, care ziua stăteau în lanţ iar noaptea umblau slobozi: atunci se aţineau în toate colţurile ogrăzii unde se simţea mişcare dinafară şi se izbeau cu mânie crâncenă în străini.

Slujitorii îi dădură drumul, deschizând în două laturi canaturile porţii şi cunoscură pe beizade. Jupân Neculai Abăza, om bătrân, de sama mazilului Antonie-Vodă, îi ieşi înainte şi se arătă bucuros de musafiri, însă foarte mirat. După ce-l pofti în cerdac, apoi în iatacul său, această mirare nu şi-o putu tălmăci în vorbe şi aşteptă lămurirea oaspetelui său.

— Cinstite jupân Abăza, îi vorbi Ruset. privindu-l pieziş; nu mă îndemni să stau? Îndeamnă-mă, căci sunt trudit. Şi nu porunceşti să-mi aducă şerbet şi apă rece? Căci sunt însetat. Aş dori mai ales să beau din acea apă, care a fost adusă pe olane la cişmeaua sfântului Neculai, din porunca şi cu cheltuiala măriei sale Antonie-Vodă, părintele meu, om de credinţă şi privighetor al lucrării fiind boierul şi prietinul său Abăza clucer…

— Pofteşte pe divan, beizade, răspunse boierul, încurcat. În casă la mine n-ai nevoie de îndemnul meu, căci eşti stăpân măria ta.

— Îţi mulţămesc, cinstite jupâne, şi aştept apa.

Abăza bătu din palme şi o roabă ţigancă, tânără şi cu ochii iscoditori, se înfăţişă ca să primească porunca. După ce se retrase, gazda rămase tăcut şi oaspetele urmă a-l privi lung, c-un zâmbet îndoielnic.

— Văd, jupâne, că trebuie să vorbesc eu ca să-ţi liniştesc grija. De ce nu mă întrebi de unde vin şi cum îndrăznesc să intru aşa, în scaunul măriei sale Duca? Şi mai ales de ce

aduc primejdie într-o casă de creştin cu fricǎ de Dumnezeu şi de Vodă?

— Beizade, nu cutez să te întreb nimic.

— Ba întreabă-mă, căci am să-ţi răspund. În această clipă eu vin de la Curtea Domnească.

Clucerul îşi pocni palmele, cu mare nedumerire:

— Să fie cu putinţă?

— Este cu putinţă, de vreme ce-i aşa cum îţi spun. Şi chiar cu ştirea măriei sale am bătut la domnia ta în poartă. Dumnezeu vrea ca Vodă să nu-mi puie suliţă în coastă şi buzdugan în piept. Dumnezeu binevoieşte mai mult, hotărând să am de la Vodă ocrotire.

Abăza dădu din cap.

— Eu te-am ştiut, beizade, se hotărî el a vorbi, te-am ştiut totdeauna cu gluma pe buze, dar şi foarte cu grijă pentru afacerile măriei tale. Bănuiesc c-or fi pricini ascunse care au adus asemenea schimbare. Poate mai bine făceai stând departe.

— Cu toate acestea, am venit aici.

— Văd, măria ta.

— Cu toate acestea am stat mai înainte de vorbă cu măria sa Duca-Vodă; şi ne-am despărţit cu blândeţă, dacă nu cu prietinie. Şi ştiu că nu se va clăti un fir de păr din capul meu, cum nu se va clăti nici dintr-al domniei tale. Fii fără teamă şi dă-mi şerbetul cel mai bun pe care-l ai.

Abăza oftă.

— Bătrâne prietine, urmă Ruset, nebuniile mele, pentru care am fost certat destul, nu mă pot duce până la orbire, ca să nu fiu bine înarmat făcând asemenea pas. Deci crede fără a cerceta şi fii încredinţat că ai să-ţi păstrezi cu bine şi cu sănătate şi de-acum înainte capul.

— Ştiu, beizade, că te bucuri de prietinia lui Şişman Paşa şi de-a vizirului.

— Nu-i destul, jupâne Abăza. Nebunii găsesc puteri şi mai mari, ca să-şi apere pielea.

— Le va fi venit înţelepciunea. zâmbi bătrânul.

— Aşa este, jupân Abăza, înţelepciunea lucrurilor şi-a împrejurărilor, de care au învăţat a se folosi…

— Atuncea-i bine, măria ta, şi să îndulcim acest ceas cu şerbetul cel mai bun de naramze pe care-l am; iar după aceea să te ospătez cum se cuvine unui fecior al Domnului meu, pe care l-am iubit.

Abăza se retrase peste puţină vreme, iar Alecu Ruset rămase singur, cugetând că totuşi gazda sa a rămas în îndoială. El însuşi fiind, însă, fără nici o grijă şi cu sufletul întărit de izbândă, se desfăcu de contăş şi de arme şi se răsturnă pe divanul moale c-un oftat de mulţămire.

După şerbet şi după masă, după ciubuc şi cafea, Abăza şi-aduse aminte că are de rânduit câteva grabnice afaceri care nu puteau suferi întârziere. Beizade Alecu îl lăsă să plece, ştiind că acele afaceri sunt la agie şi la Curtea Domnească mai ales, la Buhuş hatmanul şi la Fliondor armaşul. Prietiniile acelui timp erau primejdioase şi amestecate. Binefacerile domnilor cădeau în adâncul unei mări furtunoase şi nu se aflase încă peştele de aur care să iasă din întunericul fundului să înghită vreuna, ca să se împlinească sub soare o singură dată minunea recunoştinţei. Ruset zâmbea amintindu-şi de această parabolă arăbească şi încercă, întins pe divanul moale, să găsească un ceas de odihnă în somn. Gândurile însă nu-l lăsau. Aţâţate, umblau pe drumul pe care-l străbătea Abăza şi, mai înainte decât el, ajungeau la Curte, pătrunzând într-o chilioară albă, unde bănuia că stă domniţa Catrina, neştiutoare cu totul că dorinţa şi dragostea se apropiaseră şi-i ard în preajmă. Ruset cugetă multă vreme cum ar face să poată da o veste la Curte cât de curând. în făgăduinţa abatelui de Marenne n-avea încredere şi până a doua zi i se părea prea mult. Nădăjduia numai în vântul întâmplării, care poartă veştile ca frunzele, şi-n zvonul fără odihnă al neamului femeiesc.

„Cine ştie!”

Aceste două vorbe tresăriră în el cu nădejde şi cu mâhnire. De şi nu-şi amintea, în toată viaţa lui, să fi păcătuit prin slăbăciune faţă de această mare patimă a neamului omenesc, de şi desmierdările şi nebuniile lui n-avuseseră o ţintă unică şi iubea femeia ca un bun al vieţii; de şi în acest început de legătură urmărea ceva tulbure în care se amestecau porniri împotriva bătrânului Georgie Duca, – totuşi, în adâncimea fiinţii lui, ca-ntr-o prăpastie de zări cu nouri, părea că clipeşte o stea.

În jurul lui era tăcere şi întreaga casă ţârâia, pustie, între somn şi trezie îşi auzea, în tâmpla rezemată de pumn, bătaia inimii, ca un ornic al vieţii. încerca, fără izbândă, să-şi întruchipeze, în pleoapele închise, imaginea Catrinei Duca. Nu i se vădea, din înfăţişarea ei de umbră, decât ochii negri şi tari sub sprâncenele jos arcuite asupra lor. Într-adevăr, ochii aceia îl izbiseră întâia oară când o văzuse. Prin ochii aceia îi plăcuse. Şi pentru prima oară îl străpunsese, prin ei, de la umbra-i nedesluşită, un fior necunoscut. Descoperi în el o jumătate de adevăr: a venit la Iaşi s-o vadă. A venit totuşi pentru altele; dar hotărârile mărturisite chiar către tine însuţi pot fi înşelătoare. Ajuns aici, nu se poate să n-o vadă. Altfel ar suferi. Descoperirea aceasta în el îl făcu să se mire, ca de ceva străin. Zâmbi ochilor umbrei şi hotărî în sine să-i păstreze înaintea lui, stând aşa, cu pleoapele închise şi izgonind încleştarea moale a divanului.

Abăza clucer îl găsi încă dormind. Sosise vesel, cu ştiri destul de bune, şi-şi lăsă oaspetele să doarmă. Apoi – când îl simţi că s-a trezit, îi trimese, fără nici o întârziere, pe roaba care slujea la iatac să ducă alt şerbet şi altă cană de apă proaspătă. În vremea şerbetului intră şi el, tot aşa de dulce.

Beizade Alecu zâmbi, văzându-l.

— Jupân Abăza, îi zise el, văd că treburile ţi s-au întocmit bine şi mă bucur, ca prietin ce-ţi sunt.

— Măria ta, te rog să ierţi, răspunse clucerul, pe acelaşi ton vesel. La Moldova noastră treburile sunt totdeauna încurcate. Dar pe ziua de azi Dumnezeu m-a izbăvit. Şi te

rog frumos, măria ta, să fii aşa de bun, a da poruncă unde să trimet un om de credinţă al meu ca să-ţi aducă slujitorii. Trei zile, cât vei sta în Iaşi, eşti musafir al meu, cu toţi oamenii măriei tale; şi te poftesc să te socoteşti ca-n casa părinţilor măriei tale.

— Îţi mulţămesc, jupâne Abăza. Cei care ţi-au rânduit pricina ţi-au arătat deci că n-am a sta mai mult decât trei zile în scaunul Domniei?

— Aşa mi-au spus, măria ta. Am greşit întrebând? Mă rog să fiu iertat.

— N-ai greşit întrebând, prietine. N-ai greşit nici neîncrezându-te în mine, căci deprinderile şi vorbele mele n-au fost totdeauna prea statornice. Dar suferinţa învaţă; şi se pare că am gustat şi eu din această doftorrie. Aşa că trimete la hanul turcesc. Acolo să întrebe omul dumnitale de credinciosul meu Vâlcu Bârlădeanu. Or veni şi ceilalţi oameni, dar acesta îmi trebuie mai mult decât oricare şi numaidecât.

Abăza, părând iar în îndoială, ieşi să împlinească porunca.

Când sosi Vâlcu, înserase. Găsi pe stăpânul său după perdele trase cu îngrijire, gânditor, între două lumânări de ceară, care ardeau în sfeşnice de alamă, pe masa de lângă divan.

— Vâlcule, îi zise beizade Alecu, rânduieşte-ţi oamenii. Mâncaţi mult, însă beţi puţin.

— Am înţeles, măria ta.

— Vorbeşte încet, Vâlcule. Porţile fiind închise şi câinii slobozi, tu stai treaz şi să bagi de samă ca şi cum am fi împresuraţi. Pe cei care ne priveghează dinafară lasă-i în pace, căci, priveghind numai, nu ne pot face nici o stricăciune. Bagă de samă numai cine intră. Îndată să ştiu şi eu. Iar la o nevoie, calul meu du-l la portiţa de din dos dinspre Bahlui şi voi, la cuvântul meu, ieşiţi eu zvon pe porţile cele mari, ca să mă pot strecura eu nesupărat în calea mea. Aceste toate, Bârlădene, ţi le spun pentru că n-am a mă teme de nimica.

— Ştiu, măria ta, n-avem a ne teme de nimic, dar ceasul care vine nu-l cunoaştem. Cât te-am slujit, măria ta, am învăţat asta, şi învăţătura ne-a fi ş-acuma cu priinţă. Grija – după vremi.

— Şi după oameni, Vâlcule. Du-te, – şi vorbeşte încet. Bagă de samă că-ţi poruncesc asta a treia oară.

Bârlădeanu ieşi, fără să mai crâcnească nici o vorbă.

La al treilea ceas al nopţii, casa clucerului dormea, ca şi târgul, ca şi Curtea Domnească. De nicăiri nu răzbătea foc; uliţile şi fundacurile zăceau în întuneric; numai deasupra clădirilor, din văzduhul răsăritului, plutea slabă lumină de la fânarul lui Dumnezeu, fulgerând în clopotniţile mănăstirilor. Străjerul din turnul de la poarta Curţii strigase din surla lui astuparea focurilor: Vodă trecuse la hodină.

Abăza, înainte de culcare, se tânguise puţin cătră soţia sa despre neplăcuta întâmplare a zilei şi despre oaspetele nepoftit care le căzuse în casă. Suspinând, se mângâiase, apoi, închinându-se fierbinte la icoana Maicii Domnului, având tovărăşie la mătănii pe jupânească. Cluceroasa, mai grasă şi mai greoaie, rămânea necontenit în urmă şi, când se ridica ea, gâfâind, Abăza se apleca. Din când în când o aştepta, certând-o nemulţămit pentru încetineala ei. Maica Domnului îi privea nedumerită, din dosul candelii. În patul larg se aşezară spate la spate şi adormiră îndată.

În această vreme, Alecu beizade se pregătea de somn, ca pentru o plecare. Spălase de pe el colbul la ligheanul de alamă şi se pieptănase. Îşi aşezase armele la îndemână şi sta descins la marginea divanului, însă încălţat. Privea cu ochii aţintiţi înainte-i, aşteptând de la noaptea aceea ori o tulburare năprasnică şi fugă, ori o izbăvire.

Deocamdată veni altceva: un zgrepţănat uşor la uşă, ca şi cum s-ar fi cerut o mâţă înăuntru.

Ruset puse mâna pe jungheru-i scurt şi păşi pe scoarţa de lână. Întinse urechea şi auzi şoaptă cunoscută. Desfăcu clempuşul şi dădu drumul lui Vâlcu. Slujitorul purta o furcă

scurtă cu colţi de fier. Era îmbrăcat, însă desculţ, ca să nu i se simtă umbletul.

— Ce-i, Bârlădene? întrebă Ruset. În noaptea asta te-ai făcut stafie?

— Da, măria ta, şopti pădurarul. Şi-ţi aduc la scaunul judecăţii un suflet de dădacă ţigancă.

— Ce ţigancă, Vâlcule? N-am nevoie de nici o ţigancă.

— Măria ta, o ţigancă de la Curtea Domnească.

Ruset tresări, aprins.

— Nici n-am simţit-o când şi pe unde a intrat, urmă a şopti Vâlcu, nici n-am auzit cânii bătând. Pe urmă am înţeles că a vârât-o în ogradă, pe la cuhnii, cămărăşiţa de-aici. Când şi cum s-or fi răspuns, n-am cum pricepe. Aşa, – cămărăşiţa de-aici numai mi-o aduce. Zice că are de spus puţine vorbe, însă în taină, măriei sale lui beizade Alecu.

— E aici?

— Da, măria ta.

— Spune-i să intre şi stai tu de pază în tindă.

Bârlădeanu se feri şi se retrase. Pe uşă intră o bătrână curat îmbrăcată, în straie cernite. Era foarte grasă şi revărsată din sâni şi şolduri, însă, păşea sprinten, învăluindu-şi abia simţit fusta des încreţită. Făcu plisc, ca şi cum ar fi vrut să ciocnească mâna întinsă a lui Ruset, i-o sărută. Şi deodată zâmbi larg cu obrazu-i unsuros, aţintind cu îndrăzneală pe boier.

Ruset scociorî în punga împletită, trase un zlot de argint şi i-l aruncă. Ea îl prinse ca pe-un fluture din zbor şi-i dădu drumul în sân, printre mărgelele de la gât.

— Banu-i al tău, îi zise Ruset, dacă vii de unde aştept veste.

— De-acolo vin, măria ta. Cu veste bună.

Ruset se aşează pe marginea divanului şi o privi icântărind în sine felurite întrebări, care năşteau în ei. Era o solie de la domniţă dar se putea să fie şi-o ispită, de la neprietini.

— Măria ta, nu te îndoi, se grăbi să-l încredinţeze ţiganca. Nimene pe lume nu cunoaşte semnele şi vorbele care s-au

făcut şi s-au spus între măria ta şi domniţa Catrina. Eu le ştiu, căci în mine domniţa are credinţa mai mult decât într-o mamă, eu fiind aceea care am adăpat-o cu laptele meu. Am hrănit-o, ş-am crescut-o, ş-am scăpat-o de boli, descântându-i; şi i-am dovedit în bobi şi-n ghioc această dragoste, când i-a venit ceasul. Nimene nu ştie de scrisori, iar eu ştiu; căci eu le-am repezit în cinci rânduri la Hârlău, printr-un nepot al meu, Nastratin, căruia măria ta i-ai dat câte cinci zloţi, nu câte unul.

— Atuncea-ţi mai datoresc şi ţie patru, dacă spui adevărul.

— Eu ştiu de ce te temi, măria ta, urmă în şopot ţiganca; şi-ntr-adevăr venind aici, am văzut iscoada rânduită în preajma casei clucerului. Dar măria ta n-ai de ce ieşi, căci te ştii sub priveghere; iar aici la măria ta n-are cine intra, căci măria ta n-ai venit pentru prostiile altor oameni. Pentru ce ai venit măria ta în Iaşi, dacă nu pentru dragostea pe care o ai?

— De unde ştii asta?

— Ştiu, pentru că te-am chemat. Domniţa întâi m-a rugat, pe urmă mi-a poruncit şi nu s-a putut să nu mă înduplec, de şi vraja nu se face, măria ta, fără primejdie.

Ruset se descreţi, vesel.

— Cum te chiamă?

— Măgdălina, măria ta.

— Vra să zică tu m-ai adus la Iaşi, Măgdălina?

Dădaca se posomorî şi făcu iar clonţ.

— Măria ta, faci rău că n-ai credinţă. Ţi s-a părut măriei tale că vii c-un popă franţuz, care va fi fiind nebun de vreme ce umblă aşa prin lume, fără treabă. Ţi s-a părut poate că vii pentru alte pricini. Dar eu ştiu că ai venit pentru noi. Şi astăzi, stând singur aici, m-ai aşteptat s-aduc veste. Şi aşteptând, ai văzut înaintea ochilor pe domniţă, şi ţi-ai adus aminte de cele două daţi când v-aţi întâlnit la mănăstirea Neamţului. Întâi în mijlocul norodului. Şi pe urmă, la trei zile după aceea, în casă la mătuşa măriei tale, domniţa

Ruxanda. Atuncea ai spus copilei mele că ţi-i dragă. Şi ea te-a crezut.

— Mi-i dragă, dădacă.

Ţiganca nu răspunse.

— Măgdălina, ai auzit ce-am spus?

— Am auzit, măria ta. Cunosc eu dragostele măriei tale. Su nu te superi; dar asta-i meseria noastră, s-auzim despre toate şi să cunoaştem toate. Dar, aici, măria ta, nu-i măr să-l muşti şi să-l lepezi. Eu te-am adus, – dar eu îţi spun că dragostea asta, fiind cu primejdie, nu-i ca celelalte.

Alecu Ruset zâmbi şi trase din punga-i de horbotă ceilalţi patru zloţi. Ţiganca-i strecură iar printre mărgele.

— Spune-mi de ce-ai venit, o îndemnă beizade. Acuma te-am cunoscut şi poţi vorbi. Am înţeles şi eu că mărul acesta are venin. II preţuiesc însă mai mult decât viaţa.

Ţiganca se apropie de el, învăluitoare, ca şi cum ar fi vrut să-l cuprindă şi să-l desmierde între sâni.

— Beizade, şopti ea, descântând parcă iubirea ei; domniţa vrea să te vadă şi trebuie să vă întâlniţi.

— Se poate asta, Măgdălina? Atuncea, peste zloţi ca de-un venetic de aur.

— Se poate, măria ta, căci sunt eu la mijloc. Pe copilă am învăţat-o să se supuie părinţilor cu vorba şi să nu te vreie şi să nu te ştie. Cunoscând noi câte-au fost de la măria sa Vodă Duca împotriva părintelui măriei tale, am înţeles că ne împresură osânda şi că nevoite suntem să închidem în noi toate, ca într-o peşteră. Nimeni să nu vadă, nimeni să n-audă, nimeni,să nu simtă carte scrisă şi repezită; toate să fie făcute cu mare meşteşug şi-n tainä. Căci celui tare nu i se poate împotrivi decât cel viclean. Aici nu se poate să vă vedeţi, măria ta, căci ar fi ca şi-n mijlocul uliţii. Nu se poate nici la Curte, căci ai intra ca guzganul în capcană.

— Atuncea cum?

— Nu se poate, măria ta, decât altfel de cum s-aşteaptă oamenii. Ei ştiu că şopârla nu zboară şi niciodată nu s-aşteaptă s-o vadă zburând. Noi însă s-o facem să zboare.

Aşa că fiind şi domniţa Catrina o fată cum puţine se află pe lume şi binecuvântând-o Dumnezeu cu destul vicleşug, asta se poate. Numai să fii şi măria ta întru toate următor ia cele ce ţi-oi spune eu.

— Vorbeşte! porunci, nerăbdător, beizade.

Atuncea roaba se lăsă în genunchi la marginea patului şi se alătură de Ruset, învăluindu-l c-un miros tare de busuioc şi cu şoapte care i se strecurau în ureche, ca nişte puişori de viperă. Cu ochii pe jumătate închişi, urma să vorbească pentru domniţa Catrina, ca şi cum ar fi vorbit pentru sine.

XV.

Despre tulburări în ţară şi viclenia unor boieri divaniţi.

La Curtea Domnească trâmbiţau cucoşii la ceasurile cunoscute lor, dând veste străjerilor să se cheme şi ei şi să se deştepte unii pe alţii din covruri. Pe cucoşi n-avea nimeni putere să-i oprească, fiind din firea lor ornice ale lui Dumnezeu, după cum luna era fânar. Pe străjeri îi opreau însă porunci, ca să nu facă larmă şi să tulbure pe măria sa din somn. Căci măria sa având grija unei ţări întregi, atâtea pricini judecând, atâtea biruri ridicând, atâtea podvezi rânduind, atâtea pedepse, dând şi atâţia sfinţi slujind într-atâtea dumnezeieşti lăcaşuri, era totdeauna trudit foarte şi, cum se făcea sară, urma pilda găinilor. Ziua-i pentru muncă; noaptea pentru hodină. Deci, lepădând straiele măririi sale şi rămânând numai într-o cămaşă lungă şi-n papuci, se înfăţişa la sfintele icoane pentru rugăciunile obişnuite. După aceea, când se hurduca şi suna duşameaua, slujitorii din odăile de dedesubt ştiau că măria sa Vodă s-a suit în pat şi se răsuceşte, căutând starea cea mai potrivită pentru somn.

În noaptea aceea, din partea slujitorilor n-avea pricină de supărare. Dar după câteva ceasuri de somn, iată îl deşteptară cucoşii. Îl deşteptă poate şi lumina lunii, care se înălţase la miazăzi şi împrăştia asupra târgului şi asupra curţii painjeniş de argint. Uliţile, casele şi bisericile dobândiseră deodată o înfăţişare de taină şi de frumuseţă,

pe care nu le mai avuseseră nicicând şi pe care, în afară de acest ceas, nu le-a mai avut nici de-atunci vreodată; căci fiecare oră îşi are fiinţa sa scrisă deosebit în veşnicie. Dar poate nu numai luna şi nu numai cucoşii îl scoseseră din visuri pe Vodă, ţinându-l cu ochii treji spre sâmburele de aur al candelii; ci gânduri lăuntrice care aţipiseră numai pe jumătate şi tresăriseră singure din sămânţa lor ca nişte flori ale grijii.

Vechi scârbe şi mânii se întovărăşeau cu gândurile nouă ale lui Georgie-Vodă. Ţara aceasta neaşezată, cu oamenii aşa de răi şi de schimbători, cu boierii vicleni, stând iepureşte pe două hotare, cu pârâ, cu bunturi, nu-şi simţea îndeajuns blăstămul lui Dumnezeu în bolişti, războaie şi secete, – i se cuvenea un spor de pedeapsă şi din partea lui. Căci a avut mai ales el a suferi în două domnii. Ş-acuma sufere şi-n a treia. Cu dreptatea lui tare şi cu sprijin de la Dumnezeu, pe care l-a câştigat cu atâtea lăcaşuri şi daruri, trebuie să izbească înfricoşat în cuibul răilor, să-l spargă în sfârşit. Şi trebuie să-i urmărească pe toţi aceia care-i viclenesc vistieria – lăsându-l răspunzător cu viaţa lui în faţa ismailitenilor şi a cămătarilor de la Ţarigrad, care sunt mai păgâni decât ismailitenii. Au să cunoască ei toţi braţul lui Duca-Vodă, împlinindu-şi drepturile sale. Căci un domn are două datorii: să judece pricinile bine şi să urmeze legea pravoslavnică; şi două drepturi: să urmărească birui său şi să sfărâme fălcile viclenilor.

Cucoşii cântau cu darabani de aripi afară, la găinăriile Doamnei Anastasia, slăvind aceste drepte cugetări. Vodă căscă prelung şi se întoarse pe cealaltă coastă, cu faţa către părete, cerând în gând, de la Maica Domnului, linişte. Pentru atâtea daruri şi binefaceri i se cuvenea măcar atât în acest pătrar al nopţii; rămâind celelalte la vremea lor, fiecare pedeapsă, fiecare lovitură la ceasul său.

Însă nu putea să doarmă. Avea acum şi alte griji, de care, în asemenea timpuri grele mai bine ar fi să fie scutit. Ce căuta acel popă franţuz, tocmai acum, la scaunul său – pentru a se jertfi, întru îndestularea lui, claponi graşi şi iezi tineri şi miere şi unt din cămările Doamnei Anastasia?

Dar lăsând acestea şi ridicându-se în capul oaselor, se întreba mai ales, muşcat de-o supărare proaspătă, ca de un purice, de ce strigă străjerul din turnul de la poartă, când cunoaşte că Domnul său are nevoie mai mult decât oricând să-şi odihnească oasele?

— Cine-i? striga prelung străjerul, a treia oară.

Un glas depărtat răspunse. La porţi sunară zăvoare şi lanţuri.

Bănuind ce poate să fie această mişcare, Domnul săltă cu hărnicie din chilota de puf şi-şi căută încălţările. Trase în grabă pe el straiele şi-şi acoperi pletele cu comanac. La lumina candelii pipăi buzduganul şi-l strânse cu tărie în dreapta. Apoi îşi aţinti urechea. Paşi furişaţi se apropiau. Aprodul de rând bătu la uşă. Vodă îl cunoştea după glas.

— Tu eşti, Constandine?

— Eu, măria ta. S-a întors dumnealui Gheorghiţă Ciudin serdarul şi pofteşte pe măria ta să te cobori jos.

Fără a întreba mai mult, Domnul deschise uşa şi trecu suflând prin tinda îngustă, apoi coborî scările, Jos, în laturea caselor Doamnei, la uşile deschise ale beciului, aşteptau siimeni descălecaţi. Gheorghiţă Ciudin păşi înainte şi i se închină. După aceea, ferindu-se în laturi, descoperi la pământ, ghemuit şi legat în funii, pe Lupul sulgerul.

— Aha! scrâşni Duca. Încep a cădea răii la judecată! Coborâţi-l jos şi aprindeţi făchii. Slujitorii să treacă la hodină. Să nu rămâie cu mine decât serdarul; şi să fie adus pe loc Buga Sârbul, carele are de împlinit slujbă în noaptea asta. Du-te, Constandine şi mi-l chiamă.

Oştenii se retraseră, cu caii de căpestre. Numai doi din ei, rânduiţi de Ciudin, prăvăliră pe scări, în beci, pe boierul legat. Coborî şi Vodă după dânşii tocmai când aprindeau beţe de pucioasă şi aţâţau de la ele flăcări în răşina făchiilor. Umezeala neagră sclipi, apoi se tulbură de un abur roşcat.

Punându-şi barba în piept, Duca-Vodă privi crunt pe Lupu, frământând în dreapta mânerul buzduganului. Porunci cu glas repezit:

— Deslegaţi-l!

Cei doi slujitori înţepeniră mânerele făchiilor în năsip. Grămădindu-se asupra prizonierului, îl răsuciră, frământându-l. Traseră cuţitele şi tăiară funiile. Sulgerul rămase în genunchi, cu fruntea plecată spre Duca.

Ameninţând spre el cu buzduganul, Duca începu a-i pune întrebări, căutând a-şi înfrâna mânia.

— Tu, viclene, eşti acel care ai dus cărţi Ia Orhei?

— Am greşit, măria ta, neştiind ce duc şi îndemnat fiind de alţii.

— Tu eşti cel care-ai dus cărţile?

— Eu, măria ta.

— Cărţi mincinoase, nemernicule, îndemnând norodul să se rocoşească împotriva Domniei!

Sulgerul îşi pleacă fruntea în tină, tăcând.

— Ai muţit?

Sulgerul nu răspunse. Pe treptele beciului sunară paşi amestecaţi şi hatmanul Buhuş se înfăţişă gâfâind în fumegarea luminii. Se închină către Domn şi veni alături de el. În urma lui Buhuş, un om mare, oacheş şi buzat, cu nădragi roşii şi cu mânâcile cămeşii suflecate până la cot, se opri cuviincios, cu fruntea închinată, aşteptând poruncile Domniei.

— Credinciosul nostru sulger, rânji Duca înturnându-se către Sandu Buhuş, a uitat dintr-odată moldoveneşte. Ori a amuţit. Cu toate aceste, limba încă nu i-i tăiată.

Păru atunci a vedea pe gâde.

— Tu eşti, Buga? Ai venit?

— La porunca măriei tale.

— Îţi sunt ascuţite bricele?

— Am tot ce-mi trebuie, măria ta.

— Atunci să încercăm a face limba aceea să grăiască.

Buga Sârbul făcu un pas.

— Milostiveşte-te, Doamne! strigă dintr-odată cu groază sulgerul, apărându-se cu palmele de către gâde.

— Atunci vorbeşte şi spune că ştiai ce cuprind cărţile.

— Ştiam, măria ta.

— Şi cunoşteai că a fost plăsmuită iscălitura lui Dumitraşcu-Vodă mazilul?

— Am ştiut şi asta, măria ta. Dar am greşit, ca un nebun ce-am fost. Să ierţi, măria ta, aducându-ţi aminte că până

acum te-am slujit cu credinţă.
— Bine. S-auzim numai cine a pus acea iscălitură mincinoasă pe cărţi şi cine te-a trimes la orheieni.
— Măria ta, nu-i cunosc. Dar neizbânda lor li-i destulă pedeapsă.
— Hm! Aşa crezi tu? cinstitule şi credinciosule al meu sulger? Buga, tu ai meşteşug să faci pe îndărătnici să cânte. Îi poţi ş-acestuia face slujbele cele de trebuinţă, ca să-şi aducă aminte. Crestează-i limba cu briciul şi presară-i-o cu sare. Găteşte spini şi aşchii ca să i le baţi subt unghii, pedepsind degetele care au păcătuit. Suceşte-i şi desfă-i picioarele care au alergat împotriva stăpânului său. Şi numai după ce va birui toate aceste încercări, taie ce-ai sărat şi pune ia fum. Atuncea, poate să tacă.
— Spun tot, spun tot ce pofteşti, măria ta! urlă cu spaimă boierul
— Auzi tu, gâdea? Eu îi cer să-mi spuie numai adevărul.
— Aud, măria ta, răspunse cu umilinţă şi cu linişte Buga. Înainte de a-l lăsa să mărturisească, se cuvine să-l răcorim, ca să nu spuie decât adevărul, având pe Dumnezeu martor.
Păşind în întuneric, Buga Sârbui trase din hruba uneltelor lui un ciubăr cu apă, pe care-i împinse între făchii. Cu braţele-i cu vine ca de frânghie apucă pe sulger, îi răsuci la spate mânile şi i le cuprinse în laba lui stângă. Cu dreapta îl încleşta de după grumaz şi, încălecându-l, îl cufundă în apă cu capul. Ţinu trupul strâns ca-n minghinele până ce-l simţi că se cutremură şi slăbeşte. Atunci îl trase în sus şi-l scutură spre Domn.
— Aşa începe a cunoaşte durerea, măria ta, lămuri el, privind cu luare-aminte la sulger, care se zbătea pe jumătate înăbuşit, trăgând cu răget în piept un fir subţire de aer. Pe urmă îi împlinesc şi toate celelalte, după meşteşugul meu şi după porunca pe care am primit-o,
— Spun! izbuti să scuipe glas sulgerul.
— Atunci să ascultăm, se amestecă deodată hatmanul. Măria ta, porunceşte tuturor, după rânduiala ştiută, să se

suie sus în capul scărilor. Mărturisirea se face numai către Domn şi către Dumnezeu.

— Hatmane Sandu, porunci Duca. Poţi sta şi tu aici ca s-asculţi şi să fii martur. Ceilalţi, vă pogorâţi când vă dau semn.

Slujitorii şi gâdele suiră treptele. Lupul gemea jos opintind încă apa din măruntaie,

— Vorbeşte.

— Măria ta, întreabă. Spun tot, numai cruţă-mă şi aibi milă de soţia mea şi de copiii mei.

— Spune cine te-a trimes!

— Milostive Doamne, m-au trimes la Orhei doi boieri ai măriei tale: dumnealui vel-vistiernicul şi dumnealui vel-jitnicerul.

Domnul se dădu doi paşi înapoi ca izbit în piept.

— Cum? Oamenii mei de credinţă, pe care i-am oploşit în slujbe şi mănâncă pânea mea? Gheuca şi Bogdan?

— Da, măria ta, domniile lor m-au trimes.

— Cu jurământ mărturiseşti asta înaintea lui Dumnezeu?

— Mărturisesc cu jurământ, milostive Doamne.

Sulgerul îşi făcu semnul crucii şi, aplecându-se, sărută pământul.

— Ei au alcătuit cărţile şi au plăsmuit iscălitura?

— Asta nu pot şti cu adevărat, luminate Doamne, şi n-aş putea pune mâna pe cruce, arătând pe cineva anume, poate tot ei să fi săvârşit şi asta. Ori poate să fie amestecaţi şi alţii, după cât am înţeles şi bănuiesc. Iscălitura poate s-o fi alcătuit dumnealui Ion Milescu, spătarul, care-i bun meşter cu pana. De ştiut anume însă nu ştiu. De ce să-mi încarc sufletul?

Duca duse mâna dreaptă la frunte, apoi coborând-o, strânse cu tărie braţul credinciosului său Buhuş.

— Ai auzit, prietine?

— Am auzit, măria ta.

— Ai auzit care-i credinţa, în această ţară blăstămată a Moldovei? Liniştea apei ş-a vântului – asta-i partea lor; şi

credinţa demonului Belzebut! Hatmane, trebuie să spargem casa răilor şi s-o curăţim de spurcăciune. Să coboare slujitorii! înălţă el glasul, cu mare mânie. Aduceţi-i lanţuri acestui nemernic. Puneţi-i mânile în belciug la zid şi picioarele în butuc. Nimene, afară de gâde, să nu-l vadă. Nimene să nu-i lepede cuvânt, până ce va hotărî asupra lui divanul judecăţii…

Izbi în prins cu piciorul, apoi cu buzduganul; şi se întoarse spre ieşire.

— Buga, cheia beciului rămâne în mâna ta şi-mi răspunzi de acest rob cu viaţa.

— Am înţeles, Doamne, răspunse gâdele înălţând ochii holbaţi de deasupra păcătosului, pe care-l răsucea şi-l fereca, smuncit şi cu grabă.

XVI.

Mare masă domnească.

După poruncile cu străşnicie date şi după înţelegerea dintre Domn şi hatmanul său, a doua zi, nu părea nimic schimbat în Curtea Domnească. Toate întâmplările nopţii rămăseseră parcă ale altei lumi, într-un domeniu de lună imaginară. Rămăseseră mai ales în mintea lui Duca-Vodă; dar pe chipul lui nu se putea cunoaşte nimic. Ţinând şi respingând în el orice semn al supărării, se îngriji dis-de-dimineaţă şi de aproape de tot ceea ce privea ospăţul întru cinstirea solului franţuz.

În al patrulea ceas, armaşul, adunându-şi iarăşi slujitorii şi coconii cei tineri, porni spre gazda minoriţilor arătând târgoveţilor fantazia şi încurând caii cu meşteşug, stârnind deasemeni multă pulbere, cât părea că ninge cu cenuşă pe unde treceau acei călăreţi. Iar mai ales muierile bătrâne, spăimântate ca la o zi de apoi, stupeau după dânşii şi-şi făceau cruce.

La umilita gospodărie a părintelui Guido se opriră, înconjurând butca de mai înainte adusă, cu patru cai şi cu slujitori robi. Slujitorii purtau straie după moda ţarigrădeană, cepchene cu ceaprazuri şi şireturi, iar caii,

hamuri Împodobite cu sârmă de argint. Domnul Paul de Marenne ieşi cu gravitate din cerdacul încununat cu viţă, având alături, în dreapta sa, pe pater-praefectus. Îi erau straiele scuturate de colb şi călcate cu îngrijire; şi împrumutase ceea ce-i lipsea în îmbrăcămintea de ceremonie, un guleraş şi mânicuţi de horbotă, de la gazdele sale. Deşi călugăr închis în mantie şi rânduieli aspre la mănăstirea sa, abatele era şi om de lume şi, neuitând pe Dumnezeu şi jurământul, ţinea socoteală de oameni. Ţinea socoteală şi de plăcerea sa. De aceea, se bucură văzând şi pe Alecu Ruset, care tocmai atunci se arăta, când cuvioşia sa ieşea în uliţă. Şi zâmbi, luminându-i-se ochii şi aducându-şi aminte de noaptea petrecută la Griga şătrar. Trecătoare ceasuri – pe care le-ar fi dorit să steie.

— A, nu se poate! şopti el lui Ruset, întâmpinându-l, strângându-i mânile şi aducându-i aminte cu melancolie de ulcioarele lui Matiaş. Fugit irreparabile tempus…

— Adevărat. oftă cu nevinovăţie bunul pater Guido; am îmbătrânit, respectabile domnule abate, în această datorie a credinţii mele şi am nevoie de braţul unui tânăr, ca să mă pot urca în butcă, lângă domnia ta.

Alaiul se mişcă la pas, pe uliţile cotite, şi în curând fu înconjurat de o droaie de copii, unii desculţi, alţii cu capul gol, cei mai mulţi cu obrazurile şi cu boturile nespălate. Fiind vremea poamelor ş-a nucilor, stigmatele acestea erau fireşti şi nu dovedeau atât neîngrijirea muierilor, cât lipsa de garduri la livezile din apropiere, ori bielşugul acestor livezi şi nepăsarea stăpânilor lor. La copii se adaoseră şi oameni mari, în straie nu tocmai întregi, însă într-o deplină veselie, deşi era un ceas de dimineaţă. Erau nemernici fără căpătâi, ori mişei ai târgului, care se luau aşa, din obicei, după adunare de oameni, nădăjduind într-o îngropare ori într-un praznic.

La porţi ieşeau în rând mahalagii, oameni aşezaţi şi gospodari, cu muieri şi copii, privind neclintiţi şi cu ochii rotunzi butcii şi ceata de călăreţi. După ce-şi strâmbau

capetele multă vreme, îşi închipuiau c-au lăsat-o să treacă şi-şi făceau felurite întrebări, răspunzând cu felurite presupuneri. Cea mai bună, mai sigură şi mai potrivită judecată a fost a femeilor, căci soarele nu suise încă la amiază şi prin târg începu să umble zvon despre peţitori pentru domniţa Catrina.

Desfăcând de mişei şi de copii alaiul cu ajutorul harapnicelor, slujitorii îl lăsară să intre pe poarta cea mare şi-l primiră, înşiraţi pe două rânduri, până la scara casei Domnului. Acolo Duca-Vodă însuşi coborî trei trepte, având în urma sa boieri, şi primi cu bunăvoie pe ava franţuz şi pe însoţitorul său.

Domnul avea în spate ca baniţă şi în cap cucă cu întreit surguci. La cheutorile straiului îi sticleau bumbi împodobiţi cu rubinuri. Se purta falnic şi cu mişcări cumpănite. Logofătul Miron pofti bună-venire oaspetelui străin pe lătinie, având şi el în glas şi-n înfăţişare semeţia cuvenită celui mai mare boier al ţării, deşi era încă tânăr.

Urcând scările, de Marenne găsi sus binecuvântarea înalt prea sfinţiei sale părintelui Dosoftei. I-o dădu înălţând braţul drept, fără mândrie. Se simţi deodată câştigat de figura aceea cu ochii mari, cu obrazul smead şi pălit de vegheri, umbrit de camilafca neagră ca de o întristare. „Iată un lucru la care nu m-aşteptam, cugetă domnul de Marenne. Căci mie îmi plac prelaţii dârzi, care ştiu să poarte sabie pentru Hristos. Sunt însă primejdioşi la discuţii, într-o ţară străină, mai ales, îl prefer pe acesta.”

Părintele Dosoftei era îndeosebi bucuria lui pater Guido Celeşti. Adeseori mitropolitul îi îngăduia intrarea la el şi amândoi se pierdeau în grădinile credinţii, oprindu-se la izvoarele de adevăr ale trecutului şi adăpându-se îndelung.

— E o băutură ascetică, spuse enigmatic de Marenne.

— Într-adevăr, răspunse cu căldură părintele minorit. Şi beţia ei ne incintă aşa fel, încât sfinţia sa rosteşte şi stihuri ale regelui David, tălmăcite de el în limba ţării.

— E curios, într-adevăr; mie îmi plac însă mai mult ulcioarele.

Acest răspuns rămase cu totul întunecos pentru blajinul franciscan. Nu pricepea la ce carte şi la ce pasagii fratele său întru credinţă făcea aluzie şi se simţi umilit, păstrând, ruşinat, tăcerea.

Domnul pofti pe oaspeţi la masă. Aşezându-se Ia locul de cinste, arătă abatelui scaun la stânga sa. Mitropolitul i se aşeză la dreapta. Logofătul cel mare Miron Costin fu rânduit lângă franţuz, ca să-i deie lămuriri şi să-l încânte cu vorbe meşteşugite, cercând a-i pricepe din subînţelesuri solia tainică. Iar pater Guido, având încă o dată bucurie de vecinătatea mitropolitului, se fericea ca de-o rânduire cerească şi ca de-o răsplată a muncilor şi a jertfelor sale în slujba Mielului lumii.

Ospăţul avea loc în odaia cea mare a spătăriei. Era o sală împodobită c-un mic iconostas şi cu trei candele în colţul răsăritului şi cu mărcile ţinuturilor Moldovei zugrăvite de jur împrejur pe păreţii albi. În dosul jilţului lui Vodă, unde se ţinea spătarul Ion Milescu, se afla încă o zugrăveală proaspătă a armelor lui Duca, pe scut rotund. Alte podoabe nu mai erau, afară de perdele de buhur roş la ferestre şi la uşă. Masa era însă toarte bine împodobită cu blide şi tacâmuri de argint. Lui de Marenne îi plăcură îndeosebi furcuţele cu doi colţi, – lucru nu prea obişnuit la prinţii timpului. Stolnicul începu a servi şi cuparul a drege, – ajutaţi de boierii lor de al doilea şi al treilea rang.

Între bucate, de Marenne regăsi cu plăcere sarmalele, care atât îi plăcuseră la gospodăria răzăşului Lăzărel. Vinul nu i se păru tot atât de bun.

Stolnicul punea înaintea lui Vodă vasul de argint, cu felul de mâncare rânduit, ridicând capacul, şi cu lingura lui gusta. în văzul tuturora. Deasemeni cuparul, dregând, sorbea credinţa din cupa aurită şi pe urmă o aşeza înaintea stăpânului său. La cea dintâi cupă pe care Duca-Vodă o înălţă la slăvitele lui buze, trăsni un săcăluş sub ferestre,

cutremurând încăperea. De Marenne tresări şi boierii se veseliră în bărbi, privindu-se cu coada ochiului.

Îndată după ce Vodă gustă din vin a treia oară, la al treilea rând de mâncări, alt zgomot porni, c-o larmă amestecată de tunete şi fluiere.

Erau ţipete de disperare parcă ale unei dihănii, în care cineva dădea lovituri de buzdugan cu învierşunare. Fu rândul abatelui de Marenne să zâmbească, recunoscând faimoasa meterhane ţarigrădeană, cu tobe şi multe flaute.

Boierii mâncau bine, ca şi Vodă, şi se pricepeau să ostenească braţele cuparilor. Asta-i plăcea lui de Marenne. Îi plăceau şi straiele de modă leşască de catifea şi mătasă. Armele erau însă orientale, cu încrestături de sidef, argint şi aur. Îi plăcu fala Ţifescului, care, adresându-i peste masă câteva vorbe greceşti, păru a-l întreba dacă-i place junghiul lui cu mănunchi de fildeş şi teacă de piele de şarpe. Era într-adevăr o lucrătură delicată şi de preţ, pe care abatele o cântări în vârfui degetelor.

— Prea cinstite logofete Miroane, se bucură boierul Ilie, văd că-i zâmbeşte lui ava lucrul pe care i-l arăt. într-adevăr, mă costă preţ de doi harmăsari. Spune-i pe lă-tinie că i-! dăruiesc lui.

— Memento! memento! îngână şi el cu patos, în urma logofătului Costin, privind cu fudulie în jurul său.

— E un dar regesc, răspunse de Marenne, atins. Ce dar aş putea întoarce acestui nobil, eu, care am fost prădat de toate şi mă găsesc sărac ca Iov?

— Plăcerea mea e destulă răsplată, răspunse Ţifescu c-un ton care amintea în închipuirea lui, pe strămoşii săi de la Bizanţ.

— E un bărbat încântător, mărturisi zâmbind abatele lui logofătul Costin.

— Negreşit, domnule abate. Avem şi lucruri care plac, în biata noastră ţara,

— Le ştiu preţui pe toate, domnule logofăt.

— Nu mă îndoiesc. Ar fi trebuit să cunoşti între noi, domnule abate, pe acel moldovan care a dovedit o ambiţie necunoscută la alte neamuri. La hotarul ţării cătră munteni, la un pod peste o apă care se chiamă Milcov. s-a întâinit cu un cunoscut al său din ţara vecină, pe care l-a provocat la un duel: nu însă cu spadele, ci cu oalele de vin…

— Asta şi mai mult îmi place, se grăbi să-l încredinţeze de Marenne, Şi care a fost. rezultatul? Mă interesează nespus.

— Biruinţa a fost de partea noastră, domnule abate. S-au luptat din oale, bând cu putere, până ce duşmanul a căzut înlemnit, şi l-au dus soţii săi pe braţe. Iar pe omul nostru l-au lăudat toţi şi Vodă l-a făcut nobil. Avem slăbiciunea să ne mândrim şi cu asta, domnule abate.

— Aprob că a fost făcut nobil, se bucură de Marenne. Fapta lui e o virtute.

— Epigrama domniei tale o primesc cu fruntea plecată, domnule abate. Am ajuns într-adevăr aici. Odinioară, părinţii noştri au ţinut sabia în mână şi-au fost destul de vrednici să biruiască pe necredincioşi. Pari a mă privi cu mirare, domnule abate, neputându-ţi închipui o mărire trecută, când ai în faţă cele de azi. Totuşi săraca această ţară a avut cândva oameni care n-au ruşinat-o, fiind cu adevărat urmaşi de descălecători de la împărăţia Romei.

Deodată acel boier mândru, înfierbântându-se, intră în istorie, ştiinţă şi teorie, ca să puie probe înaintea nedumeririi nobilului francez. De Marenne nu era numai nedumerit, ci cu totul neîncrezător. Nimic în acest hotar barbar nu putea aminti măreţia fiilor lupoaicei. „Manie de savant şi basme de necrezut, cugeta el, ascultând distrat pe tovarăşul său.

Adevărat, vremea a arătat că învăţatul logofăt avea dreptate; însă mai multă dreptate avea abatele, căci chestia nu-l interesa deloc. Mai avea dreptate din pricină că logofătul nu-i era tocmai simpatic, pentru o pricină de care se năcăjea să-şi aducă aminte. În sfârşit, întâlnind privirea Iui beizade Alecu, se lămuri: Acesta-i arătase pe Miron

drept unul din uneltitorii căderii lui Vodă Antonie. Iată, ş-aceasta i se părea cu totul deosebit de năravurile apusene. La aceeaşi masă erau aşezaţi şi alţii care uneltiseră acea duşmănoasă lucrare. Era Buhuş hatmanul; era însuşi Vodă Duca. Totuşi beizade Alecu stătea în faţa lor, zâmbind prefăcut. Şi nici în taină n-avea braţ înarmat pentru moartea lor. Acţiunea acestor discipoli bizantini era mai puţin directă şi mai puţin brutală; însă veninoasă şi ascunsă, ţintind să se asimileze lui Dumnezeu şi destinului.

Logofătul Miron, văzând că străinul se interesează de Buhuş, i-l înfăţişă drept unul dintre cei mai viteji oameni ai timpului. Încălecând până la aceşti ani ai bătrâneţii şi bătând tare cu sabia, era în renume mare la turci. Făcuse isprăvi de mirare în războiul leşesc şi-n cel căzăcesc. Aşa i-a fost dată lui vitejia, ca un dar al firii. Unii poartă în ei o inimă de leu; alţii de iepure.

Meterhaneaua izbucnindu-şi iarăşi tunetele şi larma un răstimp, logofătul Miron putu lăsa în pace pe ava franţuz, dându-i răgaz să observe în voie pe Domn, care de câtva timp îi atrăgea luarea-aminte. Fără să pară, de Marenne înţelegea că se petrece ceva, de şi nu ştia bine ce. Domnul, grav de obicei şi încruntat, avea cătră unii boieri ai săi o nuanţă de bună dispoziţie şi deosebită bunăvoinţă. Se întorcea des cătră spătarul său, care-i stătea îndărătul jilţului, apoi spre vistiernicul Vasile Gheuca, pe care şi-l aşezase în faţă, de cealaltă parte a mesei. Părea a le adresa şi glume, ceea ce mira şi pe Miron logofătul. Iar cei doi boieri schimbau priviri, din care nu radia bucurie pentru o atât de înaltă favoare.

Într-această bună dispoziţie, Duca rosti cuvânt de salutare pentru oaspete şi ascultă cuvântul de răspuns. Şi, fără să se grăbească, mâncă până la cea din urmă îmbucătură baclavaua sa cu miere şi cu migdale. Apoi sparse ospăţul, poftind pe musafiri la cafea, în divanul cel mic.

La uşile odăilor şi la intrarea cea mare păzeau siimeni, în frumoase straie roşii cu brandenburguri albastre, având

sabia la mână şi pistoalele în soleafuri. Măria sa schimbă puţine, cuvinte cu Toader Fliondor armaşul; apoi veni către mitropolit.

— Înalt prea sfinte, dacă dumnealui ava franţuz doreşte, după cât mi-ai spus, şi are plăcere să vadă pe Doamna Anastasia, să trecem cu el în casa cea mică, luând cu noi numai pe înalt prea sfinţia ta, pe Miron logofătul şi pe pater-praefectus. Noi bem cafeaua acolo. Doamna ne-aşteaptă. Iar cinstiţii boieri, ridică el glasul, au să binevoiască să adeste aici, îndeletnicindu-se, pe lângă cafea, c-o vutcă tare bună de vişine, pe care le-o trimite Doamna. Poftesc pe cinstitul vistiernic să fie el mai mare peste acest mic divan, până ce ne-ntoarcem noi. Nu lipsim decât un pătrar de ceas; şi întorcându-mă, am să dau o veste.

— Vodă are bun chef astăzi, observă dumnealui Ţifescu. Trebuie să-i fi venit plăcut răvaş. Şi nu m-aş mira aflând că se va fi rânduit ceva de către capuchehaia măriei sale, la Ţarigrad, pentru hătmănia Ucrainei.

— Eşti aproape de adevăr, Ţifescule, răspunse pe jumătate serios hatmanul Buhuş. Cazacii de peste Nistru, cât i-a cuprins împărăţia după războiul din urmă, cer la înalta Poartă hatman.

— Ştiam eu că altceva nu poate să fie.

— Totdeauna m-am mirat, Ţifescule, de repeziciunea cu care pătrunzi treburile politiceşti.

Râzând grav numai el singur, hatmanul se grăbi să urmeze pe Domnul său. O clipă se opri în foişor, amintindu-şi că mai are o datorie. Cu râsul pierit, coborî el însuşi la slujitorii care ţineau porţile şi dădu căpiteniei lor, în patru ochi, cuvenita poruncă.

Vodă intră la Doamna Anastasia cu tovarăşii săi şi cu oaspetele. De Marenne se văzu într-o odaie destul de joasă, cu divanuri acoperite de scorţuri şi măsuţe înflorite cu sidef, pe care abureau cafelele, în filigene turceşti. Doamna, gătită cu rochie lungă de catifea, în roşul grenadelor, cu

blăniţă de samur la gât şi la mânici, dreaptă, albă la faţă şi încă frumoasă şi cu părul lung negru, îşi primi cu fruntea plecată musafirii.

Sărută mâna iui Vodă ş-a părintelui Dosoftei, se înclină în faţa lui de Marenne ş-a celuilalt papistaş, fără să-i privească. Abatele făcu asupra ei, c-un gest plin de nobleţă şi cuviosie, semnul binecuvântării, înturnându-l apoi, deosebit de amabil şi zâmbitor, către domniţa Catrina.

Era cam micuţă domniţa, însă bine legată în formele-i rotunjoare. Purta un costum ca ş-al Doamnei, şi, ca şi maică-sa, avea o pieptănătură bogată, sporită, peste cununiţa de mărgăritare, c-un puf de struţ. „Ochi dulci", aceasta fu caracterizarea pe care-o găsi în prima clipă de Marenne. Ochii erau dulci şi umezi, însă gura era sensuală şi voluntară. „Adevărul e aici, judeca abatele, nu în ochii înşelători."

Glasu-i avea un sunet îndrăzneţ. De Marenne fu surprins auzind-o că-i vorbeşte în limba lui. Vodă încruntă sprânceana. Copila nu rostise însă decât câteva cuvinte de salutate. Nu mai spuse nimic, tot timpul cât se bău cafeaua. Era însă în ochii aceia ceva deosebit, care scânteia spre străin, intermitent, ca şi cum s-ar fi închis şi s-ar fi deschis pleoape de pisică. „Interesanţi, aceşti ochi de smoală lucie", zâmbea în sine de Marenne, contemplându-i prin aburul parfumat al cafelei.

Se sculă de la locul său, ca să admire, pe-un scrin, o răcliţă persană de fildeş, lucrată mărunt şi filigranat. Când îşi plecă nasul asupra ei, simţi în nări mireazmă de ulei de dafin. Domniţa Catrina era alături.

— Frumos lucru, zise el, privind mai mult spre fată decât spre răcliţă,

— E un odor vechi al meu, răspunse domniţa. Îl am în dar de la bunică-mea, Doamna lui Istratie-Vodă.

De Marenne aprobă din cap, cugetând cum să întocmească fraza lui meşteşugită, în serviciul lui Alecu Ruset.

— Cum o chema?
— O chema ca pe floarea al cărei parfum îl simţim. Eu îi spun mamei că aici e închis sufletul bunicăi şi ea râde. Domnia ta ce spui?
— Pot spune, prinţesă, că ai mai multă dreptate decât îţi închipui.
În aceeaşi clipă ochii fetei se înăspriră. De Marenne, foarte atent la ce se petrecea în juru-i, înţelese pricina. Domnitorul se aplecase spre Anastasia-Doamna şi-i şoptise câteva cuvinte, îndată ce observă pe străin trecând spre Catrina. Se întorsese apoi spre urechea lui Buhuş cu alte şoapte. Hatmanul se ridicase greoi din jilţ şi venise la spatele Doamnei. Poftită să se scoale, Anastasia-Doamna se mişcă zâmbind spre franţuz, urmată de fratele său. Ca şi cum ar fi voit să se răcorească mai la o parte, se aşezară oftând în scaune, de o parte şi de alta a fetei. Îndată, la spatele lor, sosi şi Miron logofătul, iar Domnul se pregăti şi el să se alăture acestui sfat nou.
— Ce zice domnul abate? întrebă cu interes Anastasia-Doamna.
— Vorbim despre sufletul bunicăi. răspunse Catrina.
Doamna rămase cu gura deschisă şi cu ochii holbaţi.
— Mai am de la bunică-mea un dar, se întoarse Catrina către oaspete.
— Într-adevăr? se crezu dator franţuzul să se mire, amuzat de comedia care se juca.
— Da. Am o icoană veche ferecată în argint. A fost adusă de Istratie-Vodă de la locurile sfinte. Ştiu ş-o istorioară frumoasă, cum a dobândit această icoană Istratie-Vodă de la un necredincios, căruia i-a fost oaspete într-o noapte cu furtună.
— Cum se poate? Doresc prea mult să cunosc întâmplarea.
— Dar icoana nu te interesează, domnule de Marenne?
— Ba da; vreau să văd şi icoana.
C-o înclinare rotunjită de bărbie, domniţa pofti pe oaspete s-o urmeze, şi-l duse în colţul de la răsărit, unde ardea

candelă. C-un deget cu unghioară trandafirie, îi arătă iconiţa de argint vechi. De Marenne se înclină spre ea şi simţi îndată cum rămăşiţa adunării se mişcă şi-i împresură şi-n colţul acela. Nu văzu nimic din ce era înainte, căci atenţia îi era legată de ce se petrecea îndărăt.

— Istorisirea? întrebă şoptit de Marenne, zâmbind pieziş.

— Vei sta mult la Stambul, domnule? întrebă ea, părăsind deodată firul convorbirii.

— Nu pot răspunde, domniţă. Atârnă de felurite împrejurări.

— Te vei întoarce însă pe la noi?

— Aşa nădăjduiesc.

— Dacă vei întârzia, urmă Catrina, se poate să venim noi acolo. Îţi rămân oricum datoare c-o frumoasă istorisire.

Îl salută învăluindu-l cu privirea, apoi îşi înălţă gâtul şi bărbia şi trecu dârză pe lângă ceilalţi, părăsind odaia.

De Marenne rămase încântat; şi era încredinţat că şi-a împlinit misiunea pentru care-l rugase Ruset.

Astfel se încheie această sărbătoare, la al şaptelea ceas din zi. Tot cu ceremonie, după închinăciuni şi vorbe alese, de Marenne fu petrecut la gazda sa. Şi nu trecu decât jumătate de ceas de când sta de vorbă cu părintele Guido, care era fericit şi mulţămit îndeosebi, când beizade Alecu, intrând în cerdacul încununat de viţă, îi aduse lămurirea bunei dispoziţii a lui Vodă cătră credincioşii săi boieri de aproape. La ieşirea de la cafea, câteva clipe în urma plecării lui de Marenne, Ion Milescu mare spătar, Vasile Gheuca mare vistiernic şi Georgie Bogdan mare jitnicer fuseseră înconjuraţi de slujitori, izbiţi în laturi şi închişi. Gheuca în vistieria lui din tumul porţii, Bogdan la siimeni şi Ion Milescu în beciul casei celei mari.

XVII.

Întâlnire de dragoste, cu care prilej dădaca Măgdălina îşi dovedeşte meşteşugurile

— Iubite domnule de Marenne, zise Ruset, după ce ascultă părerile asupra domniţei; dacă n-ar fi fost această copilă

ceea ce este, nu mi-aş pune capul ca să mă întâlnesc cu ea. De astă-noapte trăiesc subt această hotărâre. Pentru asta m-am şi grăbit să vin la domnia ta.

Abatele începu a râde.

— Te aşteptai s-o găseşti aici? E la Curtea Domnească, sărmane prietine, sub puternicul braţ al părintelui său.

— Cred că nu-i la Curtea Domnească, iubite domnule de Marenne. Soarta hotărând de la începutul lucrărilor s-o caut în această zi şi-n acest ceas, plec s-o caut. Drumul meu trece pe-aici. Doi destoinici slujitori ai agiei s-au ţinut de mine, adulmecându-mă ca pe un vânat. Eu am intrat aici, ei s-au oprit în apropierea porţii şi dormitează, aşteptându-mă să ies. Eu însă voi ieşi pe din dos, prin grădină şi pe cărarea care dă înspre câmp. Acolo m-aşteaptă un om al meu, pe care domnia ta îl cunoşti. Îmi aruncă în spate o burcă, îmi aşează în cap o căciulă; şi ne ducem în treaba noastră, fără să ne cunoască nimeni. După ce am îndeplinit misiunea acestei zile, mă întorc pe acelaşi drum, cu acelaşi om. Şi ies pe poartă, ca să se bucure copoii care aşteaptă, căscând. Stăpânii copoilor au să afle că am stat câteva ceasuri la sfat cu domnia ta şi au să se bucure şi ei.

— Atuncea, prietine, să mergem în livada acestor buni părinţi. Mai au câţiva meri şi câţiva peri târzii, care aşteaptă să fie culeşi, şi câteva tufe de viţă. După o masă ca aceea la care am stătut, un fruct ori un strugure nu strică.

Pater Guido îşi făcea siesta în jilţul lui, cu bărbia în piept şi cu mânile împreunate pe genunchi. Bielşugul prânzului îi pusese plumb în picioare şi-i rumenise nasul. Cei doi tovarăşi trecură din tindă în grădină, ca doi oameni fără grabă, care voi să-şi omoare vremea. Peste puţin, abatele rămase singur sub meri.

Întovărăşit de Bârlădeanu şi ascuns în strai prost, Ruset ieşi prin ulicioare strâmbe, la râpa Bahluiului. Acolo, printre rogozuri şi gunoaie, trecu o punte dintr-un lemn îngust, aruncat din mal în mal peste apa scăzută. După ce intră în mahalaua ţigănimii şi o străbătu, se opri o clipă, căutându-şi

calea spre Bucium. Atunci îi apăru în cărare o fată smolită, cu picioarele desculţe şi cu capul gol, purtând în braţe un paner de mere roşii ca şi fusta ei. Ruset o întrebă de drumul cel mai scurt către vii. Fără să-i răspundă cu glas, ţigăncuşa o luă pe cărare, repegior, înaintea celor doi. Printre şanţuri şi valuri de cătină, într-o mare singurătate de toamnă cu funigei, fata trecea fără să întoarne capul şi Ruset o urma de departe, ca şi cum era străin de ea. Sări un pârleaz după dânsa, coti pe cărări ascunse; şi deodată se trezi într-o gospodărie ferită, cu căsuţă şi cu cramă, cu soare în bătătura curată şi c-o mâţă neagră care dormea pe prispă. Ţigăncuşa le arătă obrazul, c-o dungă albă de râs, şi dispăru. Bârlădeanu trecu pe urma ei, în casă. Curând se strecură afară şi făcu semn stăpânului. Ruset intră şi el. Ograda îşi reluă un timp singurătatea; apoi ţigăncuşa apăru cu cofa şi trecu la fântâna de la poarta dinspre drum, în partea din potriva cărării pe care sosise. Rămase sub cumpănă, aşteptând parcă un ceas de tainică rânduiala, când izvoarele din fundul pământului împing spre lumină anume apă. Ieşi, plecându-şi fruntea la prag, şi Vâlcu Bârlădeanu cu capul gol şi c-o bardă în mână, ca un slujitor care şi-a făcut somnul ş-acu se îndură să urmeze lucrul stăpânului său, ascuţind haragi, sub şopronul de lângă cramă. Îi lua dintr-o stivă, îi cioplea pe-un trunchi şi-i zvârlea la altă stivă, în cealaltă parte.

Soarele cobora spre clipa când şi pe monahi îi scoală din somn osârdia lor către Domnul Dumnezeu, către Isus Hristos şi Maica Fecioară. Deci în liniştea zilei se auzi sunând slab toaca de la Cetăţuia ori de la mănăstirea Balicăi. Se opriră în două răstimpuri şi porniră ş-a treia oară; apoi rămaseră numai spiralele ecourilor, până ce se stinseră şi ele, la poarta cerului.

La acest ceas, domniţa Catrina, când era vremea frumoasă, avea obicei să purceadă la plimbare către verdeaţă, într-un rădvan descoperit. Dădaca Măgdălina o întovărăşea totdeauna, stând cinchită pe-un scăunaş

dinaintea ei, cu spatele la surugiu. Iar doi drăgani ş-un armăşel îi făceau pază şi cinste. Drăganii călăreau înainte, deschizând drumul şi întrebuinţând la nevoie şi biciul, împotriva prostimii; iar armăşelul, fecior de boier, avea rânduit să umble într-o lature a trăsurii.

Fiind însă drumurile foarte strâmte, de cele mai multe ori călărea în urmă. Ca să nu se înece şi să nu se prăpădească în colb, domniţa, când îl ştia în urmă, poruncea să se domolească fuga cailor, şi umblau mai mult în pas.

În ziua aceea domniţa Catrina, când se urcase în rădvan la scara caselor maicei sale, poruncise cu glas tare plimbare spre pădurea de la Copou. Atunci Doamna Anastasia, cu cheile de la cămări în mână, se aplecase pe fereastră ş-o îndrumase în altă parte.

— Măria sa doreşte, zise Doamna, să umblaţi astăzi mai bine spre viile noastre de la Socola.

Domniţa îşi subţie buzele în semn de împotrivire şi nu răspunse. Armăşelul Ioniţă Corjescu făcu semn c-a înţeles porunca. Rădvanul ieşind pe porţi, armăşelul veni în aripa dreaptă, cu cuşma în mână, temându-se de mânia domniţei.

— Măria ta, nu ne putem împotrivi poruncii lui Vodă.

— Fă atunci după poruncă, armaşele Ioniţă, răspunse dârz Catrina, încruntând sprâncenele-i subţiri.

Ioniţă oftă, aşteptându-se la vreo poznă. Deocamdată se socotea mulţămit că măcar începutul era bun. Supărarea domniţei fu în curând pentru el vădită. Când coborâră în colbăria dinspre Bahlui, la locuri strâmte, unde el nu putea călări decât în urma rădvanului, Catrina, posomorâtă, nu-şi descleştă gura ca să deie obişnuita poruncă. Ioniţă începu a tuşi, abia trăgându-şi sufletul şi simţind că intră, cu ochii holbaţi, într-un ceas de mucenicie.

Colbul se domoli la opustul iazului de la Frumoasa. Acolo Catrina porunci surugiului să puie caii în pas, ca să poată privi imaginea tremurată a mănăstirii celei de sub luciu. Dincolo de opust, caii porniră iarăşi repede şi armăşelul se întreba cu ce-a greşit înaintea lui Dumnezeu, de-i începe

iarăşi osânda. În sfârşit, la un colnic, domniţa dădu iar porunca din zilele bune şi se milostivi să întoarcă un zâmbet spre Ioniţă Corjescu.

— Bine c-a dat Dumnezeu! răsuflă el alinat.

Locul era singuratic şi numai ici-colo, în dreapta şi-n stânga drumului, se deschideau ogrăzi de vii şi înegreau căsuţe după valurile de cătină. Din când în când se deschideau hudiţi şi fundacuri. În aerul liniştit plutea un miros de fum şi-n nişte nuci bătrâni cârcâiau ţărci. În acest loc, şi-n această clipă, de la un bordei de sub nuci şi de sub ţărci, o dihanie răsări cu mormăiri grozave, năzuind la drum înaintea cailor. Era un urs ţigănesc. Atârna după el lanţul aninat în zgardă şi-n veriga buzei.

Caii drăganilor şi caii de la rădvan, fornăind cu spaimă, se prăvăliră în laturi, apoi, strânşi în frâie, se azvârliră în două picioare, bătând în aer cu copitele de dinainte spre fiară.

Stăpânul ursului, un ţigan bătrân şi mărunt, se şi repezise din urmă, de la bordei. Apucase lanţul şi-l smuncise, pusese şi ciomagul cu clonţ în verigă, şi trăgea dihania îndărăt după el. Ursul îl urmă; dar, la fiecare smuncitură, slobozea răcnete de mânie şi durere. Atât drăganii cât şi surugiul fură nevoiţi să cârmească la dreapta în deschiderea unei hudiţi. În vălmăşeala cailor, în zguduirea aproape de răsturnare a rădvanului, domniţa Catrina dădu un ţipăt. Părea mai mult de mânie decât de spaimă. Dar era de spaimă, căci se făcu palidă şi se lăsă moale într-o parte. C-un alt ţipăt, acesta grozav şi sfredelitor; dădaca Măgdălina se aruncase asupra ei, sprijinind-o.

— Staţi! răcnea prelung ţiganca dădacă. Pentru numele lui Dumnezeu, staţi! Jupâne Ioniţă, nu ne lăsa!

Armăşelul sărise sprinten din şa. Lăsând calul să se ducă, se aruncase la scară, către femei. Drăganii făcuseră acelaşi lucru şi se întoarseră asupra cailor de la rădvan, oprindu-i şi abătându-i unul peste altul.

— Slavă Domnului, strigă armăşelul, nu s-a întâmplat nimic!

— Vai de mine! vai de mine! se tânguia dădaca încercând să-şi smulgă părul de la tâmple de sub broboadă. Ce ne facem noi acuma? Unde-o ducem noi acuma, ca să-i descânt de spaimă şi să se liniştească?

— Este-aici o casă, dădacă; s-o coborâm şi s-o ducem.

— Numaidecât, jupâne armaşele; iaca închide ochii şi abia mai cască pliscul, ca o păsărică.

Ioniţă Corjescu privi năucit în juru-i şi văzu o ţigăncuşa cu fusta roşă, care sta cu cofa la fântâna de lângă poartă şi privea, fără să se clintească.

— Fată hăi! vină-ncoace! strigă el eu oţărâre holbându-se la dânsa. Păşeşte mai repede, că altfel te iuţesc cu harapnicul!

Fata puse jos cofa, se izbi în portiţă şi ieşi în drum. Săltând ca o mâţă cu picioarele-i goale într-o clipă fu lângă dădacă şi amândouă prinseră de subsuori pe domniţă. O coborâră domol. Armăşelul feri portiţa şi se răsti iar cătră ţigăncuşa:

— Aveţi, fată hăi, o încăpere curată, ca să se hodinească un sfert de ceas măria sa?

— Avem, boierule. Aici e via Gheuculesei…

— Bine; atunci, dădacă, ai unde-o duce pe măria sa. Poate nu s-a întâmplat nimic. Eu mă-ntorc s-apuc de gât pe ticălosul acela de ursar, din pricina căruia ni s-a iscat asemenea lucru, care pot zice că-i primejdie de moarte. Unde-i? Să mi-l prindeţi! răcni el după drăgani.

Dar drăganii fugeau, după caii slobozi. Iar dădaca prinse a se tângui ascuţit:

— Unde se află, jupâne armaşele, să ne Ieşi singure aici şi dumneata să te duci? Ai mare răspundere în faţa lui Vodă. Dă-i pace ursarului, bată-l Dumnezeu să-l bată, că nici el n-a fi bucuros că i-a scăpat ursul; şi pentru asta Vodă îl spânzură şi ne încărcăm sufletele de păcat… Stai colea la poartă şi ne-aşteaptă, rânduind rădvanul, ca să ne întoarcem înapoi când a hotărî domniţa. Eu intru cu ea aici, s-o liniştesc puţintel. Fată! îndemnă ea pe ţigăncuşa, scoate degrabă din fântâna apă neîncepută şi vină după mine,

Ioniţă Corjescu, descumpănit, începu a se învârti pe loc. Apoi se repezi la surugiu, cu mânie.

— Nici eu nu-s vinovat, boierule! se apăra vizitiul, ţinându-şi caii şi rânduind hăţurile.

Dădaca şi ţigăncuşa ajutară domniţei să intre în căsuţă. Omul care cioplea haragii sub şopron, lângă cramă, se ridicase din locul lui, privind, cu barda în mână. Apoi iar se aşezase la lucru. Fata veni în fugă, ţopăind pe cărare cu tălpile goale, întorcându-se ca în bătaie de vânt.

Drăganii aduseră caii scăpaţi, apoi ajutară surugiului să îndărăpteze rădvanul până la drum. Armăşelul, întorcându-se iar, ca-ntr-un cerc, la gândul şi la supărarea dintâi, se abătu la bordei, ca să apuce de gât pe ursar. Dar şi ţigan şi urs se făcuseră nevăzuţi. Erau undeva, pe cărările întortochiate dintre vii. Nu putea să-i mai urmărească, datoria lui nefiind asta. La urma urmei, dac-a fi nevoie, i-or descoperi alţii, deşi poate-i mai bine să nu se ştie nimic despre întâmplare. Dă-i dracului, şi urs şi ţigan! Dac-a hotărî domniţa tăcere, ca să nu-şi mai supere părinţii şi ca să nu i se oprească plimbările, dă el poruncă drăganilor să nu sufle o vorbă, ş-au să tacă, fiind toată lumea la curte cu dragoste către copilă şi cam cu împotrivire ascunsă spre Vodă, din pricina asprimilor lui.

Ioniţă Corjescu se întoarse la via Gheuculesei şi intră în ogradă. Ţigăncuşa sta în uşă; slujitorul cioplea haragii. Deci e bine şi nu s-a întâmplat nimic rău. Tocmai când ajungea el în mijlocul ogrăzii, dădaca Măgdălina îl întâmpină veselă:

— Jupâne armaşele, am scăpat amândoi de scârbă şi de grijă. Cum i-am descântat, parcă i-am luat cu mâna. A rămas liniştită, s-a luminat. Acuma hodineşte puţintel; după asta plecăm. Cred că ticălosul cel de ţigan cu ursul s-a dus.

— S-a dus, dădacă.

— Bine că s-a dus. Domniţa se îngrijea să n-audă iar mormăind. Asta mai ales i-a pricinuit mare tulburare… Mulţămesc lui Dumnezeu că s-a întâmplat numai atâta. Doamne, păzeşte de mai rău!

Dădaca îşi făcu cruce. Armăşelul se simţi pe deplin liniştit.

În umbra odăiţii, domniţa Catrina sta pe patul din fund. Ferit puţin mai la o parte, în picioare, cătră sobă, beizade Alecu o privea încă uimit, neîndrăznind a crede că i-a sosit deodată, ca prin farmec, acel dar râvnit. Aşteptase şi nădăjduise, nădejdea şi aşteptarea lui fuseseră însă întunecate de o mare îndoială.

Dădaca stătuse o vreme de pândă în tindă. Cât stătu ea, Ruset nu socoti potrivit să rostească vorbe fierbinţi. După ce-o văzu plecată întru întimpinarea armăşelului, beizade. simţind o primejdie în preajmă, nu mai găsi în el cuvintele pregătite.

— Iţi mulţumesc, domniţă, c-ai venit.

— Mi-ai mai spus o dată asta, beizade Alecu, îi răspunse zâmbind Catrina şi privindu-l fix. Am venit nu pentru că m-ai chemat, ci pentru că am dorit eu să ne vedem. De aceea ţi-am trimes pe dădacă.

— Aşa este; mie mi-a fost greu să te pot vesti din cel dintâi ceas.

— Eu însă am simţit, ş-am aflat. Răvaşele noastre, beizade Alecu, le socotesc lucruri moarte; numai vorbele sunt vii. Unul totuşi mi-a adus ştirea bună, că ai găsit putinţă şi deslegare să intri în Iaşi. Am stat cu grijă şi pândind, până mi-a căzut în poală bucuria. Iar acum aştept să-mi spui ce nu se poate scrie şi ce ai început a şopti odată, în fugă.

Ruset tăcu. Ea scutură din cap. încruntându-se uşor la el.

— Cu toate acestea, beizade, domnia ta ai obiceiul vorbelor acestora. Le-ai spus în multe rânduri şi multora.

— Au fost vorbe deşarte: domniţă Catrina, Nu îndrăznesc a le mai rosti. Acuma stă înaintea mea altcineva.

— Le-ai spus prea des? Eram doritoare să le aud şi eu. Un om despre care a vorbit toată ţara şi împotriva căruia s-au burzuluit toţi, mie mi s-a părut că nu-i un om de rând. De aceea am plecat urechea, când s-a apropiat de mine, la mănăstire la Neamţu, în chilia domniţei Ruxanda. Dar mi-a spus puţin lucru; nu era vreme: mama era la doi paşi. Ai

mărturisit Măgdălinei că se află un măr – pe care-l preţuieşti mai mult decât viaţa.

— Am mărturisit, domniţă Catrina. De când sunt aici bag samă că încep a amuţi. Toate ale mele prostii şi nebunii s-au risipit ca un fum. Le cunoşti şi totuşi nu te depărtezi. Sunt duşmănit şi prigonit de măria sa Georgie-Vodă şi totuşi vii cătră mine. Ce pot să-ţi spun eu, decât că-ţi pun viaţa mea la picioare…?

Catrina clăti capul, cu împotrivire.

— Pune-o, dar nu cu întristare, căci n-ai s-o pierzi. Eu, beizade Alecu, astăzi nu mă simţesc deloc mâhnită ca domnia ta şi sunt cu inima veselă, deşi m-a spăriat ursul. Defăimat eşti, prigonit deasemeni, însă asta-i spre folosul domniei tale, căci altfel aş fi trecut pe lângă domnia ta fără să te bag în samă. Ştiu că eşti ş-un om cu vorbă ascuţită, beizade, deci să nu socoteşti că mă înşeli oftând în faţa mea. Puţintel dragă ştiu eu că-ţi sunt, de aceea îţi dau voie să-mi spui cât de multe.

Alecu Ruset tăcu iar. Desprinzându-se deodată de la locul lui, făcu un pas, îngenunche repede, se aplecă şi sărută pe rând picioarele domniţei, încălţate în conduri de marochin roş. Rămase jos, cu fruntea plecată.

Catrina Duca tresări într-un ţipăt uşurel spăriat; apoi râse, retrăgându-se în fundul patului.

— Vino lângă mine, beizade, zise ea. N-aş putea spune că nu-mi place obiceiul acesta leşesc, dacă arată, într-adevăr, ceea ce socotesc eu. Grăbeşte-te, nu pot sta mult.

— De-abia te-am văzut şi iarăşi te pierd, oftă el, luându-i o mină.

Ea şi-o dădu şi pe-a doua.,

— Ne mai vedem, să n-ai grijă. Am eu lângă mine un demon, care m-ajută. Pe de altă parte, mă rog şi Maicii Domnului şi sfintei Parasehiva de la Trisfetite.

— Dar trebuie să mă depărtez de Iaşi.

— Ştiu; aşa va fi fiind rânduiala Iui Vodă. Dar dacă ţi-s dragă puţintel, beizade, aşa cum bănuiesc eu şi te

îndărătniceşti a nu-mi spune, atuncea ai să fii aşa de bun să vii din când în când într-ascuns, în locul acesta unde ne aflăm acum. Vii noaptea şi-n mare taină. Aici ai să găseşti pe Zoita, ţigăncuşa pe care-ai văzut-o şi care te-a adus în-tr-acoace. E-o nepoată, din multele nepoate ale dădacei mele. Cum vii, într-acelaşi ceas Zoita vesteşte pe Măgdălina şi primeşti îndată răspuns. Aşa poate vei ajunge să fii mai vesel. Vreau să ştii, beizade, că asta am rânduit-o eu, în capul meu, cu mare hotărâre. Eu, dacă vei fi băgat de samă, sunt o fiinţă cam rea şi aspră, neascultându-mi părinţii şi neiubindu-i îndestul. Nici cămărăşiţă ca mama, cântărind şi drămuind, nu vreau să ajung, nici roabă a lui Ştefan, feciorul Radului-Vodă, după porunca tatei…

— Într-adevăr, de copilă eşti juruită urâtului şi nebunului aceluia.

— Aşa. Crezi că m-am zbătut ş-am plâns numai cât ţi-am spus? Am plâns mai mult. Pe urmă am tăcut, şi, închizându-mă în mine, am luat hotărâre să trăiesc singură între ai mei. Nu mă-mpotrivesc poruncii lor, dar făptuiesc ce cred eu. Sufletul meu al meu fiind, nu vreau să-l dau decât celui pe care-l aleg. Să fie însă vrednic de mine.

— Domniţă, şopti Ruset, privind-o ca şi cum abia atunci o vedea întâi; porunceşte şi voi face întocmai.

— Îţi poruncesc să leşi deoparte acum vorbele pe care vroiai să le spui la început şi nu le-ai spus.

— Acelea, murmură Ruset, au fost flori pentru altele şi s-au veştezit. Pentru acelea, iartă-mă. Cresc altele în mine, care sunt fără moarte.

Catrina închise pe jumătate ochii, lunecând spre Ruset scânteierea lor de smoală topită. El întinse braţul, s-o cuprindă.

— Sărută-mi mâna, zise ea zâmbind. Nu face decât ce-ţi poruncesc.

El îi sărută mâna.

— Trebuie să ne despărţim. Pleacă din Iaşi, şi, după ce vei fi departe, întoarce-te, căci eu te-aştept.

Săltând ca pe teluri de oţel, copila trecu pe dinaintea lui, foarte aproape, foşnindu-şi fustele, şi ieşi, fără a întoarce capul.

Ruset rămase ameţit şi străpuns. Abia într-un târziu îşi dădu samă că afară au sunat voci şi duruiri de roate, într-adevăr plecase şi trebuia negreşit s-o mai vadă, căci începea a o simţi în inimă şi-n sânge, parcă i-ar fi dat să beie un venin de dragoste.

XVIII.

Hotărârile cinstitului divan al măriei sale.

În cămara de taină intrând şi Miron, logofătul, chemat în pripă joi dimineaţă, găsi pe Vodă, plimbându-se încruntat cu mânile la spate, de la uşă la fereastră şi înapoi. Buhuş, în picioare, mai la o parte, cu braţele subpuse, urmărea pe gânduri această mişcare. Când păşi Miron pragul, Duca se opri şi se întoarse repezit.

— Logofete Miroane, strigă el înălţând braţele, mulţămesc că te-ai grăbit să vii. Te aştept de jumătate de ceas. Nu mi-aş fi închipuit niciodată că cei în adevăr vrednici de credinţă sunt aşa de puţini în jurul meu. Mă mângâi totuşi că te afli şi domnia ta între dânşii. Mai presus însă decât toţi vă preţuiesc pe aceştia care sunteţi aici. îmi pare rău că lipseşte din Iaşi postelnicul Ciobanu, căci l-aş fi dorit şi pe dânsul alăturea de domniile voastre.

Costin privi pe Sandu Buhuş, apoi pe Vodă.

— Măria ta, ce te face să vorbeşti astfel?

— Miroane, se tângui Vodă cu glas prielinesc, sunt împresurat de înşelăciune şi viclenie.

— Care cap încununat n-a suferit de boala aceasta, măria ta?

— Ţi-ai fi putut închipui că se află atâţia vicleni în jurul scaunului lui Duca?

— Să fie într-adevăr aşa de mulţi, măria ta? Eu nu cred.

— Îi spuneam şi eu asta măriei sale, cinstite logofete Miroane, se amestecă Sandu Buhuş, dar măria sa e prea tulburat de întâmplare.

— Nu sunt tulburat; nu sunt tulburat, cât mâhnit. Mâhnit de moarte este sufletul meu, cum zice cartea psalmilor. Cercetând pe vinovaţii care stau închişi, am bănuit că fapta lor e ca un izvor din care s-au adăpat mai mulţi. Aducând pe Buga Sârbul ca să vadă şi el mai de aproape acea apă şi acel izvor, iată că şi-au deschis gurile şi Bogdan, şi Gheuca, şi Milescu.

— Au arătat şi pe alţii?

— Au arătat, logofete Miroane.

— Însă, măria ta, se poate ca vorbele lor să nu fie toate adevărate. Pot arunca năpăşti asupra altora din răutate, ori din prostie, socotind a-şi uşura vina lor. Firea boierilor noştri, măria ta, aşa de mult s-a coborât, încât amestecă adevărul cu minciuna fără frică de Dumnezeu şi fără o lege a dreptăţii.

— Nu te teme, cinstite logofete Miroane, căci toate au o margine. Nu îndrăzneşte nimeni cu uşurinţă să amestece pe un nevinovat, căci eu îi cer dovadă. Şi chiar acea dovadă eu o cern de două ori, căci nu vreau să-mi încarc sufletul. Şi se află, cinstite logofete, şi oameni pe care nimic nu-i poate stropi, stând prea sus. Pe aceia îi chemăm la sfatul nostru.

Logofătul Miron se închină către Vodă şi aşteptă lămuriri.

— Descoperirea a dovedit amestecul celor mai de aproape boieri veliţi ai mei, urmă Domnul. Căci spătarul meu Milescu îmi ţine semnele puterii mele, şi Gheuca îmi ţine vistieria şi se întâmplă să fie şi soţ unei vere primare a Doamnei mele, dar aceasta nimic nu-i va folosi. Stând astfel şerpii în cămara mea, la patul meu, mai pot avea odihnă? Iată că aceştia arată pe alţii tot aşa de apropiaţi mie. Au rostit numele Racoviţeştilor, logofete Miroane. Iar Buhuş întoarce capul şi nu vrea să creadă.

— Măria ta, grăi cu întristare Buhuş, mâni au să mă arate pe mine.

— N-am să-i cred, prietine.

— Dacă n-ai să crezi mâni despre mine, nu crede astăzi despre alţii.

— Logofete Miroane, şi eu şi domnia ta îl ştim pe hatman prietin cu Racoviţeştii. Crezând a le face lor bine, poate strica Domnului său. Domnia ta ce zici?

— Nu ştiu ce pot spune, măria ta. Cei prinşi îi arată într-adevăr cu dovadă că-i au amestecaţi în fapta lor?

— Vor aduce dovezi.

— Eu de mai înainte nu vreau să cred în ele, măria ta. Chiar ieri, după masa măriei tale, am stat de vorbă cu Neculai Racoviţă. Şi el îmi arăta că bine a făcut măria ta vârând în beciuri pe vinovaţi şi supunându-i la pedepse. Căci fiecare, după faptă, urmează a-şi primi plata.

— Ţi-a vorbit el aşa?

— Întocmai, măria ta. Acuma, dacă am învoire, am să mă străduiesc a chibzui ce-ar fi de făcut. Să zicem că nici Neculai Racoviţă, nici ceilalţi Racoviţeşti n-au amestec în faptă. Năcăjindu-i, mi-i fac duşmani, şi sunt destul de mulţi. Dar să zicem că ar fi cunoscând şi ei cele puse la cale şi chiar s-ar fi amestecat întrucâtva, după obiceiul pământului. Bine este oare a-i zădărî ş-a-i împunge, a-i închide ş-a-i tăia, fiind boieri de ţară, aşa de mulţi, cu atâtea neamuri şi încuscriri? Dacă ei grăiesc toţi la fel cu Neculai Racoviţă, atuncea-i lăsăm în pace, şi nu mergem mai departe cercetând; şi eu, măria ta, chiar îi pun să steie la divan şi ei, să judece şi pe Bogdan, şi pe Milescu, şi pe Gheuca, şi pe Lupul.

— Să-i judece ei? Îi judec mai bine eu. Şi nu numai pe aceştia, ci pe toţi cei vinovaţi. Fiind domnul lor al tuturora, le pot lua capetele.

— Măria ta, bine este să fie o pedeapsă drept pildă. Prea multe capete, nu-i bine să cadă. Am avea să dăm samă, şi să nu fie prea târziu, căci înapoi nu le mai putem pune pe umerii care le-au purtat. Aşa, ei judecă, ei hotărăsc şi armaşul împlineşte. Pedeapsă este, pildă se dă, iar răspundere noi n-avem. Această învăţătură diplomaticească, măria ta, eu socot că nu ţi-a aduce decât folos. Eu zic nici pe Milescu să nu-l scurtezi, căci e un

bărbat prea dibaci, care ştie să scrie şi să iscălească frumos precum ştia şi unchiul său Neculai Cârnul, credinciosul lui Alexci ţar. Credinciosul unui ţar rosienesc ne poate aduce un folos, ne poate aduce o pagubă, cunoscându-ne şi fiind de-o lege şi de-o limbă cu noi. După ce i s-a tăiat lui nasul într-o împrejurare la fel, bine este să i se cruţe acuma nepotul. De care nepot se poate măria ta să aibă nevoie, plătindu-şi el o parte din greşala de-acum. Iar pentru cealaltă parte îl ţinem închis: astfel îl şi avem la îndămână.

Ascultând, Duca-Vodă începu iar să se plimbe. Buhuş îi urmărea mişcarea feţei. Îl cunoştea de mult şi i-o cetea lesne. Sugestiile lui Costin aveau asupra lui Duca o înrâurire vădită; îi descreţiră încet-încet fruntea. De câteva ori ridică ochii, ca şi cum ar fi căutat deasupra lui o hotărâre. Aplecându-i, observa furiş pe boieri. Nu le împărtăşi însă ideea care-l fulgerase deodată, în legătură cu grija lui necontenită pentru cărţile aflate în Lehia, la mâna duşmanilor lui. Se putea într-adevăr încerca ceva cu acest dibaci nepot al Milescului, ori pentru dobândirea acelor cărţi, ori pentru cufundarea feciorului lui Chiriţă Dracu. Va vedea el ce este de făcut, – vremea aduce învăţăminte. Iar pentru Racoviţeşti, sfatul este bun.

— Ai dreptate, cinstite logofete Miroane, ai dreptate, îngână el. Cu cât cuget mai mult, cu atât văd că asta-i calea cea bună. Mai ales cu Racoviţeştii.

Miron înţelese că lui Vodă îi plăcuse mai mult sfatul în privinţa Milescului. Nu stărui să afle şi să înţeleagă ce pricini ascunse îl câştigaseră pe Duca. Ştia că asta nu se poate c-un bătrân încercat şi fin, şi pe lângă asta, ascuns în sine întru toate ale lui.

— Măria ta, mă bucur că nu m-ai chemat zadarnic, zise el închinându-se.

— Îţi mulţămesc, cinstite logofete Miroane. Îţi mulţămesc şi ţie, cumnate Alecu. Şi domnia ta ai văzut bine, ceea ce mă întăreşte mai mult în judecata mea. Sunteţi prin urmare de părere să facem divan cât de degrabă şi să judecăm pe

făptaşi. Aşa îngrozim pe cei care nu s-au dat încă pe faţă şi mai cu samă dăm veste de puterea braţului nostru la orheieni şi la lăpuşneni.

— Pentru asta are acolo grijă Constantin serdarul, adaose Buhuş. Are să le deie strânsoare mare, ca să le vie la loc cuminţenia.

— Deci, dacă facem divan, urmă Duca, – la acel divan vinovaţii vor fi aduşi şi-i vom întreba de ce-au viclenit pe domnul lor şi ţara. Şi ei vor arăta ce-au scris şi răzăşilor şi mazililor, că pentru dări şi prigoniri s-au scârbit. Asta a mărturisit în faţa mea şi Gheuca. El fiind vistiernic mare, fiind sluga mea şi având a-mi sluji mie cu credinţă, în loc să împlinească poruncile mele, le judecă. Jurământul pe care l-a făcut îl calcă. Sunt eu oare aşa de tiran şi sărăcesc noroadele? Vistieria mea e goală şi datornicii mei ţipă. Domniile voastre ce spuneţi?

— Norodul a fost lăsat de Dumnezeu ca să plătească bir… răspunse sibilic Miron logofătul.

Duca se mulţămi cu acest răspuns.

— Atunci să plătească, hotărî el. Să plătească de-asemeni cu capul şi cei care tulbură liniştea ţării, viclenind. Veniţi deci la divan mâni dimineaţă. Mai ales pe domnia ta, logofete, te rog să pofteşti mai devreme, ca să am cu cine mă sfătui înainte de a deschide uşile. Şi să nu uiţi să aduci şi pe Neculai Racoviţă cu toţi ai săi, încredinţându-i de mila noastră.

Logofătul se retrase. După el veni îndată şi Buhuş, ca să nu i se pară lui Miron că Domnul îl socoteşte pe hatman sfetnic mai de taină. Amândoi, având multe de spus unul altuia, umblară totuşi tăcuţi, apăsaţi de cugetări mâhnite ca de un nour de vreme rea.

Cei închişi nu erau oameni de rând din prostime. Rar, urgia care-i aştepta cădea asupra unor boieri, căci aşa sunt lucrurile rânduite în astă lume şi mai ales în această ţară, că cei din oase sfinte nu cunosc moarte ruşinoasă. Ori cad în război, ori îi blagosloveşte şi-i împărtăşeşte un slujitor al

lui Dumnezeu, poftindu-i cu cinste pe calea raiului. Ocna şi pieirea blăstămată sunt pentru ţigani şi mojici; pe aceştia-i bat pravilele; pe aceştia-i bat hârtiile vistieriei.

Pe asta se putea cunoaşte cât s-a stricat ţara şi cât s-au înrăutăţit vremurile.

Vinovaţi sunt aceşti bieţi boieri, cugeta logofătul; mincinoşi însă nu sunt. S-au făcut vinovaţi pentru că s-au ridicat asupra Domniei. Iar Domnia fiind de Dumnezeu rânduită, trebuie s-o răbdăm. Nu sunt însă minciunoşi, pentru că pricinile pe care le pun ei sunt vădite şi ştiute.

— Ce hotărâre poate să iasă de la divan, logofete Miroane? întrebă hatmanul Sandu.

— Nu poate ieşi decât hotărâre bună, cinstite hatmane, răspunse Costin; căci pe fiecare dintre judeţi are să-i cerceteze la noapte Dumnezeu în somn.

Acest Dumnezeu, urma a cugeta în sine logofătul, cuprinde în fiinţa lui frica, interesele, zavistia şi toate măruntele patimi omeneşti.

Cei doi boieri se despărţiră fără a-şi încredinţa unul altuia gândurile cele mai dinlăuntru. Fiecare se duse la gazda sa, unde-i aşteptau adunaţi prietini şi rude. În fiecare casă mare boierească, în acea zi, avea a se aduna sfat al îngrijorării.

Numai prostimea, care nu cunoaşte decât cele ale pântecelui, nu părea supărată pentru surparea unor case boiereşti. Bând vin nou în crâşme şi împungând Domnia pentru nesăţioasele dări, se credea totuşi mai uşurată aşteptând priveliştea pe care în curând avea să le-o deie vel-armaşul Toader Fliondor.

Divanul se deschise în ziua următoare, vineri, între obraze care se cercetau cu luare-aminte. Cinstiţii boieri apărători ai Domniei îşi înfăţişară unul altuia bărbi prin care-şi treceau cu nelinişte degetele. Aşteptau pe Vodă ca să vadă care li-i hotărârea, şi părură a se bucura când auziră pe dumnealui Neculai Racoviţă pecetluind cu fier roş fapta ticăloasă şi nevrednică de boieri şi creştini a celor închişi în

beciuri. înţeleseră mulţi atunci că pot râvni la caftanul vistiernicului, jitnicerului şi spătarului, dacă se vor scârbi şi se vor supăra mai tare decât alţii.

Când Vodă şi înalt prea sfinţia sa mitropolitul intrară, găsiră linişte ca înaintea unei furtuni. Duca, încruntat şi cu barba în piept, îşi luă locul în jilţul său şi privi în jur cu luare-aminte, cercetând rând pe rând feţele. Buhuş şi logofătul Miron îşi dăduseră de mai înainte samă de însărcinările lor şi Domnul putea ceti pe multe obraze ceea ce dorea el.

— Înalt prea sfinte, grăi el cu blândeţă, şi prea cinstiţilor şi credincioşilor ai mei boieri, v-am chemat la un judeţ care mie îmi sângerează inima. Iată, pe masa divanului, dovezi fără greş a unor dregători ai noştri, pe care i-am pus în pâne şi care ne-au jurat credinţă. De trei ori ne-a rânduit Dumnezeu păstor în această ţară a Moldovei şi într-atâţia ani, cât am avut mila sfinţiei sale asupra noastră, nu ni s-a mai întâmplat decât o dată asemenea ruşine, atunci când Hâncu şi Durac s-au sculat asupra noastră cu armele. Dar Cel ce judecă bine a pedepsit bine, şi făptaşii şi-au primit osânda. Acum a doua oară Domnul Dumnezeu dă în mâna noastră pe alţi nelegiuiţi. Urmând pilda Hâncului şi a lui Durac, au purces pe aceleaşi căi. N-au apucat însă a făptui şi Dumnezeu i-a pus sub judeţul şi sub buzduganul nostru. Cercetaţi, vă rog, cărţile acestea pe care le-a dus la orheieni Lupu sulgerul. Aceste cărţi îndeamnă la răzvrătire şi la moartea noastră. Lupul sulgerul mărturiseşte fapta fără nici un înconjur. Va mărturisi cu gura lui şi în faţa cinstitului domniei voastre judeţ. El arată că a fost trimes de vel-vistiernicul nostru Vasile Gheuca şi de vel-jitnicerul nostru Georgie Bogdan, care şi ei au mărturisit. Cumpăniţi domniile voastre cum poate fi plătită asemenea faptă. Dumnezeu luminându-vă, ei vor primi osânda pe care o veţi hotărî.

Domnul îşi opri cuvântarea, oftând. Diacul cel mare se sculă şi înfăţişă înalt prea sfinţiei sale cărţile vinovate. De la

înalt prea sfinţia sa trecură subt alte bărbi, care le măturau cu uimire ca şi cum ar fi vrut să le cureţe de colbul păcatului. Nu mai rămânea nici o îndoială; fapta era vrednică de grea osânda.

Domnul porunci vel-armaşului Fliondor să aducă pe Lupul.

Îndată sulgerul fu împins înlăuntru de doi slujitori siimeni cu săbiile scoase. Îl ţineau între ei cu mânile legate la spate şi cu fruntea adânc plecată. Era plin de tină, cu straiele rupte, cu barba încâlcită şi cu obrazul palid.

Înalt prea sfinţia sa mitropolitul îi porunci să vorbească. El ridică ochii fulgeraţi de groază, slăbi din mijloc şi căzu în genunchi.

— Slugerule Lupu, întrebă cu glas blând prea sfinţitul Dosoftei; mărturiseşti fapta ta, în faţa lui Dumnezeu şi a măriei sale?

— Mărturisesc, înalt prea sfinte. Am greşit.

— Ai dus cărţile plăsmuite?

— Le-am dus. Nu le-am ştiut a fi plăsmuite.

— Cine te-a trimes?

— Am mărturisit şi întăresc din nou. M-au trimes dumnealui Georgie vel-jitnicer şi dumnealui Vasilie vel-vistiernic. Mi-au dat şaptezeci de zloţi cheltuială şi mi-au poruncit unde să mă duc. Mi-au dovedit că ţara are să se scoale la îndemnul lui Dumitraşcu-Vodă, căci nu mai poate răbda asupririle şi birurile măriei sale. Eu m-am supus. Însă acuma înţeleg că am făcut rău. Pentru copiii mei care rămân cruzi şi fără ajutor, nu mă osândiţi să pier tânăr. Pentru dragostea de Hristos, iertaţi-mă!

Cinstiţii boieri nu se priviră. Părintele mitropolit plecă fruntea.

— Duceţi-l, vorbi el apoi lui armaş. Şi aduceţi pe biv spătar Milescu.

Slujitorii săltară de subsuori pe Lupul şi-l traseră după ei. Aprozii ţinură uşile deschise până ce intră Milescu, tot între săbii, însă cu braţele slobode. Era un bărbat uscat, cu nasul

ascuţit şi barba roşcată. Aruncă o privire iute spre adunare, aţinti o clipă pe Vodă, apoi rămase palid, cu mânile căzute.

Prea sfinţitul Dosoftei înălţă iar cuvânt:

— Boier Milescule, răspunde cinstitului acestuia divan ce ştii despre cărţile care au fost trimese la orheieni în chip viclean, ca fiind din partea lui Dumitraşcu-Vodă?

— Am aflat că au fost trimese, înalt prea sfinte de doi boieri ai noştri. Nu ştiu când şi cum, căci eu n-am nici un amestec.

— Niciunul?

— Niciunul.

— Cunoşti această iscălitură?

— O cetesc, înalt prea sfinte, şi văd că este a lui Dumitraşcu-Vodă.

— Ş-o cunoşti drept a lui? Se spune că ar fi alcătuită de altcineva.

— Se poate, înalt prea sfinte. Se zice, pe cât am înţeles, că ar fi alcătuită de mine. Într-adevăr, având pană dibace, m-am îndeletnicit uneori, la petreceri, cu asemenea jocuri; însă nu ca să stric stăpânului meu şi ţării. Ca să fiu vinovat, trebuie să am ştiinţa lucrului. Iar eu mă jur pe sufletul meu şi pe al copiilor mei, ca şi cum aş fi faţă la judeţul cel înfricoşat de apoi, că n-am pus cu ştiinţă asemenea iscălitură pentru a vătăma stăpânului meu.

Logofătul Miron privi zâmbind spre hatmanul Sandu, apoi îşi înălţă privirile în bagdadie. Prea sfinţitul nedumerit de asemenea încurcată mărturisire se întoarse către Domn, aşteptând.

Duca-Vodă nu părea nici mişcat, nici atins, nici mânios. Îşi păstra stăpânirea de sine.

— Bine, zise el, cinstitul divan va judeca şi va chibzui. Să-l duceţi pe acesta la locul său şi să aduceţi pe fruntaşii faptei. Într-adevăr, adăogi el, în parte, către înalt prea sfinţitul; nici Lupul nu-l arătă şi nici nu-l ştie pe Milescu. Vinovat pare să fie, dar este şi îndoială. Vom face cum e drept şi bine.

De mult Neculai Racoviţă se frământa în locul său, dorind cuvânt. Acuma găsi prilej să se desfacă în sus, greoi şi pletos.

— Luminate Doamne, se grăbi el, se cuvine să lăudăm blândeţa măriei tale. Te rugăm însă noi toţi, care ştim câtă scădere aduc ţării asemenea răutăţi şi zurbale, să dai o pildă neînţelegătorilor. Mai cu samă, măria ta, alegând grâul de neghină, pe lângă viclenie, trebuie să loveşti şi răutatea, care cearcă să amestece pe cinstiţi oameni nevinovaţi într-o faptă, ca aceasta. Se poate ca Milescu să n-aibă vina care se spune: măria ta vei socoti. Iar dacă nu va fi fiind vinovat, pedeapsa celor care-l amestecă pe nedrept să fie mai aspră.

Domnul încuviinţă din cap, liniştit şi posomorit.

— Mulţămesc, grăi el, cinstitului boier pentru luminatele sale cuvinte.

Fliondor armaşul aduse între slujitori pe ceilalţi doi vinovaţi. Erau ş-aceştia cu mânile la spate. Pentru boieri, aceasta era semn fără sminteală, arătându-le de mai nainte înţelesul judeţului.

Gheuca era un om mai mult bătrân, firav, slăbănog şi spânatic. Georgie Bogdan, vel-jitnicerul, înfruntă pe cei de faţă cu privirile lui negre şi-şi repezi înainte barba scurtă şi creaţă c-o mişcare de dispreţ a buzelor. Era un om cunoscut pentru tăria şi semeţia lui şi avea mulţi duşmani.,

— Da, am trimes cărţile, răspunse el cu hotărâre la întrebare.

— Pentru ce ai săvârşit această rătăcire? întrebă părintele Dosoftei, privindu-l cu mâhnire.

— Înalt prea sfinte, iartă-mă dacă-ţi întorc vorba şi-ţi spun că n-a fost rătăcire. Căci fapta mi-am cugetat-o. Acest tovarăş de osânda al meu mi-a arătat în mai multe rânduri care sunt rânduielile pe care le scoale Domnia pentru pieirea acestei sărace ţări. Tablele vistieriei se lungesc şi se umplu; zlotaşii se pregătesc să cuprindă lumea şi s-o stingă cât a mai rămas, mai rău decât păgânii. După ciumele care

au fost, asta-i una nouă. Şi ne-am gândit la această nebunie, să sculăm pe acei pământeni care au mai rămas cu inimă şi cu ruşine. Cei fără inimă şi fără ruşine pleacă nasul şi ne judecă acum. Dar eu nu cunosc alt judeţ decât al lui Dumnezeu, şi la el mă înfăţişez cu inima dreaptă.

— Şi cu scrisori plăsmuite, sărace Bogdane… adăogi cu voce moale Duca.

Jitnicerul încruntă sprânceana şi rămase privind în gol, fără a răspunde.

— Ce ai de mărturisit domnia ta, boierule? se îndreptă mitropolitul către Vasile Gheuca.

— Înalt prea sfinţite, eu cunosc prea bine pe Domnul meu şi ştiu care va fi milostivirea lui, răspunse cu prefăcută umilinţă vistierul. Eu sunt un biet om care le-am isprăvit toate. M-am spăriat de -o pedeapsă mai cumplită, când va fi să mă înfăţişez la judele meu cel mare, care este şi al înalt prea sfinţiei tale, şi al lui Vodă şi al tuturor. Văzând că mi se pune în mână cuţit ca să belesc ţara, l-am lepădat.

Privi spre toţi cu umilinţă, dar fără fricǎ.

— Judecaţi-mă şi veţi da socoteală.

Vodă făcu semn. Slujitorii plecară săbiile şi luară în piepturi pe vinovaţi, scoţându-i afară şi lăsând în urmă o tăcere înlemnită.

Duca-Vodă suspină amar.

— Iată răsplata bunătăţilor mele, şopti el, ca şi cum ar fi vorbit sufletului său. Cinstiţilor boieri, urmă el, chibzuiţi cum veţi socoti că-i mai bine.

Atunci crezu de a sa datorie să se mai salte încă o dată dumnealui Neculai Racoviţă, unul dintre cei mai mari şi mai grei oameni ai Moldovei. Casa lui de lângă carvasara, la Sfântul Lazăr, era din piatră de Orhei zidită, cu pivniţi afunde. Şi credincioşi ai lui ţineau vama, cu condici, şi bună rânduiala, întru folosul Domniei.

— Slăvite Doamne, grăi el închinându-se, şi înalt prea sfinte, am auzit cu toţii cele mărturisite şi ne-am întristat. După cum şi dumnealui marele logofăt Miron, prea învăţat

şi cuminte bărbat, îmi spunea, înainte de a intra aici la divan. – uşor este a făptui, mai greu este a osândi, – văd că măria sa, înainte de a pleca asupra acestor vinovaţi buzduganul său, cugetă cu creştinească milă. Fiind către măria sa vinovaţi aceştia, eu socotesc, boieri dumneavoastră, să-i dăm în mâna măriei sale.

Duca-Vodă, cu capul plecat pe-un umăr privea zâmbind pe Racoviţă. În cugetul său, da dreptate logofătului Costin. Racoviţă i se vădea cu mare ajutorinţă şi supus, deci nu putea să aibă amestec în prostiile altora. Pe lângă asta Racoviţă avea foloase de la vămile domneşti, foarte bine înmulţindu-şi starea. Deci nu putea să aibă amestec în faptele proştilor.

Boierii încuviinţară cu mare grabă propunerea, descărcându-se astfel de-o răspundere. Miron, de altminteri, şi prea sfinţitul Dosoftei arătară în cuvinte meşteşugite că aşteptau mult de la îndurarea domnească şi se alăturară şi ei părerii. Obştească hotărâre statornicindu-se astfel, diecii logofeţiei o scriseră cu pene de gâscă în condica cea mare, şi asupra vinovaţilor rămase atârnată sabia Domniei.

Încă nu se ştia ce hotărâre va lua Vodă, şi pe faţa lui închisă nu putea încă nimeni ceti. Mulţi din cei mai tineri erau încredinţaţi că vinovaţilor viaţa le va fi lăsată. Are un domnitor destule pedepse cu care poate certa pe boierii săi. înclina şi mitropolitul după inima sa blândă. Miron logofătul clătină din cap: nu se putea şti nimic.

După-amiaza aduse oarecare bucurie la curte. Toderaş Cantacuzin se înfăţişă ca să primească din mâna Domnului caftanul de vel-vistiernic şi Tudose Dubău pe cel de vel-spătar. Duca părea mai luminat la chip; pofti pe noii săi dregători şi pe ceilalţi boieri în spătăria cea mică la cafea şi ciubuc; se bucură de vremea bună şi de scrisorile de la capuchehaia sa din Ţarigrad, Cuparul cel bătrân, care-i aduceau dorite vorbe de pace, dar nimene nu-l putu face să-şi descopere gândul ascuns, în privinţa vinovaţilor.

Erau încă la acel sfat, în jurul filigenelor, când aprodul cel mare vesti că ava Paul franţuzul vine la scaun, ca să-şi ieie rămas-bun, având a-şi urma chiar de a doua zi drumul său la împărăţie.

Îndată Domnul îşi părăsi jilţul şi pofti şi pe boieri să vie cu el pentru a face cinste solului. Îi ieşiră lui de Marenne întru întâmpinare la scară. Duca făcu semnele de prietinie, poftind atât pe ava de Marenne cât şi pe soţul său franţuscanul părintele Guido, să binevoiască a se osteni până în spătăria mică. Vorbele acestor îndemnuri cuviincioase le rostea Miron logofătul, şi Duca zâmbi aşezându-şi oaspeţii în scaun, ca şi cum le-ar fi rostit el.

— Trebuie numaidecât să plece cinstitul sol? Se grăbeşte aşa de mult? Vremea nu-i împotrivă şi ar mai putea petrece în Iaşi, unde şederea sa face deosebită plăcere Domniei.

— Mulţămesc luminatului şi binecredinciosului prinţ… întoarse cuvânt abatele. Nu-mi pot prelungi şederea mai mult. Am să am încă poate bucuria să văd pe măria sa la Constantinopol, unde ştiu că se duce din când în când.

— Mergem într-adevăr din când în când, pentru nevoile ţării. Însemnează, prin urmare, că cinstitul sol are să petreacă mai multă vreme la Ţarigrad?

— Da, se poate să steie mai multă vreme. Socoate însă de a sa datorie să atragă luarea-aminte binevoitoare a măriei sale asupra împrejurării că el, umilit soldat al lui Hristos, deşi nobil de veche viţă, nu s-a bucurat de o anumită însărcinare diplomatică din partea marelui rege Ludovic, care l-ar îndritui să se cheme sol, ci se duce mai mult pentru treburile sale ştiinţifice, având a face anume comunicări Institutului.

— Într-adevăr, aşa este, încuviinţă zâmbind Duca-Vodă, acest lucru ne-a mai fost spus o dată de prea cinstilul avă franţuz; dar noi avem atâtea treburi, atâtea griji şi mai ales atâtea mâhniri în slujba ţării, încât ne poate fi îngăduit să uităm.

Domnul oftă şi privi întristat pe oaspeţii săi.

De Marenne înţelese că poate pleca. Se sculă în picioare şi ură prosperitate şi sănătate îndelungată slăvitului Domn.

— Rămân îndatorat prea cinstitului avă, răspunse Domnul, şi-l poftesc să-şi aducă aminte de noi şi să ne ierte dacă i-am greşit cu ceva. Să afle cuvioşia sa că ne-am îngrijit de plecarea cuvioşiei sale şi-i dăm slujitori care să-l petreacă până la Dunăre, pe unde va porunci cuvioşia sa, pe drumul care-i va plăcea; iar noi l-am îndemna să apuce drumul domnesc cătră Galaţi. Căpitan Brahă, cu cincisprezece slujitori, e rânduit pentru asta, având scrisoare domnească la mână, oriunde va ajunge să poată porunci găzduire pentru cuvioşia sa, spre a nu-i lipsi nimic. Ajungând la împărăţie, să nu uite ava de toate acestea şi să binevoiască a pomeni de ele unde va socoti de cuviinţă.

Cu ceremonie, de Marenne se despărţi de curte. Se închină el, se închinară boierii şi iar se închină el. Până la calul său, din proaspăt împodobit de sahaidacarul domnesc, îl petrecu Miron, căruia îi strânse mânile, încredinţându-l, cu ochii în lacrimi, că nu-l va uita în rugăciunile sale niciodată, pentru serviciul pe care i l-a făcut tălmăcindu-i sentimente şi gânduri nobile ale unui aşa de slăvit şi cuminte prinţ, cum se arată a fi Georgie Duca-Vodă.

În sfârşit plecă.

Domnul păru ostenit şi boierii se retraseră şi ei. Se mai întrebau care va fi hotărârea lui Vodă în privinţa vinovaţilor şi mai ales în privinţa contăşului de vel-jitnicer, pe care nu-l pusese încă pe umerii nimănui.

Înainte de a se întinde la hodină pe divanul său, în chilia din casele Doamnei, Vodă stătu de vorbă puţintel cu soţia sa.

Doamna îl ruga pentru o pricină. Slujitorii n-auzeau bine despre ce-i vorba, dar bănuiau că poate să fie în privinţa lui Gheuca, deoarece Gheuculeasa, vara măriei sale Doamna Anastasia, intrase la măria sa dis-de-dimineaţă. Doamna îndrepta o rugăminte repede şi moale cătră măritul său soţ; la care Vodă răspunzând aspru, ea începu a se tângui ş-a

plânge cu lacrimi. Atunci Vodă o linişti cu vorbe blânde. Totdeauna acest mărit Domn şi acea bună Doamnă aveau obiceiul înţelegerii şi se închinau unul cătră altul cuviincios, chiar când nu-i vedeau slujitorii şi boierii.

— Se poate să le ierte capetele… murmurau cei care judecau împrejurarea cu urechile lipite de uşi, la pândă.

Măria sa hodini puţină vreme, căci nu-l iertau treburile. Chemă la sine pe unii din diecii vistieriei dându-le porunci tari. Apoi trimese răspuns armaşului să se înfăţişeze.

Fliondor veni numaidecât, căci îşi păzea necontenit ceasul şi porunca în odaia lui de sus. Dar Domnul nu-i vorbi despre ce se aştepta.

— Vel-armaşe Toadere, îi zise Vodă cu glas netulburat, dă poruncă să fie gata butca şi slujitorii, căci doresc să ascult în astă-sară sfintele rugăciuni la mănăstirea Goliei. Vesteşte pe cuvioşia sa Nectarie arhimandritul. Şi să mă întovărăşeşti şi domnia ta, stând lângă mine până ce ne întoarcem la Curte.

Cu slujitori şi facle de răşină, marele armaş duse pe Vodă până la mănăstirea cea mare a Goliei. Se grăbiră a veni şi unii din boierii care aflaseră de acest ceas de rugăciune al măriei sale. Domnul stătu neclintit în strana sa aurită, cufundat în rugăciune şi-n gânduri. Cuviosul Nectarie slujea cu înalt glas, având în jurul său sobor şi cădelniţând cu mirezme proaspete. Măria sa se umili în genunchi la cetirea sfintei evanghelii şi credinciosul său Fliondor şopti unora din preajmă că l-a auzit pe măria sa suspinând de trei ori.

În zvon de clopote, Domnul ieşi de la Golia la ceasul al treilea. Caii, purtaţi de paici, îl duseră în pas până la Curte, între făchii, având în jur slujitori şi îngrămădire de norod prost.

Porţile se închiseră cu zgomot în urma alaiului. Domnul însă nu trecu la somn ca-n alte zile. Atât la casa cea mare cât şi la cea mică, rămaseră lumini lucind prin perdele. Măria sa pofti pe armaş în odaia lui obişnuită de taină.

Slujitorii aşteptau în tindă. Dumnealui Toader Fliondor ieşi de la Vodă c-un obraz destul de mulţămit şi dădu poruncă să fie adus Ion Milescu.

— Să fiţi gata, adaose el, să-mi aduceţi şi pe ceilalţi.

Duca se plimba, după obiceiul lui, cu mânile la spate prin chilie şi era plin de năcazurile zilei pe care le pufnea din când în când în barba-i cănită. Sfântul Ion Gură de Aur, cătră carele Vodă se legase să-i clădească bun lăcaş în Beilic, nu-i îndeplinise încă slujba lui cătră Dumnezeu, pentru care fusese fierbinte rugat în sara aceea. Fără îndoială acolo în cer, în palatul de olmaz din grădinile raiului, el se înfăţişase la Marele Stăpânitor a toate şi sprijinea cu limba-i dulce-meşteşugită pe bine-credinciosul ctitor al mănăstirii sale. Curând bătrânul are să-şi încline barba şi are să deie deslegare: să fie după dorinţa robului nostru Georgie şi să nu i se scrie păcat în catastifele noastre.

Armaşul ciocni la uşă.

Vodă se opri şi se întoarse.

— Deschide, strigă el, încruntându-şi sprânceana şi rezemându-şi în piept barba. Lasă-mi aici pe vinovat, armase, şi aşteaptă dincolo poruncile mele.

Milescu intră slobod şi rămase la uşă cu fruntea coborâtă, în pâlpâirea luminărilor.

Vodă tăcu o vreme, privindu-l. După aceea făcu uri pas spre dânsul şi se opri iar.

— Milescule, îi zise cu glas domol, însă foarte hotărât; am stat şi am cugetat la fapta ta, punând-o în cumpănă înaintea lui Dumnezeu care ne vede, şi n-aş putea spune că nu te găsesc vinovat.

— Luminate Doamne, nădăjduiesc la bunătatea măriei tale, răspunse cu umilinţă boierul. Mila măriei tale se va sui ca o tămâie la scaunul dreptului judeţ şi va fi bine primită.

— Vom vedea, răspunse Domnul. N-am hotărât încă nimic.

Milescu se lăsă în genunchi, fără să înalţe ochii, şi păru copleşit de înfrângere.

— Ascultă, grăi Domnitorul, se poate ca în noaptea asta să nu te visez sub braţul lui Buga Sârbul şi soarele de mâni să-ţi lumineze ziua cu pace. Dacă va fi aşa, să te bucuri dar să ştii că n-ai scăpat cu desăvârşire. Deasupra ta va urma să atârne sabie, până ce Dumnezeu va hotărî să-mi fii de folos şi să te pot deplin ierta.

— Măria ta, îngână Milescu îndrăznind pentru întâia oară a-şi ridica pleoapele, ceartă-mă cum vei socoti, numai dăruieşte-mi viaţa. Dac-am păcătuit din prostie ori neştiinţă, pune-mă să răscumpăr.

Vodă trecu gânditor spre sfeşnice.

— Iată ce se poate întâmpla, se întoarse el deodată cu glas schimbat şi aproape şoptit. Se poate întâmpla să avem nevoie de pana ta care s-a dovedit dibace; să avem nevoie nu pentru fapte rele ca acelea în care eşti amestecat, ci pentru izbânda dreptăţii. Avem prietini în care nu ne putem pune credinţa; avem duşmani pe care dorim să-i cufundăm: s-ar putea să fii cândva de folos.

— Luminate Doamne, porunceşte. Viaţa mea-i în mâna măriei tale şi-ţi sunt rob.

— Încă n-a venit, vremea, răspunse Duca. În această clipă îngroapă în tine ce-ai auzit; şi uită, dacă doreşti să uităm şi noi. Să nu-ţi aduci aminte decât când va veni ceasul cu porunca; şi după aceea să uiţi iar. Altfel primejdia nu te ocoleşte.

— Cuvintele măriei tale au intrat într-un mormânt… vorbi repezit Milescu, bătându-şi pieptul. Doamne, mă rog să tinzi dreapta care m-a cruţat s-o sărut, mulţămind ca lui Dumnezeu.

Domnul îi atinse buzele c-un deget, apoi bătu în palme. Vel-armaşul deschise uşa.

— Ia şi trimite pe acest boier la locul său, porunci Duca, şi să se ştie că viaţa i-a fost cruţată. Dar rămâne închis până ce-i va veni altă îndurare a noastră.

Toader vel-armaş se retrase cu robul, îl încredinţă slujitorilor, apoi se-ntoarse pentru alte porunci. Vodă îl

primi în picioare, cu braţele încrucişate pe piept, cu privirea-i posomorâtă din zilele cele rele. Fliondor înţelese că ceilalţi boieri zadarnic aşteaptă să urce treptele beciurilor. Totuşi mai rămânea o nădejde: să plătească numai unul pentru toţi, cu sânge. Acela putea fi Georgie Bogdan vel-jitnicerul, căruia semeţia nu se putea să nu-i doboare la urma urmei căpăţâna în pulbere.

— Vel-armaşe Toadere, zise Duca cu glas foarte liniştit; prin rânduiala cinstitului divan fiind hotărâtă pedeapsa cea mare vinovaţilor, noi ne-am milostivit pentru unul, a-i lăsa deocamdată viaţa. Pe ceilalţi suntem supăraţi că nu-i putem ierta. Să facem altfel, nu ne îngăduie grija de această sărmană ţară. Ai să-i scoţi deci mâni dimineaţă între slujitori la cişmea, în faţa porţii domneşti, şi acolo le vor cădea capetele pentru fapta lor. Iar ca să fie şi pentru alţii îngrozire şi norodului pildă, şi leşurile şi căpăţânile să rămână lepădate acolo până în sară. Atunci să îngădui neamurilor să le ridice spre a le îngropa la bisericile lor. Mă voi ruga şi eu pentru sufletele lor nădăjduind de la Dumnezeu deplină iertare pentru cealaltă a lor viaţă. Aşa.

Vel-armaş se închină în tăcere. Domnul trecu pe dinaintea lui. Păşi printre slujitori fără a-i privi şi se duse la odihnă. Curtea se cufundă în linişte. Târgul dormea fără lumini, subt un cer perdeluit de nouri. Dar de la Curte, prin întuneric şi tăcere, vestea tresări ca o dihanie zbârlită cu ochi de fosfor. Începu a alerga din uliţă în uliţă, din ogradă în ogradă, pufnind în geamuri, ciocănind la uşi. Trecerea ei era semn de moarte răscolind casele şi tulburând somnul binecredincioşilor fraţi creştini.

La al doilea ceas al dimineţii de sâmbătă, la poarta Curţii şi la Sfete Neculai cel Bogat era mare îmbulzeală, nu numai de norod prost, ci şi de neamuri. Veniseră în privelişte toţi, cu frică şi curiozitate. Stătea mai la o parte, în laturea bisericii, dar văzând toate, şi Alecu Ruset, cu Bârlădeanu în preajmă.

Bătură clopote în paraclisul turnului domnesc. Răspunseră cele de la Sfântu-Neculai, apoi se auziră şi altele mai depărtate, la Golia, unde Domnul era în rugăciune.

Siimeni stăteau înşiraţi în patru laturi împrejurul cişmelei de la poartă. Era o hazna de piatră, cu trei colţuri, având în trei feţe şuruburi de aramă prin care scânteia câte un arc de apă.

Vel-Armaş dădu poruncă înălţând toiag şi daulgiii bătură din tobe. Atunci ieşiră din Curte pe sub bolta turnului alţi slujitori, ducând între săbii pe cei trei osândiţi. înaintea lor umbla părintele Petre, duhovnicul cel bătrân de la biserica Dancului, în odăjdii. în urmă cu paloşul la umăr, Buga Sârbul, în strai roş.

Cum ajunseră la cişmea, părintele Petrea dădu osândiţilor crucea s-o sărute. Îndată ce-o sărutară, slujitorii îi cuprinseră şi-i dărâmară în genunchi. Buga îşi lepădă tunica-şi rămase cu braţele goale. Cu mişcări iuţi se dădu în dosul şi-n laturea lui Bogdan jitnicerul, cumpănindu-şi fierul. Era un gealat meşter, cunoscut şi la Ţarigrad. Ca şi cum ar fi fulgerat un disc, paloşul căzu descăpăţânând pe osândit. Trupul se prăvăli într-o parte ţâşnind şi bulbucind sânge. Capul merse de-a dura de câteva ori şi se opri cu ochii fioroşi clipind în soare.

Gâdea şterse repede fierul cu postav cârmâz şi-i cercetă de aproape ascuţişul. Trecu la vistiernicul Gheuca pe care-l desfăcu, într-acelaşi chip şi îndată, de capu-i palid şi mâhnit. Sări fără a mai cerceta paloşul, şi la Lupul, care se zbătea şi plângea în legături.

În această clipă două muieri începură a vorbi în apropiere de Ruset.

Una din ele, sprintenă şi cu fustă vişinie, avea a încredinţa celeilalte o taină.

— Ascultă şi bagă de samă, îi zicea ea; nu întârzia mult în Iaşi. Du-te la ale tale şi stai totdeauna cu pază. Nu mă uita şi vină cât de degrabă, dar să nu te ştie nici pământul.

XIX.

Abatele Paul iese din târgul Iaşilor, urmând calea spre împărăţie, pe alte drumuri fără păreche în lume.

Abatele Paul de Marenne urma să iasă din Iaşi chiar în acea sâmbătă dimineaţă şi dăduse oamenilor săi ordin de plecare. Se înfăţişase şi căpitanul Brahă cu cei cincisprezece călăreţi ai săi. Din porunca Domnului, o căruţă uşoară trebuia să-l încarce pe franţuz cu lucrurile lui şi, cu cai de menzil, schimbaţi la poştele rânduite, avea să-l ducă şi să-l puie, cu ajutorul lui Dumnezeu, la Dunăre în mâna oamenilor împărăţiei, dându-l pe samă în bună stare. Nu se ştia de ce Vodă îşi schimbase gândul în privinţa drumului şi trimesese rugăminte lui ava să nu se supere şi să pornească pe tractul tătărăsc, în lungul Prutului.

— Care să fie pricina acestei schimbări? se întreba beizade.

Era şi el de faţă, gata să întovărăşească pe prietinul său o parte din cale.

— Nu-mi închipuiesc să fie altă pricină decât schimbul cailor, răspunse de Marenne, mirându-se mai mult de întrebarea lui Ruset decât de rânduiala lui Duca.

— Poate fi şi asta. Noi suntem însă obişnuiţi a ceti altfel poruncile domniilor. La noi, bănuiala stă totdeauna ca o fantomă nevăzută lângă Vodă şi-i şopteşte la ureche vorbe de îndoială. Pe drumul celalalt, trebuie să fi repezit o ştafetă mai grabnică, hotărându-i să ajungă la Ţarigrad mai curând decât domnia ta.

— De ce?

— Nu se ştie de ce. Orice semn din cer şi de pe pământ devine o ameninţare. Stăpânii noştri turci sunt, pe de altă partea oameni cu rele năravuri. Pentru cele mai neînsemnate pricini, schimbă domnii. N-au încredere în noi şi au nevoie de paralele noastre. Căci trebuie, să-ţi spun dacă nu ştii, iubite domnule de Marenne, că la Moldova, această domnie slăvită, pe care ai preţuit-o cu laude, se dobândeşte cu multe intrigi, dar mai ales cu mult aur.

— Ş-atunci?

— Ş-atunci ştafeta lui Duca se grăbeşte, pe drumul cel mai bun, la capuchehaia ţarigrădeană a Moldovei, ca să-l puie în cunoştinţă că vine un sol franţuz la Poartă. Nu se ştie cum, nu se ştie de ce. Acest sol stăruieşte să declare că nu-i sol, dar tocmai de aceea noi îl credem sol. A trecut pe la nemţi, a trecut pe la Ieşi. Vine cu ştiri de la stăpânul său, ori de la aceşti duşmani; ori nu vine cu nici o ştire şi nu duce nici o primejdie; bine este să aflăm. Dacă este ceva, să avem apărarea de mai nainte întocmită. Dacă nu-i nimic, să dăm slavă lui Dumnezeu şi să mai clădim o sfântă mănăstire.

— Poate să fie şi aşa, prinţule. Nouă nu ne pricinuieşte nici o neplăcere.

— Mai ales mie nu, domnule de Marenne. îngrijorările acestea mie nu-mi displac. Deci te însoţesc pe orice cale, rugându-te să primeşti tovărăşia mea.

— O primesc cu recunoştinţă, căci o preţuiesc şi o ştiu fără interes.

— Mulţămesc. Eu sunt gata. Mi-am trimes oamenii la Hârlău şi nu ţin cu mine decât pe Bârlădeanu, prietinul nostru. Domnia ta ai pe cei doi slujitori de-acasă şi pe cei doi lioveni. Ţi-ajung. Căpitanul Brahă îţi face alaiul. E un om prea cuminte însă, care nu se pricepe la mâncări şi vinuri. Asemenea om, oricât de vrednic, face ruşine Moldovei. Iartă-l şi primeşte-l aşa cum este. Cât despre interes, dă-mi voie să-ţi spun că te înşeli întru-câtva.

— Nu înţeleg.

— Ai să înţelegi uşor, căci n-am a-ţi ascunde nimic. Vreau să-mi fac din domnia ta un aliat şi un protector. Nu protesta. Convin şi eu că n-ai însărcinări oficiale şi că te grăbeşti a te duce la Stambul pentru a cunoaşte cu o oră mai înainte o mulţime de lucruri pe care omenirea civilizată nu le ştie, şi, neştiindu-le, se simte nenorocită. Totuşi fiind acolo şi având prilej să admiri bărbile măriei sale strălucitul şi întocmai ca soarele Padişahul şi a luminăţiei sale vizirului, vei binevoi să-ţi aduci aminte de nefericirile singurului prietin al domniei tale din această ţară. Nu e nevoie să

vorbeşti, nu e nevoie să stăruieşti, ci numai adă-ţi aminte şi mi-i destul.

— Totdeauna am ştiut să-mi aduc aminte de prietini, răspunse de Marenne, închinându-se.

— Nu mă îndoiesc. Şi puteam să mă bizui pe prietinia domniei tale chiar neţinându-ţi înainte tovărăşie. Însă vreau să adaog interesului meu un excedent, în care-nu se găseşte decât prietinie pură.

— Prinţule, răspunse de Marenne, râzând, observ că domniei tale îţi place a complica lucrurile. Cu toate acestea eu te iubesc aşa cum eşti. Probabil că şi oarecare domniţă, pe care am admirat-o alaltăieri, face ca mine.

Ruset se mulţămi şi el să râdă, fără a răspunde, în clipa aceea Bârlădeanu vârî capul pe uşă.

— Măria ta, zise el clipind din ochi, a venit un boier care vrea să-ţi spuie două vorbe. Dumnealui aga Bucşan.

— Aga? răsări neliniştit beizade. Ce pofteşte? Să intre. Rămâi şi domnia ta, domnule de Marenne. Pentru prietini n-am secrete. Afară de asta, sunt sigur că nu vei înţelege nimic din ce se va spune.

De Marenne râse iar, clătinând din cap, şi se cufundă mai bine în scaunul său.

Slujbaşul domnesc intră pe uşa rămasă deschisă. Se întoarse ş-o închise el singur, cu grijă. Se ploconi în faţa abatelui ş-a lui beizade. Îşi mângâie barba şi se îndreptă privind cu mulţămire. N-avea nimic duşmănos în înfăţişare. Dimpotrivă. Ruset îl aţinti cu luare-aminte.

— Prea cinstite agă Bucşan, îi zise el, nor ne cunoaştem mai de demult. Înţeleg că vii să-mi aduci o poruncă din partea măriei sale.

— Aşa este, beizade, răspunse aga. Te-am căutat la gazda domniei tale ş-am înţeles că te găsesc aici. Văd că nici nu era nevoie să vin; erai gata de plecare.

— Da. Întovărăşesc până la Huşi pe cuvioşia sa. Ai venit să-mi aminteşti că petrecerea mea în Iaşi se isprăveşte?

— De asta am venit, beizade, rugându-te să nu-ţi fie cu supărare.

— N-am nici o supărare şi sunt următor poruncii. Mai este şi altceva?

— Din partea măriei sale nu mai este, fără decât să-i vesteşti măriei sale când ai mai avea treburi, ca să-ţi învoiască intrarea.

— Voi face întocmai, cinstite agă. Atâta este?

— Atâta, beizade, şi te rog, beizade, să-ţi aduci aminte de mine ca de un prietin supus.

Ruset privi iarăşi pe musafir. Zâmbea mângâindu-şi barba.

— Asta, cinstite agă, tot din partea măriei sale mi-o spui?

— Nu, o spun din partea inimii mele, beizade.

— Hm!

— Vreau să-ţi adaog câteva lucruri, beizade, ca să înţelegi că porunca măriei sale e una şi ale mele sunt altele. Eu pricep că eşti cu bănuială; şi ai dreptate. De şi eu am fost, beizade, bun slujitor al slăvitului domniei tale părinte Antonie-Vodă, primind de la el multă milă, poţi să n-ai credinţă, căci oamenii sunt de obicei înşelători şi răi. Eu totuşi îmi aduc aminte de stăpânul pe care l-am avut şi de la carele am mâncat pită. Văzând că îndrăzneşti a intra în Iaşi, m-am temut să nu ţi se întâmple ceva rău. Am băgat de samă cu bucurie că nimic nu ţi s-a întâmplat. Am băgat de samă şi mai mult: că Vodă, dându-mi poruncă în privinţa măriei tale, posomorât şi aspru cum are el obicei, mi-a hotărât să fiu cu mare grijă spre a nu ţi se întâmpla nici o supărare. M-am mirat, şi chiar din acea zi, de marţi, am înţeles că măria ta vii aici fără fricâ, având sprijin tare la alţii mai sus decât Vodă.

— A! îl întrerupse zâmbind Ruset; şi domnia ta înţelegând că-s tare, te-ai gândit că n-ar strica să cheltuieşti o vorbă bună pentru a-ţi agonisi în viitor răsplată, cine ştie!

— Întocmai aşa m-am gândit, beizade, aducându-mi aminte şi de dragostea pe care o am pentru părintele măriei tale.

— Se poate, cinstite agă. Dar deocamdată slujeşti pe măria sa Georgie-Vodă.

— Îl slujesc, beizade; asta-i adevărat. Am să-ţi dovedesc, însă, că ştiu să te slujesc şi pe măria ta. Ţi-am spus de-a dreptul cugetul meu. Ţi-am arătat că, văzând la măria sa o slăbăciune ca asta, mi-am adus aminte că domniile sunt schimbătoare. Acuma, beizade, să-ţi arăt alta. Ştiu că miercuri ai ieşit de aici, ferit şi-n strai schimbat, şi te-ai dus spre vii, peste Bahlui.

Ruset lasă să cadă asupra agăi o privire tăioasă. Răspunse cu linişte:

— Boierule, te înşeli.

— Nu mă înşel, beizade. Nimene, afară de mine, nu ştie; aşa că să n-ai grijă.

— Încă o dată îţi spun că te înşeli.

— Beizade, întări cu umilinţă aga, nu mă înşel. În faţa porţii, aici, au stat doi slujitori mai proşti ai mei, care îmi închipuiesc că au dormit, după obiceiul slujbei lor. Iar dindos, ca şi la jupân Abăza, stătea unul care nu dormea. Aici am avut pe oarecare Arvinte, un mişel calic de picioare, pe care nici nu l-ai băgat în samă. L-am pus pe acesta anume, ca să nu te poată urmări; dar despre ieşirea măriei tale am aflat. Acuma, dacă mă întrebi măria ta de ce-am făcut aşa, eu am să-ţi răspund că am avut poruncă să te priveghez. Te-am privegheat, însă ce-am aflat am ţinut pentru mine. Am ţinut pentru mine, ca să dovedesc lui beizade că n-am uitat bunătăţile de care m-am bucurat în vremea domniei slăvitului Antonie-Vodă. Drept aceea, anume punând aşa privighetor, care nu s-a putut lua după măria ta, nici eu n-am vrut să ştiu mai mult. Acuma, urmă Bucşan, şoptit, folosindu-mă de porunca lui Vodă Duca, eu vorbesc şi despre ale mele. Iar ca să dovedesc şi mai mult că cele ce spun eu sunt fără viclenie, am să mai aduc una, pentru acest avă franţuz. Are el doi slujitori străini, pe lângă franţujii lui. Să ştii, beizade, că acei slujitori au fost la Curtea Domnească.

Ruset tresări şi se întoarse spre de Marenne; apoi veni iar, cu prefăcuta-i linişte, spre Bucşan.

— Spui că i-ai văzut? Pentru asta sunt şi mai cu luare-aminte, căci e vorba de acest bun prietin al meu.

— Da; nu înţeleg ce au căutat; dar i-am văzut.

Ruset se întoarse iar spre de Marenne şi abatele înţelese că s-a petrecut ceva care-l priveşte. Avu în ochi un fulger, care nu scăpă lui beizade Alecu.

— Ce este, prietine? întrebă el. Pari neliniştit din pricina mea.

— Aflu cu mirare, răspunse beizade, că cei doi călugări ai domniei tale de la Liov au fost chemaţi la Curtea Domnească. Ţi-au spus ei ceva despre asta?

— Nu mi-au spus nimic.

— Atunci n-au fost chemaţi. S-au dus ei singuri.

— Să fie cu putinţă?

— Este cu putinţă, domnule abate. Să n-ai însă grijă prea mare. Deoarece ştim asta, vom fi în stare să aflăm şi altele. Cinstite agă, urmă el, răsucindu-se spre Bucşan, mai ales pentru această ştire îţi sunt mulţămitor. Aşa încât cred şi celelalte. Dumnezeu va ţine samă de toate cele bune câte le faci şi-mi voi aduce aminte la vreme de prietinia domniei tale.

Aga se bucură cuviincios, mângâindu-şi barba. După aceea, închinându-se, ieşi grăbit, ducându-se să deie samă Domniei de însărcinarea ce avusese.

De Marenne se despărţi, cu mulţămire şi delicate cuvinte, de pater Guido. Îmbrăţişându-l, îi simţea lacrimile şi-i înţelegea întristarea. Era un ascet slăbănog, pus într-o răscruce de furtuni. Nu nădăjduia decât în alinarea morţii. Cu totul altfel se înfăţişau ceilalţi doi fraţi franţuscani, tovarăşii părintelui Guido. Erau încă în puterea vârstei, cu nasurile prea rumene, cu mijlocurile prea umflate şi cu rasele pătate de grăsimile mâncărilor. Nădăjduind totdeauna în mila şi bunătatea lui Dumnezeu şi a sfintei Fecioare, nu găseau viaţa rea nici în acest colţ de lume. Le

păruse bine de sosirea abatelui şi nu le părea rău de plecarea lui. Întru această cumpănă a vieţii, ştiind a găsi ce-i bun atât la bucurie cât şi la întristare, urmaseră o bună învăţătură şi pildă a pământenilor. Astfel se învăţaseră a preţui vinul Moldovei.

Abatele de Marenne îi binecuvântă, dorindu-le izbândă asupra diavolului şi asupra necredincioşilor, şi se aburcă în vehiculul pe care i-l trimesese Domnia. Era o căruţă uşoară, având părţile şi fundurile zăbrelite cu speteze subţiri de paltin. N-avea arcuri, dar era plină de fân bine îndesat, aşa încât călătorul, deşi stând cu genunchii cam sus, se afla destul de apărat de zdruncin. Patru căi mărunţi erau înhămaţi doi câte doi şi avea stăpânire asupra lor un surugiu ţigan, îmbrăcat cu zăbun albastru înflorit roş, călărind pe telegarul din stânga de la roate. Cu o mână ţinea hăţurile şi cu cealaltă o puhă de cânepă cu minerul scurt, dar cu şfichi lung şi subţire de mătasă.

Când ava franţuz mormăi ceva în limba lui şi beizade strigă de pe căi hai! – ţiganul slobozi un chiot şi, învârtind puha pe deasupra capului, pocni din şfichi ca din pistol, de două ori. Zvâcnind în gurile lor de ham, căluţii smunciră căruţa şi domnul abate avu o clipă impresia că are să se întoarcă prin aer între părinţii franţuscani, care-i făceau saluturi şi semne prietineşti din poartă. Îşi căută un sprijin, se înţepeni în mâni cuprinzând loitrele şi se întoarse în poziţia cea bună, încredinţând, c-un Oftat, lui Dumnezeu, zilele şi oasele sale.

Duruind, săltând şi stârnind colb, căruţa trecu în goană, urmată de alaiul căpitanului Brahă. În uliţa boierească, spre Curtea Domnească, bubui cu adânci tunete pe podul de lemn. Trecu în vederea palatului şi a cişmelei de piatră, unde zăceau în sânge trupurile descăpăţânate ale celor trei boieri. Călăreţii lui Brahă învăluiră laturea dreaptă a căruţei, ca s-astupe acea crâncenă vedere, cruţând ochii străinului. După ce răzbiră în uliţa Rusească, surugiul mai domoli, fuga căluţilor. Apoi, când coborâră în râpa Căcainei,

îi lăsă la pas prin hârtoape şi făgaşuri de glod vechi. Abia după ce scăpară la câmp, pe drumul de ţarină neted şi luciu ca o curea, o luară iar în trap iute.

Funigei de toamnă începeau a pluti, pe adieri de vânt, în valea Jijiei. În dreapta, aveau dealuri cu podgorii şi păduri; în stânga, întinderile Prutului, cu revărsări de ape. Stoluri de gâşte sălbatice treceau din când în când prin înălţime, chemându-se cu găgăiri muzicale. Aici, la confluenţa Jijiei cu Prutul, erau stuhării şi păpurişuri nestrăbătute, gârle nenumărate şi cotloane încurcate de bălţi: unele convoiuri de gâşte poposeau, altele se ridicau, urmând calea sudului. Sub zborurile gâştelor, se încrucişau grăbit cârduri de raţe, de nagâţi de grauri. Era un început din sălbatica domnie a apelor şi mlaştinilor, ţinut pustiu, necunoscut şi nestrăbătut ca şi codrii cei mari de la munte, în toată regiunea aceasta, abatele de Marenne nu văzu sate; şi beizade Alecu îi lămuri că şi mai către miazăzi nu va vedea decât foarte puţine în tot lungul drumului, deoarece calea pe cale o urmau era un drum de oşti turceşti şi tătăreşti, deci un drum de pradă.

De Marenne găsea întruna prilej să-şi fixeze în minte lucruri şi împrejurări vrednice de tabletele saie. Ochiul lui curios era necontenit satisfăcut. Aici era o dezolare a singurătăţilor, pe care amicii săi rămaşi în Franţa nici n-o puteau bănui, ori de câtă imaginaţie ar fi fost înzestraţi; căci la antipodul civilizaţiei se găsesc uneori asemenea lucruri, rămase neschimbate dintru începutul creaţiei, păstrându-şi frumuseţa lor misterioasă. Drumul însă era în asemenea stare, încât domnia sa îşi punea câteodată întrebarea dacă nu plăteşte prea scump privilegiul de a admira privelişti unice. Cu tot fânul meşteşugit aşezat în căruţă, anume părţi ale trupului său erau necontenit în suferinţă. Surugiul din când în când pocnea din harapnic şi trecea fără păsare prin hârtoape. Atunci tendinţa vehiculului era când să-l trimeată spre zborul gâştelor sălbatice, când să-l proiecteze spre păpurişul mlaştinilor.

Trecură în sfârşit într-o regiune de dealuri. Abatele dădu laudă lui Dumnezeu fără a-şi muşca limba, căci caii nu puteau umbla aici decât în pas. Dealurile erau foarte pieptişe şi văile abrupte. Ciudată i se păru împrejurarea că nu erau un deal ş-o vale, ori două dealuri şi două văi, ca în toate ţările cunoscute lui, cuminte şi fără exces rânduite; ci erau dealuri şi văi fără întrerupere şi fără logică, unele mai sălbatice şi mai absurde decât altele. E adevărat că de pe fiecare ţanc regiunea avea un aspect nou şi-n fiecare vale se dezvolta o reşedinţă de nimfe şi de fauni cu dumbravă şi pâraie; însă, socotind şi cumpănind în sine, călătorul le găsea mai potrivite pentru poeme cetite în fotoliu dinaintea unui cămin, decât pentru o călătorie. Erau contraste ascuţite, în armonie numai cu firea acestui popor primitiv.

Întâlni câteva tabere de cară cu mărfuri, înjugate cu câte patru şi şase trăgători. Erau producte ale Asiei, a căror mişcare înceată, pe drumuri lungi şi cotite, o supravegheau, de săptămâni şi luni, neguţători turci şi armeni. Ţăranii pământeni îndemnau cu strămurări boii şi bivolii la dealuri, răcnind, blăstămând şi stupindu-şi sufletul. Era cu neputinţă să se treacă pe acolo cu asemenea poveri. Cu toate acestea treceau.

— Cum e cu putinţă aşa ceva, prinţule? întrebă abatele, uimit.

— Oamenii de aici au un meşteşug al lor, domnule de Marenne, răspunse Ruset. Cu el pot trece prin complicaţiile oricărei călătorii. Mai întâi se bizuie pe ajutorul lui Dumnezeu şi-şi fac cruce, plecând cu bine la drum drept. Când ajung la dealuri imposibile ca acestea, înţeleg că au nevoie şi de al doilea ajutor. Atuncea, invocă pe diavol. Toate răcnetele furibunde pe care le-ai auzit să ştii că sunt sudălmi – adică chemări ale puterii necurate. Punând pe, lângă acestea bicele şi strămurările, izbândesc şi ajung sus. Acolo iar se împacă cu Dumnezeu şi-şi fac cruce.

— Dacă nu mă înşel, acesta e un fenomen de magie.

— Nu te înşeli, aşa este, domnule de Marenne. Fără o forţă ca aceasta ar fi greu pentru oameni în asemenea timpuri şi pe asemenea drumuri.

— Greu, prinţule, mai ales pentru bietele animale, care nu cunosc formulele magice.

— Greu pentru toţi, domnule de Marenne; şi unii şi alţii stau pe acelaşi plan; şi asupra unora şi asupra altora apasă acelaşi destin al ticăloşiei. Numai acest pact cu demonii mai ajută pe bietul pământean să poată trece punţile nenorocirii. Şi la asta, precum vei fi observat, se adaogă şi vinul foarte bun al podgoriilor. Iar Dumnezeu, fiind milostiv, îi iartă toate şi-i dăruieşte după năcazuri o inimă uşoară şi grabnică uitare.

Aceste privelişti şi impresii care se ciocneau aşa de viu isprăviră într-o deplină împăcare, atunci când alaiul făcu popas la un corn de pădurice, într-o vâlcica, lângă un izvor. Oamenii descălecară, abatele coborî din căruţă, – îşi pipăi şi-şi mângâie încheieturile şi gustă apa în pumni, aşa cum făceau toţi. Erau lacrimi ale pământului, limpezi şi reci ca cristalul de ghiaţă. Adăogând îndată un foc năprasnic, căruia Bârlădeanu îi înfăţişă un hartan de berbece în ţiglă, adăogând şi vinul în ulcioare puse la bătaia rece a izvorului, viaţa păru iarăşi bună lui ava franţuz.

XX.

Îl întâmpină pe domnul abate o mică ploaie de început de toamnă.

La acest popas Alecu Ruset dădu a se înţelege, mai mult printre închinări, câteva lucruri, pe care căpitanul Brahă, om blajin şi cuminte de şi încă tânăr, le primi cu deplină nepăsare.

Era vorba întâi de tovărăşia pe care o făcea domnia sa beizade părintelui abale. Socotise să meargă numai până la Huşi. Pe drum, având bucuria unui soare de toamnă aşa de frumos, s-a răzgândit, şi s-a hotărât să meargă mai departe, până la Galaţi. N-a văzut de mult apa Dunării şi vrea să se încredinţeze că nu şi-a schimbat faţa.

Lucrul al doilea privea celelalte tovărăşii ale părintelui abate. Toate se opresc la hotarul împărăţiei. Părintele abate se desparte acolo şi de drăgani, şi de căpitanul lor Brahă, şi de cei doi slujitori lioveni; şi nu mai rămâne decât cu franţujii lui. Au să-l primească ş-au să-l ducă mai departe oamenii serascherului de la Babadag, care a fost din vreme înştiinţat şi care îi va fi trimes fără îndoială la locul lor, pe celălalt ţărm dunărean. Astfel au fost totdeauna rânduielile împărăţiei.

— Iubite prietine, zise în franţuzeşte beizade către de Marenne; te rog să observi, fără a avea aerul, pe cei doi slujitori cu care ai venit de la Ieşi. Au înţeles, din ce spun eu căpitanului, că nu vor merge decât până la Dunăre. Mai înţeleg ei că-ţi voi ţine şi eu tovărăşie până acolo. Stau atenţi, cu capetele înălţate, şi se uită din când în când unul la altul. Dacă te-au întovărăşit în Moldova c-un plan, atuncea trebuie să păşească la îndeplinire şi să se dea pe faţă; ceasurile sunt numărate. Astfel vom afla şi noi ce legătură este între ei şi Domn.

— Mă întreb, domnule Ruset, ce legătură poate fi. Nu înţeleg nimic. Nici n-aş crede că m-au întovărăşit până aici cu gânduri ostile. Şi-au făcut necontenit datoria supuşi şi în tăcere, pândind în ochii mei mulţămirea, ca nişte câni.

— Domnule de Marenne, să nu intrăm în acest întuneric. Să stăm la intrarea peşterii şi să aşteptăm până ce duşmanii singuri se vor vădi la lumină.

— Bine, prinţule, să aşteptăm, încheie abatele oftând cu nemulţumire.

— Căci ora aceea aşa de plăcută, cu friptură aşa de bună şi cu vin aşa de gustos, îi era tulburată de viermele unei griji.

Aşezându-se iar în căruţa cu fân, abatele îşi trecu ziua între aceleaşi privelişti, interesante, priveghindu-şi buna stare a fiinţii sale.

Cel dintâi popas mare de sară îl făcură într-un sat, ferit între dealurile ţinutului Faldului. Sara veni repede, ca o negură care năştea din păduri, târându-se către ei.

Coborâră la o gospodărie de creştin şi, într-o odăiţă cu fân aşternut pe jos, trimesul domnului de Colbert marchiz de Croissy se grăbi să-şi odihnească oasele. Era aşa de trudit şi-i era aşa de somn, încât îşi plecă tâmpla pe braţ cu sentimentul unei fericiri supreme, uitând cu desăvârşire orice griji şi bănuieli. Leagănul somnului însă i se dovedi îndată spinos, căci toate zdruncinăturile zilei i se întoarseră în fiinţă şi până târziu avu visuri rupte de tresăriri, socotindu-se încă în căruţa uşoară, pe hârtoapele drumurilor rele, ameninţat să fie repezit când spre stuhuri şi mlaştini, când spre zboruri de gâşte fantastice, care umpleau cerul într-un număr înspăimântător.

Căpitanul Brahă trimese oameni să caute cai de schimb. Ruset intră la hodină, lângă ava Paul, într-un târziu, după ce rânduielile drumului de a doua zi fură îndeplinite. Vâlcu Bârlădeanu se aşează de strajă în uşă, aprinzând foc şi veghind cu slujitorii franţuji şi lioveni.

Ferestrele căsuţei erau cât pumnul; uşa de stejar era încuiată pe dinlăuntru. Pe fân, la căpătai, între el şi franţuz, Ruset îşi potrivi pistoalele şi sabia. Noaptea se petrecu în linişte. Dar spre ziuă se ridică un vânt iute de către asfinţit, aducând de la munte nouri. Iar când trupa se găti de plecare, începură să cadă stropi reci.

Ava Paul hotărând să meargă înainte, alaiul se alcătui ca şi în ajun şi ieşiră iarăşi la tract. Aveau de străbătut drumul până la Huşi în acea zi.

— Să ne rugăm lui Dumnezeu, zise abatele către prietinul său, să ne scutească de întârzieri. După cât am înţeles, în Moldova ploile sunt repezi şi scurte.

— Am întrebat pe Bârlădeanu, răspunse beizade, şi el şi-a spus cuvântul.

— Aşa este, prinţule, omul domniei tale are uimitoare cunoştinţi meteorologice, ca şi căpitanul Turculeţ. Poţi să-mi comunici şi mie părerea lui?

— Negreşit. Bârlădeanu crede că vântul are să contenească.

— Asta mă bucură; înseamnă că nu mai aduce ploaia.

— Dimpotrivă, domnule abate. Cu regret trebuie să-ţi comunic, că Bârlădeanu hotărăşte ploaie. Dacă stă vântul – zice el – plouă negreşit. Sunt nevoit să adaog că în ţara asta cad şi ploi lungi.

Abatele primi cu îndoială prognosticul. Dorinţa lui era alta şi, în chip logic, o atribui şi elementelor. Mai întâi nădăjdui că vântul nu va sta şi deci va purta nourii suri aiurea. Dar vântul se alină încet-încet. Şi pe măsură ce vântul contenea, spori ploaia. Era o ploaie cu totul alta decât în valea Siretului. Cenuşie, măruntă şi deasă, – şi, mai ales, stăruitoare. Sub dulamele lor de şiac, drăganii, împresurând căruţa, avură în curând înfăţişări de vedenii estompate. Dintre ei ava Paul nu-l mai deosebi nici pe Ruset, înfăşurat din creştet până la scări de mantaua-i largă. În curând nu mai văzu pe nimeni, căci se ghemui şi se strânse şi el ca un arici în dulama domnească; îşi acoperi picioarele, mânile şi ochii şi nu mai voi să ştie nimic de această lume, blăstămând-o.

Numai surugiul îşi mistuise cuşma lui frumoasă sub şa, ca să nu i-o ponosească apa cerului; şi, cu capul gol, cu ploaie şiroind în plete, urma să-şi îndemne telegarii din glas şi din puhă.

Din când în când, domnul Paul de Marenne desfăcea un colţ al învălişului în care se concentrase şi inspecta împrejurimea, nădăjduind o bruscă schimbare. Totdeauna însă braţul îi cădea descurajat şi jochii i se înălţau spre cer. „Se înălţau spre cer” îşi dădea domnia-sa bine samă că nu era decât o deşartă figură de stil. Cerul coborâse foarte jos, sprijinit pe dealuri, şi era alcătuit dintr-un fel de cenuşă udă. Zările se îngustaseră şi ele, apropiindu-se la o zvârlitură de băţ. Într-această lume vizibilă cu totul redusă, curgea apă în şiraguri de hurmuzuri fine, şiraguri dese, străpunse din vreme în vreme de săgeţi de vânt, Cât putea să dureze această situaţie? Nu se putea şti. Dura de un ceas ori două. Putea să dureze oricât, deoarece apa părea a

curge dintr-o sită a nepăsării eterne. Animale şi oameni mergeau înainte în tăcere, încovoiaţi sub destin. Dar într-o vreme şi înaintarea deveni anevoioasă, din ce în ce mai înceată. Drumului îi crescuseră braţe şi cängi, care cuprindeau roţile căruţei şi copitele cailor. Pământul clisos se desfăcea cu plescăiri – şi calea începea să samene cu două brazde de arătură, întortochiate şi viermuite. În sfârşit se opriră, urmând ca locul să se desfacă şi să-i înghită. Ţiganul începu a bate în cai ş-a sudui c-o energie înfricoşată.

La porunca lui Brahă, doi oşteni descălecară şi puseră umerile la loitre. Căluţii se încordară şi izbutiră să tragă din clisa mocirloasă căruţa. O târâră pufnind şi gâfâind o vreme, apoi iar se opriră, cu moţurile dintre ochi şiroind de ploaie şi atârnând în glod.

Atunci Brahă, surugiul şi beizade ţinură un prim sfat, aplecând unul spre altul frunţile. Rezultatul acestui sfat îl simţiră îndată caii. Muşcaţi de harapnice şi îngroziţi de sudălmi. Se întinseră cu silinţi cumplite în ştreanguri, ajunseră într-un pisc rupt, coborâră într-o vale, şi acolo, în fund, se opriră ca într-o mlaştină, închizând ochii Ia lovituri şi aşteptând moartea. Surugiul descăleca în sfârşit şi le dădu ocol. Se scărpina lângă ureche şi-i admira. Tremurau din toate încheieturile, aburind în ploaia nemilostivă.

Urmă al doilea sfat. Domnul abate desfăcu apărătoarea întărită de curgerea apei şi făcu loc unui ochi desnădăjduit. Alecu Ruset veni lângă el şi se aplecă în şa. Ca să fie auzit, crezu de trebuinţă să ridice glasul:

— Domnule abate, se pare că am ajuns într-o poziţie destul de grea.

— Văd, prinţule, de şi mă folosesc numai de jumătate din mijloacele mele vizuale. Ce-i de făcut?

— Mărturisesc că nu ştiu. Totuşi ţiganul crede că are o soluţie. Capul său, udat de ploaie, s-a păstrat mai rece decât al nostru. El pretinde că domnia ta ar trebui să coborî şi să urmezi drumul călare, în şaua lui.

— Dacă se poate asta, să încercăm. El însă ce va face?

— El rămâne aici, aşteptând sfârşitul lumii. Până atunci noi poate izbutim să ne salvăm într-un adăpost.

— Bine, primi domnul abate, să ne supunem acestei inspiraţii.

Calul fu scos dintre ştreanguri, ava franţuz fu aburcat în şa şi-n scări. Căruţa, cu trei cai şi surugiul, rămase în mlaştina văii şi ceilalţi porniră la deal, nădăjduind întru mila celui care are totdeauna grijă de zidirile sale.

Într-acea zi ar fi trebuit să ajungă la târgul Huşilor. Acuma însă nu se mai ştia unde vor ajunge. La capătul lumii, la sfârşitul vremurilor, orişiunde era cu putinţă printr-o minune; negura de apă îi închidea de pretutindeni, purtându-i, cu mişcare de broască ţestoasă, în necunoscut, sau ţinându-i pe loc ca să frământe un pământ descompus în elementele-i primare.

— Aş voi să întreb unde mergem, vorbi într-o vreme cu disperare domnul Paul de Marenne; însă nu îndrăznesc. Ploaia îmi umple gura de apă.

— Într-adevăr, domnule abate, asta-i tot ce poate fi mai displăcut. Totuşi întreabă. Îţi voi răspunde că nici eu nu ştiu.,

— Să fie cu putinţă, prinţule? Nu se găseşte în apropiere un târg, ori un sat? ori măcar o fermă?

— Domnule abate, lămuri râzând beizade Alecu, tătarilor le plac orizonturi deschise. Pământenilor, dimpotrivă, le plac pădurile, deoarece îşi pot adăposti în ele avutul, şi viaţa. Tătarii arzându-le, ca să deschidă zarea, oamenii s-au retras, cătându-le mai înlăuntru. Păduri şi sate s-au împuţinat: aici domneşte lege de pustie şi de pradă. Totuşi sper să găsim un han. Tovarăşul nostru căpitanul Brahă mă încredinţează că pe aici pe undeva, dacă nu se va fi scufundat.

De Marenne crezu şi el de cuviinţă să râdă; însă, cugetând puţin, simţi în sine o mustrare pentru asemenea absurditate. Elementele nu cunosc această aptitudine

specială omului, şi nepăsarea lor severă devine activă în faţa blasfemiei. Găsi sub râsul său realitatea, adică o tristeţă umedă şi-o foame neliniştitoare.

— Ce facem, în privinţa prânzului, prinţule? întrebă el cu glas înăbuşit.

Beizade Alecu îşi arătă iarăşi dinţii, ceea ce era fără îndoială un semn de nebunie. Abatele îşi trase peste obraz gluga şi urmă a călări la pas, în tăcere.

Târziu, la un ceas pe care nu-l putea socoti, auzi lătrat de câni. Era un semn al lui Dumnezeu; singura aspiraţie a vieţii lui găsea în sfârşit o izbăvire.

— Prinţule, aici să fie hanul de care mi-ai vorbit? tresări el, aprig.

— Aici, domnule abate.

Mirându-se că tovarăşii săi n-au bucuria lui, abatele îşi îndemnă calul cu călcâiele. Dar, ca şi oamenii, nici calul nu părea grăbit. Urmă a călca încet şi-a luneca prin pământul desfundat cu aceeaşi resemnare a fatalităţii, până la şandramaua neagră, care acoperea ziduri de cetăţuie.

Lumea dinlăuntru stătea închisă cu drugi şi zăvoare. Căpitanul Brahă bătu în porţi. Printr-o ferestruică zăbrelită, un cap holbat ii cercetă şi puse întrebări.

— Slujba Domniei! strigă Brahă, Zăvoarele scrâşniră. Sub bolta dinlăuntru stăteau grămădite cară cu poveri. Negustori turci înălţară capetele, ca să vadă pe musafiri. Între boi şi-ntre roţi, cărăuşi pământeni ospătau pită şi brânză. De Marenne îi socoti deplin fericiţi.

Stăpânul locului era un om uscăţiv, cu obraz mongolic şi bărbuţă căruntă. Purta anteriu şi cealma de culoare întunecoasă, albastră. Era cel dintâi oriental pe care-l vedea domnul Paul de Marenne. Îl interesă felul lui de a se închina cri gravitate, ducându-şi mâna dreaptă la inimă, la buze şi la frunte, oferindu-i cu asemenea gest mut toate însuşirile fiinţii sale.

— Aş dori mai degrabă odihnă şi mâncare, zise de Marenne către Alecu Ruset. N-am ce face nici cu inima, nici

cu vorba, nici cu ştiinţa lui.

— Să-i cerem, răspunse liniştit beizade, şi ne va da poate, dacă cei care au căzut înaintea noastră n-au istovit totul. După cât ştiu, căci am mai poposit aici şi l-am mai văzut, acest jidov de la Crâm are numele Zeida.

— Aşa mă chiamă, stăpâne, răspunse hangiul, auzindu-şi numele rostit.

— Răspunde, omule, dacă se găseşte aicea foc, să ne încălzim şi să ne zbicim de ploaie…

— Se găseşte, stăpâne.

— Dacă avem unde ne odihni…

— Am o casă mare, stăpâne. În care poate încăpea toată lumea.

— Pân-acuma-i bine. Mai răspunde dacă ne poţi da de mâncare.

— Se poate şi asta, măria ta. Căci aceşti negustori de la Anatolia, fiind de legea lui Mahomet, mi-au mâncat numai lumânările de seu, pe care le-am topit ca să le fac lor scrob cu ouă. Fiind opriţi a bea vin, s-au mulţămit cu apă. Eu asta niciodată n-am putut înţelege la dânşii şi nu ştiu ce cap a avut prorocul lor. Iar cărăuşii îşi au mâncare de-acasă, ca totdeauna. Aşa că, din mila lui Dumnezeu, se găseşte cât poftiţi şi ce poftiţi. Eu nu mă feresc de câştig şi banul boieresc îmi place.

Zeida râse cu prietinie lui de Marenne, înţelegând foarte bine ce-i explica Ruset, de şi pentru întâia oară auzea limba franţuzească.

Hanul avea o singură odaie mare, în care se putea îngrămădi o parte din drumeţi, pe rogojini întinse în lungul păreţilor. Ruset încerca să facă pe franţuz a înţelege că un pat cu polog nu s-a văzut niciodată pe aceste meleaguri. De Marenne era însă prea mulţămit că Dumnezeu i-a îngăduit să ajungă până la această arcă a lui Noe, şi, aşteptând mâncarea, binecuvânta focul de sub horn, ca cea mai mare mângâiere a clipei prezente. Îşi lepădase mantaua şi se destindea cu scâncete de satisfacţie în bătaia pojarului.

— Ce om admirabil şi binefăcător al omenirii e acest Zeida al dumneavoastră, observă el. Cu primejdia vieţii se aşează în pustie, pregătind foc, odihnă şi mâncare.

— Foc, odihnă, mâncare şi vin, completă Ruset.

— Într-adevăr, cu atât mai mult îi mulţămesc şi cu atât mai mult îl admir. Îmi închipui că e un protejat al cerului ori are mijloace deosebite de apărare.

— Că-l ocroteşte Dumnezeu, domnule abate, nu rămâne îndoială: poporul lui de mult a făcut în această privinţă contract cu Iehova. Însă ştie să se şi apere, trăind în înţelegere şi cu oamenii cinstiţi, şi cu ceilalţi. Tuturora li-i de folos. Iar banii pe care-i agoniseşte nu-i ţine aici, îi trimete c-un fecior ori c-un frate la Iaşi, în sama zarafului lor Mindila, la carele din când în când şi eu mă duc nu ca să dau, ci ca să iau. Iau bani puţini pentru juvaeruri bune, – ceea ce dovedeşte că şi acel Mindila e un binefăcător.

— Cunoaştem instituţia şi ştim şi noi a ne folosi de ea, zâmbi abatele.

Zeida umbla cu repeziciune, pregătind ţigle cu buturi de berbece. Găsi vremea să lepede şi-un cofăiel de vin în preajma, unor oameni trudiţi şi însetaţi. Ca şi cum n-ar fi vrut să fie băgat în samă lăsă pe colţul vetrei pită de grâu şi-un burduf cu brânză. Străchini n-avea, cuţite n-avea, mese n-avea, lumânări de seu nu mai avea, cu toate acestea abatele nu-şi aducea aminte să fi fost vreodată în viaţa lui mai mulţămit decât în acel ceas.

XXI.

Unde se vădeşte mai bine vrednicia fraţilor lioveni.

O samă din negustorii anadoleni, câţi nu încăpuseră pe sub coviltirele carălor, îşi căutară loc de hodină într-un ungher din fundul odăii. Intrară unul după altul, cinci, în papuci, păşind grav, cu fundurile şalvarilor atârnând până în dreptul genunchilor. Înturnându-şi cu toţii odată trupurile şi obrazurile bărboase către Meca, se rugară tainic, numai din buze, fără să murmure; pe urmă se lăsară pe rogojini, oftând şi cuibărindu-se îndelung. Brahă găsi loc

lângă rogojinile turcilor pentru el şi pentru trei drăgani; ceilalţi se vârâseră prin ungherele grajdului şi prin cotloanele cu fân. Tuspatru slujitorii abatelui se lăsară pe pământul lipit, între uşă şi horn. Lor li se adaose şi Vâlcu Bârlădeanu, după ce mai hrăni o dată focul c-un braţ de lemne. În sfârşit, de partea cealaltă a hornului, în colţul cel mai cald şi mai adăpostit, se întinseră în voie pe fân şi-ntre straie zbicite Alecu Ruset şi abatele de Marenne.

Afară, pe acoperişul nalt de şindrilă, se auzi ploaia sunând încă o vreme, monoton. Apoi stătu. De Ia înserat şi de la cină, trecuseră trei ceasuri. Atunci începu să cânte un cucoş în boltă, dintr-un prepeleac de deasupra cărăuşilor. Bătea din aripi şi striga singur în tăcerea pustiei, îngânând alţi cucoşi de pe tărâmul celălalt, ori din generaţiile moarte pe care le purta în el. După ce-şi făcu datoria trezind pe toată lumea, închise ochii şi-şi urmă somnul pe înălţimea lui.

Unul din slujitorii de lângă uşă găsi de cuviinţă să iasă în boltă. Îi era uşor, căci dormea îmbrăcat. Numai stăpânii se hotărâseră să lepede de pe ei straiele, ca să le fie odihna mai plăcută. Slujitorul se întoarse îndată c-un braţ de paie – ceea ce dovedea că se răsucise tot timpul pe pământul gol, în colţurile şi monturile oaselor. Era liorveanul cel uscat şi nalt, cu numele Istratie. Îşi potrivi culcuşul, trezi focul, şi, lepădându-se oarecum la locul său, îşi urmă şi el somnul ca şi cucoşul, adăogind îndeosebi acestui somn un sforăit tremurat.

În tăcerea pe care o aşezase văzduhul asupra hanului cu încetarea curgerii de apă, din când în când pufneau boii cărăuşilor. Cei treziţi uitaseră de cucoş şi se pregăteau să călătorească iar spre visuri. Atunci se auziră tropote, răcnete şi zăpăituri de câni afară, la poarta cetăţuii, şi Bârlădeanu, cu ochii grei de somn, îşi făcea socoteala că trebuie să fi ajuns la han cu căruţa şi cu caii lui, şi surugiul domnesc.

Zeida întreba din ferestruica lui cu gratii. Nu voia să dea drumul. Cel de afară începu să amestece ameninţări şi

sudălmi. Zeida îl potolea iar cu întrebări. Atunci Vâlcu Bârlădeanu, c-un oftat prelung şi c-un mârâit de nemulţămire, se smulse din locul său şi ieşi ca să fie martur celui de afară şi să dea hangiului lămuririle trebuitoare.

Cum căzu uşa în clampă în urma lui Vâlcu, alt slujitor se mişcă. Părea tulburat în somnul lui. Un baltag ori o săneaţă păru a cădea din nebăgare de samă asupra focului. Jarul se risipi şi câţiva cărbuni se rostogoliră de pe vatră. Paiele luară foc într-o clipă. Cel care se mişcase tresări cu spaimă, simţind cel dintâi primejdia. Zvâcni în picioare, scuturând în juru-i flăcările ca pe nişte fluturi. Cuibarul de foc se prefăcu în vâlvătaie. C-un strigăt îl izbi cu picioarele spre uşă. Apoi, din pricina tulburării, îl repezi în partea dimpotrivă, spre culcuşul stăpânilor.

Într-o clipă alt slujitor fu în picioare. Se mişcară drăganii şi căpitanul Brahă, cu strigătul de primejdie: foc! foc! Ameţiţi de somn, ava Paul şi Alecu Ruset se treziră în aceste răcnete şi-n aceste scăpărări de fulger.

Cea dintâi mişcare a lui beizade fu să întindă mâna la căpătai asupra pistolului. Îndată însă îşi dădu socoteală că, împotriva duşmanului care se vedea, mai bună era o altă apărare. Îşi strânge hainele şi armele în braţe şi se năpusteşte afară. Această idee tresărise şi mai grabnic în ava Paul. El se şi apleca să-şi adune toate ale lui, când beizade Alecu lepăda pistolul. Atunci îi veni un ajutor, ca o binefacere la timp rânduită de Dumnezeu. Slujitorii de lângă uşă, năpustindu-se, îl luară aproape pe sus. Smucindu-l puţintel şi trăgându-l unul de la altul, îl săltară la uşă şi-l scoaseră cel dintâi.

Ava franţuz se socoti în siguranţă. Sub boltă şi şandrama era răcoare, ceea ce-i aminti starea în care îl găsise clipa de primejdie. Era desculţ şi aproape gol, însă îşi strângea cu putere la piept şi pe pântece toate ale sale. Băgă de samă că răcoarea-i venea, ca un pârău scăpat din zăgaz, dinspre porţile deschise. Auzi glasul lui Vâlcu şi al surugiului ţigan şi înţelese ce este.

Mai puţin uşor îi veni să înţeleagă altceva. Slujitorii voiau să-l uşureze de sarcina pe care o purta. El îşi avea pesemne socotelile şi rânduielile lui şi ţinea să păstreze strâns asupra lui ce era al său. Dar slujitorii stăruiau atât, încât unul îi cuprinse o mână de sub cot răsucindu-i-o şi-i strecură cângi puternice în beregată.

În sfârşit, lumina care izbucnise înlăuntru se aprinse şi-n înţelegerea domnului abate. Holbând ochii, zări, prin lucirea care venea din urmă de la uşa deschisă, că-l strângea de gât cuviosul frate Afanasie. Iar pentru boclucurile pe care le apăsa cu disperare sub vintre, lupta tăcut şi rânjind fratele Istratie.

Domnul de Marenne dădu un strigăt de ajutor, un strigăt scurt, îndată înăbuşit. Cuviosul Afanasie îşi slăbi ghiarele de la beregata părintelui abate şi-i astupă gura cu palma. La strigătul de chemare, apărură şi slujitorii franţuji. În acea clipă, c-o putere pe care nimeni nu i-o putea bănui, firavul frate Istratie dădu acestor slujitori două lovituri de pumn. Erau două lovituri grozave c-un buzdugan scurt, mlădios şi cu o boambă de plumb la capăt. Slujitorii se prăbuşiră îndărăt.

Ava, în înfăţişarea lui obişnuită, părea a fi un om greoi. Deodată însă tresări, ca şi cum l-ar fi împuns primejdia. Obrazul lui Istratie se înturna spre el: eliberându-şi mâna dreaptă brusc, îl săgeta în ochi cu degetul arătător şi cel mijlociu desfăcute în chip de furcuţă. Lioveanul se cumpăni pe spate, c-un răcnet înfricoşat.

Atunci şi beizade Alecu puse pistolul în tâmpla lui Afanasie.

Gâfâind, ava franţuz îşi pipăi lucrurile şi căuta mai ales o haină subţire de matasă, pe care obişnuia s-o poarte dedesubt. O cerceta în căptuşelile ei, mângâind-o cu degetele.

Izbucnind în laturi pe neaşteptate cu braţele, liovenii prăvăliră pe cei care-i împresurau. Fratele Istratie smunci din mâna părintelui abate chiar acea haină subţire; ş-amândoi, dintr-un salt, se năpustiră la porţile deschise.

Era un amestec aşa de mare de oameni, negustori şi dragam, încât beizade Alecu rămase cu pistolul înălţat, fără a putea aprinde. Cuvioşii fraţi izbiră la o parte pe Zeida, ca pe un adevărat necredincios care a răstignit pe Domnul nostru Hristos. Îndată după aceea trăiseră de sub rasele lor junghere.

Mai era însă cineva, care-i pândea de cum ieşiseră pe uşă şi îmbrăţişaseră prea strâns pe ava franţuz. Bârlădeanu repezi îndărăt canaturile porţii, închizându-le. Cei doi lioveni se abătură cu piepturile şi cu braţele asupra zăvoarelor. Peste ei se îmbulziră toţi cei din urmă. Într-o clipă nu se mai putură mişca. Rămaseră prinşi ca într-o minghinea, şi beizade Alecu, răzbind până la ei, aplecă din nou pistolul.

Afanasie ridică braţele. Istrătie întinse haina de matasă. Domnul de Marenne o trase pe deasupra capetelor, o strânse lângă sine şi o pipăi grabnic.

— Nu-i ucide! strigă el către beizade.

— Nu-i ucid, dacă vor mărturisi de ce au săvârşit asemenea faptă. răspunse Ruset. Dacă nu mărturisesc pe dată, viaţa lor s-a încheiat în clipa aceasta.

Istratie înălţă şi el braţele:

— Viaţa noastră, măria ta, e a luminăţiei sale slăvitul Duca-Voievod, strigă el c-un glas gros, care nu izbucnea din spaimă, ci din îndârjire.

Clipa de primejdie trecuse, căci în loc să ucidă scurt şi mut, oamenii vorbeau.

— Ne punem capetele noastre la picioarele dumnealui căpitanului Brahă. îngână cu smerenie şi fratele Afanasie.

Ruset înălţă glasul aprig:

— Cum îndrăznit-aţi voi, mişeilor, să ridicaţi labele asupra stăpânului vostru? Să vie îndată aici căpitanul Brahă să vă puie sub sabie!

— Nu sunt vinovat, măria ta, nu sunt vinovat! scâncea Afanasie făcându-şi semnul crucii cu repeziciune. Dumnezeu din cer mi-i martur că n-am vrut să fac nici un

rău părintelui franţuz. Am vrut numai să-l sprijin, să-i dau ajutor, să-l uşurez de sarcină… Numai atâta am vrut, cinstite căpitane Brahă!

Căpitanul se opri lângă lioveni, cu bărbia în piept. Îi privi crunt, la lumina unui tăciune înălţat deasupra capetelor de o mână din mulţime.

— În noaptea asta v-aţi scris moartea… vorbi el cu voce joasă.

Se întoarse spre drăgani:

— Legaţi-i şi cetluiţi-i strâns. Păziţi-i bine. Sunt şerpi vicleni.

Între piepturile şi braţele care-l apăsau, Istratie îşi încorda grumazul şi se înălţă, furişând în jur privirea-i ascuţită.

— Cinstite căpitane, zise el cu linişte, dacă avem vreo greşală, măria sa Vodă va judeca. Dacă am făcut rău apărând viaţa părintelui franţuz, măria sa va cumpăni.

— Aţi vrut să ucideţi şi să prădaţi pe stăpânul vostru.

— N-am vrut să-l ucidem! n-am vrut să-l prădăm! scânci Afanasie.

— Au vrut să-i fure hârtiile şi cărţile. lămuri Ruset. Se opri, căci Istratie fulgerase spre el c-o privire şi c-un rânjet.

— Se poate să fie asta, cinstite căpitane, se grăbi el să adaoge. Noi nu putem da samă despre asta decât măriei sale Vodă, fiind şi supuşi ai Craiului şi ştiind chiar măria sa rânduielile noastre…

— Legaţi-i! hotărî Brahă.

Drăganii îi smunciră în două părţi, îi legară cetluindu-i şi-i prăvăliră pe coaste.

— Domnule abate, vorbi Ruset către tovarăşul său, în franţuzeşte; cred că nu mă înşel: ticăloşii aceştia nu sunt la sfârşitul carierei lor. Sunt mai tari şi mai şireţi decât bănuiam. Dacă au trecut întâiul sfert de ceas nepedepsiţi, ne scapă.

— Iubite prietine, răspunse abatele zâmbind, viaţa ori moartea lor mă interesează mai puţin. Fiind aici cam umed şi rece, dă-mi voie să mă îmbrac în grabă, spre a putea avea

o înfăţişare cuviincioasă. M-ar interesa mai mult să ştiu ce-au voit ei de la mine, urmă abatele, trăgând cu grabă pe el straiele. Şi asta mai ales nu pot nici într-un chip s-o înţeleg, deoarece eu n-am de ascuns nimic. Asta ţin eu să se ştie. Ei totuşi au urmat, pe cât se vede, unei porunci. Am putea pricepe, ori putem bănui a cui unealtă sunt?

— Mă întreb şi eu, domnule abate. Acest hoţ cu înfăţişare de viperă mai are, desigur ceva de şoptit în taină căpitanului şi-i vă şopti, – după care îi vom vedea purcegând la scaunul Domniei. Dacă de-acolo trec sănătoşi spre hotar, trebuie să înţelegem ce este de înţeles.

Abatele urma a zâmbi c-o nepăsare ce i se părea lui beizade prefăcută.

— Crezi că au vreo legătură cu Domnia?

— Aşa se pare. Musafirul pe care l-am avut la Iaşi în momentul plecării ne-a vestit întrucâtva această lovitură a lor.

— Atunci ar însemna să socotesc pe Domn duşman al meu?

— Aici în ţara asta, n-ai decât un prietin, iubite domnule abate. De asta te rog să-ţi aduci aminte când va veni vremea. Hotărârea lui Vodă ne va lumina deplin. Am aici pe omul meu credincios, care-i va urma la Iaşi; şi el ne va ajunge pe drum cu ştirea.

— Să vedem, prinţule, şi s-aşteptăm. Se pare că ai dreptate. În orice caz, în călătoria aceasta a mea, observ că mi se prezintă interesante enigme. Aş dori să le desleg; totuşi mai bine să amânăm şi să ne ducem la culcare. N-a fost decât un foc de paie.

O trâmbiţă puternică izbucni deodată în înălţime. Negustorii anadoleni, cărăuşii şi oştenii îmbulziţi în jur ridicară capetele cu spaimă, apoi se priviră râzând. Cucoşul vestea miezul nopţii.

— Să se aleagă patru oameni, hotărî căpitanul Brahă, care să păzească pe aceşti nemernici cu străşnicie. Mâni dimineaţă îi cercetăm.

— Cinstite căpitane, vorbi Istratie cu vocea-i joasă, eu mai am a spune domniei tale câteva cuvinte în taină şi poţi hotărî pe loc plecarea noastră la Iaşi.

Urechea atentă a lui Ruset prinse aceste vorbe. Înţelese că cercetarea şi caznele pe care voia să le puie la cale în cursul nopţii erau un plan fără îndeplinire. Chemă pe Bârlădeanu lângă el şi-i dădu în pripă porunci.

Într-adevăr, după ce se aşezară iarăşi la hodină în colţul lor, cu slujitorii franţuji aproape şi cu armele gata, de şi nu mai era nici o primejdie, la al şaptelea ceas al nopţii, când încă stăteau treji, ascultând atent zgomotele hanului, Vâlcu intră înfăşurat în dulamă, gata de drum, şi se plecă asupra culcuşului stăpânului său. Îi şopti câteva cuvinte şi se duse.

— Îi pornesc la Iaşi… zise cătră de Marenne, Alecu beizade.

— Am înţeles, zise abatele, căscând. Acuma pot să dorm liniştit. Una din enigme se desleagă singură.

Rămăşiţa de noapte se petrecu fără altă tulburare. Dimineaţa, abatele se urni de la locul său, pipăindu-şi cu mulţămire straiele cu care dormise îmbrăcat. Erau bine rânduite pe el, de la cel mai subţire de dedesubt până la cel mai gros de deasupra, de şi le trăsese pe el aşa de precipitat.

Ziua era astupată de o pâclă groasă – ca o tălăzuire neclintită de fire de păpădie. Umezeala lucea întunecos pretutindeni, în împrejurimile mocirloase ale hanului. Negustorii turci nu-şi mişcară tabăra. După spălaturile ritualice şi rugăciune, se aşezară cu picioarele încrucişate subt ei în coviltire şi-n unghere, tăcând şi aşteptând bunăvoinţa lui Zeida. Ţăranii se îngrijiră de hrană dis-de-dimineaţă.

Traseră dinaintea boilor fân; şi între boturi şi coarne desfăcură, pentru sine, trăistile cu pită, brânză şi ceapă.

Hangiul umbla de colo-colo printre muşterii, cu mantia lui dungată în spate şi cu tfilinele înfăşurate de braţ şi la

frunte, tânguindu-se când către beizade, când către căpitanul Brahă.

— Oi, domnilor şi stăpânilor, nu ştiu ce să fac cu aceşti oaspeţi de la Anatolia. Au istovit lumânările de seu şi nu m-ajută mintea ce să le mai dau de mâncare. Când au să isprăvească de tăcut, au să tragă iataganele să mă taie pe mine.

Se oprea şi murmura către Dumnezeul singur şi fără, nume rugăciuni, bătându-şi pieptul cu pumnul.

Într-un târziu totuşi găsi şi pentru turci ceva, şi le puse sub nas. Iar pe fraţii săi creştini îi fu mai uşor să-i împace, adăogându-le, la friptură rece şi brânză, vin bun din podgoriile Huşilor.

Către amiază se topi negura în soare şi tabăra de cară, cu scârţâiri de osii şi îndemnuri de glasuri, se puse în mişcare spre Iaşi. Abatele se cuibări şi el în căruţă şi porni în jos, împresurat de straja domnească. Zeida rămase în prag ploconindu-se cu mâna dreaptă la inimă şi cumpănindu-şi în palma stângă zloţii cu zimţi.

Un vânt subţire bâzâia de către amiază, împuţinând bălţile şi zbicind glodurile. Până la târgul Huşilor, unde ajunseră către sară, abatele văzu, nu fără mirare, că drumul se alegea singur din mlaştină, ca după o poruncă a Celui prea înalt, întărindu-se şi lucind între văi şi colnice ca o piele ele balaur rămas după potop.

Şi beizade Alecu şi ava Paul erau înneguraţi de preocupări pe care nu şi le mărturiseau, precum şi de apropiata despărţire.

În târg la Huşi îi întâmpinară zvonuri despre tulburările de la Orhei, unde, după cât se spunea, Constantin serdarul Cantemir învăluise pe mazilii şi răzăşii care se rocoşiseră împotriva Domniei, spârcuindu-i cu sabia şi prigonindu-i până la Codru. Căpitanul Brahă asculta aceste ştiri fără zâmbet şi fără cuvânt; şi localnicii păreau şi ei închişi în muţenie, fiind cu luare-aminte numai la chemările de toacă şi clopot ale vecerniilor, aşteptând deslegare spre rău şi

spre bine de la slăvitul Stăpân din ceruri care toate le rânduieşte după păcatele noastre.

Ruset măcina în sine şi alte gânduri deosebite, căci tremura în el, aţâţându-se din ce în ce, o flacără. În lumina ei, izolându-se singur cu sufletul său, i se apropia tulburătoare fiica lui Georgie-Vodă. Se dusese către ea zâmbind; se depărta de ea cu suferinţă; şi dorea aprig să se întoarcă iarăşi către dânsa. Îi trimesese veste de dragoste, care-l străbătea până-n fundul fiinţii ca o picătură de venin. Calea până la Dunăre i se arăta lungă de şi se scurta, iar întoarcerea spinoasă, şi mai ales întortochiată, în întuneric şi nesiguranţă.

La o zi de cale dincolo de târgul Huşilor, i-ajunse din urmă Bârlădeanu cu cei patru drăgani ai căpitanului Brahă. Oştenii aduceau carte gospod pentru ava franţuz. Pe când silabisea căpitanul, Ruset o urmărea c-un ochi de alături, şi c-o ureche asculta cele ce-i adăogea Vâlcu despre întâmplarea de la Iaşi în privinţa fraţilor întru Hristos lioveni.

Cum fuseseră înfăţişaţi Domniei, cu scrisoarea lui Brahă şi cu mărturia drăganilor, Vodă se posomorâse şi poruncise să vie armaşul. Aşa arătau oştenii care fuseseră de faţă. Cuvioşii Afanasie şi Istratie îngenunchiaseră şi ceruseră milă, cu îndrăzneală. Măria sa zâmbise fără a rosti cuvânt şi se trăsese în chilia lui de taină, cu domnia sa Fliondor armaş. Îndată după aceea venind slujitorul cel mare, a poruncit să fie deslegaţi acei ticăloşi; de care lucru ei s-au bucurat foarte, dând slavă măriei sale. Trecându-i drăganii, după porunca marelui armaş, devale, către poarta dinspre Bahlui, la odăile siimenilor, acolo le-a poruncit să se oprească. Râzând către oşteni, îşi desmorţeau ciolanele şi pofteau un ulcior de apă, ca să-şi potolească setea. Atuncea s-a arătat Buga. pe care ei dintru-ntâi nu l-au cunoscut cine este. Iar mai pe urmă i-au cunoscut şi abia au avut vreme să holbeze ochii, fără a putea da un strigăt. Le-a aruncat pe rând după grumaz câte-un juvăţ, doborându-i la pământ; şi

ajutoarele lui Buga, repezindu-se, i-au târât afară de Curte, pe poartă, către Bahlui, pălindu-i după cap cu măciuci de fier. Trupurile lor, purtate cu grabă dincolo de apă, le-au înălţat în furcile de osânda, pe malul iazului, împotriva mănăstirii lui Balica, ce-i zice şi Frumoasa.

Iar în cartea pe care o ţinea încă în mână Brahă căpitanul, Domnia arăta că, scârbindu-se de o nelegiuire ca aceea a ticăloşilor acelora tâlhari, fără întârziere i-a supus pedepsei, ca să fie pildă şi altora, rugându-se să ierte cuvioşia sa ava franţuz acea urâtă întâmplare şi adăogând rugăciune către Dumnezeu pentru cale luminoasă cuvioşiei sale, la locul unde merge, în hotarul fericitului şi slăvitului Mehmet-Sultan-Padişah.

Domnul abate de Marenne ascultă cu luare-aminte tălmăcirea cărţii şi nu păru aşa de uimit pe cât se aştepta beizade Alecu. Rămase mai mult întristat şi oftă.

— Prietine, zise el, enigma rămâne enigmă, şi numai de asta îmi pare rău. Mă mai gândesc, pe lângă asta, că simt încă degetele fratelui Afanasie în beregată, ca şi cum mi-ar fi rămas de la el ceva viu. El însă şi-a isprăvit cariera şi-l ciugulesc hultanii.

— Cum, domnule abate? n-ai nimic de zis în privinţa acestei purtări a lui Duca-Vodă?

De Marenne clătină din cap cu blândeţă:

— N-am nimic de zis, domnule Ruset.

— E totuşi o purtare neomenească.

— N-am nimic de zis, deoarece cunosc, în această privinţă, cele ce-a scris un celebru italian, signor Nicolo, ale cărui opere de bună-samă şi domnia ta le preţuieşti. Morala prinţilor e una şi a particularilor alta. Să ne urmăm drumul, căci domnia ta te grăbeşti mai mult decât mine.

— Nu mă grăbesc deloc, domnule cfe Marenne, şi-ţi ţin cu plăcere tovărăşie.

— Mărturiseşte totuşi că te-ai întoarce cu plăcere şi mai mare pe un drum mai drept decât acela pe care am venit. Drumul dragostei nu cunoaşte cotituri.

Beizade Alecu strânse mâna abatelui, fără a-i răspunde şi ochii iui dinlăuntru i se aprinseră de imagini aţâţătoare, ca şi cum în peisagiul de toamnă din juru-le ar fi răsărit pe neaşteptate primăvara.

„Într-adevăr, cugeta el cu viclenie, nici nu bănuiam că abia aştept ceasul când voi îmbrăţişa şi voi da sărutare de despărţire acestui avă franţuz.”

XXII.

Alte puteri ale Măgdălinei dădaca.

În scaunul Domniei, la Iaşi, mişuna pe toate uliţile şi la toate hanurile prostime multă, sosită din toată ţara şi chiar de peste Nistru, aşteptând slujba de vecernie la mănăstirea Trisfetitelor. A doua zi, în 14 ale lunii lui octomvrie, era sărbătoare cu mare slavă legată încă din domnia lui Vasile-Vodă-Lupu, întru cinstirea sfintei noastre maice Paraschiva. Părinţii monahi deschiseseră sicriul cu moaştele aşezându-se cu răbdare şi cu tărie de strajă, ca să privegheze trecerea în bună rânduială a închinătorilor şi să primească daniile. Toată noaptea de priveghere şi toată ziua următoare avea a curge norod fără întrerupere, viind fiecare cu plată şi cu jalobă pentru felurite nevoi. Se dovedise în alte daţi că, dând sărutare prea cuvioasei, unele babe vrăjitoare ori descântăloare aveau blăstămat obicei să rupă cu colţii lor negri şi s-ascundă între buze aşchii din sfintele-i ciolane; aşa că straja monahicească trebuia să aibă priveghere neînduplecată întru această privinţă. Apoi unele muieri aveau alt năravv, să cadă plângând lângă sicriu şi să spuie sfintei toată povestea lor, întârziind peste samă şiragurile care aşteptau îmbulzite. Şi către acestea vrednicii părinţi aveau a arăta cuvenita asprime, împingându-le de spate în curgerea şiragului. Apoi erau slăbănogi de toate felurile şi bolnavi de lepre, care-şi descopereau m adulări le ca să le vadă numaidecât cuvioasa şi-i cereau în gura mare sprijin la scaunul împărăţiei dumnezeieşti; iar aceştia, făgăduind luminări şi undelemn pentru izbăvire, se dovedeau a fi nişte mişei mincinoşi, care

înălţau numai glas şi nu lăsau să cadă în tipsii nimic: deci şi pentru ei era nevoie de braţe vârtoase. Bine primiţi cu zâmbet. şi închinăciuni erau cinstiţii boiarini şi jupânese cu coconii şi duducile lor, căci arătau feţe frumoase şi straie scumpe şi aduceau nu numai făclie aprinsă, ci şi bun dar, pe care cuvioşii călugări ştiau să-l preţuiască, iar mai ales îl preţuia sfânta, bucurându-se în racla sa.

După ce ornicul din turn vesti al zecelea ceas, cuviosul Gherontie, mare meşter al ciocanelor, dădu semn în toacă, ş-apoi bătu un cântec, care părea că zboară în împrejurimi cu veselie, pe aripi sprintene. Clopotarii şi ei aleşi, pentru sfânta zi care era numai una într-un an, cântară din clopote, cât stăteau noroadele ascultând cu gura căscată.

Dumnezeu rânduise, pentru cinstea sfintei, tihnă văzduhului; vânturile stăteau legate în peştera lor, la marginea pământului. Soarele se lăsa spre dealul Galatei împrăştiind ca o bură de aur asupra târgului şi cerul se boltea fără nouri. Era o zi lină de toamnă. Iar domniţa Catrina asculta prin fereastra chiliei sale de la palatul, domnesc cântarea de toacă şi de clopote.

Ochii ei păreau mâhniţi. Totuşi, când zvonul se alină, se întoarse cu obraz vesel către dădaca ei Măgdălina, care pregătea pentru noapte candela de la icoane.

— Ai isprăvit, dădacă? o întrebă ea, cu glasu-i subţire.

— Isprăvit, sufletul mămucăi.

— Ai adus ce ţi-am poruncit?

— Adus.

— Atuncea nu mă mai face s-aştept.

Dădaca îşi încrucişa braţele pe piept, aţintind-o cu dragoste ca pe un odor scump, s-apropie ş-o sărută pe umărul stâng, apoi, înturnându-se, trase de după sobă sita cu bobi. Veni iar lângă domniţă, o împinse lin pe divan şi i se aşeză lângă genunchi, jos, cu fusta revărsată falduri în juru-i. Potrivi sita de păr în poală şi meni bobii, mângâindu-i cu palma dreaptă şi despărţindu-i în două.

— Sufletul mămucăi, şopti ea cu glas schimbat, întâi să-i alegem câte patru. Iată, rămâne bob stingher. Cel la care te gândeşti stă singur şi întristat, dorindu-te, pe când alţii petrec în adunări

— Se poate, dădacă, să fie singur, însă nu se ştie dacă nu se gândeşte la altceva.

— Nu se poate, domniţă. Măria ta ştii bine ce-am menit, ş-aici nu se poate să fie minciună. Să-i alegem şi să-i menim în câte trei, sufletul mămucăi. Iată, găsim bobul însoţit, gând la gând.

Domniţa rămase o clipă serioasă, apoi îşi scutură capul.

— Să vedem ce minciuni îmi mai poţi spune, dădacă Măgdălina.

— Vai, domniţă, nu se cade să vorbeşti astfel. Cine nu crede-n bobi, păcătuieşte. Stai cuminte, cugetă la el şi meneşte. Eu amestec, menesc, despart şi aleg câte doi. Uită-te singură, sufletul mămucăi, şi nu te mai îndoi. Rămâne bob stingher iarăşi, adică bob sositor, întâi cu mâhnire şi la urmă cu bucurie.

— Să fie asta adevărat?

— Să deie Dumnezeu şi Maica Domnului, sufletul mămucăi, să n-ajung a mă închina mâni la racla sfintei, dacă mi s-a întâmplat vreodată să fiu amăgită. Toate având rânduiala lor, bobii nu le pot arăta decât aşa cum sunt. Mai ales când avem credinţă, altfel nu pot fi. Nici mamei, nici bunicăi ştiu că nu le-a arătat vreodată greşală. De aceea, crede. Iar ca să vezi şi mai deplin adevărul, pot să întind cărţile.

— Le-ai adus?

— Le-am adus, măria ta.

— Ce pot să spuie cărţile, dădacă? Să zicem c-au să arate ca şi bobii. Dar mi-ai mai dat în bobi şi mi-ai mai căutat în cărţi. Sosirea asta mi-ai mai vestit-o, fără ca să văd pe nimeni. Nu vreau să spun că mi-i dor, dar vreau să ştiu ce este. Cuvânt de dragoste de la mine n-a auzit şi nici nu cred s-audă. Pentr-un asemenea crăişor, mai ales eu nu mi-oi

strica tihna. Facă ce ştie. Dorm bine şi nici nu mă gândesc la el.

— Sufletul mămucăi, de cine vorbeşti?

— Vorbesc de cine ştii, dădacă.

— De ce zâmbeşti, sufletul mămucăi? Vorbeşti de Ştefan beizade.

— Se poate, Măgdălina. Dar mai degrabă poate vorbesc de altcineva.

— Apoi dacă vorbeşti de altcineva, domniţă, crede în ceea ce arată bobii şi cărţile. Adevărat că nu s-a împlinit ieri ori alaltăieri ce s-a arătat; dar se poate împlini mâni.

— Poate. Dacă vrei numaidecât, întinde şi cărţile.

— Aşa, mămucuţă. Iată crăiţa de spatii. Pune-o la buze şi meneşte-o.

Domniţa Catrina primi dama de treflă, îşi acoperi cu ea buzele ca rodia şi-i şopti, puţintel cam îndelungat, o mare taină. Apoi o întinse ţigăncii.

Dădaca desfăcu jocul pe sită şi găsi în colţul din stânga, sus, mare adunare de crai şi de crăiţe. Lipsea din sobor numai craiul de ghindă, care se afla la dreapta jos, cu aprodul de aceeaşi maslă, adică cu dorul său, şi alături cu şapte de spatii, adică cu lacrimile sale.

— Priveşte, sufleţelul mămucăi, zise dădaca, întinzând gheara-i neagră, şi ceteşte singură. Şi dacă ai plăcere să mai ceteşti o dată, să prefac cărţile şi să le mai înşir iarăşi. Ceteşte-le ş-acuma şi spune dacă nu vezi drum de sară şi bucurie la aşternut, adică dragoste.

Domniţa cetea cu oarecare uimire, căci învăţase să tălmăcească şi ea bine acele tainice arătări. Cu toate acestea făcu semn cu mâna, ca şi cum ar fi vrut să înlăture ceva.

Dădaca oftă, făcu bot înnegurată şi rămase privind ca-ntr-un vis jocul desfăcut. În acea clipă se auzi un pas uşor în tindă ş-o mână zgrepţenă la uşă. Domniţa se grăbi să salte în picioare şi trecu la fereastră. Măgdălina învălmăşi cărţile,

le aruncă în sită şi împinse sita sub divan. Se ridică în picioare şi-şi păturи fusta.

— Dădacă, zise domniţa, adă o făclie şi aprinde candela.

Ţiganca trecu la uşă ş-o deschise. Domniţa întoarse capul. În umbra pragului ş-a tinzii sta Zoita, nepoata Măgdălinei, ţigăncuşa cea cu fustă roşă. Acuma însă nu mai era desculţă. Venise încălţată cu ciuboţele galbene, de care se vedea a fi tare fudulă; înainte de a intra, le privi cu admiraţie.

— Tu eşti, Zoita? Intră! şopti pripit dădaca. Ce este?

Domniţa avu o răsucire din mijloc, ca şi cum ar fi vrut să pornească spre uşă. Dar se opri cu spatele spre ţigancă, dar cu urechea atentă.

— Mătuşă Măgdălina, vorbi moale şi trăgănat ţigăncuşa; a venit la vie şi aşteaptă măria sa beizade.

Dădaca se întoarse de către nepoată-sa c-un obraz înflorit de bucurie; veni repegior până la domniţa Catrina, o ocoli gudurându-se ş-o sărută iar, de data asta pe sân, deasupra inimii.

— Ai auzit, sufletul mămucăi?

Domniţa nu răspunse, însă o flacără i se suise în obraji şi-n ochi.

— Ce facem, mămucuţă?

Domniţa înălţă din umeri, cu nepăsare.

— Du-te, Zoita, şopti Măgdălina, întorcându-se iar la uşă: du-te şi m-aşteaptă în tindă. Vin şi eu îndată după tine. Aşa. Ce facem, mămucuţă? urmă ea revenind spre odrasla domnească. Vremea-i către sară şi-n acelaşi loc nu ne mai putem întoarce.

— Dădacă, vorbi râzând deodată domniţa, uită-te în ochii mei şi spune drept că tu ai ştiut de sosirea lui beizade Alecu.

— Vai de mine, mămucuţă, dar unde se află una ca asta? Să deie Dumnezeu să mă mănânce corbi şi viermi la răspintene de drumuri, dac-am ştiut până într-această clipă

ceva. N-am ştiut nimica, sufletule, ş-acuma aflu şi eu cu mare bucurie, şi mă gândesc ce putem face.

— Nu se poate face nimica, Măgdălina, căci drumurile mele sunt rânduite şi privegheate. Socot că tot astfel sunt privegheate şi mişcările lui beizade Alecu. Ştiind el că-n aceste zile intră în Iaşi atâta norod, cu mare îmbulzeală şi mare amestec, foarte bine a cugetat că mai uşor s-a putea apropia. Bine era să mă gândesc şi eu la asta; dar nemaiputându-i scrie, nu m-am putut nici gândi. Tu, care eşti meşteră la toate, vei fi cunoscând vreun farmec.

— Nu râde de mine, domniţă, se tângui dădaca. Dacă-i nevoie, fac şi asta. Dac-aş avea măcar un fir din straiele sfintei, în noaptea asta de priveghere, care-i noaptea ei aş putea îndrăzni să fac lucru mare. Ştii că pentru odorul pe care l-am crescut, hrănindu-l cu laptele meu, îmi dau şi sufletul. Acesta lucru îmi trebuie, măicuţă, ş-atuncea putem avea nădejde. Spre vii nu putem ieşi şi din altă pricină, căci, fiind slujbă împărătească la Trisfetite în sara asta, se duce ca totdeauna măria sa cu toată casa şi nu se poate să lipseşti.

— Aşa este, Măgdălina. Ştiam şi uitasem. Crezi tu că ducându-mă după poruncă acolo, ca o roabă, am să am vreun folos? Îmi poate şopti sfânta ceva la ureche, când mă voi apleca asupra ei?

— Sufletule, şopti dădaca, aţintind-o aprig, are să-ţi spuie că poţi trage din straiul ei un fir de sârmă ori de matasă.

— Vai, dădacă, lasă-mă să cuget şi eu singură. Acuşi mă chiamă la cină ş-am să stau iar moartă în colţul meu, ascultând cum mă ceartă maica de o parte şi tata de alta pentru năcazurile lor şi pentru al meu. Nu te depărta, dădacă, mai stai puţin şi răspunde dacă ai cugetat la cele ce ţi-am mai spus. Ştii să dai veştile. Trebuie să ştii să coşi gurile şi să faci pe urâţi să se pustiască şi să nu se mai întoarcă în lume.

Domniţa şoptea abia auzit aceste cuvinte ţigăncii, râzând, cu ochii în abur de lacrimi.

— Sufletul mămucuţei, rabdă până ce vine vremea… o alină dădaca. Este leac pentru toate. Du-te-la masă, unde te aşteaptă stăpânii. Ia ceva în gură, ca să nu-ţi bănuiască, şi mai ales fii veselă şi supusă. Şi să fii gata în orice clipă ştiind că şi eu sunt aproape.

Domniţa rămase la fereastră, privind culoarea de stânjenel a amurgului. Era sfertul de ceas al lacrimilor, după care toată lumea avea s-o vadă râzând şi muşcând cu dinţişorii ei.

Dădaca închise domol uşa şi căută într-un cotlon de tindă pe ţigăncuşă. Paşii slujitorilor sunau spre sufragerie, în celălalt capăt. Totuşi bătrâna îşi suci gâtul în toate felurile, spionând împrejur.

— Fată, grăi ea nepoatei cu glas de mustrare; văd că ai frumoase ciuboţele galbene şi bag de samă în salba ta un irmilic nou; însă află de la mine că nu trebuie să te semeţeşti cu asemenea daruri în orice loc. Aicea mai ales niciodată.

— Irmilicul e din cealaltă dată, mătuşă Măgdălina.

— Eşti o proastă şi nu înţelegi nimica, ori eşti mai şireată decât am fost eu la vârsta ta. Dă fuga înapoi la vie şi adă-l numaidecât pe beizade la Trisfetite în astăsară. Să intraţi pe portiţa de din dos. Eu aştept acolo. Dă fuga cu ciuboţelele tale şi, cum ajungi, spune-i veste bună din partea domniţei şi-l porneşte la vale, ne mai întârziind pentru nerozii ori daruri.

Ţigăncuşa începu în şoaptă a se jura ş-a se apăra de mustrări. Râzând, dădaca o împinse de umeri, fără s-o mai asculte; o scoase la uşa de afară ş-acolo o scăpă din mână ca pe-o zvârlugă în umbra înserării. Se auzi în sufragerie bătând din palme şi slujitorii se grăbiră la uşă. Domniţa trecu încet de la chilia ei, prin tinda fără lumină. Din colţul în care se oprise, Măgdălina o auzi cum murmură o frântură de cântec subţirel. O aşteptă să intre la părinţii ei, sub sprâncenele pururi posomorite de câtăva vreme ale lui Vodă şi subt ochii reci ai Doamnei Nastasia. Pentru această

Doamnă curată, severă şi strâns-rânduită, dădaca de mulţi ani descânta nouă ghimpi de păr pădureţ, zâmbindu-i ca o roabă supusă în faţă şi duşmănind-o în taină din felurite pricini, dar mai ales pentru că asuprise pe domniţa Catrina cu acel tâmp şi slut beizade Ştefan, cu care o logodise de pe când era numai o copilită crudă.

Trecu la cuhnii şi luă o făclioară, cu care se întoarse în chilia goală a stăpânei sale. Aprinse candela de la icoane. Trase de sub divan sita cu cărţile şi le întinse iar, întrebându-le.

— Af-af-af! oftă ea, cufundată în gânduri, sfredelind cu ochii în ceasul viitor.

Dădaca nu duşmănea într-ascuns numai pe Nastasia-Doamna, ci pe toţi acei care puneau o umbră pe sufletul domniţei Catrina. Unse pe rând pe dascălii de elineşte, de franţuzeşte şi de danţ de la Ţarigrad şi nu uita să-i pomenească în şoaptele ei tainice, ca pe nişte demoni pentru care trebuiau descântece de deslegare. Numai cu beizade Alecu se împăca – şi-l privea ş-acuma fix şi-l cunoştea în craiul de ghindă, întristat şi singuratic, sub lumina, făclioarei de ceară. Aştepta de la el cumaş de rochie pentru sine şi galbini pentru salbă, iar pentru copilă mare bucurie, aşa cum e rânduită de Dumnezeu tuturor primăverilor şi tuturor tinereţelor.

XXIII.

Se vede cum beizade Alecu poate aluneca spre o mare primejdie şi ce părere are despre asta Vâlcu Bârlădeanu.

La al treilea ceas al nopţii, Vodă se sui cu Doamna în rădvan, între facle şi călăreţi, ca să facă cu mare pohfală drumul scurt până la Trisfetite, după rânduiala rămasă de la binecinstitorul Vasilie-Voievod. Iar domniţa Catrina îi urmă de-aproape în caleaşca ei, ne mai bucurându-se de paza lui Ioniţă Corjescul.

Podul de lemn din uliţa cea mare era înţesat de roiuri de oameni. Unii stăteau la focuri pe sub zăplazuri, cinând din merindele aduse în căruţe. Alţii se îmbulzeau fremătând

spre turnul Trisfetitelor. O samă se căţăraseră şi pe zidul de împrejmuire al mănăstirii, ca să vadă trecând alaiul domnesc. Drăganii deschideau loc cu caii, şi chiverele lor scânteiau în pâlpâirile luminilor. Când răzbătură în ograda sfântului lăcaş, chimvalele sunară cu zvon asurzitor în turn şi soborul, în odăjdii, cu prea cuvioşia sa stareţul în frunte, ieşi întru întâmpinare, cu cântări de slavă. Primiră pe măriţii oaspeţi cu închinăciuni şi sprijiniră pe Vodă de subsuori, urmându-l cu capetele plecate-în biserică, pe când măria sa călca domol, privind în jur cu posomorâta-i trufie.

Domniţa Catrina urmă după Doamnă, printre credincioşii tălăzuiţi în două laturi, într-un miros greu de mulţime, tămâie şi ceară. Se opri şi ea la sicriul sfintei, plecând fruntea şi atingând cu mâna-i mică straiul de fir şi matasă. Apoi se aşează în strana mică dintre uşa veşmântăriei şi tronurile Domniei, zâmbind fumului, lumânărilor, oamenilor şi sfinţilor zugrăviţi, fără a vedea nimic. Se zbătea în pieptul ei inima într-o fierbinţeală dulce, aşteptând necunoscutul, dorindu-i şi bănuindu-l în mulţime, ori după ziduri ori undeva în altă parte, în noaptea tulbure. Nu putea spune – se gândea ea – că iubeşte pe Alecu beizade; cu toate acestea îl doreşte şi în aceiaşi timp se teme de el. Însă are să-l înfrunte fără frică.

Privi furiş spre maică-sa. Cu tot roşul pe care-l pusese în umerii obrajilor, Doamna Anastasia nu putea ascunde decât mulţimii oboseala care îi încovoia grumazul. Catrina îi ceti în ochi preocupările care astupau îndârjirea datoriei. Toată ziua stătuse în picioare descântând slujitori, boieri şi negustori, primind ştofe, bani şi mărfuri pentru cămări, sămile oilor de la munte, a boilor de la Bohotin, a hergheliei din braniştea de la Neamţ – căci la sfânta Paraschiva hotărâse ea sorocul tuturor acestor dara veri. Iar a doua zi avea din nou să fie în picioare la revărsatul zilei, ca să isprăvească, să vădească unora minciunile şi înşelările, iar pe slugile cele bune să le răsplătească c-o vorbă de milă –

căci la bani şi straie se ştia că Doamna Anastasia e zgârcită. Îndată după aceea trebuia să drămăluiască în cămară cele de cuviinţă, pentru ospăţul curţii din acea zi mare, să vadă aducându-se subt ochii ei toate, să deie pe samă bucătarilor lucru cu lucru, bucăţică cu bucăţică, rămânându-i pe urmă celelalte ceasuri să pândească pe fiecare la datoria lui, ca să nu se părăduiască un fir de orez ori un strop de undelemn.

Doamna căscă prelung, cu ochii înlăcrimaţi şi bătuţi de gânduri. Catrina zâmbi întorcându-şi în altă parte obrazul.

Pe lângă toate acestea, care erau înlăuntrul ei, Doamna simţea îngroşându-se aerul pe care-l înghiţea; avea sub limbă gust de funingine, amestecat şi cu duhoarea tuturor acelor cojoace ale prostimii, îmbulzită trup lângă trup, cap pletos lângă cap pletos, cu ochii holbaţi spre ea. Se mai adăogeau şi mişei cu braţe ori picioare schiloade, descoperite vederii. Cu toată paza şi lupta cuvioşilor călugări, ei răzbeau; şi fiind unii ameţiţi de rachiu slobozeau glas de ceartă, arătând că poftesc să vadă nu numai pe sfânta, ci şi pe măria sa Vodă, decât care nici un crai pe lumea asta nu se află să aibă straie mai podobite şi mai falnice.

Ochii trudiţi ai Doamnei Anastasia crescură ca de-o spaimă în orbite. Atunci domniţa, văzând-o bolnavă, trecu lângă ea ş-o sprijini. Vodă mormăi nemulţămit deocamdată, apoi, la şoaptele iuţi ale Catrinei, înţelegând ce este, porunci cu blândeţă soţiei sale să iasă fără a tulbura prea mult lumea – şi să se ducă la Curte, spre a se linişti, având vreme destulă şi pentru hodină, ca să nu fie treburile smintite a doua zi dimineaţă.

Fiind o clipă de întrerupere în slujbă, pe când ieromonahii se aflau intraţi în altar şi eclesiarhii, desfăşuraseră la uşile de aur perdele de matasă purpurie, Doamna putu coborî din strană. Se închină spre racla cuvioasei şi urmă pe Catrina, care o petrecu prin uşa veşmântăriei. Cum ajunseră în noaptea lină de afară, Doamna respiră prelung,

ameţeala şi greaţa îi trecură. Se gândea chiar dacă n-ar fi bine, după ce va sta aşa câtva, să se întoarcă îndărăt, ca să aştepte sfârşitul slujbei. Catrina se împotrivea – cu mare grijă şi frică – deoarece slujba avea să mai ţie cel puţin două ceasuri, dacă nu şi mai mult. În sprijinul domniţei se înfăţişară grăbiţi şi slujitori ai curţii care văzuseră, în biserică, ceea ce se petrecuse; ş-acuma chiar dăduseră poruncă rădvanului să înainteze în laturea altarului, la uşa cea mică a veşmântăriei.

— Atuncea rămâi tu, domniţă, numaidecât; şi te întoarce lângă măria sa, hotărî Doamna.

Catrina plecă fruntea cu supunere, bucurând pe maica sa, simţindu-se ea însăşi şi mai bucuroasă. Acum începea să aibă încredinţarea că în acele două ceasuri va avea putinţa să vadă pe beizade Alecu. Altfel îi rămâne să găsească neapărat un mijloc pe a doua zi, în vremea ospăţului domnesc. Totuşi, mai bine ar fi să-l vadă în astă-sară.

Rădvanul plecase. Mulţimea, o clipă desfăcută, se încheiase la loc, frământându-se în tot cuprinsul ogrăzii, până la porţi şi până la stăreţie şi chiliile monahilor. Numai sus, în cerul cu stele, era pace, şi de-acolo privea sufletul maicei noastre sfânta Paraschivă trupul său din racla Trisfetitelor – foarte mult plăcându-i slujba şi năvala omenirii, în acea clipă îi plăceau toate şi domniţei. Cu toate acestea, nu putuse trage din straiul moaştelor nici un fir de matasă ori de sârmă.

Se pregătea să intre în biserică şi sta încă nehotărâtă. Atunci, prin mulţimea iarăşi desfăcută, văzu trecând caleaşca ei. Se gândi: „într-adevăr nu mai am nevoie de ea; mă pot întoarce cu tata.” Totuşi avu o mişcare s-o oprească. Cineva o atinse pe umăr. Cunoscu îndată, la ureche, şoapta dădacei:

— Măria ta, întoarce-te în biserică şi las-o să se ducă.

— Tu eşti, dădacă? râse domniţa. M-ai spăriat.

— Eu sunt, măicuţă, şi te-aştept în acest loc; dacă-i putea, să vii iar.

Domniţa trecu pe dinaintea fratelui care păzea uşa, printre sipetele de stejar, şi, intrând prin cealaltă uşă ascunsă, pătrunse la locul său. Se apropie de Domn, care-o întrebă din ochi. Ea răspunse încet:

— E bine. S-a dus la Curte.

Vodă păru mulţămit şi-i zâmbi cu bunătate.

Copila intră în strana ei şi-şi aşează coatele în sprijinitori. Mulţimea era tot aşa de deasă şi tot aşa de puţin bine-mirositoare, cu toată tămâia cadelniţilor; şi făcliile fumegau, îi veni în gând că ar putea să se simtă şi ea rău, şi închise ochii. Apoi îi deschise. Nu-şi simţea nimic tulburat în fiinţă. Dimpotrivă, era bine încredinţată că o aşteaptă o bucurie. Dădaca era afară, având în palmă firul de matasă şi descântându-l.

Întoarse privire spre tatăl său. Vodă îi făcu semn să se apropie. Ea se aplecă spre cuvântul lui. Îi porunceşte să se ducă şi ea la Curte.

— Dacă vrei să te duci…

Ea, fără îndoială, deocamdată, se împotriveşte. Apoi se supune. Vodă o urmări mulţămit cu privirea cum se strecoară prin acelaşi cotlon tainic. În aceeaşi clipă perdelele de purpură lunecară în laturi şi porţile împărăteşti se deschiseră. Vodă îşi plecă urechea slăvitelor cântări, cu mare desfătare a inimii.

Domniţa zâmbi fratelui paznic. El i se închină smerit. Afară, aceeaşi boare de sănătate şi murmurul mulţimii. Dădaca îi cuprinse cotul stâng şi-o conduse, cotit, către bolta turnului de la poartă. Acolo, îi aruncă pe umeri şi pe cap un şal. Ocolind, o întoarse către chilii. Într-un fund de cerdac, la o uşă scundă, o opri. Ţiganca ciocăni o singură dată cu degetul.

— Dădacă, să nu mă Ieşi singură, şopti domniţa cu frică. Intră şi tu cu mine.

— Intru şi eu, sufleţelul mămucuţei. Şi nici mult nu putem sta.

Uşa se deschise singură. Măgdălina rămase afară.

— Intră şi tu, dădacă, şopti ea uşii închise. Apoi tresări de surprinderea pe care o aştepta. Beizade Alecu îi cuprinse mânile. Înlănţuind-o cu celălalt braţ pe după grumaz, îi sărută ochii. Ea se zbătu şi se hotărî să ţipe. Atunci glasul îi fu înăbuşit. Încordându-se cu mânie îşi sprijini mânile în pieptul duşmanului său. Apoi îşi plecă fruntea în acelaşi loc şi-şi lăsă braţele să cadă, supunându-se.

— Dădacă! suspină ea.

— Îndată! îndată! îi răspunse uşa, înăbuşit.

Încredinţată de acest sprijin mare şi ştiindu-şi vremea aşa de scurtă, îşi sui braţele pe după gâtul lui beizade şi-l privi râzând de jos în sus.

În chilia îngustă, pe măsuţa din fund de la fereastra oblonită, ardea o lumânare slabă de seu. Cu toată puţina ei lucire, domniţa putu băga de samă că obrazul lui beizade e slab şi pălit.

— Ce ai, beizade? îl întrebă ea retrăgându-şi braţele şi făcând un pas îndărăt. Te văd slăbit.

— N-am nimic, domniţă, răspunse Ruset c-un zâmbet, de cât cred c-aş fi pierit, dacă n-aveam bucuria de-acum.

Într-adevăr, în ochii lui copila văzu ceea ce o putea face fericită şi ceea ce o înfricoşa.

El se apropie grav, cu zâmbetul pierit. Ea se retrase, încercând să râdă; privi spre uşă; se întoarse la el cu hotărâre şi se lăsă îmbrăţişată iar şi sărutată. Şi iar zâmbi când el găsi de cuviinţă să-i facă mărturisirea supunerii şi robiei lui până la moarte. Atunci uşa dădu semn şi se deschise, lăsând pe dădacă să intre.

Domniţa se aşează pe divan. Ruset rămase în picioare. Măgdălina culese de jos şalul căzut şi trecu în fund ca să rupă mucul lumânării. Se întoarse după aceea la uşă stând cu urechea la pândă.

— Spune repede ce-ai făcut în vremea asta, de când nu ne-am văzut, îndemnă cu vioiciune domniţa.

— Am dus pe ava franţuz până către Galaţi, domniţă, ş-am fost bucuros să capăt învoire de la el pentru a mă întoarce.

Am avut vreme rea şi întâmplări neplăcute, pe care pot să ţi le spun, dacă ai vreme să mă asculţi. Iar cum m-am văzut slobod, am venit în preajma Iaşilor, aşezându-mă la pândă şi aşteptând vreme cu prilej. Am şi eu un om priceput cum ai domnia ta pe această dădacă fără preţ, şi el mi-a adus aminte de hramul sfintei mucenice Paraschiva. Atuncea m-am aşezat câteva zile la odihnă la mine, la Hârlău. Şi când a trebuit, m-am sculat ca de pe boală şi m-am grăbit să vin.

— Atâta-i?

— Atâta. Crezi, domniţă, că eu trăiesc acuma pentru altceva?

— Cugetă bine, beizade, şi nu spune vorbe mari, căci această dădacă ştie să dea în bobi şi să caute în cărţi, şi ea cunoaşte toate răutăţile.

— Cuget, domniţă, şi nu găsesc nimic altceva. Între Hârlău şi clipa asta a fost pustie. Şi n-am văzut pe nimeni. Ba am văzut, în fugă şi mare taină, pe Mindila zaraf. I-am dus amanet cinci olmazuri.

— Ai nevoie de bani? Pleci undeva?

— Nu. Dar vreau să fiu gata.

— Atuncea ştii că am să mă duc eu cu părintele meu la Stambul?

— Ştiu, şi am să te urmez ş-acolo, dacă-mi îngădui.

— Vai, beizade, acest drum pe care trebuie numaidecât să-l facem, e în legătură cu scârba vieţii mele. Beizade, îşi schimbă domniţa tonul glasului sub năvala lacrimilor, nu ştiu cum şi nu înţeleg cum am să-mi pot lumina viaţa din partea acelui om pe care am ajuns să-l urăsc. S-a făcut cândva între mine şi el o legătură pentru care eu n-am nici o vină, nedorind-o şi neînţelegând-o. Acuma el ştie că eu nu-l voiesc şi totuşi stăruieşte. Tata şovăieşte ca un părinte şi, cu toate încruntările lui, socot că l-aş îndupleca. Dar este mama, care, în înţelepciunea ei, socoate folosul. Iată, vine înnoirea Domniei; iată, are să iasă hotărâre de la împărăţie pentru hătmănia Ucrainei turceşti; iată că domnia sa Ştefan beizade a căzut cu jalobă la măritul Sultan, că noi ne

împotrivim nunţii şi dorim să stricăm logodna. Mama îndeamnă să facem nuntă. Iar eu socot mai degrabă să pun hobot de moarte.

— Ce-ai hotărât, domniţă? întrebă, cu grijă. Ruset.

— N-am hotărât nimic, căci eu n-am puterea să sfărâm ce-au hotărât alţii. Dar am să mă înfăţişez şi eu la Stambul şi voi spune şi eu ce mă ajunge mintea la divanul împărăţiei. Pe urmă, cum va da Dumnezeu. Până atuncea, sfârşi ea înălţând ochii spre Ruset, mă pot bucura puţintel de viaţă.

— Eu te urmez ş-acolo, domniţă, zise beizade Alecu, îngenunchind, şi voi face cum îţi va fi porunca.

— Dădacă Măgdălina, râse subţirel copila. Să-l primim şi pe beizade Alecu să meargă?

— Să-l primim, sufletul mămucăi.

— Acolo avem să ne putem vedea?

— Am să merg şi eu, mămucuţă, şi are să ne ajute Maica Domnului.

— Vra să zică, oftă beizade. pe alt ţărm şi subt alt cer poate vom fi mai norocoşi decât aici. Acolo se află locuri încântate în care am petrecut altădată fără grijă. Am să te fur, odată într-o luntre, măcar pe două ceasuri, să trecem în taină peste Boaz la Scudar.

Domniţa Catrina simţi o strângere plăcută şi fierbinte deasupra inimii, în locul unde o sărutase dădaca Măgdălina, când îi vestise acest drum de sară cu bucurie de dragoste. Cuprinse mânile lui Ruset ca să-l atragă spre ea; apoi îl depărta încet, zâmbindu-i cu ochii în lacrimi.

— Când ai să pleci, domniţă?

— Nu pot încă şti. se tângui ea. Tata are încă multe şi încurcate treburi şi grele griji, cu bunturile şi birurile ţării. Dar când va fi, te vestesc. Dacă întârziem, până atuncea nu se poate să nu ne vedem iarăşi. Vină în locul cunoscut şi dă ştire.

Dădaca Măgdălina suspină de lângă uşă:

— Cu sprijinul Maicei Domnului, vom mai găsi ceas şi cale. La asta nu se poate pune nimeni împotrivă. Iar acuma, nu

întârziaţi, căci s-aud clopotele bătând. Eu mă duc să văd ce este afară şi dau îndată semn de ieşire.

Dădaca se strecură pe uşă.

— Ne despărţim într-adevăr?

Aceeaşi întrebare şi-o punea şi domniţa. Fără a răspunde, lăsă pe Ruset să vie asupra ei, acoperind-o într-o îmbrăţişare şi sărutare prelungă. Făcându-se mică, îi scăpă din braţe, apucă de pe-un scaun şalul, îmbodolindu-se cu el, şi fugi la uşă. Ruset rămase rănit, ca şi cum ar fi pierdut-o pentru totdeauna. De la uşă mai întoarse o dată spre el ochii şi zâmbetul ca o lumină. Porni s-o cuprindă iar. Atunci sună în uşă o bătaie. Ea deschise şi dispăru.

Alecu beizade păşi înainte ca ameţit de o băutură tare. Ştiind bine că nu se găseşte în faţă-i decât lemn, înainta repede şi se izbi de două ori cu fruntea de locul pe unde ieşise domniţa Catrina, găsind încă o plăcere în această suferinţă. Se întoarse şi începu a râde cătră sine însuşi.

Bârlădeanu intră. Stătuse afară, alături de uşori, ca un zăvod şi auzise bătăile,

— Măria ta, m-ai chemat?

— Cum? Da, Bârlădene, te-am chemat. Stai acolo unde eşti şi uită-te la mine. Răspunde dacă mă cunoşti.

Vâlcu nu răspunse.

— Ce zici, măi Bârlădene? se întoarse iar Ruset cu masca-i de zâmbet întristat. Ai fi crezut tu vreodată să mă vezi astfel?

— Dă, măria ta, ce să zic? Nu zic nimica.

— După atâtea blăstămaţii şi rele pe care le-am trecut cu bine şi le-am lăsat în urmă, acuma a venit vremea să-mi plec grumazul.

— Asta-i socoteala căpcăunilor, măria ta, şi aşa-i rânduit ticălosului om de lut; n-avem ce-i face. Până ce nu plăteşte vamă, nu scapă.

— Într-asemenea capcană şi vamă îşi lasă lupul pielea, Vâlcule.

— Poate n-a fi chiar aşa, stăpâne. Nu moare omu de asta.

— Ce ştii tu, bre Bârlădene? strigă Ruset, umblând pe dinaintea slujitorului şi cercetându-l cu ochii în toate felurile, ca şi cum ar fi vrut să-l cumpere. Nu-i, bre Bârlădene, cum ştii tu: să furi fata şi s-o duci pe cuptor la tatu-tău acasă, cum ai făcut tu, şi pe urmă să te-mpaci şi să bei cu socrii o vadră de vin. Asta-i fată care nu se fură. Şi dac-o fur e cu primejdia vieţii. Iar dacă rămân aşa; nu înţeleg unde pot ajunge. Tu eşti un prost, Vâlcule, şi nu poţi înţelege nimica; iar eu mi se pare că am intrat în anul morţii.

— Măria ta, rânji Bârlădeanu, muindu-şi glasul, poate să te mai domoleşti când s-a îmblânzi de istov. Acuma, pe cât înţeleg, are ghiare.

— Are şi-mi strânge în ele inima. Iar dacă n-ar face astfel, nu m-aş simţi atât de fericit. Dar parcă tu poţi pricepe ce spun eu?

— Ca un cap prost, măria ta, nu pot într-adevăr pricepe că altele nu ţi-au fost dragi ş-ai umblat cu ele din zburdălnicie; iar asta ţi-i dragă şi-i plăteşti ei şi pentru celelalte. Rânduit este de la Dumnezeu, precum am spus, să nu scape omul de asta, cum nu scapă de moarte. Venindu-ţi şi măriei tale vremea, supune-te.

— Asta fac, omule, strigă beizade măsurându-l şi preţăluindu-l; mă supun.

— Atuncea-i bine, măria ta. Ne chiamă, – venim. Ne spune să ne ducem, – ne ducem. Aicea nu-i cum vrem noi; facem după poruncă.

— Aşa-i, Bârlădene; nu eşti tu chiar aşa de prost pe cât se pare.

Vâlcu rânji iar;

— De-acu ne ducem ca frunza pe apă, măria ta.

— Şi asta-i adevărat. Du-te, Vâlcule, şi păzeşte în cerdac. Aştept să vie dădaca, să-vedem ce răspuns îmi mai aduce şi pe urmă ne întoarcem la Hârlău, la osânda.

Vâlcu trecu în cerdac afară şi se sprijini de uşor. Clătină din cap şi stupi cu dispreţ într-o parte.

Nu după târzie vreme, din mulţimea întunecoasă care foia murmurând în apropiere, se desprinse o umbră şi veni către el. Se apropie şi-l cunoscu; deschise uşa şi intră.

Dădaca Măgdălina găsi pe Ruset în aceeaşi stare în care-l lăsase pădurarul. Se plimba neliniştit, ca într-o colivie.

— Ce facem, dădacă? izbucni el, venind către dânsa. Când o mai pot vedea? Mâni?

— Nu se poate, măria ta, ştii bine care-s greutăţile şi primejdiile noastre.

— Atuncea când?

— Nu putem şti. Vână-n două săptămâni. Alege o vreme lină, ca să putem ieşi la plimbare. Şi precum am avut ajutor până acum de la Aceea care stă sus văzând toate şi ocrotind, tot aşa şi de-acum înainte să nădăjduim la dânsa. Eu oi face tot ce pot, măria ta; mai mult decât mine nu poate nimene, căci am şi ajutor de la dragostea domniţei. Fiind aşa, vină. Dacă nu-i nici un chip şi te întorci fără s-o vezi, îţi rămâne nădejdea pe altă dată.

— Ascultă, dădacă, vorbi întunecos şi nemulţămit Ruset, asta însemnează să mă jupuieşti de viu pe de o parte şi să mă întrebi dacă-mi place şi pe cealaltă.

Dădaca Măgdălina îşi încrucişa mânile pe pântece şi-şi plecă fruntea.

Beizade o privi pieziş. Apoi se pipăi şi trase din buzunar doi icosari de aur de mai nainte pregătiţi.

— Iată pentru salba ta, dădaca.

Dădaca primi banii sărutând mâna care i-i dădea.

— Mulţămesc măriei tale, îşi subţie ea glasul, şi mai aştept ş-o păreche de ciuboţele galbene.

— Se poate, zâmbi Ruset, dacă nu te gândeşti la o prostie şi dacă-mi dai drumul de-aici c-o încredinţare.

— Încredinţare îţi pot da, măria ta, nu de atâta preţ, ci cât toate bogăţiile lumii. Slove din carte n-am învăţat a ceti, dar sufletul oamenilor l-am deprins. Şi eu cetesc la domniţa noastră cântec dulce pentru măria ta.

— Fie: să mă duc, să mă-ntorc şi să mă zbat. Ceea ce spui, dacă-i adevărat, preţuieşte şi mai mult. Să nu cuget decât la asta: când o mai văd; căci mai încolo e întuneric. Nici măcar un răvaş nu mai pot primi?

— Mai ales asta nu se mai poate, măria ta, căci de oara trecută, când te-ai înfăţişat măriei sale, s-a pus mai cumplită pază asupra noastră. După cât poţi auzi şi înţelege şi măria ta, acest Georgie-Vodă se îngraşă de veninuri şi răutăţi. Din ce în ce mai varvar se face şi prigonirea lui o simţim şi noi. Venind acuma îndărăt de la Curte, auzeam norodul şi calicimea blăstămând. De aceea stau cu mare spaimă şi cu zilele în palme, aşteptându-l pe Buga Sârbul. Fii şi măria ta cu grijă. Iar eu nu pot face decât să vă slujesc, nu pentru ciuboţelele cele galbene şi salbă, ci pentru inima domniţei noastre.

Dădaca se închină, veni lângă Ruset şi, descântând, îl atinse cu gura sub umărul stâng în locul unde sărutase şi pe domniţă.

Rămas singur, beizade Alecu trase pe mânici burca şi îndesă până la sprâncene cuşma, îşi strecură în mânică un jungher mic italienesc şi ieşi în cerdac; iar de-acolo, urmat de Bârlădeanu ca de-o umbră, se cufundă în valul de norod.

În acelaşi ceas, înainte de a porni spre Hârlău, bătu la uşa de stejar a lui Mindila, în uliţa mare boierească. Intrând în odăiţa boltită şi oblonită a zarafului, îşi scoase jungherul şi despărţi pulpana hainei de dedesubt într-o cusutură. Trase alte pietre scumpe, pe care nădăjduise să le cruţe şi le puse pe măsuţa acoperită cu catifea neagră, sub barba albă şi respectabilă a jidovului. Aplecându-se foarte aproape de ele cu o lentilă mică, Mindila le cercetă îndelung, apoi, cuviincios, şi închinându-se înaltului şi cunoscutului său oaspete, îi făcu preţul amanetului. Puse olmazurile într-o răcliţă, dădu însemnare şi se retrase într-o cameră necunoscută, de unde se întoarse c-o pungă de monede de aur pe care le numără, petrecându-le pe fiecare printre

degetele sale şi pe subt ochii lui beizade, pentru încredinţare.

Ruset primi banii şi-i cumpăni în mână. Întrebă cu dispreţ privind de sus pe jidov:

— Nu socoteşti tu că-i prea puţin?

— Vai, stăpâne, se tângui Mindila cu blândeţă: trăim în vremuri aspre şi banii s-adună greu. Era mai bine în domnia slăvitului măriei tale părinte. Acuma stăm cu sufletul la gură.

El ofta încă şi se tânguia, închizând cu cheia uşa ferecată de stejar şi punând zăvoarele, când beizade era departe cu pădurarul, în căruţa lor de negustori de ţară, trasă de doi cai cu mult mai tari şi mai repezi decât arătau după înfăţişarea lor umilită.

XXIV.

Despre cele şase semne care s-au arătat într-o iarnă, în zilele Ducăi-Vodă.

În vremea aceea, îndată după Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril, la purcesul iernii, au început a se arăta pe acest pământ semne, care pe urmă s-au dovedit vestitoare creştinilor de multe nenorociri şi cumpene. Pentru păcatele noastre astfel a voit să ne certe Dumnezeu, mai întâi prin nesătula lăcomie a Ducăi-Vodă, care a adus ridicarea noroadelor, apoi sărăcia şi risipa lor. După asta au venit tătarii, războaiele şi molimele, care sunt rânduite totdeauna pedeapsă ticăloşilor moldoveni.

S-a arătat semn la sfânta icoană a Maicei Domnului de la mănăstirea Neamţu, cea zugrăvită de Luca Evanghelistul şi dăruită cu veacuri în urmă lui Alexandru-Vodă Bătrânul de către Ion Paleologul împăratul de la Bizanţ. Acea icoană a vădit lacrimi, la slujba de priveghere a Arhanghelilor, care lacrimi le-au cules părinţii într-o tipsie de argint, suflată cu aur, mărturisind apoi cu jurământ minunea. De aşa lucru auzind norodul s-a înfricoşat dând vestea pretutindeni.

Iar apoi la şapte zile, în noaptea de 13 spre 14 a lunii lui noemvrie, s-a cutremurat pământul şi s-a auzit în adâncimi

huiet venind de către miazăzi. Unele ziduri de la sfintele mănăstiri au crăpat. Şi s-a găsit într-o risipitură, subt o lespede, la mănăstirea lui Barnovschie-Vodă, scrisoare, tălmăcind războiul pe care nu mult după aceea l-a pornit puternicul Sultan Padişah Mehmet asupra crailor creştinătăţii.

După cutremur, la trei zile, a venit de către asfinţit un vifor mare, cu pietre de ghiaţă amestecate cu ninsoare, care asta n-o văzuseră şi n-o pomeniseră bătrânii de când e lumea şi de când ţineau ei minte. Şi părintele nostru Dosoftei mitropolit a tălmăcit acest semn în taină drept mânie a lui Hristos Dumnezeu şi biruinţă a crucii asupra spurcatului Ismailitean. Dar nimeni nu îndrăznea să spuie pe faţă această mare taină, ca să nu afle negustorii şi agalele de la împărăţie, veniţi în acea lună în scaunul Domniei pentru datoriile şi carnetele lui Georgie Duca-Vodă către dânşii şi pentru daruri cuvenite slujitorilor celor mari de la Ţarigrad.

Iar în luna lui dechemvrie 10 zile, cursul anilor fiind 7188, s-a arătat, noaptea, pe cer, stea cu coadă, căreia latinii îi zic cometa, adică mătură. Începând dintr-un sâmbure cu mare lumină din zarea ţării ungureşti, cuprindea în sus cu lungimea sa jumătate de cer între amiază şi apus. Şi zi cu zi scurgându-se, se tot urca în sus către miezul-nopţii, învârtindu-se precum este umbletul cerului, cu stelele, către apus. Acesta semn a fost scris şi-n letopiseţi – şi învăţaţii oameni ai ţării şi vlădicii, strângându-se în sobor, au arătat că este tot mare veste a lui Dumnezeu, însă nu sfârşitul lumii cum răcnea şi se spăimânta prostimea de la ţară.

A doua zi sâmbătă, în 11 dechemvrie, s-a fost oprit la Târgu-Frumos, în curţile domneşti de-acolo, aga Roşea, aducând cu slujitorii săi pe fiastrul Hâncului Donie, care era staroste la ţinutul Putnei. Din porunca Domniei, Roşea îl călcase noaptea şi-l ridicase din pat de lângă jupâneasă, pornindu-l într-aceeaşi clipă de la Focşani către scaun. Iar pe cale, într-a doua noapte, s-a arătat cometa.

Umblând călare lângă agă, între slujitori, Donie se mira de ce-l va fi chemând năprasnic Domnia.

— Căci eu, cinstite agă Roşea, mă ştiu drept, cu mare credinţă lui Dumnezeu şi stăpânului meu. Eu norodul nu l-am asuprit şi lacrimile sărmanilor şi văduvelor le-am şters. Pe cei răi i-am prigonit şi posturile le-am ţinut cu rânduiala.

— Prea cinstite staroste Donie, răspunse aga, gândurile lui Vodă noi nu le putem şti, după cum nu putem cunoaşte voia lui Dumnezeu, care s-arată în acest semn de spaimă. Socot că n-a fi nimic rău şi are numai nevoie de domnia ta să-ţi deie o poruncă, ori să-ţi ceară un sfat.

— Se poate, încuviinţă Donie, cu inimă curată. De când s-au tulburat iarăşi mazilii şi răzăşii de la Orhei, măria sa stă cu grijă, cu toate că serdarul Constantin îi stropşeşte pretutindeni pe unde-i ajunge. Nu poate însă uita măria sa trecuta oară, când a burzuluit ţara Hâncu, bărbatul de-al doilea al maicii mele. Se îndoieşte că buntul va putea fi supus degrabă, şi, ştiind că eu atuncea l-am urât pentru fapta sa pe tatăl meu cel vitreg, Vodă mă chiamă să-mi deie şi mie slujba lui Cantemir serdar. Ori poate vrea să mă-ntrebe dacă nu cunosc eu anume pe unii făptaşi din trecut, care ar fi amestecaţi în tulburările de-acuma. Ara aflat într-adevăr de unii care au fost ş-atunci şi care s-au sculat ş-acuma.

— Se poate… răspunse la rândul său aga.

Despre aceasta au mai vorbit iarăşi într-alt chip: Donie se întorcea la grija sa ca cerbul către adăpătoare, găsind-o însă uscată, căci de la aga Roşea n-avea de unde scoate mai mult. Apoi, când s-a arătat steaua cea cu coadă pe cerul nopţii, au ascultat în lungul drumului felurite vorbe de înfricoşare care l-au tulburat pe agă, iar pe Donie l-au făcut să puie peste grija dintâi altă grijă mai mare. Astfel au ajuns ia Târgu-Frumos în amurg ş-au descălecat în ograda caselor domneşti în popas.

Acolo, un călăraş aştepta pe aga, c-o însemnare pecetluită, în picioare, între slujitorii săi descălecaţi, Roşea a desfăcut-

o ş-a vrut s-o cetească în zarea luminii. Neputând, a intrat în casă, la o făclie. Când a ieşit, a privit cu frică parcă împrejur şi şi-a întors ochii spre steaua cea nouă.

— Veste bună? îl întrebă starostele de Putna.

— Dumnezeu ştie. răspunse Roşea, oftând.

— Te uiţi cătră acel pojar tainic din cer? îl întrebă iar Donie. Nici eu nu-mi pot lua ochii de la el. Şi tot astfel ca noi, stau şi privesc cu uimire toate sufletele de pe acest pământ fără a-l înţelege. Stau privind copiii mei şi soaţa mea, în casa noastră de la Focşani, şi se tem, cugetând că eu sunt călător şi poate mă duc cătră o primejdie.

— Cinstite şi iubite staroste Donie, acuma mă gândesc că steaua aceasta poate să fie semn împotriva tiranilor, mormăi Roşea, aşa încât să nu-l audă slujitorii.

Apoi chemând patru dintre oamenii lui la poruncă, intră iarăşi în casă pentru puţină vreme.

Curând ieşiră; şi cei patru slujitori înaintară spre Donie, fără ca să li se audă paşii prin omătul moale. Dome nu-i auzea şi din pricină că se uita cu luare-aminte spre o pasere străină care se aşezase pe-un vârf de mesteacăn bătrân în laturea casei şi se cumpănea legănându-se lin pe crenguţa mlădie, în lucirea dulce a serii. Era o vreme de moină, fără pic de vânt.

Aga Roşea ridică şi el ochii şi văzu paserea străină. Era cât un corb, însă avea pene albastre ş-un ciont încovoiat. În lucirea de la asfinţit îi fulgerau ochii ca două rubinuri mari. În acel minut, slujitorii cei patru care ieşiseră cu poruncă strânseră pe Donie între piepturi şi-l cu-prinseră de grumaz. Când îl simţiră răsărind, se abătură asupra lui zugrumându-l, după ticălosul obicei al paginilor. Donie n-avu vreme, în clipa morţii, să sloboadă decât un răcnet scurt, un fel de zbucnire a groazei, care n-avea nimic omenesc. Paserea cea străină din mesteacăn răspunse întocmai, cu acelaşi sunet, căscând pliscul de trei ori. Desfăcând aripi ascuţite, fâlfâi în înălţime ocolind mortul şi observându-l cu ochii ei de jar; apoi lunecă spre asfinţit.

Aga Roşea rămase la locul său îngrozit, urmărind-o cu privirile şi fiind încredinţat că s-a suit spre steaua cu coadă. într-adevăr, toată lumea care a aflat de întâmplare nu s-a mai îndoit de aceasta şi nici paserea n-a mai fost văzută vreodată de-atunci pe pământ, – rămânând numai ca un semn al acelei vremi.

Duminică, dechemvrie 12, s-a vestit măriei sale la curte, în Iaşi, că a sosit Constantin serdar cu robii orheieni. După ce spârcuise satele sculate, punând asupra celor supuşi şi iertaţi grea dajdie de bani şi vite oşteanul Domniei se întorsese asupra răilor care se trăseseră în Codru. Urmărindu-i din ascunziş în ascunziş, hărţuindu-i, împresurându-i şi ţinând toate drumurile, a ajuns să-i flămânzească şi să-i sălbătăcească desăvârşit. Iar apoi dezgolindu-se codrii de frunzişuri şi venind şi iarna, au ieşit acei buntuşnici, ca lupii, în văi, cătră sate, şi i-a prins pe toţi Cantemir de grumaz.

Georgie-Vodă îi lăsă să steie până ce-şi isprăvi rugăciunea, făcând de trei ori cruci mari din creştetul capului până sub vintre, şi la umeri cât putea ajunge cu braţul. Se aplecă spre icoane, dându-le oarecum bună-dimineaţa, apoi, îmbrăcând contăş şi punând în cap gugiuman. Apucă buzduganul cel mic şi ieşi în foişor, unde îl aşteptau vel-hatman şi vel-armaş, precum şi mulţi slujitori domneşti.

Călăreţii lui Cantemir aveau caii bine hrăniţi şi straie bune pe dânşii, ceea ce băgând de samă Vodă, zâmbi cu plăcere, ştiind de unde au mâncat acei cai şi de unde s-au îmbrăcat acei călăreţi ai săi, scutindu-i cheltuielile. Roata călăreţilor desfăcându-se în două laturi când apăru Domnul, se arătară şi cei pe care-i roseseră caii şi-i dezbrăcaseră oştenii. Erau cincizeci ori şaizeci de oameni, slabi şi cu puţine straie rupte şi proaste. Unii erau fără cuşme şi îmbrobodiţi cu nişte petici, ca muierile. Târau în picioare opinci ori zdrenţe legate cu aţe de tei. Umiliţi de bătăi şi foame, îşi plecau frunţile, şi la ieşirea măriei sale căzură în genunchi. Duca-Vodă îi privi întunecos. Întoarse o clipă zâmbet spre

închinarea lui Cantemir serdar; apoi, înălţând barba, lăsă să cadă cu greaţă vorbe de întrebare:

— Aceştia sunt nelegiuiţii care s-au sculat împotriva domniei mele?

— Aceştia sunt robii, câţi au mai rămas, măria ta, răspunse serdarul. Alţii au pierit, alţii au fugit.

— Ha-ha! au pierit ş-au fugit? Asta-i bătaia lui Dumnezeu, că s-au sculat împotriva sfinţiei sale, care rânduieşte domn şi lege.

— Iar aceştia, măria ta, s-au supus, căzând în genunchi la mila măriei late.

— La mila mea? strigă Vodă ridicând o clipă buzduganul şi lăsându-l iar în lungul coapsei.

— La mila măriei tale, Doamne! scânciră ticăloşii robi, plecându-şi fruntea în omăt.

Vodă îi privi cu asprime.

— Acum acele locuri ş-acele sate s-au potolit toate?

— S-au potolit, măria ta, răspunse serdarul.

— Datoria lor către vistierie au plătit-o?

— O plătesc, măria ta. Au primit pe dotaşi şi fac socoteli drepte. Cel ce are dă pentru cel ce n-are. Averea satului răspunde pentru toţi. Fiind îndărătnici de multă vreme, acuma li s-a împlinit tot, până la un capăt de aţă. Mai rămâne să răspundă pentru nebunia şi îndrăzneala lor.

Domnul se întoarse către prietinul său Buhuş hatman, căutând a-i ceti pe obraz părerea. Dar nici Buhuş nici Fliondor armaş nu puteau fi pătrunşi în fiinţa lor lăuntrică, şi obrazurile le stăteau neclintite.

În acea clipă dinspre bolta turnului de la intrare răzbiră glasuri. Cineva chema într-ajutor. Străjerii îl repezeau îndărăt, cu vorbe aspre.

— Ce este? întrebă Vodă. Cinstite vel-armaş, vezi domnia ta, şi adă la mine pe cei care mă chiamă, nădăjduind întru dreptatea mea. Eu pe buni îi apăr, pe răi îi zdrobesc.

Înţelegându-şi soarta, robii suspinară, închinându-şi iar frunţile.

Vel-armaş veni de cătră poarta cea mare c-un bătrân gârbov şi slab, care înainta încet şi sprijinit de doi flăcăuaşi cuviincios îmbrăcaţi în straie răzăşeşti, de lână sură. Erau bălani, numai cu puf sub nas. Cum ajunseră în preajma lui Vodă, lângă grămada robilor, îşi traseră cuşmele de pe plete eu frică, neîndrăznind să-şi înalţe privirile cătră luminăţia sa. În aceeaşi vreme unul din ei se aplecă la urechea bătrânului, îngânându-i câteva cuvinte. Bătrânul se opri, se descoperi şi se îndreptă puţin de şale, săltând în sus fruntea. Atuncea Domnul şi boierii săi putură băga de samă că acest moşneag, alb ca măgara, era orb.

Robii, sucind cătră el capetele, îl cunoscută şi-şi şoptiră numele lui. Îl cunoscu şi Constantin serdar. Făcând un pas înainte, dădu lămurire Domniei.

— Măria ta, zise el, acesta-i un bătrân care s-a înfăţişat şi la mine, cerând iertarea vieţii pentru răzăşii săi. Iar eu încredinţându-l că numai măria sa Vodă ţine în dreapta sa cumpăna vieţii şi a morţii, el a purces în urma noastră cu aceşti doi nepoţi ai săi într-o căruţă şi acuma se înfăţişează şi el cu rugămintea lui. Ticăloşii aceştia, pe care i-am adus eu, îl cunosc şi mi-au spus că numele lui este moş Tudor, şi că în vremea tinereţelor lui a fost şi el rohmistru la Ieşi. Iar mai apoi, la domnia Tomşei-Vodă, a venit în ţară, şi a fost căpitan în oastea acelui domn, făcându-se cunoscut pentru isprăvi; care şi până astăzi mulţi ştiu de faima lui şi-i zic căpitanul Tudor. E orb şi slab precum se vede, dar are neamuri care stau în jurul său.

— Ce ţi-i voia, moşule? întrebă cu bunătate Domnul.

— Măria ta, porni glas slab bătrânul, bulbucind albuşurile ochilor, am venit la Domnul meu şi la stăpânul meu, pe care l-a rânduit Domnul Dumnezeu asupra ţării, ca să-mi scot nepoţii şi neamurile de la pieire.

— Spune, moşule, cine eşti şi ce vrei?

— Precum a spus cinstitul boier Constantin serdar, eu sunt acuma un moşneag slab, măria ta, dar în zilele mele am fost ostaş nu numai la Ieşi, ci şi la alţi crai şi împăraţi creştini.

Iar la Vodă Tomşa am tras sabia cu toţi orheienii şi lăpuşnenii sprijinind Domnia, şi de la acel domn ne-am bucurat de multă milă eu şi neamurile mele. Pe urmă de la alţi voievozi n-am mai avut acea milă, şi am mers în scădere, împuţinându-ni-se moşia şi averea. Până ce s-au sculat unii dintre ai noştri în vremea Hâncului şi a lui Durac. Durac-Vodă întâi a fugit de ei; iar apoi, întorcându-se cu putere, i-a stins de pe faţa pământului. Atuncea s-au prăpădit mulţi care erau neamuri ale mele, din Şoimăreşti. Iar acuma, slăvite Doamne, sculându-se iarăşi noroadele, Domnia le-a bătut şi le-a supus iar.

— Ei, şi ce vrei, bătrânule?

— Slăvite şi luminate Doamne, mă rog să ierţi şi să slobozi din lanţ pe acei care au greşit.

— De ce să-i iert şi să-i slobod? Pentru că păcătuiesc împotriva lui Dumnezeu? pentru că se scoală asupra Domnului lor? Pentru aceste ticăloşii nu se cuvine să plătească?

— Slăvite şi luminate Doamne, neamurile mele au plătit totdeauna cu dreptate. Au plătit nu numai cu ban şi rod; au plătit cu sânge; căci ei din veci stau aici pe această moşie, de Ia voievozii cei de demult. Şi să ştii, slăvite şi luminate Doamne, că noroadele nu se tulbură din pricina binelui.

La aceste cuvinte nechibzuite, ale unui bătrân slab de minte, Duca-Vodă s-a oţărât şi a strigat cu minte:

— Dar de ce se tulbură, moşneag nebun şi neînţelept? Căci în ţara asta Dumnezeu a rânduit destul bielşug, iar la divanul meu se judecă totdeauna cu sfântă dreptate.

Bătrânul a tăcut, întunecându-şi albuşurile ochilor, sub sprintene. Apoi a ridicat iar glasul:

— Doamne, nebunia şi slăbăciunea mea sunt de la acel care ţine în mânile sale văzduhul şi pământul şi care împărăţiile ca pleava le vântură. Mulţămeşte-le, măria ta, cu banii noştri, cu vitele şi cu rodurile pământului şi cu mierea ştiubeielor noastre; nu-ţi încărca sufletul cu sânge. Căci se

suie până la cer plângerile obijduiţilor, iar moşnegii cei neînţelepţi şi orbi te blastămă să mori neiertat şi singur!

Atunci Vodă, scuturând buzduganul, a crâşnit. Boierii, slujitorii şi robii s-au înfricoşat nu de mânia lui Duca-Vodă, ci de fapta pe care voia ş-o săvârşească.

Bătrânul, cu ochii cei morţi aţintiţi, şi-a pus palmele pe capetele nepoţilor săi, care-i stăteau de o parte şi de alta, şi i-a mângâiat.

— Măria ta, a cuvântat el apoi, fără frică; aştept să mă loveşti, ca să pier de buzduganul măriei tale, cum a pierit şi părintele meu de buzduganul lui Aron-Vodă.

Pufnind, Duca-Vodă s-a sucit, spre Buhuş. Înţelegând puţin din ochii prietinului său, s-a întors către zid, singur, descărcându-şi într-acolo obida. A stat aşa un răstimp ca-ntr-o rugăciune şi după aceea şi-a arătat iar obrazul, c-un zâmbet de milă, spre moşneag, şi i-a zvârlit un ban de aramă, pe care orbul nu l-a văzut şi nici copiii nu l-au cules.

— Cei săraci cu duhul, a grăit el cu mare stăpânire, sunt subt aripă dumnezeiască. Scoateţi-l şi lăsaţi-l să se ducă.

Oştenii au împins spre poartă pe orb, între nepoţii lui.

— Iar acestor ticăloşi, a urmat Duca-Vodă, tinzând buzduganul asupra robilor, iertată să le fie viaţa; şi să-i vârâţi în beciuri, să steie în obezi până ce satele lor vor plăti de două ori cât arată tablele vistieriei.

Robii s-au sculat, luminaţi la chipuri că li s-a iertat viaţa de către măria sa, şi slujitorii lui Cantemir, încălecând, i-au luat înainte, spre temnicurile de osânda, pe cei mai slabi repezindu-i de la spate caii cu frunţile.

Vodă, trecând în casele cele mari, a chemat la sine pe Fliondor şi i-a dat poruncă tare împotriva acelui orb smintit, care a spurcat cu blăstăm sfânta zi de duminică. În mare taină, armaşul a purces slujitori pe urmele bătrânului, hotărându-le să-l aducă la sine în acela ceas, fără ca nimeni să simtă cumva. Slujitorii au cercetat, au întrebat ş-au aflat de trecerea sărmanului, însă nu l-au putut găsi atunci. Prea mare fiind supărarea armaşului, ei s-au întors iară; până ce

abia într-un târziu au adus ştire despre el. Dar acea ştire acuma nu mai era tainică, deoarece despre ea zvonea tot târgul umplut de prostime, ca în orice zi de iarmaroc.

— Măria ta, ar fi zis Fliondor, intrând la Domnul său, acel ticălos a mers, dus de nepoţii săi, până la sfânta mănăstire la Golia, ş-acolo s-a rugat de cuvioşii părinţi să-l miluiască c-un duhovnic, carele să-l spovedească şi să-i deie sfânta împărtăşanie. Iar stareţul, milostivindu-se, i-a dat duhovnic. La sfârşitul sfintei slujbe, când l-au dus să-l împărtăşească, el a primit trupul şi sângele lui Hristos, a căzut în genunchi şi a strigat: Mă duc la morţi; căci în această viaţă şi-n această lume s-a arătat Antihrist! Şi a îndrăznit acel mişel să rostească numele luminatului şi binecredinciosului Domn al ţării. Sărind monahii din strane, l-au împresurat. Dar el n-a mai aşteptat, nici vorbă n-a mai rostit. Întinzându-se pe lespezi, şi-a dat suflarea. Şi-n acea clipă a bătut singur clopotul cel mare din turn, iar cuvioşii părinţi au răsărit, privindu-se unul pe altul cu teamă.

Astfel, spuneau bătrânii şi muierile, a fost al şaselea semn, la domnia lui Duca, la începutul acelei ierni, anul de la zidire 7188. Însă, după firea moldovenilor, ş-aceasta putea să fie numai o scornitură; cu toate că şi scorniturile, ca şi cântecele. răspund unor afunde tainiţi ale sufletului.

XXV.

Mila Ducăi-Vodă.

Înainte de sărbătoarea dulcii Naşteri cu două săptămâni, s-a ţinut iar mare divan pentru pricina dintre Ursachi şi Balaban. Era o veche pâră între acest semeţ boier Grigorie Ursachi şi Alexa Balaban, negustorul de la Liov. Încă din trecuţi ani moldovanul pârâse pe negustor la judeţii Craiului leşesc şi-l prigonise pentru nişte bude şi dobândise de la divanurile Craiului dreptate. Şi nu numai aceasta făcuse, ci mânase plângere mare până la Stambul şi împotriva Ducăi-Vodă, când fusese Duca-Vodă în a doua domnie, cum că l-ar părtini pe acel Alexa. Jăluise şi pentru alte multe, dar mai cu samă pentru asta. Iar acum, în a treia

domnie a măriei sale, se sculase Alexa Balaban împotriva lui Ursachi la cinstitul divan al Moldovei; şi s-a nimerit să aleagă măritul judeţ lui Alexa Balaban dreptate, hotărând boierului să plătească negustorului patru sute pungi bani buni, despăgubire şi dobândă pentru câte suferinţi şi răutăţi îndurase. Iar boierul neîmplinind banii, Alexa Balaban îl scosese acum iar la judeţ; şi divanul îl pusese pe Grigorie Ursachi sub mâna lui Vodă. Deci l-au prins armaşii şi l-au vârât la închisoare, cu picioarele în butuc, până ce-i va veni minte să plătească şi vistieriei şi lui Balaban cele după cuviinţă şi după judecată.

În dimineaţa în care s-a fost arătat orbul cel nebun, măria sa a trecut în divanul mic, dând poruncile sale lui armaş şi stând de vorbă şi cu alţi boieri, zâmbindu-le unora cu bunătate. După aceea un aprod s-a înfăţişat, dându-i o ştire în şoaptă. Vodă a ascultat cu sprânceana încruntată, privind într-o parte spre colţul odăii. A răspuns cu nepăsare:

— Bine; să-l vârâţi în cămara mea de taină şi să aştepte.

Slujitorul s-a retras închinându-se, şi îndată după aceea şi măria sa şi-a isprăvit poruncile, orânduind boierilor săi alte ceasuri. Ieşind, a intrat în cămara sa şi acolo a găsit pe negustorul de la Liov.

Alexa Balaban era frumos om: nu era numai voinic şi gras, dar avea ş-o barbă mare cât o mătură, acoperindu-i tot pieptul. O şubă scumpă, cu guler lat, strânsă peste pântece în curea cu paftale de argint, îi dădea o înfăţişare şi mai bună. Se închină Domnului, zâmbind cu obrazu-i roş şi plin şi-i sărută mâna.

— Care sunt cele din urmă veşti pe care mi le poţi da, kir Alexa? întrebă greceşte Vodă, căci Balaban era de baştină lui din Rumelia.

— Dumnezeu vrea să nu fie rele, măria ta. Din îndurarea lui, pe urmă vor fi şi mai bune.

— Ţi s-au întors oamenii pe care i-ai trimes la Liov?

— Mi s-au întors asară, şi au adus carte. Iat-o. Binevoieşte, măria ta, a nu ceti cuprinsul cărţii, căci el nu arată nimic şi

vorbeşte despre treburi negustoreşti; să bagi de samă numai, măria ta, la nişte semne care se află în trei locuri.

Vorbind, Alexa Balaban ţinea departe cartea, cu mâna stângă, în vederea lui Vodă; şi cu o unghie lungă a degetului celui mic de la mâna dreaptă îi arăta anumite semne.

— Cum tălmăceşti aceste semne, prietine Alexa?

— Măria ta, răspunse Balaban, mângâindu-şi barba cu scrisoarea; precum se vede, semnele sunt trei. Trei pricini ale noastre, adică ale măriei tale, au ieşit bine.

— Se poate, prietine Balabane, şi să ascultăm cu plăcere, aşezându-ne pe acest divan şi poftindu-te şi pe domnia ta să te aşezi în scaun, aproape de mine, ca să putem grăi cu glasuri cât de încete.

— Mulţămesc măriei tale de cinste, se închină negustorul liovean, aşezându-se. Cea dintâi pricină, urmă el c-o voce care gâlgâia în bunătăţile grăsimii lui, cea dintâi pricină este a nemernicilor acelora care au fost daţi slujitori franţuzului. De sub mâna mea au ieşit şi aveau poruncă, pe lângă ale noastre, să împlinească şi slujbă pentru împărăţie. Fiind supuşi ai împăratului, canţelaria de la Viena a găsit de cuviinţă să ceară socoteală pentru pieirea lor. A făcut întrebare la mine; eu am răspuns că nu ştiu nimica, rugând în acelaşi timp cinstita canţelarie să aibă încredere în mine, căci voi cerceta şi voi da samă. Eu am mai spus întrucâtva măriei tale ce ameninţări de plângere la înalta Poartă au ei gata, numai să-le repeadă – arătând pe măria ta ca un tulburător a rânduielilor şi a păcii dintre împărăţii. Venind la scaunul Moldovei pentru ale mele, nemţii au ştiut că am venit şi pentru acea cercetare a lor. Am trimes de-aici lămurire, aşa precum am înţeles eu de la măria ta, că vina este a unui oarecare Alecu Ruset, fecior al lui Antonie-Vodă, mazilul. Aici în carte, vorbirea de la pontul întâi începe aşa: Binecuvântat fie Domnul, pentru veştile bune şi celelalte. Asta înseamnă că-i bine.

Duca încuviinţă din cap, zâmbind.

— Înţeleg. Rămâne numai să dai lămuriri şi dovezi, ceea ce nu-i prea uşor.

— Dumnezeu va lumina pe măria ta, oftă negustorul, clipind din ochii lui mici şi ageri.

— Într-adevăr, numai de la Dumnezeu putem nădăjdui cele bune. Să vedem ce mai este.

— Al doilea lucru este pentru acel franţuz. Primind ştire, măria ta, de Ia capuchehaia măriei tale, cum că nu mai poate fi îndoială asupra rânduielii acelui călugăr papistaş, care cum a ajuns a şi dat la iveală scrisoare către Cara Mustafa vizir, eu am făcut ştire nemţilor mei. Ei răspund: bine este; şi mulţămesc măriei tale pentru veste. Pontul doi din carte se găseşte la sfârşit, unde zice: mulţămind Domniei de la Moldova… şi celelalte…

— Mâna a doua poate spăla pe întâia, îngână Vodă. Iată una din dovezi gata…

— Bună ş-această dovadă, măria ta, pentru turci. Acuma să trecem la al treilea pont, unde zice: Aici toate fiind neschimabte, primeşte, cinstite stăpâne, închinare de la sluga ta. Aici, măria ta, este vorba despre acele blăstămate cărţi, care se află în mâna leşilor. Nemţii, supărându-se pe măria ta, au aflat la Ieşi sprijin şi încredinţare că au ei în stăpânire şi păstrează pentru ceasul potrivit cărţi ale măriei tale, scrise şi iscălite de mâna măriei tale, care când vor ajunge la Poarta împărăţiei, la Stambul, vor răpune capul măriei tale. Cărţile sunt deci la locul lor şi asta ai vrut să ştii măria ta, că stau neclintite şi n-au pornit.

— Asta-i cea mai bună veste, cinstite prietine, grăi Duca-Vodă, punând înaintea sa pe masă cartea cu ponturile şi privind-o gânditor. Acele cărţi minciunoase au putut să ne dăuneze, deşi nici noi nu suntem lipsiţi de sprijin la împărăţie. A venit însă vremea, ştiind acea primejdie, să facem lumină, arătând nu numai că sunt minciunoase acele cărţi, dar dovedind cine le-a plăsmuit, ca să-şi ieie pedeapsa:

Balaban privi cu luare-aminte la Vodă.

— Măria ta, numai acel desmăţat fecior al lui Antonie a putut săvârşi atare faptă, otrăvit fiind de pizmă împotriva măriei tale. A săvârşit aceasta, precum a săvârşit şi cealaltă cu slujitorii pe care i-am dat, la Liov, călugărului franţuz; însă mă rog cu umilinţă măriei tale a-mi îngădui să-i spun că trebuiesc dovezi unor oameni neîncrezători cum sunt nu numai turcii, dar şi fraţii noştri creştini.

— Aceste dovezi vor veni la vreme, foarte curând, prietine Alexa.

— Dovezi bune şi grele, măria ta…

— Dovezi bune şi grele ca aurul, prietine; tot aşa de bune ca acelea pe care le-ai pus la divan împotriva lui Grigorie Ursachi, boierul nostru. Se vor dovedi cu cărţi drepte toate. Dacă-i nevoie, se vor dovedi şi ca jurăminte. Am mare încredere în sprijinul lui Dumnezeu pentru faptele mele, căci nu încep nimica fără a îngenunchia cu umilinţă în faţa sa, cerându-i blagoslovenie.

— Atunci, măria ta, toate sunt bune; şi întocmai ca slăvitul măriei tale ocrotitor, marele ostaş al lui Hristos, Georgie, poţi bate cu sabia capetele balaurului şi poţi pune piciorul pe leşul lui. Şi te poţi înfăţişa cu tărie la Stambul, ca să dobândeşti încă o cinste ş-o putere, spre întărirea creştinătăţii.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, nădăjduiesc într-adevăr să nu-mi steie nimic împotrivă şi voi dobândi hătmănia Ucrainei. Am primit şi-n noaptea asta veste bună de la Capuchehaia noastră din Stambul. Numai cât nu pot fi toate desăvârşit de bune. Ş-acest trandafir îşi are spinii lui. Nesăţioasa lăcomie de-acolo e ca un pojar care usucă tot. Oricât aş abate ca un pârău spre gura ei, tot mai trebuie, şi tot se mai cere. Iar eu aici cu greu mă nevoiesc a agonisi, adunând picătură cu picătură şi asudând sânge.

— Vremurile sunt grele, măria ta, şi tara în scădere şi săracă.

— Vremurile nu sunt uşoare, într-adevăr, dar ţara-i mai mult vicleană decât săracă şi-i deprinsă a se împotrivi

totdeauna Domnului său. Dar acuma-i învăţ pe toţi minte, ca să se supuie legii mele. Poruncă dau să se plece toţi vistieriei, plătind rânduielile până la o para şi până la un bob de linte. Nu vor scăpa mai ales cei semeţi, pe care noi cu osebire nu-i putem suferi; şi vor pătimi ca acest Ursachi, pe care-l scot în fiecare zi din butuc slujitorii şi-l bat la tălpi ca să-şi plătească datoriile, fie către negustorul liovean, fie către Domnul său.

— Dintr-ale mele, eu îi mai pot ierta, Doamne, ca să se poată îndestula şi vistieria.

— Domnia ta vei face cum vei crede de cuviinţă, prietine; eu n-am să-i iert nimica, deoarece în toate ceasurile zilelor mele, când ridic ochii spre sfintele icoane, îmi aduc aminte de duşmanii mei şi de pârile lor. Nu m-au iertat ei; nu-i iert nici eu.

Alexa Balaban, încuviinţând din cap, tăcu, spre a lăsa lui Vodă timp să-şi pufnească supărarea deodată trezită.

— Astfel, mărite Doamne, zise el, după aceea, pe cât se vede din ştirile pe care le avem, pot dobândi de la luminăţia ta învoire să mă întorc la locul meu.

— Da, vei putea pleca, prietine Alexa; iar până în două zile am să pun subt ochii domniei tale acele dovezi de care este nevoie să se încredinţeze nemţii şi leşii, ca să nu-i mai am potrivnici. Îndată după aceea se va încredinţa şi vizirul că trebuie să-şi tragă braţul de deasupra răilor, şi atunci, cu ajutorul Precistei şi al sfinţilor mari mucenici, voi putea avea în mâna mea pe Alecu Ruset, cum am pe Grigorie Ursachi. Nici la Ieşi nici la nemţi nu va mai avea primire, din pricina atâtor uneltiri şi minciuni; nici la poarta seraiului nu va putea năzui, fără a se teme de ştreangul muţilor:

— Slăvite Doamne, răspunse mişcat Alexa Balaban, Dumnezeu ştie să toarne ca un undelemn bun înţelepciune sub cununile stăpânitorilor de noroade. Ca unui care mă bucur de toate izbânzile măriei tale, rog să fiu iertat a pune la picioarele slăvite ale măriei tale puţine şi proaste daruri

care mi-au venit de la Liov, odată cu această carte. Te poftesc din toată inima mea, slăvite, să primeşti câteva blăni de soboli pe care le am de la muscali, şi câteva brăţări de aur lucrate la Veneţia. Pe lângă aceasta un cal pentru măria ta, cu tot tacâmul său. Şi alte câteva mărunţişuri care se află într-un sunducel de argint, pentru mărita Doamnă Anastasia. Iar pentru tot ce-mi datoreşte dumnealui Grigorie Ursachi, am nădejde, că vei şti măria ta a mă despăgubi, după judecata divanului şi după sfânta dreptate.

— Aşa va fi, prietine Alexa, şi să n-ai grijă. Îţi mulţămesc pentru darurile domniei tale şi poate vom avea a ne spune şi alte veşti bune în ziua când vei pleca.

— Nu voi lipsi să fiu atunci la genunchii măriei tale… răspunse Balaban, sărutând mâna Domnului şi retrăgându-se.

Îndată slujitori ai negustorului liovean intrară cu mare umilinţă îngenunchind şi înfăţişând darurile, iar unul din ei îndrăzni a pofti pe măria sa să privească pe fereastră ca să vadă un harmăsar arab de patru ani, sprinten, numai nervi şi fiori.

Vodă făcu semn cu dosul mânii să fie lăsat singur. Slujitorii se retraseră cu dosurile înainte, şi măria sa cerce ta darurile, cumpănindu-le în mâni şi preţăluindu-le. Apoi trecu la geam şi privi, cu plăcere încă tânără, calul.

Stătu aşa o vreme cugetând, până ce veni. la ceasul care-i fusese hotărât, Toader Fliondor armaşul. Ceru prin aprod voie să se înfăţişeze, şi Domnul îl primi numaidecât.

— Cinstite vel-armaş, îi zise Vodă privindu-l cu voie-bună, ziua de astăzi am hotărât-o multor iertări. Cugetând şi cântărind, socot îndestulătoare pedeapsa pe care am rânduit-o boierului nostru Ion Milescu pentru greşala lui. Deci îl deslegăm şi-l slobozim din închisoare. Binevoieşte a-l aduce la noi, ca să ne sărute mâna şi să-l iertăm.

— Măria ta, în odaia pe care i-ai rânduit-o în această din urmă săptămână, boier Milescu se putea socoti ca şi la dumnealui acasă, având pană de scris şi cărţi de cetit. Bine

are să-i pară că-l slobozim, rău are să-i pară că se desparte de noi. El de mai multă vreme simte mila măriei tale asupra sa.

— Bine. adă-l la noi, cinstite vel-armaş.

Slujitorii aduseră pe Milescu. Era gătit, curat şi cu barba tunsă. Intrând, îngenunche şi Vodă îi dădu dreapta spre sărutare. Stătu astfel, cu fruntea plecată, până ce slujitorii ieşiră şi se retrase şi Fliondor.

— A venit vremea, Milescule, vorbi grav Domnul, să se întoarcă iarăşi asupra ta mila Domnului tău.

— Stăpâne, răspunse Milescu înăbuşit, nu voi uita asta până la ceasul morţii.

— Să te întorci la casa domniei tale fără grijă, să-ţi iei în stăpânire toate câte le-ai fost avut şi să ne slujeşti cu credinţă de azi înainte fără a mai şovăi. Iată, icoana sfântului Nicolai în faţa domniei tale. Nalţă ochii, fă-ţi sfânta cruce, bate mătanie şi jură pe sufletul tău, ş-al copiilor tăi, ş-ai soţiei tale, şi pe mormântul părinţilor tăi, care dorm în ctitoria lor la Sfântul Teodor, că nu vei mai greşi şi vei ţinea lăcata asupra gurii tale pentru cele pe care nu trebuie să le spui.

— Jur, măria ta, în faţa icoanei sfântului Nicolai, pe sufletul meu, ş-al copiilor, ş-al femeii mele şi pe mormântul părinţilor mei. Amin. Iată cărţile de care măria ta are nevoie, pentru a-şi vădi dreptatea şi pentru a cufunda pe duşmanii săi. Întocmai precum le-ai poruncit, aşa le-am alcătuit, şi iscălitura lui Ruset este întocmai, ca-n sinetul cătră Mindila, pe care-l pun aici, cu toate celelalte, nădăjduind şi de-acum înainte, ca şi până acum, să mă bucur de bunăvoinţa măriei tale.

Trăgând de sub haină cărţile şi sinelui, Milescu le înfăţişă. Duca-Vodă le primi desfăcându-le şi cercetându-le.

— Poate să n-am nevoie de ele, murmură el oftând, căci inima mea înclină către milă.

Milescu găsi de cuviinţă să ofteze şi el. Domnul îl îndemnă să se ridice, îi întinse iar dreapta spre sărutare şi-i dădu drumul.

XXVI.

Domniţa Catrina începe să poruncească.

În una din zilele iernii, Catrina se afla în odaia maicei sale la lucru, cu surorile ei mai mici şi cu dădacele roabe, împungând cu acul în ghergheful întins pe veşca de sită, alegea un trandafir. În gândul ei mâhnit, acel trandafir era inima sa. Cu obrazul încerca din când în când să zâmbească şi rostea cuvinte plăcute, întrebând şi răspunzând; însă dădaca Măgdălina o cunoştea că-i plină de otravă. Uneori o simţea oftând: însă numai ea o simţea. Stând cuviincioasă la locul său, pe scăunaş, dădaca avea în sine o lumină de râs, căci, ştiind boala stăpânei sale, îi cunoştea şi leacul.

Beizade Alecu mai răzbise de trei ori la Iaşi în vremea sărbătorilor de iarnă. Întâia oară, nu-i fusese cu putinţă în nici un chip domniţei să ajungă până la el, din pricina viscolului, care bântuise în tustrele zilele Crăciunului ca o mânie a lui Dumnezeu. Mult nu putea sta pe loc fără primejdie beizade, nu pentru viaţa, ci pentru dragostea lor, şi fusese nevoit să fugă cu viforniţa. Se întorsese după două săptămâni şi atunci Catrina îl văzuse, la via Gheuculesei. Roaba îşi amintea cu mirare ascunsă de acea întâlnire, judecând nebuniile oamenilor la această vârstă ca un foc şi ca o pedeapsă în care Dumnezeu îi aruncă şi-i amestecă. Încercase şi ea destul în vremea ei şi cunoscuse şi la alţii, dar aici era ceva de care ar fi trebuit să râdă, dacă nu era mai curând împrejurare de plâns. Părea că stă prăpăd deasupra lor, aşa se cufundau unul în altul şi rosteau vorbe nebune, mai ales beizade, ca în cartea aceea grecească pe care domniţa o ceteşte cu glas murmurat când e singură.

Cartea aceea Catrina o avea sub pieptar şi acum, şi o atingea din când în când ca pe un talisman. Era povestea a doi amorezaţi rătăcitori, Theaghene şi Haricleea, scrisă cu paisprezece veacuri în urmă de grecul Heliodor. Pe aceleaşi ţărmuri înflorite ale mării şi subt acelaşi cer ca o boltă de dragoste, ar fi vrut să se găsească şi ea cu beizade Alecu. Acolo nu-i iarnă, nici viscol. Bine ar fi să nu fie nici rânduielile proaste ale oamenilor, nici robiile muririi, nici ruşinea unei lumi în care nu mai poţi încăpea.

Doamna Anastasia îşi lăsase o clipă horbota pe o măsuţă şi scoase din dulap catastiful, în care îşi adusese aminte că mai are de însemnat ceva. Muie pana de gâscă în cerneală şi scrise cu slove mascate. Domniţele cele mici, uitându-se pe sub sprâncene una la alta, găsiră de cuviinţă să râdă. Erau în număr de cinci: domniţa Ileana, domniţa Sanda, domniţa Măria, domniţa Safta şi domniţa Nastasia. Stăteau, după rânduiala, în stânga Catrinei, pe scăunaşe la fel şi îmbrăcate în acelaşi chip, cu pieptăraşe de catifea şi fuste înfoiate de matasă subţire, cu aceeaşi pieptănătură, cu acelaşi conci, cu spelci de aur, de la cea mai mare până la cea mezină.

— De ce râdeţi? le întrebă Catrina, cu glas de ceartă.

Ele întoarseră toate odată capetele privind-o mirate, căci n-o văzuseră încă până atunci rostind şi privind ca tatăl lor.

— Eşti drept tatăl tău. observă Doamna Anastasia.

— Se poate… răspunse scurt Cat rina, împungându-şi iară trandafirul şi inima.

— Astăzi nu te-ai plimbat încă.

— Nici nu mă plimb. Văd în toate părţile, şi în Curte şi pe uliţi, oameni urâţi şi obraznici.

— Care oameni urâţi? Aşa i-a lăsat Dumnezeu! Şi ce obraznici?

— I-ai văzut, mamă, şi măria ta. Slujitorii au vârât în beciuri şi la odăile siimenilor oameni de toate felurile, în care se află şi bărbi, şi giubele. Au vârât şi muieri de rând şi

jupânese. I-am auzit cum zvârl vorbe după mine. Parc-ar zvârli pietre!

— Aceştia sunt sărmanii care nu şi-au răspuns datoriile către vistierie. Eu am rugat pe măria sa de multe ori să-i îngăduie, sau, şi mai bine, să-i ierte.

— Să nu-i îngăduie şi să nu-i ierte! răspunse făcând botişor domniţa Catrina.

— Atuncea de ce te plângi?

— Să nu-i văd în calea mea!

Anastasia-Doamna privi lung pe domniţă, după aceea îşi isprăvi însemnarea. Rânduind catastiful, pana şi cerneala la locul lor, îşi luă horbota şi veni lângă Catrina.

O întrebă încet greceşte, ca să nu înţeleagă roabele.

— Ce este?

Catrina nu răspunse.

— Ţi-a mai spus măria sa ceva? Vâră-ţi, copilă, minţile în cap şi nu-ţi închipui că poţi ieşi vreodată din hotărârea lui. Toate cele ce vezi, strânsorile acestea ale slujitorilor şi mulţimile care ţi se par obraznice, sunt o nevoie de care şi inima noastră sângeră, căci şi noi suntem creştini şi milostivi. Dar ce putem face împotriva îndărătniciei? Având atâta nevoie să răspundem şi noi celor care ne cer nouă, cată să strângem. Plângem şi dăm, – căci ni se cere. Trebuie să deie toţi, – căci le cerem. Şi pe lângă împăratul lumesc avem să mulţămim pe cel din cer, zidind biserici şi înzestrându-le cu cele cuvenite, ca să poată vieţui în ele sfinţii părinţi. Iată, vine vremea înnoirii domniei, când va să răspundem la Ţarigrad mucarerul – bani grei. Iar apoi hătmănia Ucrainei, cu care vrea să-l cinstească împărăţia pe măria sa, nu se poate primi fără jertfă de bani. Toate cele bune şi frumoase sunt scumpe în lumea asta. De aceea, pentru ca să iasă toate bune, unii trebuie să aducă bani, – iar alţii ascultare.

Domniţa Catrina oftă şi-şi plecă fruntea.

— Mamă, ai dreptate, murmură ea; şi, în acelaşi timp, îşi pipăi sub pieptar cartea dragostei sale. De atâtea ori mi le-

ai spus acestea, de atâtea ori le-am auzit şi de la tata, încât nu se poate să nu-mi fi intrat în cap. Supunerea nu-i de trebuinţă numai în această viaţă. Ca o mucenicie, poate să fie folositoare şi-n cealaltă.

Fu rândul Doamnei să ofteze, cu obrazul întunecat de nemulţămire.

Atunci un aprod deschise uşa şi vesti pe măria sa Vodă.

Dădacele se săltară din locurile lor şi-şi strânseră lucrul, gata să se strecoare pe o uşă lăturalnică. Domnul intră răsuflând ca după o grabă.

Pe când dădacele ieşeau, domniţele se ridicară odată cu mama lor, închinându-i-se. Atunci îl vedeau pe măria sa întâia oară, în acea zi. Veniră pe rând şi-i sărutară mâna dreaptă. El îşi punea barba pe fruntea lor.

— Duceţi-vă în cămările voastre, zise măria sa domniţelor cele mici. Poate să rămâie numai domniţa Catrina.

Domniţele trecură printre Doamnă şl Vodă închinându-se cu ochii plecaţi, pe rând, după mărime, până la cea mai mărunţică. Aceasta, închizând uşa, aruncă o privire iute de spioană în urma ei. Domnul le ascultă paşii, cu urechea aplecată. După aceea se mişcă până la uşa pe unde ieşiseră dădacele şi o deschise, cercetând de cealaltă parte. întorcându-se spre soaţa sa şi spre Catrina, zise cu linişte, zâmbind:

— Înainte de a vorbi de ale noastre, aflaţi că dumnealui beizade Alecu Ruset a fost asară văzut în Iaşi şi, dacă nu mă înşel, până acuma trebuie să fi fost prins.

Domniţa Catrina primi în plin lovitura şi inima i se ghemui sub năvala sângelui. Dacă ar fi fost în picioare, s-ar fi cumpănit. Aşa, se ţinea tare pe scaunul ei. Într-o fulgerare îşi făcu judecata acelei veşti, despicând-o, desfăcând-o şi lepădând-o în jurul ei ca pe o floare falsă. Dacă Alecu beizade a fost prins, el n-are de ce se teme, căci asupra vieţii lui numai Sultanul hotărăşte. Şi chiar dacă ar avea a se teme pentru viaţa lui, fără îndoială că nu va rosti nici cel mai mic cuvânt despre taina care-i leagă. L-a simţit, în ziua

întâlnirii din urmă, la via Gheuculesei, că poate să piară pentru ea. Atunci ce scop au aceste vorbe rostite în faţa ei şi mai ales îndreptate ei? Numai pentru asta avea să se întrebe. Sunt o cercătură, pentru un rest de îndoială asupra simţirilor ei şi asupra împotrivirilor ei necontenite?

Duca o observa. Ea îşi strânse domol lucrul şi se pregăti să plece.

— Mi se pare că şi eu sunt de prisos aici, zise ea c-un glas liniştit. N-am nimic cu vestea asta. Numai dacă vrei măria ta să-mi spui de ce trebuie să mă bucur.

— Rămâi, răspunse Vodă.

— Bine, rămân.

— Ştii, domniţă Catrina, urmă Domnul, că acest nebun s-ar fi lăudat cândva că ar putea să-mi fie ginere fără voie?

— De la un nebun, măria ta, nu poţi auzi decât o nebunie.

— Aşa. Şi i-am hotărât să nu-l mai văd în scaunul domniei mele. Mai întâi, ca să se stingă vorbele. Al doilea, pentru că-l ştiu duşman al meu. Al treilea, pentru că-l cunosc îndrăzneţ şi în stare să săvârşească orice faptă smintită.

Înfricoşată numai de gândul acesta, se amestecă Doamna Anastasia.

— Măria ta, asta nu se poate.

— Vreau să înţeleg de ce faptă smintită poate fi vorba, întrebă, cu nedumerire, domniţa.

— Dintre cele ce a mai făptuit! Ca un desfrânat ce se află, nu ştiţi oare câte muieri şi fete a răpit, încât a ajuns plângere până la Poarta împărăţiei? Ca să ne facă rău şi să ne strice tocmai acum, asemenea zănatic îşi poate pune şi viaţa în primejdie; ca acela care, în desnădejdea înecului, te cuprinde şi te duce cu el la fund.

— Măria ta, îndrăzni domniţa, cu glas însă potolit; greu lucru socot că este pentru el să răpească o fată de rând, căci, pe lângă îndrăzneala, lui, mai trebuie şi voia ei. Iar pentru o domniţă, nu mi se pare a fi mai uşor. Dar dacă a fost prins, măria ta, atunci nici nu-i nevoie să mai vorbim; fapta nu mai este cu putinţă.

— Adevărat, mormăi Domnul, fapta nu mai este cu putinţă.

— Măria ta, se întoarse Catrina cu îndrăzneala sporită: să-l lăsăm atunci la judecata împărăţiei.

— De ce? îl pot judeca şi eu. Găsesc eu mijlocul să-l judec.

— Atunci judecă-l.

— Îl judec, după ce-l voi avea în mânile mele şi după ce-i voi tăia toate ghiarele.

— Atuncea, măria ta, mai ai şi alte pricini de teamă din partea lui?

— Le-am avut, rânji Duca; le-am avut ş-acuma nu le mai am. Au fost căiţi care se aflau la mâna unor prietini ai lui, în Ţara Leşască; cărţi care zicea el că ar fi fiind ale mele, închinându-mă prin ele Craiului şi lepădând supunerea mea cătră Sultan Padişah. Dar acuma au ieşit la iveală alte cărţi, care arată minciunile lui şi răstoarnă uneltirile pe care din zavistie le-a pornit împotriva noastră. Asta-i va aduce pieirea. Încă puţin şi împărăţia îşi trage de deasupra lui mâna, dacă mâna asta a fost asupra lui, cum se lăuda el.

Măria sa, aşezându-se în scaun, se umflă de un fel de mulţămire cugetând la împrejurările viitoare în care încă un duşman al său va cădea, ca să nu se mai scoale. Domniţa Catrina îl observa mai liniştită. Înţelesese, deşi-i mai rămâneau tulburi îndoieli, că beizade Alecu stă încă teafăr, în afară de primejdie. Totuşi îl aştepta o primejdie în ceasul viitor. Descătuşându-şi răsuflarea, aruncă o privire de dragoste tatălui său şi se simţi gata să-l îmbrăţişeze. Dar se stăpâni la timp.

— Tot nu înţeleg, vorbi ea vesel, de ce slăvitul meu părinte mi-a dat acea veste întâi şi întâi mie, şi nu mamei, care se afla şi ea de faţă.

— Ai să înţelegi, domniţă, mai târziu, răspunse Domnul, când vei cunoaşte năcazuri şi dureri ca noi, când vei fi trecut prin ispite şi când vei fi la casa ta, având copii şi mai ales copile.

— Ca să am copii şi copile, trebuie să am întâi soţ.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, vei avea, domniţă, dacă într-adevăr eşti ascultătoare părinţilor, dorindu-le binele şi dacă nu ţi-i cugetul la altele.

— Vra să zică asta a fost, măria ta? N-ai avut credinţă în mine şi ţi-a mai rămas în suflet o bănuială?

Doamna Anastasia îşi puse mâna dreaptă pe umărul copilei.

— Am crescut-o curată ca o floare, îndreptă ea, cu ochii în lacrimi, cuvânt către măritul său soţ; şi nu s-a atins de sufletul ei nici umbra prefăcătoriei; aşa încât o obijduieşti având îndoieli, măria ta. Chiar mai înainte de a veni măria ta aici a arătat înţelegere pentru năcazurile noastre, supunându-se tatălui şi Domnului său.

— Mă supun şi maicei mele, adaose Catrina, cuprinzând şi sărutând mâna Doamnei, căci o văd mâhnită; dar rog pe tatăl meu să întârzie pentru totdeauna, dacă se poate, acel ceas al însoţirii cu urâtul, pe care eu îl socotesc ceas de moarte.

— Bine, bine; lasă pe părintele tău să călăuzească luntrea vieţii tale spre liman… zise Domnul cu bunătate. Vom încerca să facem cum e potrivit pentru folosul nostru, înlăturând piedicile şi duşmanii, calea cea bună se deschide.

— Necontenit piedici, necontenit duşmani. suspină domniţa, gândindu-se aiurea.

Doamna Anastasia suspină şi ea, dintr-o inimă dreaptă.

— Sunt şi ne luptăm cu ei şi-i biruim ca pe balaur, cu ajutorul lui Dumnezeu, grăi Duca-Vodă. Unul care ne-a hulit şi ne-a ponegrit, fălindu-se cu haznalele fără fund ale averii lui şi sprijinindu-şi cu mult bănărit jalobele la împărăţie, stă la pământ. L-am oborât ş-am pus piciorul pe el. Nu noi îl batem, ci legea; noi numai împlinim hotărârile ei. Acesta-i dumnealui Grigorie Ursachi, decât care se părea că nu este altul mai presus în ţara Moldovei. Au mai fost şi alţii, care au fugit la Ieşi. Vin la mâna noastră pe rând. Acuma, iată s-alege şi-n privinţa feciorului celui nebun al lui Chiriţă Dracu. Îi vor cunoaşte leşii minciunile. Îi va judeca şi

Stambulul viclenia. Părăsindu-l împărăţia în mâna mea, eu nici n-am nevoie să ridic buzduganul; ci las slobodă asupra lui ura acelora pe care i-a necinstit, răpindu-le muierile ori fetele, pentru desfrânările lui.

Domniţa coborî pleoapele, ca să nu privească spre tatăl său cu spaimă, ori cu duşmănie.

— Într-adevăr, zâmbi ea deschizând ochii înainte-i, asemenea om se cuvine să fie hăituit ca un lup în codru.

Vodă păru mulţămit de acest cuvânt. Cu mânile la spate, se mişcă prin odaie pe dinaintea femeilor. Scurt şi burduhos, părea încercuit într-un butoi, pe care-l clătina, ca să mai trezească drojdii de îndoieli. Catrina îl urmărea cu privirea-i ascuţită.

— Este nevoie, începu el iar, să mă duc la Stambul, ca s-astup gurile cele flămânde, să deştept prietiniile, să îndestulez vistieria lui Mehmet, să fac să curgă daruri în harem. Dacă dă Dumnezeu, după înnoirea domniei, să ne alegem şi cu hătmănia Ucrainei, putem îndrăzni să şedem la tocmeală în privinţa lui Ştefan beizade, care nici nouă nu ne este prea drag. Se poate să scăpăm de el, cu ajutorul tău, domniţă Catrina, dacă te-ai hotărî să faci un drum atât de lung.

Catrina stătea la îndoială pentru răspuns, bănuind iar o cursă.

— Părintele meu, vorbi ea blând, adevărat este că drumu-i greu, însă l-am mai făcut, şi nu numai o dată. Dacă socoţi că-i mai bine să rămân aici, voi rămânea. Având încredinţarea că vei scoate totul după dorinţa mea, urmând să-mi alegi apoi un soţ vrednic de o domniţă nu numai a Moldovei, ci şi a Ucrainei; care, dacă va binevoi Maica Precista, va fi şi Voievodului de la munteni soră. Căci şi pentru domnia Munteniei a lui Constantin, fratele meu, ai să te trudeşti, măria ta, la Stambul; şi pentru aceasta e nevoie de destule cheltuieli şi strădanii. Fiind împovărat cu atât de multe, poate n-ar fi rău să fiu şi eu acolo, apărâpd şi eu fiinţa şi inima mea, cum oi socoti mai bine, nădăjduind de

la Dumnezeu putere şi minte. Iar dacă măria ta socoti că nu-i bine să mă duc, voi sta pe loc. Cum vei hotărî, aşa va fi.

Vodă privi cu plăcere pe copila sa, uimit de înţelepciunea ei.

— Vei merge cu mine, grăi el: aceasta este hotărârea cea bună.

— Cea mai bună, fără îndoială, încuviinţă Doamna Anastasia, ca un ecou.

Catrina plecă fruntea cu supunere. Ridicându-se apoi de pe scăunaş, sărută mâna tatălui său şi a maicei sale şi le ceru îngăduinţă să se retragă. Tocmai asta dorea şi Duca. deoarece venise mai cu samă pentru sfatul lui obişnuit cu Doamna Anastasia în privinţa gospodăriilor lor împănate în toată ţara – hanuri, mori, iazuri, prisăci, tamazlâcuri, turme şi herghelii, – neuitând suma care creştea ca apa în vistierie. Cu multă trudă se privegheau şi se lucrau toate, dar amândoi soţii erau vrednici de laudă pentru hărnicie şi binecuvântaţi întru deplina lor înţelegere.

Catrina ieşi liniştită: dar cum închise uşa, grăbi paşii şi intră aproape în fugă în chilia ei. Dădaca Măgdălina o primi în braţe, observând-o cu luare-aminte. Domniţa se desfăcu din îmbrăţişare şi se abătu cu faţa în jos pe divan.

— Ce s-a întâmplat, sufletul mămucuţei? şopti dădaca, urmând-o şi aplecându-se asupra ei. Totdeauna mi-i teamă, când îl văd venind astfel pe măria sa, c-un zâmbet pe care i-l cunosc. Ascultă, sufletul măicuţei; am primit iar veste prin Zoita. Nu ştiu dacă s-a putea să-l vezi, dar a venit.

Domniţa răsări, se îndreptă pe divan şi cuprinse umerii ţigăncii.

— Adevărat? Mai spune-mi o dată.

— Îţi mai spun, mămucuţă. A venit.

— Aşa este. Nu era de crezut ce lăsa tata să se înţeleagă. Acuma, în sfârşit, răsuflu: căci stăruia în mine frica, de şi judecata arăta altfel.

— Ce dădea a înţelege măria sa, sufletul mămucuţei?

— Că beizade ar fi căzut în mâna slujitorilor agiei.

— Asta nu, mămucuţă. Vai de mine! cum pot minţi oamenii astfel! Mai nainte a sosit într-un suflet Zoita. L-a lăsat în bună stare la via Gheuculesei.

— Da, se vede că aşa este, dădacă. Însă a fost văzut de oamenii domneşti.

— Se poate, sufletule. Destulă primejdie este şi asta. Va fi fost iarăşi la jidovul lui, la care leapădă pietrele pe care le mai are. Mie nu-mi place treaba asta a lui beizade.

— Dădacă, să te duci să i-o spui lui asta, dacă ai asemenea îndrăzneală, râse domniţa. Să te duci şi pentru că eu nu pot ieşi nici într-un chip. M-am mai gândit şi găsesc orice-drum al meu către el, acuma, cu primejdie. Stau oameni care pândesc. Şi nu vreau să cred că n-ar îndrăzni să mă urmărească şi pe mine, dacă astfel li s-a poruncit. Deci numai tu, dădacă, poţi ajunge la el. Încă şi pentru tine mă tem. Dar trebuie numaidecât, deoarece este de dus o veste mare.

— Te temi şi pentru mine? Ai dreptate, sufletul mămucăi. Dacă te-ar putea urmări pe măria ta, de ce nu m-ar urmări pe mine? Însă este chip să găsim o chibzuinţă, căci orice lucru îşi are umbra lui şi orice treabă chibzuinţă şa. Măria ta porunceşti săniuţa; ieşi la plimbare şi te întovărăşesc şi eu, ca totdeauna. Atuncea bag de samă ce şi cum.

— Nu ies. Măgdălina, căci nu vreau să întârzii nimica.

— Atuncea nu ieşi. mămucuţă, şi să ne gândim la altceva.

— N-ar fi bine, dădacă, într-o împrejurare ca asta, să vezi ce spun cărţile tale?

— Mie-mi pare bine, sufletule, că râzi: să ştii că ele sunt totdeauna mai înţelepte decât noi. Dacă măria ta socoti potrivit să aştepţi aicea, atunci am să mă reped eu până în ţigănie la noi. Am acolo cumătri, fini şi nepoţi cât lumea. Dacă sunt iscoade cate se ţin de mine, până acolo am să le văd ş-am să le cunosc. Iar când oi ajunge între cânii de la bordeie şi între toţi ai noştri, fac eu o nuntă ş-o încurcătură, din care numai eu am să iesă singură şi neştiută, pe-un drum cotit, cum numai drumul raiului poate să fie,

mămucuţă, şi mă duc unde am treabă şi dau vestea pe care mi-o porunceşti.

— Să te întorci însă degrabă, Măgdălina, ca să mai fiu o dată încredinţată că nu i s-a întâmplat nimic. Şi să-i spui aşa, că asupra lui acuma s-a ridicat o primejdie, încât nu poate să mai steie în ţară şi cât mai degrabă să scape undeva. La Ieşi nu-i bine să se ducă, pentru că şi-acolo s-au pus împotriva lui vorbe. Mai degrabă la munteni, ori la unguri: dat nici acolo nu-i bine, pentru că ne despărţim. Totuşi, pentru scăparea vieţii lui, să primească această suferinţă. Dar dacă poate să se bizuie pe Şişman serascher de la Juravna şi pe Soliman paşa de la Obluciţa şi, cu prietinia lor armat, să ajungă cu bine la Stambul – să încerce mai bine asta. Acolo, după cât mi-a spus, are ocrotirea lui Cara Mustafa. Mă întorc iar şi cuget că pe prietiniile necredincioşilor nu se poate bizui multă vreme; ochii lor se pot întoarce către aurul şi peşcheşurile de la Moldova. Mai potrivit ar fi să caute dragostea pe care i-a arătat-o acel cuvios părinte franţuz, cât l-a întovărăşit în drumul lui către hotarul împărăţiei. Asta să-i spui.

— Întocmai, sufletule. Am să-i spun să se ducă la Ţarigrad şi să caute pe popa cel franţuz.

— Aşa; dacă poate, Măgdălina. Acolo să se ducă; pentru că, după porunca măriei sale, şi eu voi fi la Ţarigrad nu peste multă vreme, pentru a mă apăra de logodnicul pe care nu-l poftesc. Cu ajutorul Maicei Domnului mă voi duce; şi am mare dorinţă să ne vedem acolo. Într-acel loc încântat cum nu se află altul pe pământ. Dacă şi beizade Alecu hotărăşte aşa, atunci drumul lui să fie în cea mai mare taină, şi şederea sa la Ţarigrad să i-o ştie numai cel mai de samă al său prietin. Numai aşa avem să putem fi alături. Altfel, la primejdia vieţii lui se adaogă primejdia să nu ne mai vedem poate până la sfârşitul zilelor noastre.

— Am să-i spun toate, sufletul mămucuţei. Să se ducă şi să te aştepte în mare taină. Am să-i mai spun eu şi altele.

— Poţi să-i spui, dădacă, mai ales că m-ai văzut lăcrămând pentru soarta lui. Ai putea să-l săruţi pentru mine, însă nu se poate şi nu primeşte.

— Ştiu, sufletule, căci sunt bătrână şi urâtă. Ar trebui să fiu cu patruzeci de ani în urmă. În vârsta Zoiţei. Mă duc: şi să ştii că n-ai să aştepţi multă vreme.

Dădaca trase pe mânici caţaveica de vulpe cu faţa albastră şi se învăli cu şal turcesc până la ochi şi până la nas. Şalul era naramziu şi faţa caţaveicei ca piatra vânătă, semne vii şi tari, pe care anume gândea să le lepede şi să le schimbe într-un bordei din ţigănimea domnească de la malul Bahluiului. Păşind cât putea mai uşor cu ciubotele-i de marochin roş cu turetci, se strecură prin tinzi şi ieşi pe la cuhnii, coborând către odăile siimenilor, la portiţa dinspre iaz. Înainte de a trece mai departe, se opri la o privelişte la care se strânsese toată argăţimea şi slujitorimea Curţii.

Armăşeii scoseseră din beciul siimenilor pe ticălosul boier Grigorie, asupra căruia răcnea în fiecare zi Domnia, şi-l băteau la tălpi cu toiege în opt muchi. Îl întinseseră cu pântecele pe omăt şi-l băteau. Alt chin şi altă pedeapsă erau oprite. Trebuiau să-i rupă şi să-i sângereze toate rănile vechi. I se cuvenea aşa pedeapsă, deoarece nu se mai pomenise asemenea bătrân îndărătnic, ţinându-şi încleştaţi dinţii şi ne voind să mărturisească ascunzişurile banilor câţi îi mai rămăseseră.

— Doamne Dumnezeule! bolborosea îndărătnicul rugăciune, icnind cu spaimă sub lovituri; milostiveşte-te, Doamne, şi pune sfârşit durerii, luându-mi zilele puţine câte mi-au mai rămas!

Slujitorii se îndemnau rânjind:

— Vedeţi că ştie să vorbească? Dar nu spune ce trebuie. Daţi-i vârtos!

Bătrânul arătă o mască galbenă asudată cu sânge şi închise ochii, istovit.

Dădaca privi curioasă un timp, apoi se deslipi de lângă grămada la care se alăturase şi dispăru pe portiţă. Unii

argaţi o ştiau lângă ei şi dintrodată n-o mai văzură. Râzând, stupiră în locul unde stătuse, şi-şi făcură cruce.

Înserarea de iarnă veni grăbită, c-o negură de ninsoare. Domniţa stătu în neclintire la fereastră, privind cum creşte întunericul, ca şi neliniştea din ea. Când se făcu noapte deplină deasupra omăturilor cenuşii, se trase, lângă soba lungă. Înăuntru ardeau despicături mari de lemn; le adusese, gâfâind sub greutate, o roabă şi le aruncase peste jarul vechi. La lumina flăcărilor, domniţa deschise istorisirea minunată a lui Theaghene şi a Haricleei, şi, lângă amorezaţii aceia din veacuri vechi, intră cu propria ei dragoste, amestecând timpurile, locurile şi fiinţile, – până ce dădaca Măgdălina se întoarse cu veste.

O auzi scuturându-se de omăt în tindă şi tresări. De mult cartea-i căzuse pe genunchi. Măgdălina intră.

— Veste bună, dădacă?

— Bună, sufletule. Se duce unde i-ai poruncit. Ca şarpele cel înţelept stă tupilat în Stambul şi te-aşteaptă să vii, ascuns şi de nimeni ştiut. Iar semnul venirii noastre să i-l dăm la casa franţujilor, în Pera.

— Bine, dădacă Măgdălina. Ţi-ai câştigat cu vrednicie cerceii. Ş-am să şi te sărut.

— Şi una şi alta am avut şi din partea lui beizade… miorlăi cu glas de tinereţă dădaca.

XXVII.

Depărtată cale spre rai.

Alecu Ruset se simţi şi mai strâmtorat în viaţa lui. Nu era vorba atât de drumurile către miazănoapte, apus şi răsărit, unde prietiniile poate-i fuseseră surpate de uneltiri; nici de întoarcere în sălaşul lui de la Hârlău: acolo amenința să rămâie stăpână pustia; nici chiar de nourul cu furtună care se grămădea la Stambul venind împotrivă-i; cât de lipsa domniţei Calvina. După hotărârea ei, care părea luminată de înţelepciune, el trebuia să părăsească tara. Dar părăsea mai ales izvorul din care i se adăpa viaţa. Aşteptările înfiorate, fericirile fără nume ale întâlnirilor şi durerea

despărţirilor – care durere cuprindea şi ea destulă fericire, însoţită fiind de nădejdea altei întâlniri, toate acestea rămâneau căzute în noaptea şi îngheţul iernii.

Se mai putea întoarce un răsărit al vieţii? Fără îndoială, căci pentru asta trăia el. Iar acea lumină nouă de aur avea să încununeze marea albastră de la miazăzi.

Pornind cu luare-aminte din preajma Iaşilor; beizade Alecu se lăsă cu sania lui de ţară, cu doi căluţi şi cu Bârlădeanu, spre Vaslui, nu pe drumul cel mare al Sântei, ci printre păduri, urmând pârtii înguste. Mergea destul de încet, poposind la margini de sate şi rareori la hanuri, negustorind de la localnici piei de vulpe şi de lup. Ocoli târgul Vaslui şi coti la dreapta spre apa Siretului, trecând-o pe ghiaţă la ţinutul Bacăului. Ferindu-se astfel de drumul domnesc al Galaţilor, îşi închipui că poate răsufla mai în voie.

La ţinutul Bacăului, sui din muncel în muncel până la mănăstirea Caşin. Acolo era stareţ cuviosul Teofan, unchi al său, frate cu maica sa Profira-Doamna, de mult trecută la odihna celor veşnice. Părintele Teofan, umilit stareţ, venit de la Aton, era bun rânduitor al gospodăriei Caşinului şi-şi purta cei patruzeci de cuvioşi părinţi de subt ascultarea sa ca un căpitan oştenii săi. Se afla încă în putere, ajuns la căruntеţă; ştia să mănânce şi să beie bine după monahicеasca rânduiala şi nu se sfia, în zile de post, să iasă la vânat în codru, cu argaţii şi cu cânii săi. În poarta acestei aşezări a Sfântului Munte bătu Alecu Ruset într-o sară, la începutul lunii martie, şi fratele portar îi primi cu bunăvoie ca pe-un străin călător.

Acest călător străin dorea să vadă pe cuviosul părinte arhimandrit Teofan.

Prea cuvioşia sa era în struna lui, în sfânta biserică, ascultând slujba de vecernie.

Lăsând caii, sania şi pe Vâlcu afară, la poarta deschisă, beizade Alecu pătrunse în biserică. Se opri la intrarea naosului, îşi făcu de trei ori semnul crucii şi trecu pe la

icoane, sărutându-le cu umilinţă. Ajuns în drept cu jilţul cuviosului stareţ, se închină şi spre cuvioşia sa. Iar cuviosul Teofan ca şi ceilalţi cuvioşi monahi, îl privea cu mirare, însă şi cu plăcere, văzând venind în chinovia lor om cu veşti din lume. Părea a fi un negustor: gros îmbrăcat cu şubă de oaie şi încălţat cu ciubote de iuft, cam nepieptănat şi prea bărbos pentru un mirean tânăr. Venind spre Teofan la sărutarea mânii, sfinţitul stareţ îl cunoscu şi tresări în scaunul său; dar îndată înţelese că nu-i bine să-l vădească în acel loc faţă cu toţi; căci toată înfăţişarea acelui nepot iubit al său i-l arăta pribeag şi poate urmărit, aşa cum e, în această ţară, soarta domnilor şi a feciorilor de domni, mai nefericită şi mai proastă soartă decât a oamenilor de rând.

Deci îi întinse mâna spre sărutare şi-l binecuvântă, fără a-i da semn pe faţă. Şi fără a se clinti din locul său, cuviosul Teofan ascultă sfânta slujbă până la sfârşit. Ştia că străinul a rămas în biserică, în laturea şi-n umbra unui stâlp; însă nu-şi întoarse ochii spre el. Numai după ce toate se isprăviră şi camilafcele cuvioşilor părinţi se mişcară într-acolo, veni şi stareţul; iar negustorul sărutându-i din nou mâna, se rugă de găzduire pe noapte, pentru sine, pentru o slugă a sa şi pentru sania cu doi cai.

— Asta se cuvine oricărui călător, răspunse cu blândeţă Teofan.

— N-am îndrăznit, prea cuvioase părinte, răspunse beizade, şi am socotit că am datorinţa să cer învoire şi binecuvântare întâi.

— Datoria noastră creştinească, frate, ne porunceşte să primim pe aproapele nostru ca pe Hristos, şi să-l ajutăm în năcaz fără a-l întreba cine este şi de unde vine.

La aceste vorbe străinul se bucură, zâmbind. Ieşi, ca să deie poruncă slujitorului său. Iar cuviosul stareţ rândui fratelui arhondar să pregătească cină şi chilie de odihnă, trimeţând în aceeaşi vreme şi răspuns acelui străin să binevoiască a pofti în chilia prea cuvioşiei sale, până ce masa şi patul vor fi gata.

Cuvioşii monahi înţeleseră acest drept al mai marelui lor să afle el cel dintâi ce s-a petrecut pe lumea asta de când asupra iernii s-a arătat steaua cu coadă; ce-a fost cu cutremurul şi cu moşneagul cel care a înviat din moarte în sfânta mănăstire Golia la Iaşi; cum şi despre paserea Roc, care iar a ieşit, vestind războiul împăraţilor. Căci acea pasere uriaşă cloceşte la un veac un ou în stâncile mării, şi din acel ou iese un şarpe care scapă la uscat, printre munţi şi ape, însemnând, în trecerea sa, hotare nouă şi scornind zavistie şi pieire printre oameni. Iar apoi, când se scrie şi se iscăleşte pacea, pocneşte şi piere şi se scufundă în ţărâna pământului. Deci cuvioşiile lor aşteptau cu răbdare şi pândeau, vârându-şi bărbile în ferestruicile şi între gratiile chiliilor.

Ruset intră la unchiul său şi, lepădându-şi blana de berbece lângă uşă. Îl îmbrăţişa în tăcere. Sfinţitul Teofan împinse zăvorul, potrivi bine perdelele ferestrelor şi, punându-şi mânile pe umerii nepotului său, îl întrebă şoptit:

— Spune, ce este?

— Părintele meu, răspunse beizade Alecu, am a-ţi mărturisi multe; şi toate ţi le voi înşira pe rând, cerându-ţi sfat în năcazurile mele. Deocamdată te rog să-mi spui dacă aicea sunt destul de departe de slujitori domneşti şi de prietini ai lui Duca-Vodă.

— Eşti departe, beizade, căci noi aici, cât ţine iarna, trăim singuri ca într-o pustie. Eşti prigonit şi ai nevoie să te ascunzi?

— Cred că sunt prigonit, deşi până acuma am avut cuvânt să mă socotesc eu mai tare decât Duca. Fiind mare meşter precum ştim, măria sa a găsit mijloc să mă zugrăvească în anumit chip prietinilor mei şi ocrotitorilor mei. Şi mă tem că braţele cele tari care mă sprijineau se vor trage de cătră mine. Asta încă n-ar fi nimic, dacă n-ar fi căzut asupra inimii mele un blăstăm, care mă osândeşte să mă duc neapărat la Stambul. Trebuie să mă înfăţişez acolo neştiut şi necunoscut, precum îţi voi lămuri îndată. Iar ca să pot

ajunge acolo astfel, printre primejdii pe care nu le cunosc, am nevoie de sfatul şi de ajutorul sfinţiei tale…

— Îmi vei spune toate, beizade, şi vom chibzui, răspunse cu liniştea lui de om gras şi bălan prea cuviosul părinte stareţ. Se cade însă, înainte de aceasta, să-ţi întăreşti trupul cu mâncare şi inima cu vin. Ştiu că asemenea bunătăţi, de Dumnezeu rânduite năcăjitului om, nu le lepezi de către tine. Iar vinul mai ales, să ştii că este din acel cu carele mă îndeletnicesc şi eu. Făcându-mi o bucurie ca asta, de a veni în braţele mele ca la un părinte al tău, după ce nu ne-am văzut atâta vreme, se cade să cinstim ceasul, însemnându-l la răbuş printre cele puţine ale sărmanei vieţi. Închinând pahare, să lepădăm din fiecare câte un strop pentru toţi cei iubiţi ai noştri, unii în viaţă şi suferind, alţii trecuţi la veşnică hodină. Printre morţi eu număr şi tinereţele mele; printre vii, tu numără dragostile tale. Şi te poftesc, beizade, un ceas să fii vesel, ca să putem pe urmă în tihnă vorbi despre mâhnirea ta.

Aceste vorbe potrivite au fost ele singure ca o băutură întăritoare pentru Ruset. Şi cunoscând pe cuvioşia sa unchiul său ca pe unul dintre cei mai vrednici întru ostenelile petrecerilor, s-a bucurat şi a zvârlit de pe sine şi cojocelul şi grija clipei. Şi-a frecat mânile, s-a apropiat de pojarul din sobă, văzând în vâlvătăile lui un chip de departe, şi, cu privirile aprinse, a poftit cât mai degrabă pe masă, în faţa sa, vinul cel lăudat.

— Să-l cunoaştem şi să-l bem pre el, a grăit cu aţâţare, cuprinzând de după mijloc pe sfinţitul părinte Teofan şi cercând să-l salte în sus, ca pe un sac de mei.

Dar cu toată silinţa de a părea vesel, beizade Alecu s-a oprit, cu mult înainte de vremea lui obişnuită, şi a început să se mărturisească unchiului său, spunându-i toate câte avea de spus, până într-un târziu ceas, în al treilea cântat al cucoşilor.

A doua zi, către amiază, părintele arhimandrit Teofan a poruncit să i se pregătească sania cea văpsită roş şi să-i

puie la oişte doi cai pe care-i ştia prea cuvioşia sa mai iuţi. Fraţii de la odaie împlinind porunca, prea cuvioşia sa a coborât de la stăreţie şi s-a aşezat singur în sanie, punând pe sine blană de lup şi în jurul său cergi miţoase. Fratele surugiu, pocnind din puhă. a dat veste între ziduri de plecare şi a slobozit fugarii cu mare repeziciune pe poartă.

Părintele arhimandrit n-a lipsit mai mult de trei zile, şi, în vremea asta, negustorul cel străin s-a oploşit bine între fraţi, ţinând tare cu dânşii felurite probe de mâncare ori băutură şi mai ales încântându-i cu istorisiri care de care mai minunate, lumeşti lucruri cu mult mai de haz, orice s-ar spune, decât sfintele poveşti de la Metafrast, Damaschin şi alţi părinţi care au scris şi au povestit.

Venind sfinţitul Teofan a treia zi, a chemat la sine pe negustor iarăşi în chilia de la stăreţie, unde ardea foc mare în sobă şi erau trase perdelele. Poftind întâi pe părintele pivnicer să aducă puţintel vin din cel de care ştia el, au rămas amândoi, străinul şi cu părintele Teofan, singuri, sfătuind, pe cât spuneau cuvioşii monahi, despre o negustorie.

— Ascultă, beizade, îi zise cuvioşia sa viind aproape şi cuprinzând cu dreapta grumazul nepotului său; am făcut precum mi-ai spus şi m-am dus până la Târgul-Ocnei şi am coborât şi mai departe la Bacău, ispitind pe unii şi pe alţii dintre boieri şi slujbaşi. Apoi, într-adevăr, se spune că ar fi ieşit vorbă de la împărăţie asupra domniei tale pentru nişte vicleşuguri pe care le-ai fi săvârşit, dar n-am înţeles că ar fi având cineva o poruncă să te poprească. Decât, zic ei, de-acu au să se spargă răutăţile care au mai rămas de la Antonie-Vodă. Şi-ndată după aceea, cum e năravul moldovenilor, suduie şi pe Duca Vodă ca pe un Antihrist, care ar fi ieşit în acest sfârşit de veac spre pieirea lumii.

— Am înţeles că bine este să mă păzesc, precum, am început, zâmbi Ruset; şi mai ales cată să găsesc mijloc să trec Dunărea şi s-ajung unde vreau, ascuns, din două pricini, într-o îndoită taină; să nu mă ştie prietinii mei

păgâni şi să nu mă ştie duşmanul nostru Duca, până ce va veni vremea să ies la lumină pentru o singură fiinţă, fără de care viaţa mea nu mai are preţ.

— Această singură fiinţă, beizade, se pare că este primejdia cea mai mare a vieţii domniei tale. Nu te uita supărat la mine, căci n-am să cerc a te opri din drumul care ţi-a fost scris din veci. Du-te, şi te voi ajuta cum se cuvine. Bea acest pahar, ca să te îndulceşti; zâmbeşte fratelui fericitei tale maici, care se află acum între sfinte, într-un liman fără vifor, şi ascultă bine care este sfatul meu.

Aceasta a fost cea din urmă noapte pe care a petrecut-o Ruset la mănăstirea Caşin. Sculându-se a doua zi, a sărutat mâna prea cuviosului stareţ în văzul tuturor monahilor, primind binecuvântarea, şi a purces la drum în munte cu săniuţa lui cu cai şi cu Bârlădeanu, având călăuz un frate tânăr, cu numele Nicodim.

Era într-o miercuri, în opt zile ale lunii lui martie, şi tustrei călătorii şi-au făcut cruce, cerând ajutor de la sfântul părinte Teofilact, care stăpânea acea zi, cât şi de la cei patruzeci de sfinţi mucenici din Sevasta, a căror mare slujbă la mănăstire era a doua zi. Au umblat astfel încet patru zile. Lăsând la un schit de sub Cernegură sania cu cai, au suit cu piciorul potecile pe sub cetini şi pe sub păreţi de stâncă, trecând hotarul muntenesc către apa Buzăului.

Venea un vânt cu sunet mare de către miazăzi şi pălise soare cald pe ţancuri. În ziua a şasea, beizade Alecu Ruset cunoscu, după fumegarea văilor, că pocnesc gheţurile şi porneşte zăporul primăverii. Atunci avu în sine bucurie, ca şi cum berbecele lunii martie ar fi spart pentru el peştera întunericului, dând drumul luminii anului. În adevăr, în noaptea următoare, la straja a treia, fiind poposit la mănăstirea Cheia, auzi spre piscurile încă stăpânite de tăcere cântarea cucoşilor sălbatici. Iar în cealaltă noapte prinseră a bubui puhoaiele către văi.

De la acea sfânta mănăstire Cheia, din muntele încă alb, au coborât spre câmpie doi cuvioşi monahi, având la ei cărţi

şi daruri pentru S fân tul Munte. Au călătorit cu pace din sat în sat până la Brăila. Acolo au aşteptat să curgă gheţurile şi au putut trece cu luntrea la Macin subt ochii cavafilor împărăţiei. Erau acolo şi mulţi alţi slujbaşi cu cealmale, stând pe vine în jurul tipsiilor de aramă pline de mangal aprins. Îi priveau zâmbind cu nepăsare şi dormitând, apoi le făceau semn să-şi vadă de drum, ca unor oameni ai lui Dumnezeu. Unii harapi mormăiau în urma lor, dar nu îndrăzneau să-i atingă. Toţi, şi osmanlâi şi creştini, se adunară o clipă ca la o petrecere, cât călugării neguţară de la un bulgar, doi asini. Se desfăcură, lăsându-i să treacă în calea lor, încălecaţi şi bălăbănind din picioare lungi pe animalul Domnului nostru Hristos. Apoi de-acolo au umblat tot către primăvară, descălecând şi închinându-se la toate bisericile, şi când au străbătut dincolo de Etropol munţii care se chiamă Balcani, au găsit migdali înfloriţi.

Au mers cu asemenea rânduiala prin Rumelia şi au văzut primăvara în toiul ei, cu strălucire de argint şi purpură spre coasta mării. Dând laudă prea curatei Panaghii, au intrat pe drumul Sfântului Munte ei închinat, unde se înşiră şi se înalţă în stânci, pe două ţărmuri, cele douăzeci de mari mănăstiri ale creştinătăţii, c-o mie de biserici şi paraclisuri, c-un popor negru şi bărbos de monahi. Acolo bine primit este numai bărbatul, zidirea cea fără greş a Pantocratorului, neavând intrare nici muiere, nici dobitoc femeiesc. Însă bine primită întru laudă pretutindeni este Aceea care a zămislit în sine pe răscumpărătorul păcatului omenesc.

Acolo cei doi călători pe asini au intrat ca într-o altă lume, cu blând văzduh şi grădini încântate. Li s-a îmbălsămat sufletul de miresme, li s-a bucurat auzul de murmur de ape, cântece de paseri şi zboruri sunătoare de albine. Sus, pe piscuri, stătea tăcerea singurătăţii pădurilor, şi, din pacea văilor, li se deschidea aria nemărginită a mării.

Aşa, umblând printre sfinte lăcaşuri unde cântau simandrele de aramă, s-au oprit la Kiliandari, lăcaşul

împăraţilor celor vechi de la Bizanţ şi şi-au dat, în taină, părintelui egumen, scrisorile şi îndreptările. S-a aflat îndată că acei străini monahi au adus sămi de la anumite metocuri din Moldova ale sfântului lăcaş şi s-au bucurat toţi fraţii de sosirea lor, îmbrăţişându-i.

Au hălăduit cei doi călători, în acea cetăţuie a credinţii, două săptămâni, odihnindu-se de lung şi ostenitor drum; apoi s-au supus poruncii prea sfinţitului egumen de a duce alte cărţi şi alte sămi la sfântul patriarh de la Ţarigrad, stăpânul tuturor dreptcredincioşilor creştini. Li s-au dat şi doi slujitori arvaniţi, cu arme bune, care să-i călăuzească şi să-i apere o parte din cale; şi astfel, la începutul lunii lui mai, urmând coasta mării, smeriţii călugări cu asinii lor au ajuns pe Ia miazăzi la Cetatea împărăţiei, către poarta de la Edi-Cule. Au trecut fără supărare pe lângă hamgerele stăpânirii în lungul zidurilor celor mari, şi au bătut în poartă la o sfânta mănăstire a legii noastre, închinându-se fratelui portar şi poftindu-i cu vesel glas ceas bun.

— Kali ora! a răspuns fratele portar înclinându-şi barba şi a cunoscut îndată, pe carte, pecetea de la Kalian-dari, sărutând-o cu evlavie.

A doua zi, la casa Crăiei franţuzeşti din Pora, în preajma grădinilor celor mari de harbuji, s-a înfăţişat cu fruntea plecată şi cu mânile încrucişate pe piept unul din cei doi călători. Slujitorii s-au mirat: ce caută un călugăr grec într-un loc unde nu se aflau decât ascultători ai sfântului părinte de la Roma; şi l-au întrebat cu ce poate fi îndatorat. Din înălţimea lui, cuviosul şi-a scuturat barba şi pletele, nedând răspuns cu glas. A scos din mânica largă a giubelei o scrisoare şi-a pus-o sub nasurile slujitorilor, ca să-i cetească însemnarea numelui, însă ţinând-o strâns între degetele-i groase.

I-au cerut, prin semne, scrisoarea; el a vârât-o binişor la loc, scuturând iar din cap. Şi-atuncea l-au luat de dinapoi şi l-au vârât întâi într-un cerdac, apoi într-o tindă lungă, după aceea într-o odaie cu aurării pe păreţi, în care stăteau în

jilţuri, la sfat, câţiva boieri străini. Călugărul se miră de straiele lor de catifea şi matasă, de papucii cu călcâie nalte şi de pieptănăturile lor; căci, păstrându-şi tăcerea, îi judeca din cap până în picioare.

Pe o uşă prea naltă intră şi veni către el un om scurt şi gros, în strai posomorât mai cuviincios. Văzându-l, călugărul se lumină la obraz.

— Ce este? întrebă domnul de Marenne, privind cu curiozitate pe musafir.

Îl măsură şi el de jos în sus şi i se păru că-l cunoaşte; dar nu-şi putea deocamdată aduce aminte cum şi unde l-a mai văzut. Era un adevărat anaxios ieromonahos, netrebnic călugăr, urmând bine regula sfântului Vasile, care stăpâneşte la Haghionoros şi care glăsuieşte astfel: „umilinţa monahului să se arate în cele dinafară sa: nepieptănat să-i fie părul, iar straiul neîngrijit şi scârnav”. Gulerul straiului, sub pletele unsuroase, îi era împodobit de un strălucitor slim.

Domnul abate, fără a se apropia mai mult de el, îi adresă încă o dată întrebarea în greceşte.

Cuviosul zâmbi cu umilinţă, făcând semn de împotrivire spre buze.

— Pe cât se pare, se îndreptă vesel domnul de Marenne către boierii franţuji, acest frate al meu întru Hristos, de când nu l-am mai văzut, şi-a luat ca rânduiala a vieţii muţenia.

Monahul trase din mânică scrisoarea, şi, la acel gest, fără a-şi da sama de ce, abatele Paul îl cunoscu.

— Închipuieşte-ţi! strigă el cu surprindere; nici nu mă aşteptam să întâlnesc aşa de curând aici şi aşa de departe de locul unde ne-am văzut întâi, pe prietinul nostru Bârlădeanu.

Acest nume ava Paul îl rosti în felul său, schimonosindu-l ciudat; însă cuviosul Vâlcu îl pricepu şi-şi plecă fruntea în semn de încuviinţare.

Rupând pecetea şi desfăcând cartea, domnul de Marenne se trase la o parte, mai către lumină. Ceti repede cele câteva rânduri şi se întoarse cu prefăcută bucurie spre tovarăşii săi.

— În sfârşit, lămuri el, a sosit şi acea dorită zi, când voi putea să vizitez mănăstirea veche Balâklî. Lenea poate m-ar face să amân iar, însă de data asta găsesc acolo un cunoscut de departe.

— Îţi putem fi de folos la ceva, şi te putem întovărăşi, domnule abate? întrebă unul dintre cei de faţă.

— Domnii mei, vă mulţumesc. Ştiţi bine că m-am deprins cu meandrele Stambulului ca şi cu cele ale Parisului, şi vă rog să nu vă osteniţi, lipsind de la îndeletnicirile dumneavoastră obişnuite. îmi voi găsi singur drumul; mai cu samă că am tovarăş pe acest cuvios Bârlădean.

Nobilii măritului rege Ludovic rămaseră încredinţaţi că acel nume reprezintă o titulatură religioasă şi importanţa lui Vâlcu spori în ochii lor. Se înclinară în faţa domnului abate, lăsându-l liber să se ducă la o aventură ori la o afacere importantă, şi-i poftiră zâmbind izbândă.

Deci domnul de Marenne neluând cu sine decât un cavaf dintre oştenii pe care împărăţia îi rânduise slujitori la poarta casei franţuzeşti, porni cu Vâlcu Bârlădeanu spre mănăstirea Pighia, căreia necredincioşii îi zic Balâkiî. Cuvioşia sa mergea călare, iar Bârlădeanu alături, la scara din stânga. Cavaful înainte, deschizând drum cu toiagul său. Astfel trecură cu pod umblător de vase peste Cornul-de-Aur.

Era o zi dumnezeiască de primăvară şi grădinile risipeau de pretutindeni mirezme şi culori, într-un soare orbitor şi subt un cer de matasă sinilie. De Marenne înălţă nasul său fin ca să primească adierile delicate ale florilor şi ale mării, ocolind cu grijă stârvurile şi gunoaiele din uliţile întortochiate. Medeanuri goale, minarete subţiri, bolţi înţesate de negustorime şi muşterii, hanuri şi cişmele, stoluri de copii gălăgioşi ca şi vrăbiile din copacii încovoiaţi peste ziduri: femeile în feregele şi iaşmacuri, umblând

pâlcuri cu chicote şi cicâiri de ţărci; gravii osmanlâi cu turban şi ciubuc, binecuvântând prin tăcere tihna şi chieful: harahale purtate de boi cu podoabe în coarne, ducând cucoane grecoaice ori armence, cu obrazurile descoperite, spre feredeie ori vizite: toate erau pentru franţuz de un interes necontenit împrospătat. Vâlcu le privea c-un ochi nepăsător, ca şi cum s-ar fi aflat în sat la el, la ţinutul Hârlăului, în Moldova.

Au trecut astfel de la Silivri-Capu, zidurile cele vechi de la Constantin cel Mare împărat, şi au răzbit pe sub chiparoşi la poarta mănăstirii Balâkli, încărcată de trandafiri şi cununi de caprafoi. Cavaful a rămas afară în soare; apoi, auzind cucul cântând într-un platan, l-a ascultat şi s-a tras la umbra acelui cort de frunze.

De Marenne străbătu între cerdacuri şi chilii şi intră cu toată cuviinţa în catolicon, ca să se încline în faţa inconostasului. Asemenea purtare a unui papistaş plăcând foarte mult părintelui egumen, l-a luat de mână chiar prea cuvioşia sa şi l-a coborât sub pământ, ca să-i arate izvorul sfânt. Sub bolta aghezmatarului apa minunată curge şi bolboroseşte din ziua cea de jale când au pătruns ismailitenii în Bizanţ, punând asupra crucii ticăloasa lor stăpânire. Atuncea şi barbunii, pe care-i frigea pe grătar un cuvios monah cu numele Glicherie, au înviat ş-au sărit de pe foc în izvorul izbucnit, înotând până astăzi, ca să se vadă semn de la Dumnezeu pentru viitoarea izbândă a creştinătăţii.

De Marenne asculta şi privea cu mirare şi nu găsea cuvinte destule să arate câtă laudă se cuvine prea cuviosului egumen Ghelasie, fratele său, pentru bunăvoinţa pe care i-o arată Domnul Hristos şi cinstita sa Maică, punându-l stăpân cu vrednicie în acel sfinţit loc. Fericitul Ghelasie îşi închină cu umilinţă barba-i albă şi obrazul uscat şi pofti în arhondaric pe străin, ca să se odihnească şi să se răcorească.

Într-o odaia a arhondaricului, de Marenne găsi pe celălalt cuvios venit de la Sfântul Munte şi rămase uimit văzându-l slăbit şi cu barba aşa de crescută.

Ruset închise cu grijă uşa, punând zăvorul, îşi lepădă rantia, şi în această stare domnul abate putu să-l îmbrăţişeze.

— Ce este, prinţule? ce s-a întâmplat? întrebă el cu grijă. Cărei împrejurări se datoreşte enigma pe care mi-o înfăţişezi? A trebuit poate să fugi din Moldova?

— A trebuit să fug, domnule abate, răspunse Ruset. Asta pentru mine, însă, nu însemnează nimic. Mi s-a mai întâmplat să pribegesc, căci aşa-i soarta noastră. Măria sa Duca-Vodă a pus la cale lucruri care-mi pot primejdui viaţa din partea împărăţiei. Dar nu de teama morţii mă vezi schimbat, slăbit şi umblând ascuns, ci din altă pricină, care nu-i greu de înţeles.

— Plecările şi despărţirile sunt otrava vieţii noastre în tinereţă… zise abatele, cuprinzând mâna lui beizade.

— Ai înţeles, şi nici nu-i greu, domnule de Marenne. Vei înţelege şi mai bine că moartea mea eu n-o aştept atât de la strălucitul Împărat-Padişah, cât de la o umbră care-mi zâmbeşte în toate visurile nopţilor mele. Să râdem amândoi. dacă vrei: să ştii însă că sfârşitul meu nu poate fi altul.

— Aici ai ajuns, prietine? întrebă de Marenne cu grijă, privindu-l lung.

— Aici, domnule abate. Iubirea mea e tot ce poate fi mai fără înţeles. Cu atât mai fără înţeles, cu cât am pornit-o râzând şi jucându-mă. Acuma am venit aici ca s-o aştept pe domniţa Catrina. Trebuie să vie cu tatăl său la Stambul pentru nunta ei cu beizade Ştefan, împotriva căreia se zbate. Atunci înţelegi domnia ta ce interes mare am să ştiu cât preţ mai are viaţa mea în ochii celor care mi-au fost prietini în serai şi care poate acuma nu-mi mai sunt. Dacă sunt căzut în ochii lor şi uneltirile lui Duca au crezare, mă rog să fiu cruţat până la o epocă pe care eu o socotesc fericirea din urmă. Am venit într-ascuns şi-n cea mai mare

taină vreau să rămân – şi din pricina nesiguranţei în care mă aflu dinspre turci, şi pentru ca să nu mă simtă oamenii pe care-i are Duca-Vodă aici, la Poartă. Iubite domnule de Marenne, te rog să te osteneşti, dacă este cu putinţă, pentru acest năcăjit prietin al domniei tale, să afli de la Mustafa vizir zodia vieţii mele. Să nu ştie că am ajuns aici, chiar dacă răspunsul său e bun. Iar dacă în cartea lui scrie rău, să se întindă asupra mea o indulgenţă, până ce vor cădea florile şi iubirile acestui an.

Vorbind frânt şi c-o veselie răutăcioasă pe care domnul de Marenne nu i-o cunoştea, Alecu Ruset urmă a mărturisi în amănunt toate prietinului său. Îi plăcea chiar să-şi desfăşure suferinţa, cu cruzime. După ce povesti toate, rămase împovărat la locul său şi-i tremurară mânile când le ridică spre frunte. Privea ţintă pe fereastra deschisă, către strălucirea mării. Părea bolnav.

Domnul de Marenne. mâhnit, îl cuprinse de după umeri. Ruset tresări.

— Iubite prietine, îi zise abatele, pe mine nu mă nelinişteşte atât primejdia duşmăniei, cât a iubirii.

— De ce?

— Îţi spun numaidecât. Deşi, precum ştii, călătoria mea în împărăţia otomană n-a avut o ţintă politică, a trebuit, ca străin cu oarecare nume şi însemnătate, să cer intrare în serai, spre a înfăţişa omagiile mele marelui Padişah. Aşa au fost împrejurările, încât m-am legat destul de amical, cu vizirul. Şi alte împrejurări au făcut să mă pot bucura de o deosebită bunăvoinţă din partea lui Mehmet-Sultan. Puţini europeni au avut şi au favoarea de care mă bucur eu, putând sta singur de vorbă cu maiestatea sa, spunându-i anecdote şi făcându-l să zâmbească. Aşa încât sper să-ţi fiu de oarecare folos.

Beizade Alecu apucă palmele domnului abate şi le strânse la pieptul său, unde-i bătea inima ca un ornic grăbit.

— După câte văd, urmă de Marenne, suferinţa e deosebit de gravă. Nu socoteşti, prinţule, că ar fi potrivit să-ţi întorc

măcar o parte din datoriile pe care le-am contractat faţă de domnia ta, într-o plăcută, noapte, într-un colţ de lume?

— Ceea ce vrei să faci e mai mult, răspunse cu însufleţire Ruset.

— Asta e o datorie de altă natură, pe care eu înţeleg s-o rânduim între afacerile serioase ale vieţii. Datoriile celelalte privesc un vin bun din ostroavele Arhipelagului, o duzină de barbuni prăjiţi în unt şi alte lucruri fine ale bucătăriei greceşti; căci eu cu baclavalele turcilor nu mă pot împăca. Cu acest prilej domnia ta ai putea să-mi mai arăţi ceva din voia bună cu care m-ai deprins. Voi încerca deci, pe de o parte, să domolesc duşmăniile; iar pe de alta să luminez iar această faţă cernită. Ai căzut într-adevăr într-o sclavie iremediabilă?

— Am căzut, şopti beizade Alecu. Este de necrezut ce mi se întâmplă, cu toate acestea spun adevărul. Am pe mine cămaşa lui Nessus.

Abatele suspină:

— Am avut-o şi eu odată şi sunt fericit c-am schimbat-o. Îţi doresc s-ajungi cu bine, prietine, în anii liniştii mele. Viaţa e un mare medic. Îmi dai voie să filosofez. ştiind totuşi că rostesc zădărnicii?

Ruset plecă fruntea şi lăsă pe prietinul său să-i spuie multă vreme lucruri zadarnice.

XXVIII.

Arată că, în intimitate, şi cei mai înfricoşaţi stăpânitori pot fi oameni; şi că, uneori, o partidă de şah o poţi câştiga pierzând-o.

Domnul de Marenne n-a întârziat multă vreme, ea să se ducă să cerce, la Poartă, treburile lui beizade. Domnia sa era gata oricând să facă drumul pentr-un prietin căzut la năcaz; însă împărăţia nu era tot aşa de grăbită ca el; mergea pe altfel de roţi decât Apusul.

Cara Mustafa vizir trecuse pe celălalt ţărm de mare, în Asia, ca să puie subt ochii slăvitului său stăpân Mehmet cele

din urmă firmanuri, care de mult aşteptau să primească frumoasa lui iscălitură.

Padişahul însă n-avea vreme de pierdut şi nu prea era mulţămit să fie tulburat în plăcerea lui de vânătoare întru care nu ostenea niciodată. Sosise cea mai potrivită vreme a raţelor la smârcuri şi a potârnichilor la ierburi, cu proba celor din urmă câni şi şoimi dresaţi. Corturile se mutau în fiecare zi din loc în loc cu tot calabalâcul şi bucătăriile. Mustafa ajunse alaiul împărătesc între dumbrăvile de la Uzundere şi, după ce descăleca, vesti pe icioglanii strălucitului stăpân că stă cu fruntea în pulbere, aşteptând învoire să intre sub cortul de matasă. Mehmet îl primi numaidecât; şi servul său, intrând la el, îi sărută poalele straiului, desfăşură pergamentele şi se pregăti să scoată din răcliţa lor de argint penele pentru iscălit. Dar strălucitul Mehmet avea în mânile sale arc şi la şold cucura de săgeţi. Zâmbindu-i, îl bătu pe umăr şi-l pofti să lese treburile lumii neclătite în ziua aceea şi să ieie şi el parte mai bine la o privelişte rară. Anume, vânătorii curţii aveau să pună la încercare în desişurile văii un vultur mare caucazian, învăţat împotriva vulpilor. Mustafa se închină şi făcu stăpânului său această plăcere. Se minună chiar mai mult decât era nevoie de dibăcia bercuţului şi firitisi pe icioglanii care-i erau învăţători. Căci aceşti icioglani erau cei mai apropiaţi tovarăşi ai măriei sale Sultanul, urechea lui şi sfatul lui de fiecare ceas; şi cel dintâi slujbaş al împărăţiei nu se putea să nu ţie samă de acest fapt.

În ziua a cincea, împăratul hotărî să se întoarcă la Stambul, aducându-şi aminte de o făgăduinţă a lui către frumoasa Rebia Gülnuk, sultană hasseki, adică favorită. Lămurit nu era despre ce anume fusese vorba, însă trebuia să-şi împlinească făgăduinţa pe care i-o dăduse în ceasul plecării, când ea îşi arătase dinţii albi şi-şi mişcase la urechea lui buzele vopsite trandafiriu.

Făcu semn şi corturile se dărâmară. Vizirul îl urmă agale; şi se aşezară în ceamuri pe Marmara, într-amurgul zilei a

opta. Nici aici nu era potrivit să scoată firmanurile şi penele de gâscă, căci sara era dintre cele mai tihnite. Plutiră fără facle pe sub cerul cu stele, către Vârful-Seraiului şi Mehmet Padişah, în perinile-i moi, dorea pe Rebia Gülnuk, fără a-şi putea încă desluşi dacă făgăduinţa pe care o dăduse privea o moarte de om ori un colan de mărgăritare.

În ziua a noua, domnul abate de Marenne se aburcă în şa. Cu slujitorul său în urmă şi cu cel împărătesc înainte, coborî din Pera la podul umblător, între catargurile de la Cornul-de-Aur. De aici sui uliţa cea Atare a Stambulului către Sfânta Sofia şi o clipă făcu popas, ca să-şi mai desfăteze încă o dată ochii de priveliştea aceea unică în lume. Boazul era ca o oglindă; pe Marmara licăreau fluturi de diamante; deasupra Cornului-de-Aur cununa Stambulului se desfăşura cu minaretele-i subţiri şi cu cupolele vii ale geamiilor până în fund, la sumbrul Eyub. Bizanţul vechi dormea în mormântu-i de ruini şi palate scufundate sub mahalalele de case de lemn ale turcilor. De la Şapte-Turnuri până la Vlacherne, îl închideau zidurile uriaşe de la Sfântul Constantin şi de la Atila. Crucile coborâte ale creştinătăţii – pajuri cu aripile neclintite – apăreau din când în când simbolic în cerul curat, la mari înălţimi.

Domnul de Marenne oftă, cugetând că Dumnezeu a binevoit, pentru pedeapsa copiilor săi iubiţi, să îngăduie necredincioşilor a se aşeza cu tabăra lor vremelnică în cea mai frumoasă grădină din lume, în acel serai încântat pe care-l bate, fremătând dulce, marea clasică.

Dincolo de Aghia-Sofia, după întreite zidiri de piatră, stau, sub chiparoşi, clădirile împăraţilor războiului. Între săbii, s-au grămădit comorile lumii. Subt unul din baldachinurile lui Mehmet, îşi aducea domnia sa aminte că a văzut cu uimire atârnând un smarand enorm cât un ou de lebădă. Acel juvaer nu va fi desigur şlefuit niciodată în feţe meşteşugite şi se va întoarce în mare, ori în pământ, în starea-i primitivă, ca ş-acel popor de războinici, pe, care l-a împins aici vântul pustiei.

Solul francez îşi îndemnă calul şi zâmbi filosofic veşniciei, în soarele fierbinte al ceasului al patrulea al dimineţii, clipeau prin desişurile livezilor acoperişuri bombate de alamă deasupra streşinilor de chioşcuri. Suna susur de paseri în frunzişuri şi-n lianele care atârnau în draperii deasupra havuzurilor. Dar de şi după întâiul zid şi după al doilea, şi-n mijlocul cel mai tainic, trăiau, în zeci de clădiri capricios rânduite, opt ori nouă mii de suflete, totuşi, deasupra chiparoşilor, ca deasupra unui ţintirim, părea că pluteşte un suflet al tăcerii. Şi marea era singuratică în acea parte, numai la zidurile de la malul apei aştepta, dormitând în soare, flotila de bărci, împodobită cu purpură şi aurării, a marelui stăpân.

Domnul de Marenne ajunse la poarta dinafară a împărăţiei, care se chema, într-o limbă absurdă, Bab-i-Humaiun, şi se opri iarăşi. Ieniceri ţineau straja, împodobiţi cu chiverele lor cilindrice. Căpetenia de orta cunoştea pe franţuz ca pe-un de-aproape prietin împărătesc şi-l pofti să treacă, făcându-i o temene… Domnul de Marenne îşi puse calul în trap, întorcând spre mare privirile de cătră cupa de marmură unde gealaţii aruncau capetele sângerate ale osândiţilor.

La Bab-i-Selam, adică Poarta închinăciunilor, abatele descăleca protestând în sine, şi trecu singur pe sub boltă, printre două turnuri subţiri şi pe sub creneluri. Slujitorii erau înarmaţi până în dinţi şi arătau ostentativ străinului obrazuri încruntate şi foarte mustăcioase. Alt agă se înfăţişă şi-l cunoscu zâmbindu-i cu semeţie şi dându-i drumul să treacă mai departe. De-aici începeau grădinile umbroase, cu balcoane, chioşcuri şi cafasuri, între scânteieri de cişmele, sub paza bostangiilor.

Haremul era undeva, într-o tainiţă, după alte ziduri, sub paza hadâmbilor negri, necunoscut încă unui ochi străin. Casa divanului şi-a tronului erau dincoace, subt alte rânduri de chiparoşi. Umbra lor tragică acoperea nu numai pajiştile, dar şi trecutul cu înlănţuirea lui de necontenite

morţi năprasnice. Muţii, care rânjeau de după gratiile cămărilor, păreau o întrupare a acestor tăceri posomorite. Aşa era legea locului: să nu se ridice glas şi sunet omenesc în jurul aceluia care era slăvit de toate limbile pământului, Padişah, prea strălucit împărat, căpetenie a credincioşilor, urmaş al proorocului şi umbra lui Dumnezeu pe pământ.

Mustafa vizir primi pe franţuz c-o gravitate întunecoasă ca şi barba lui, în odaia-i cu divanuri joase şi măsuţe în şase colţuri, înflorite cu fildeş. Nu erau alte podoabe pe păreţi decât arme şi trofee. Între ele, Cara Mustafa se socotea într-un loc mai plăcut decât între hârţoagele icioglanilor secretari, căci iscusinţa lui era îndeosebi războinică. La o vârstă de patruzeci şi şase ori patruzeci şi şapte de ani, simţea în braţul lui toată puterea stăpânului său şi-a nebiruitelor oşti osmanlâi. Asta îi plăcuse lui s-o lămurească franţuzului chiar de la început, când îl văzuse întâia oară.

Bătând în palme, chemă slugi şi le porunci să aducă ciubuc, cafea şi jilţ. Pofti pe musafir să şadă în acea unealtă evropienească şi el se aşeză pe divan, alături, după moda orientală. De Marenne înlătură ciubucul cu imame de chilimbar pe care i-l înfăţişa ciubucciul, dar primi cafeaua, în filigean cu zarf de aur.

Un icioglan, îmbrăcat cu anteriu violet de matasă, rămase în picioare la spatele stăpânului său, pregătindu-se să tălmăcească sfatul. Faţa lui curată părea tânără, de şi era scrisă de uşoare creţuri, iar ochii, deştepţi şi vicleni, aveau o oboseală femeiască, cu umbre vinete dedesubtul lor.

— Cu ce-aş putea fi plăcut şi folositor iubitului meu oaspete? întrebă vizirul. Nu l-am văzut de multă vreme; am avut îndeletniciri însemnate cu măritul meu stăpân dincolo, peste Mare. De atunci poate au sosit ştiri nouă de la prea luminatul Rege, cel mai sus şi mai ales între domnii creştinătăţii, sau s-a aflat ceva de la duşmanii noştri de totdeauna, pe care-i dorim umiliţi şi căzuţi în pulbere…

Domnul de Marenne asculta cu luare-aminte şi vorbele neînţelese, şi tălmăcirea lor pompoasă, şi-şi dădu răspunsul

înclinându-se politicos:

— Oarecare ştiri sunt, vorbi el. Suveranul meu urmează a socoti legătura de bună prietinie cu marele Padişah drept cea mai preţioasă dintre legăturile sale cu stăpânitorii popoarelor lumii. Tradiţia şi interesul legând două puteri, biruinţa lor împotriva unuia este asigurată. Aceste lucruri domnia sa domnul abate nu le spune ca un reprezentant oficial care rosteşte vorbe deşarte, ci ca prietin al măritului vizir. Bucurându-se şi de favoarea Domnului său şi de aceea a puternicului Sultan, domnia sa se erede. în chip dezinteresat, fericit de buna legătură dintre ei. La casa franţuzească din Pera ar fi venit ştiri că împăratul de la Viena a poruncit din vistieria sa plăţi însemnate pentru arme şi straie ostăşeşti.

— E vorba deci de pregătiri? observă Cara Mustafa.

— Pe cât se pare.

— Atunci nu se va putea spune că războiul l-am dorit şi l-am aţâţat noi.

— Asta niciodată. Cel puţin maiestatea sa Regele meu iubeşte, pacea ca pe-un lucru de preţ, ca pe un diamant rar.

— Şi eu socotesc pacea, declară Mustafa, ca cel mai prielnic lucru pentru împăraţi şi noroade.

— Negreşit, aprobă domnul de Marenne, acesta este şi punctul meu de vedere personal. Nefiind însă prinţ, ci un om din mulţime, eu n-o pot socoti ca un juvaer, ci cel mult ca o cafea bună pe care o cunosc cu simţurile de rând. Celui care mi-o răpeşte, şi mai ales celui care mi-o face rea, aş fi în stare să-i trimet o declaraţie ca cea pe care ne-o pregăteşte împăratul Leopold.

Mustafa aprobă din barbă, zâmbind. Apoi mai porunci o cafea pentru franţuz.

— Astfel vreau să-mi întăresc dovezile mele de prietinie către domnul abate… zise el.

Abatele mulţămi, c-un surâs neclintit pe obrazu-i fin.

— Alte veşti nu s-au mai primit din părţile Apusului?

— Pe cât ştiu, alte veşti nu sunt, răspunse domnul de Marenne.

În timbra şi tăcerea de la Divan-Yolu, Cara Mustafa căscă şi se bătu peste barbă. Afacerile diplomatice îl plictiseau. Totuşi, după părerea lui, franţuzul a venit c-un scop. Cată să fie cu luare-aminte.

Sosiră cafelele.

— Am auzit un lucru, zise cu îndoială abatele, pe care eu unul nu vreau să-l cred.

— Poate fi împărtăşită şi altora această taină, de către iubitul oaspete?

— Fără îndoială. Nici nu-i o taină. Desigur înţeleptul vizir cunoaşte mai bine afacerea, deoarece interesează mai mult Poarta.

— Despre ce este vorba?

— Despre beiul de la Moldova, pe care eu îl preţuiesc. mărturisi abatele. Atrag luarea-aminte a înţeleptului vizir că ştirea vine de la Ieşi, care nu sunt prietini cu Georgie Duca.

Vizirul tăcu, aşteptând.

— Leşii astăzi sunt în bună petrecere cu nemţii, adăogi abatele.

— Ştiu, încuviinţă vizirul. Noi n-am pus niciodată credinţă în Ieşi: de aceea împărăţia i-a lovit adeseori, pedepsindu-i pentru minciunile lor.

— Diplomaţia nu cunoaşte acest cuvânt. protestă de Marenne.

— Ştiu, răspunse Mustafa; dar eu sunt oştean. Ce pot pune leşii în sarcina beiului nostru de la Moldova?

— Îi pun în sarcină nişte cărţi, pe care Duca le-ar fi scris lor, într-o vreme când împărăţia i-a retras încrederea, mazilindu-l. Aceste, scrisori se zice că sunt în mâna unor nobili Ieşi. Repet că aşa ceva nu pot crede, deoarece, dacă aceste scrisori ar fi fost, ele ar fi ieşit până acum la iveală.

Icioglanul tălmăci cugetarea franţuzului. Cara Mustafa îşi mângâie barba şi-şi micşoră ochii.

— Totuşi aceste scrisori sunt, zise el cu linişte. Prietinul nostru poate afla acest adevăr.

— Atunci mă găsesc destul de încurcat, declară domnul de Marenne; căci eu n-aş fi crezut pe Duca-Vodă capabil de asemenea faptă.

— Scrisorile sunt, confirmă iar vizirul, sunt şi poartă semnătura beiului de la Moldova.

— Să fie cu putinţă? Poarta e sigură de asta?

— E sigură, zâmbi Cara Mustafa. Chiar beiul ne-a adus faptul la cunoştinţă.

— Înţeleg din ce în ce mai puţin.

— Cu toate acestea lămurirea e uşoară şi o pot da nepreţuitului meu musafir. Nefiind diplomaţi, noi întrebuinţăm arme mai puţin diplomaticeşti decât apusenii, însă tot aşa de bune. În părţile noastre deseori se întâmpla să umble dintr-un hotar în altul scrisori. De cele mai multe ori sunt numai o cercare, pentru a vedea răspunsul. Beiul nostru a mai făcut asemenea slujbă, faţă cu hanul de la Crâm, după dorinţa împărăţiei. Se întâmpla însă ca asemenea cărţi numai să pară adevărate, iar iscăliturile să fie plăsmuite. Să nu fie mirat oaspetele nostru. Asemenea încurcături pot stârni mânia slăvitului nostru stăpân. Mânia stăpânului nostru e ca furtuna şi supuşii săi sunt în faţa sabiei lui, ca iarba sub coasă. Mai târziu se vede că au căzut capetele fără vină, dar morţii rămân morţi. Aşa, de data asta, s-a întâmplat să cerce careva dintre duşmanii săi pieirea lui Duca. Beiul a simţit şi a vestit pe stăpânii săi din vreme.

De Marenne rămase o clipă pe gânduri; păru vesel.

— Îndeletnicirile rele ale omului, reluă el, se vede că sunt aceleaşi pretutindeni. În Apus ca şi-n Răsărit. Mă bucur că am avut dreptate.

— Care bucurie şi care dreptate?

— Dreptate, socotind pe beiul domniei voastre năpăstuit.

Mustafa îşi mângâie barba şi râse:

— Cine ştie! Sufletul omului e ca marea fără fund, în care numai Dumnezeu poate vedea.

Abatele încuviinţă din cap şi se grăbi să întărească această cugetare.

— Numai Dumnezeu, şi uneori nici Dumnezeu. Să lăsăm acestea.

— Dacă cinstitul nostru musafir vrea, să le lăsăm. Ar rămâne poate să aflu de ce domnul abate se îngrijeşte de soarta beiului de la Moldova.

— Nu mă îngrijesc atât de soarta lui, cât de interesele aliaţilor noştri.

— Mulţămim domnului abate.

— De aceea, răspunzând îndoielilor domniei tale. mă cred dator să fac o observaţie. Scrisorile sunt – şi nu le-ar fi scris beiul. Împărăţia de la el află asta. Dacă nu le-a scris el, atuncea de unde a aflat că sunt? Pe lângă asta, aflând nu se ştie cum despre ele, de ce nu ştie cine anume le-a plăsmuit?

— El zice că ştie.

— Rog să fiu iertat dacă aceste două împrejurări mi se par deosebit de ciudate. Dacă le-a scris un duşman al lui Duca, pentru ca să-i dăuneze, acel duşman de ce nu Ie vădeşte?

— Hm! hm! făcu marele vizir. Văd că şi judecata poate să fie întrebuinţată ca o sabie. Cinstitul musafir are dreptate. Mai doreşte să cunoască ceva?

— Nu. Ştiu numele celui pe care-l învinuieşte Duca-Vodă.

— Hm! hm! făcu iarăşi marele vizir, crescându-şi ochii, strângând buzele şi înălţând sprâncenele

— E vorba de Alecu Ruset beizade.

Vizirul rânji în barba-i neagră.

— Da, aşa este. împotriva acestui fecior zvânturat al mazilului Antonie sunt şi alte pâri. Stăpânul nostru l-a mai certat o dată pentru nebuniile lui.

— E un bun prietin al meu, lămuri încet abatele, de care mă leagă plăcute amintiri. Să mă ierte înţeleptul vizir dacă am făcut un aşa de lung ocol ca s-ajung aici. Sunt gata să recunosc că Duca nu-i vinovat cătră Poartă. Cât despre

Ruset, chiar dacă ar fi păcătuit, nu-i vinovat decât cătră un duşman al tatălui său.

— Hm!

— Aş dori să aflu dacă măria sa vizirul nu simţeşte nevoie să se lumineze deplin.

— Ba simţesc nevoie să mă luminez deplin; însă voi atrage băgarea de samă a iubitului meu musafir că acolo unde a înodat firul un grec, nu pot să-l mai descurce o mie şi unul de dreptcredincioşi. Trebuie să cadă sabia.

— Asupra cui?

— Asupra aceluia care are scris în cartea lui Allah acest sfârşit.

Abatele de Marenne tăcu şi plecă fruntea. Vizirul zâmbi cu voie-bună, mângâindu-şi barba, apoi lepădă ciubucul.

— Am să mai adaog, reluă el, că pentru acest fecior al lui Antonie simţim şi noi prietinie; însă împărăţia mai are nevoie de beiul de la Moldova, care se arată harnic şi încă destul de înţelept. Altfel, drept vorbind, în cumpăna noastră amândoi n-atârnă nici cât un fir de puf. Totuşi inima de prietin a iubitului nostru musafir plăcându-mi foarte mult, îl sfătuiesc să puie două cuvinte la măritul stăpân, care poate, ca şi Dumnezeu, lăsa viaţa supuşilor săi după buna sa poftă. Să părăsim acestea şi să vorbim numai de ale noastre.

Domnul de Marenne trecu la alte lucruri zâmbind gazdei, cumpănind însă, în acelaşi timp, în sine, soarta prietinului său. După cât înţelegea el, şi după cât ştia din obiceiurile şi năravurile acelei curţi asiatice, beizade Alecu era într-o primejdioasă cumpănă. Totuşi, Allah kerim! cum spun musulmanii, – Dumnezeu e mare, şi ajutoarele lui sunt neaşteptate.

Un slujitor veni să vestească pe Mustafa vizir că strălucitul stăpân e singur şi poate îngădui părintelui franţuz să-l vadă, acest lucru făcându-i, ca totdeauna, plăcere. Domnul de Marenne se ridică de la locul său şi urmă pe slujitor prin coridorul umbros al porţii a treia – Saadat – a fericirii. Domnia sa nici nu mai cugeta să aprecieze cum se cuvenea

cinstea ce i se făcea. Era gânditor şi mâhnit: şi pacea tristă a acestor aşezări ii sporea şi mai mult depresiunea sufletească.

În umbra şi încăperile acelui serai viaţa era nesigură: apărea şi trecea ca o floare de lumină. Marele Soliman înţeleptul a mişcat un deget şi a poruncit astfel zugrumarea prea iubitului său fiu Mustafa. Mehmet al treilea a pus pe muţi să strângă în juvăţuri pe cei nouăsprezece fraţi ai săi. Alţii, care au ucis fraţi şi rude, au căzut la rândul lor sub legea nemilostivă care-i comprima. Însuşi, Mehmet al patrulea, care-l aştepta acum în odaia-i împodobită cu somptuoase covoare, a fost nevoit, în cel dintâi ceas al suirii lui pe tron, să iscălească osânda bunicei sale valide Kösem. N-avea decât opt ani şi i-a tremurat mâna care de-atunci n-a mai tremurat.

Intră sub coloanele subţiri de marmură de la Arz-Odasî. Eunucul alb dădu la o parte perdeaua şi făcu loc abatelui, c-o închinăciune adâncă. Marele stăpânitor îl primi cu zâmbet pe faţa-i obosită, de o albeaţă mată. Sultan Mehmet avea atunci patruzeci de ani şi era un om cu înfăţişare blajină. Nimic din cruzimea strămoşilor nu ardea în privirile lui. Avea ochii albaştri ai maicii sale valide Targan, – roabă răpită de copilă din ţara muscălească şi adusă în serai de către tătari crâmleni.

Doi copii de casă – hadâmbi blonzi – care cântaseră până atunci din bandură şi ţimbală, se ridicară şi ieşiră. De tălmaci nu era nevoie. Parte greceşte, parte franţuzeşte, cei doi oameni, aşa de deosebiţi şi aşa de bizar adunaţi, izbutiseră totdeauna să se înţeleagă singuri. Şi asta era, pe lângă altele, una din plăcerile Sultanului.

Mehmet se aşează întâi în jilţ şi rosti cu bună-voie primele vorbe de politeţă.

— Trebuie să socot acest ceas îndeosebi plăcut, zise el, când abatele îşi sfârşi plecăciunea prelungită. Am nevoie de un om liber între atâţia robi.

De Marenne se înclină iar:

— Acest om liber e cu totul la dispoziţia maiestăţii voastre.

— Pe cât înţeleg, domnule abate, surâse Sultanul, ai fost aşa de bun să împărtăşeşti unele ştiri politice marelui meu vizir.

— Da, maiestate.

— Pe mine vei fi şi mai bun, domnule abate, să mă scuteşti de ele?

— Negreşit, dacă aceasta este dorinţa maiestăţii voastre.

— Este. Vreau să uiţi că eşti un sol şi să-mi vorbeşti cu prietinie despre lucruri obişnuite.

Abatele clătină din cap.

— Se poate asta? în umbra unui împărat aşa de temut toate devin grave. Viaţa şi moartea e amestecă.

Mehmet suspină. Atinse cu degetul un gong de aur umplând încăperea de sunet moale. Ca prin farmec icioglani, în lungi anterie de matasă galbenă, se strecurată înlăuntru, cu mişcări iuţi. Se purtau ca umbre, fără cel mai mic zgomot, pe covoarele moi, rânduind şerbeturi, filigene de cafea şi narghilele. Ieşiră şi intrară cu alte măsuţe joase, acoperite discret cu năframe vişinii. Când le descoperiră, abatele cunoscu tabla de şah pe una şi o amforă de alabastru cu vin franţuzesc pe alta. Două cupe de cristal întovărăşeau amfora.

Icioglanii dispărură, stângându-se odată cu sonul gongului. Mehmet-Padişah îşi părăsi jilţul şi trecu pe divan, aşezându-se cu picioarele subpuse. Se simţea mult mai bine în poziţia aceasta firească, moştenită din veacurile de pribegie ale strămoşilor, care n-aveau popas decât pământul gol, în jurul focului, sub cer. Aşa şi inima-i era mai aplecată spre blândeţă.

— Domnule abate, zise el, Allah vrea ca un stăpânitor să fulgere cu ochii şi să tindă asupra supuşilor săi buzduganul. Aceasta este legea noastră şi mulţimea nu trebuie să ne cunoască altfel. Pentru domnia ta însă pot fi altul şi-ţi pot da iertarea pe care bănuiesc că mi-o ceri pentru cineva.

Abatele rămase cugetând, ori păru a cugeta, cu ochii spre fereastra deschisă care da în grădină. Mehmet sună iar şi făcu un semn abia văzut slujitorului care răsărise de după perdele. înaintând, acesta deschise cişmeaua mică de marmură de lângă trandafirii ferestrei ş-un fir de apă tresări cu zvon şi murmur, căzând în havuz. De Marenne înţelese că poate vorbi fără grija de a fi auzit de vreo ureche omenească. Deci la sfatul cu vizirul fuseseră urechi.

— N-am nici o taină, maiestate, zise el. Am de spus numai o mică istorisire de vânătoare.

— Voi asculta-o cu plăcere, domnule abate.

— Istorisirea aceasta, maiestate, nu mă priveşte pe mine, ci pe un prietin al meu.

— E vânător?

— Da, însă cu mult mai puţin dibaci decât maiestatea voastră. Acest vânător şi prietin al meu îmi povestea într-un rând că se afla într-o pădure din Moldova.

— După cât se vede, e un supus al meu.

— Da, maiestate. Se afla în locuri pustii, în acea pădure din Moldova, singur şi rătăcit de tovarăşii săi. N-avea cu el nici câni, nici suliţa, nici baltagul; iar în ziua aceea vânătoarea stârnise mulţi urşi. Iată că-i iese în cărare una din aceste jivine, mormăind. Prietinul meu se fereşte, se întoarce şi caută altă ieşire. Însă şi-n cărarea a doua i se arată ursul. Încearcă în altă parte, în dreapta: dă de-o prăpastie; încearcă în stânga: îl opreşte un părete de stâncă. Mormăirile se înteţesc şi prietinul meu înţelege că se află într-un ceas de mare primejdie.

Domnul de Marenne se opri. Măritul Padişah surâse, aşteptând urmarea.

— Ce-a făcut fără arme? întrebă el.

— Ce putea face?

— I-au sosit ajutoarele şi prietinii?

— Nu i-au sosit. Erau departe de dânsul.

— Atunci ce s-a întâmplat?

— După cât îmi povestea prietinul meu, maiestate, altceva nu se putea întâmpla decât să-l mănânce urşii. Ceea ce s-a şi întâmplat.

Mehmet îşi mângâie barba rară, râzând cu plăcere.

— Se vedea din istorisire că prietinul domniei tale face în adevăr parte din breasla noastră vânătorească.

— Nebiruite şi puternice Padişah, zise cu patos domnul de Marenne, povestirea mea e în adevăr o anecdotă din ţara Moldovei şi mi-a istorisit-o prietinul meu, într-o sară, la o petrecere. Anecdota răspunde însă unui adevăr, şi acel prietin al meu se află împresurat de sălbătăciunile de care vorbeşte. Acel prietin al meu e un bărbat de bun neam, pe care-l iubesc şi-l preţuiesc, şi, din cât am înţeles, e un supus credincios al maiestăţii voastre. Împotriva lui s-au ridicat duşmanii şi vor să-l zugrume.

Mehmet întinse braţul spre amfora de alabastru, dar de Marenne se grăbi înaintea lui şi umplu cupele. Mehmet gustă ca un vechi cunoscător.

— Aş putea, grăi el, să întreb de numele acelui prietin, domnule abate. Aducându-mi însă aminte că de câteva ori l-ai pomenit povestindu-mi întâmplările trecerii domniei tale prin acea ţară a mea, cred că nu este nevoie să mai stăruiesc. Astfel mă scutesc să cer lămurire lui Mustafa vizir de ce greutăţi îl apasă şi ce greşeli va fi săvârşit. Să ţi-l dau fără a cerceta?

— Îl primesc, nebiruite şi puternice Padişah, se învoi ava Paul. Dar sunt gata să-i dovedesc curăţia; căci nu pot pune cuvântul pentru un vinovat.

— Aferim! râse Padişahul. E nevinovat într-adevăr?

— E nevinovat, maiestate.

O adiere trecu printre trandafiri şi prin zvonul cişmelei. Urmaşul proroculuі trase pe nas mirezmele grădinii şi strănută c-o plăcere mare cât şi explozia.

— Augurler ola! îl firitisi, închinându-se, ava Paul. Măritul stăpân îi mulţămi, întinzând mâna cu palma în jos, în semn de pace.

— Îmi vei spune numele prietinului domniei tale şi-i vei dovedi nevinovăţia mai târziu. Acum ţi-l dau aşa. Dacă vrei să-l mai câştigi într-un fel, atunci luptă pentru el cu mine pe această tablă.

Maiestatea sa Mehmet era destul de tare jucător de şah. Chiar se credea cel mai tare din cuprinsul seraiului său. Dar legea aceasta nu-l putea atinge pe abatele Paul, care izbutise în mai multe rânduri să-i dovedească superioritatea apusenilor. Primi provocarea şi începu să lupte, îndemnându-şi cu glas cavalerii, pionii şi nebunii. În curând oastea împărătească se găsi într-o mare strâmtoare.

Prea puternica umbră rămase într-o îndelungată cugetare, cu bărbia rezemată în palmă şi cu cotul pe genunchi, în sfârşit se hotărî şi dădu o poruncă de îndrăzneaţă săritură unuia din cei doi călăreţi negri ai săi.

Ava Paul cugetă şi el mai îndelung şi văzu, în sine, chipul slăbit şi întristat de dragoste al prietinului său. Oftând, făcu mişcarea trebuitoare şi, ca prin minune, oastea împărătească dobândi loc şi biruinţă desăvârşită.

— Am pierdut! mărturisi cu glas jalnic domnul abate.

— Dimpotrivă, ai câştigat! răspunse cu bunăvoinţă cel mai mare şi mai puternic dintre stăpânii lumii.

Cu toate acestea, întorcându-se călare la casa Crăiei franţuzeşti, domnul abate de Marenne nu credea îndeajuns în această primă a sa izbândă; şi socoti că paza şi taina sub care sta Ruset trebuie să rămâie neclintite.

XXIX.

Nu numai abatele Paul filosofează, ci şi Vâlcu Bârlădeanu.

Era într-o vineri. în vremea căldurilor celor mari ale lunii iunie. Fiind ziua odihnei şi închinărilor, rânduită de proroc, prea strălucitul întocmai ca soarele Padişah ieşise cu alai la slujba cea mare de la moscheia lui Beyazid. Uliţile pe unde trecea astfel împărăţia călare erau pustii, cu uşile şi ferestrele caselor oblonite, ca să nu se poată învrednici nici un ghiaur a vedea faţa de idol, cu turban de fir şi surguci de nestemate a celui întâi, mai mare şi mai groaznic dintre

biruitorii dreptcredincioşi. Ienicerii îi făceau ziduri vii în laturi, iar alţi ostaşi călăreţi şi pedeştri alergau înainte, unii cu toiege, alţii cu şfichiuri plumbuite, ca să întoarcă în hudiţi pe trecători, să abată pe oricine cu fruntea în pulbere, – să fie pretutindeni numai viermi şi tină.

În una din aceste hudiţi se simţi luat ca de vânt şi zvârlit într-o parte Bârlădeanu, călugărul cel mut de la Balâklî. Se feri după un stâlp de poartă şi stătu neclintit, mormăind, oricât era de mut, câteva vorbe îndesate, al căror înţeles ar fi rămas tainic pentru oricare ureche, fie turcească, fie grecească; însă nu-l auzi nimeni. Strecurând o privire piezişă pe sub braţ, zări împrejurimea pustie şi auzi numai în depărtare, sub văzduhul aprins, freamătul alaiului. Atunci se desfăcu de stâlpul pe care-l îmbrăţişase, pornind tupiluş pe sub ziduri. Nu-i era frică de nimica; un cuvios monah găseşte totdeauna la Stambul destulă acoperire în straiul tagmei lui; se ferea însă de soare, care, orice-ar fi spus dreptcredincioşii, era mai înfricoşat decât luminăţia sa Mehmet al patrulea. Vărsa o dogoare aşa de cumplită, încât Bârlădeanu ar fi fost în stare să îndrepte ş-asupra lui vorbele tainice, dacă nu l-ar fi oprit o rânduială strămoşească, mai tare decât credinţa al cărei strai îl purta. Acea rânduială îl învăţase a socoti totdeauna sfânt acest izvor al vieţii. Într-o vreme, însă, nu mai putu răbda şi se opri, căutând cu ochii împrejurul lui o scăpare, în clipă i se înfăţişară în minte codrii de la Hârlău şi cele paisprezece şipote care izvorau în budăie, subt un deal poreclit Coman. Se simţi ars de pojar până în adâncurile măruntaielor. Dar tot atunci dădu binecuvântare lui Dumnezeu, căci zări o cişmea de marmură la un colţ de uliţă. Câţiva copii desculţi şi cu capetele goale, bine înzestraţi însă din partea şalvarilor, stăteau împrejur cu ibrice şi căni de aramă, aşteptând rând. Cum sosi acel călugăr mare, nalt şi bărbos, pufnind c-un fel de spaimă, copiii se dădură la o parte privindu-l uimiţi şi aşteptându-se la o minune. Bârlădeanu îşi lepădă comanacul, fără a-i alege cuvenit loc de cinste; se

dădu lângă firul de apă şi ţinu palmele potrivite în chip de căuş. Întâi voi să beie, dar văzu că are prea puţin. Încercă să se stropească şi să se răcorească: avea prea puţin. Cele paisprezece şipote de sub dealul lui Coman îi năluciseră în amintire numai ca o pedeapsă. Stropindu-şi obrazul aprins, înghiţind cât putea din căuşul palmelor, iarăşi stropindu-se şi iar înghiţind, se opri în sfârşit, suflând cu zgomot şi privind fioros în juru-i. Copiii se împrăştiau în fugă, ca să ducă acasă veste despre acel ceva nemaivăzut care s-a arătat la cişmea.

Bârlădeanu îşi şterse cu mânicile giubelei fruntea, obrazul şi barba. Ridicând din colb comanacul, îl aşează pe plete fără a-l mai scutura, şi porni iar prin umbră. Se lăsă la vale pe lângă slăvită moscheie Nuri-Osmanie, năzuind spre cel mai scurt drum către casa franţuzească, dincolo de Cornul-de-Aur. În curând începu să caute din nou, cu ochii, o cişmea. De mers mergea înainte, barba însă îi era sucită în laturi. La o răspântie de ulicioară dădu peste o muiere; o păli cu pieptul, o prăvăli la pământ. Şi, când întoarse ochii o găsi zbătându-se sub dânsul şi ţipând cu desnădejde.

Bârlădeanu sări într-o parte, ca muşcat de ceva. Muierea îl binecuvânta într-o limbă pe care de mult n-o auzise.

— Bată-te Dumnezeu să te bată şi te-ar lua dracu, şi n-ai mai ajunge…

Bârlădeanu se bucură de acest blăstăm; iar femeia se opri deodată, punându-şi palma la gură. Băgase de samă că are de-a face cu o cuvioasă faţă bisericească.

Uitându-se unul la altul, Bârlădeanu căscă ochii şi se încovoie mai aproape, ca să vadă mai bine; iar muierea se înălţă în sus, ca şi cum monahul o trăgea către dânsul.

— Dumnezeu să mă trăsnească! ţipă ea, rotindu-şi brusc ochii în jur; să mă trăsnească, dacă aist călugăr bărbos nu-i Vâlcu!

— El este, mormăi Vilcu; nu ţipa şi scoală-te din colb. Să ştii că eu îs mut.

— Cum eşti mut? Doamne fereşte şi apără, să nu fii cumva sărit din minte.

— Nu, dădacă Măgdălina; altfel sunt întreg. Bine-ai face să muţeşti şi dumneata, ori măcar să-ţi îndulceşti glasul. Oricât de mare ar fi Ţarigradul, mai bine este să vorbim ca şi cum ar fi cât o cămara. Unde te duceai aşa de aprig?

— Mă duceam să vă caut la casa franţujilor.

— Acolo mă duceam şi eu. Dacă vrei să ne găseşti, nu ne căuta acolo, ci în altă parte, de unde vin eu.

— De găsit vă găseam orişiunde, chiar sub pământ, râse dădaca. Te duceai să-l cauţi pe franţuz, să-l duci stăpânului tău?

— De unde ştii?

— Asta-i treaba mea, şi taina mea, Vâlcule. Dar de-aici până la acea mănăstire departe-i?

Bârlădeanu privi pe ţigancă pieziş şi clătină din cap.

— Mă duceam într-adevăr să i-l aduc pe popă lui beizade. Iar până la Balâklî este destulă cale. Uitându-te la mine şi văzându-mă asudat şi însetat, ai putut cunoaşte că vin de departe. Dar de unde ai ştiut că vin de la o mănăstire?

— Asta-i altă taină. Poate pentru că eşti îmbrăcat în acest strai, pe care dumneata, se vede, ai uitat că-l porţi.

Vâlcu oftă şi-şi şterse iar sudoarea, cu mânica. Dădaca păru a-şi aduce aminte:

— La Balâklî, la marginea cetăţii, ştiu eu drumul, căci l-am mai făcut şi altă dată, cu carul cu boi.

— Măi, aici tot trebuie să fie un drac la mijloc! Acuma ştii şi numele mănăstirii?

— Sărace Vâlcule! îl căina Măgdălina; căldura de la Ţarigrad nu-ţi prieşte. Spune repede ce face beizade.

— Ce să facă? Stă ascuns şi oftează. A căzut la suferinţă şi la slăbăciune.

— Nu-i nimica. Acestea trec. Cum te-ntorci la dânsul, îi spui că domniţa Catrina e aici, cu părintele său, la Bogdan-serai. Aşteaptă cu mare dor să-l întâlnească. Spune-i asta şi se face sănătos. Să ne aştepte mâni, cel mai târziu poimâni.

Are să poftească domniţa să se plimbe până-ntr-acel loc, la izvorul aghesmei, şi are s-o vadă. Să fie însă cu băgare de samă.

— N-ai grijă, nu-l ştie nimeni. Stă acolo ca-n mormânt. Eu am canon muţenia, el singurătatea. Numai popa franţuz vine şi-l vede. Ca să-ţi mai spun altele, dădacă, nu-i nevoie. Aş vrea să am acu picioare de iepure. M-arăt numai să mă vadă popa şi ştie el ce este. Şi mă-ntorc înapoi cât oi putea mai degrabă, nu atâta ca să dau lui beizade veste, cât ca să lepăd toate de pe mine şi să mă-ntind la pământ subt un copac, cu faţa în sus şi cu braţele în laturi, c-un ulcior de apă rece la îndămână.

Vâlcu rămase gânditor, cu ochii aţintiţi într-o desfătare lăuntrică, întocmai ca un drept următor al legii proorocului. Îşi scutură barba.

— Nu poţi să ştii, dădacă Măgdălina, zise el, la ce lucru mă gândesc eu acuma.

— Te-i fi gândind cum de ne-am întâlnit noi dintr-o-dată într-un târg aşa de mare ca Ţarigradul. Pesemne că vinde mergeam către acelaşi loc.

— Hm! aşa este; însă mie nu mi-a venit în minte asemenea întrebare. Eu mă gândesc la alta. Anume, ce-oi fi căutând eu aicea în ţara asta de lege străină? Acuma de dumneata nu zic. Ai venit cu şal şi nu pare a-ţi fi cald; cu cercei, inele şi salbă împodobită: poate să găseşti vreun turc să te ieie a patra nevastă. Dar ce caut eu – nu pricep. Poate ca să răscumpăr nişte păcate trecute.

— Ce spui de turc, îmi place, Vâlcule; dar nu se poate. Urmăm amândoi năcazul şi bucuria stăpânilor noştri.

— Aşa este, oftă Bârlădeanu, întrebuinţând cu putere mânica.

Spre sară, când domnul abate Paul de Marenne intră în pacea de la Balâklî, găsi pe beizade Alecu proaspăt spălat, şi pieptănat cu îngrijire, cu anteriul călugăresc desfăcut la piept. Ochii se desprinseseră din visul lor mohorât. Pe fereastra deschisă intra aer proaspăt, cu mirezme de flori.

Cum închise uşa după intrarea lui de Marenne şi puse zăvorul, beizade cuprinse de după umeri pe prietinul său şi-l îmbrăţişa strâns.

Abatele se desfăcu încet şi trecu la un divan. Ruset îl urmă şi-i împinse alături o măsuţă pe care stătea un ulcior între două cupe de argint. Se aşeza şi el în apropiere, jos, pe covor, ridicând priviri în care domnul de Marenne îi ceti cu uşurinţă sufletul.

— Am înţeles, îi zâmbi el. Ţi s-a isprăvit ciclul de zile nefaste…

— Într-adevăr. Acum încep cele fericite.

— Şi după asta, – nu-i aşa? – urmează sfârşitul lumii.

Ruset umplu cupele. Abia atunci îi ajunse la înţelegere observaţia prietinului său.

— Ce vrei să spui, domnule de Marenne?

— Vreau să spun că prudenţa este fiica înţelepciunii.

Beizade iese c-un fel de întărâtare:

— Numai atât?

— Vreau să-ţi chem încă o dată luarea-aminte spre cele ce ţi-am mai spus, prietine, că nu văd deloc un desnodământ acestei poveşti.

— Nici eu.

— Poate să fie o nuntă; nu vei fi însă domnia ta mirele. Nici nu poţi răpi pe mireasă, fără a o pierde şi fără a te pierde. Nici nu poţi coborî pe-o fiică de prinţ, făcându-i această siluire. Mi-ai spus singur că, la un asemenea act, ea nu s-ar învoi niciodată, fie din mândrie, fie că nu te iubeşte îndestul. Nu-ţi rămâne decât să te întorci şi să priveşti ca un bărbat realitatea. Ce vrei să faci?

— Iubite prietine, răspunse vesel beizade, nu vreau să fac nimic. Vreau să beau cu domnia ta un pahar, şi chiar mai multe, din acest vin destul de bun. Pe urmă las să curgă orele până la împlinirea destinului. După ce am răbdat şi-am suferit atât, acuma domnia ta pretinzi să n-o mai văd?

— Nu pretind asta. S-o vezi, şi, dacă este cu putinţă, de mai multe ori. Între ceasurile de febră să laşi însă şi

judecăţii loc. Situaţia pe care ţi-au creat-o duşmanii domniei tale e destul de grea. Am izbutit, după cât ştii, să îndepărtez sabia, care, în această ţară, îşi face slujba foarte cu uşurinţă.

— Aici se întrebuinţează şi juvăţul, domnule de Marenne.

— Veselia domniei tale mă mihneşle. Vrei să tac?

— Nu, prietine, protestă beizade atingând mâna domnului abate; dimpotrivă; te rog, vorbeşte; te ascult.

— N-am multe de spus, urmă de Marenne. Vreau întâi să ştiu dacă ţii să încerci una din cele două metode.

— A, nu. Ţin la viaţă.

— Atunci încep să răsuflu.

— Ţin la viaţă, la vin şi la dragostea mea.

— Ar fi bine dacă ai da preferinţă hotărâtă celor dintâi două. Căci dragostea domniei tale, dacă nu-i pui un hotar şi supraveghere, poate spori duşmăniile şi întărâta pe stăpânii de aici, care, deocamdată, par că dormitează şi se prefac că uită. Crezi domnia ta că Duca vine neînarmat? Şi cum spuneai singur, oare numai o căruţă, dintre cele care îl urmează, e plină cu saci de bani din vistieria lui?

— Despre asta nu poate fi îndoială. Căci nu-i destul să aştepte pe strălucirea sa când iese la geamie, calare, ca să-i sărute scara slăvitului picior; nici nu-i destul să cadă şi să sărute poala strălucirii sale, când intră cu frică la el. E nevoie să verse bani mulţi; numai cu aceasta se dobândeşte totul.

— Atunci?

— Atunci, ai dreptate. Îmi apăr viaţa ca şi până acum, cu prudenţă şi dibăcie, căci îmi apăr în acelaşi timp fericirea.

— Iarăşi te întorci în cercul domniei tale, prinţule, ca un cal orb.

— Ai putea zice ca un catâr, domnule de Marenne, căci ca el sunt îndărătnic şi, pe lângă asta, nerecunoscător.

— Nu îndrăznesc, prinţule, a merge aşa de departe; vreau numai să te încredinţezi că acestei fericiri îi urmează un sfârşit.

Beizade turnă iar vin şi închină.

— Nu ne putem gândi la moarte în toate zilele vieţii, suspină el; ni-s de ajuns cele din urmă clipe.

După ce deşertă cupa, rămase privind într-o parte, pe fereastra deschisă, grădina, care punea o horbotă neagră pe albăstrimea serii. Venea dintr-acolo o răcoare uşoară cu miros de levănţică. Din biserica nevăzută răzbăteau cântări, înăbuşite de ziduri.

După ce stătu un lung răstimp neclintit, Ruset se întoarse din depărtarea unde rătăcise. Căută mâna abatelui şi-o strânse prea tare, ca şi cum n-ar fi fost a unui prietin.

— Câteodată o urăsc, şopti el, cu rânjetu-i rău; şi sunt convins că se joacă cu mine.

Dar îndată se întoarse asupra acestei păreri, încredinţând pe domnul abate că nu-i nimic adevărat. Domnul de Marenne zâmbi cu bunătate, îl bătu pe umăr şi-i mângâie tâmpla înfierbântată. Apoi îl lăsă singur.

Ruset răsuflă, parc-ar fi scăpat de o povară. Se întoarse de la uşă către fereastră şi se rezemă de prichici, privind noaptea plină de stele. Curând văzu, pe o mare calmă, fantomele din fiecare noapte ale iubirii lui. Pluti spre Büiuk-Dere, apoi spre Anadol, strângând la piept şi scufundând în sine pe fiica Ducăi-Vodă. Şi rămase îndelung rătăcind, fără vâslaşi şi fără cârmaci, c-o făclie albastră la proră. Era singur cu Catrina Duca, potolindu-şi patima ca pe-o sete în pustie, când ajungi la o oază. Ea nu mai era în stare să i se împotrivească şi-i zâmbea, lăsându-se biruită. Astfel, cu mirare, într-un târziu, băgă de samă că se apropie către livezi înflorite, la şipotele dulci ale Asiei.

XXX.

Despre dobânzile întârziate ale lui beizade Alecu Ruset.

O aşteptă a doua zi pe domniţa Catrina cu oarecare nelinişte, însă cu încredinţarea că va veni. Nu se atinse de mâncarea pe care i-o adusese Bârlădeanu şi stătu toată vremea la fereastră, după perdea, pândind mişcarea ogrăzii, în preajma bisericii şi a izvorului de aghiasmă.

Catrina nu veni. Nu se arătă nici dădaca. Ruset se trânti în culcuşul său, aruncând o privire de mânie lui Bârlădeanu; dar pădurarul îi aminti că ţiganca n-a rostit vorbă hotărâtă, întrucât stăpâna ei n-avea putinţă să iasă în ziua şi-n ceasul când ar fi dorit.

— Dacă n-a venit azi, vine mâni, mormăi el, aprinzând lampa grecească şi potrivindu-i mucul în clonţ. Slavă Domnului, nu-i în noaptea asta sfârşitul lumii!

Aşa era. Bârlădeanu avea dreptate. Ruset se întoarse cu faţa în jos şi se cufundă cu capu-n pernă, ca s-o întâlnească măcar în sine pe cea dorită. Era însă o înşelare care-l istovea. Ş-a doua zi fu iarăşi în picioare, c-o nădejde nouă pentru fiinţa cea aeva, cu trup de sânge în care bătea inima ca o hulubiţă spăriată.

Domniţa Catrina nu veni însă nici în ziua cealaltă.

Ce poate să fie? Dacă ar fi bolnavă, ar fi dat un semn prin dădacă. Nădăjduia să-i vie măcar o veste, ca să se încredinţeze că n-a căzut în viaţa ei o întâmplare năprasnică.

Nu veni nici dădaca Măgdălina; şi Ruset se cufundă mai tare în negură. Bârlădeanu îi observă ochii cu sclipiri duşmănoase spre el şi-l socoti, în sinea lui, pornit spre scădere, ca un cal care începe să-şi mănânce din preţ. O vrăjmăşie acră sporea în stăpân din ceas în ceas în vorbe, în mişcări. În ziua a treia, pădurarul înlătură jungherul de sub perini; apoi stropi culcuşul cu apă din izvorul Pighiei. În rugăciunile lui de dimineaţă, îşi pipăi capul şi dorea fierbinte să-l găsească în acelaşi loc sara, căci cunoştea şi din alte împrejurări trecute mâniile beizadelei. Dar nu-i fu greu să vadă că, din zi în zi, şi puterea aceasta de mânie slăbise. Se topise în el de fierbinţeala patimei.

Într-o dimineaţă, intrând în odaie, găsi pe Ruset zbârlit, cu straiele învălmăşite pe el, cu obrazul unsuros şi aburit de truda nesomnului. Îl privea de departe; îl întrebă cu glas răguşit:

— A venit cineva?

— N-a venit, măria ta.
— Ai aflat vreo veste?
— N-am aflat.
— Atunci cum îndrăzneşti să te înfăţişezi înaintea mea?
— Ce pot face eu, măria ta, şi cu ce-s vinovat?
— Eşti vinovat că nu te-ai dus până acuma la Bogdan-serai, să vezi, să-ntrebi oameni şi să-mi aduci ştire.
Pădurarul privi spre stăpânul său c-o nedumerire în care se ascundea dispreţ.
— Cum mă pot duce acolo fără poruncă? Şi chiar dacă ai porunci măria ta, mă duc degeaba, căci eu îs mut. Ca să pot avea glas, ar trebui să grăiesc greceşte. Altfel, cum oi începe moldoveneşte, pun cei de acolo mâna pe mine şi mă băga-n butuc.
— De ce nu ştii greceşte? rânji Ruset. De ce nu s-a întâmplat să fie tatu-tău grec? Acuma mi-ai fi de folos.
— Măria ta, răspunse jignit pădurarul, că n-am avut părinte de soi, nu-i vina mea, ci a câmpului cu flori.
— Eşti un prost, Bârlădene. Am să mă duc eu.
— Aşa suntem noi cei credincioşi, măria ta. În prostia mea, socot că nici măria ta nu te poţi clinti de-aici fără primejdie de moarte.
Beizade pufni şi bătu din picior. Vâlcu ieşi la cuibarul lui subt umbră de copac şi acolo, cugetând îndelung şi sfătuindu-se cu sine însuşi, hotărî să înfrunte iar căldura nemilostivă şi setea, până la casa franţuzească.
Domnul de Marenne nu răspunse chiar în ziua aceea la chemare. Avea treburi şi fu nevoit să amâne, până ce sosi în una din zile, ca de obicei, în amurg.
Nu se aştepta să găsească o situaţie aşa de gravă. Cu toată împotrivirea împrejurărilor, asupra cărora domnia sa ştia ceva, nădăjduia în puterile de rezistenţă ale lui Ruset. Lungile şi chinuitoarele aşteptări nu atacaseră numai trupul. Părea că i se descompune şi sufletul.
Întorcând de pe divanul lui numai capul către domnul de Marenne, Alecu Ruset zise, fără să se clintească şi zâmbind

neprietinos:
— Domnule abate, vii să vezi pe cel mai ticălos om din lume?
— Vin să văd un bărbat, sărmane prietine, şi găsesc ceva mai puţin decât o femeie.
— Spune tot ce vrei, iubite domnule de Marenne, şi categoriseşte-mă cum pofteşti; mi-i indiferent. Ieri mai nădăjduiam să vie; astăzi însă am aşteptat-o fără nici o nădejde. Probabil că a suferit o catastrofă. S-a îmbolnăvit brusc. Ori a plecat pe neaşteptate din Stambul, cu tot cu dădacă. Ori poate bătrânul o bănuieşte din nou, şi supunând pe ţigancă la chinuri, a făcut-o să mărturisească. Mai curând, însă, îmi vine să cred un lucru mai grozav: că domniţa mea Catrina, pentru care am îngenunchiat, ş-am suferit ş-am umblat drumuri lungi, s-a întors cătră altul. M-a făcut să cred în iubire. Am fost un prost; căci am avut-o în aceste braţe…
Acele braţe beizade le lepădă trudite în lungul trupului. Domnul abate îl privea atent:
— Se poate să fie şi asta… zise el, domol.
— Nu se poate! tresări Ruset. Trebuie să fie altceva, încearcă şi găseşte măcar domnia ta, care ai mintea limpede, o deslegare problemei.
— Vom cerceta la Bogdan-serai chiar în astă sară, răspunse domnul abate. Pentru a aştepta rezultatul, îţi cer să mai găseşti în domnia ta puţină tărie şi puţină răbdare.
— Voi găsi, domnule abate. De altminteri nici nu pot face altfel. Vreau să ştiu adevărul.
Bârlădeanu bătu la uşă cu pumnul, cum îi era obiceiul. Ruset se sculă cu mişcări leneşe şi-i deschise.
— Ce este? Iar îmi aduci mâncare? Tu nu înţelegi că-mi aduci otravă?
— Aduc o veste neagră, mormăi Vâlcu, privind într-o parte, ca şi cum i-ar fi fost silă să-şi ridice ochii la stăpânul său. A venit dădaca.

— Cum? Ad-o aici, numaidecât! tresări Ruset, îndreptându-se şi mişcându-se deodată cu vioiciune.

Domnul de Marenne îl observa. Avu lămurirea acestei tresăriri îndată ce văzu pe ţigancă intrând. Dar îndată înţelese şi ce va urma, când văzu ochii de îngropăciune ai femeii.

— Ce s-a întâmplat? izbucni Ruset repezindu-se şi cuprinzând-o cu amândouă mânile de umeri şi zguduind-o; e bolnavă? ori a murit?

— Of! Doamne Dumnezeule! se tângui dădaca; văd că-mi soseşte mie ceasul din urmă; domniţa noastră mai are a se chinui, – sărăcuţa! N-a murit, nu te teme: nu-i nici bolnavă.

— Atunci ce este?

— Vai de noi, beizade. Vai de noi. Femeile, care suntem pedepsite în toată viaţa să nu facem după inima noastră!

— Ai să spui ori n-ai să spui?

— Am să spun, vai de păcatele mele: căci de asta am venit. În ce chip am scăpat şi cum am venit, numai eu ştiu. Iaca ce este. Îndată ce a ajuns aici măria sa Vodă şi s-a aşezat la Bogdan-serai, a chemat la sfat pe feciorul măriei sale, Constantin. După ce s-a sfătuit cu Constantin-Vodă, măria sa Duca-Vodă s-a sculat şi s-a dus calare la împărăţie, ca să se sfătuiască şi cu Mustafa vizir. Cum s-a întors, a spus că toate sunt bune şi merg după voia măriei sale, numai pâra care a vârât-o la împărăţie Ştefan beizade nu poate s-o înlăture. Că împărăţia cere să se binecuvânteze numaidecât iarăşi inelele lui Ştefan beizade ş-a domniţei, şi pe urmă să se facă nuntă. Dacă nu se face după porunca împărăţiei, apoi şi celelalte treburi ale măriei sale Duca-Vodă cad jos şi rămân rele. Ba poate să cadă şi domnia măriei sale. Şi având paginii şi alte obiceiuri proaste, poate să cadă şi capul măriei sale. Atuncea a îndrăznit să se scoale domniţa Catrina, punându-se împotriva lui beizade Ştefan. A rostit asemenea vorbe îndrăzneţe, cât măria sa Duca-Vodă s-a făcut ca pământul la obraz de mânie ş-a ridicat mâna s-o lovească. N-a lovit-o decât o dată ş-a prins a boncălui de se

sculase toată casa, şezând toate slugile pe la uşi, cu urechile ciulite. Domniţa nu se îndupleca nici la ameninţările, nici la rugăminţile măriei sale şi sta mută ca o piatră. S-a sculat Vodă iar ş-a bătut din picior, poruncind închisoare fetei, la mănăstirea de maici a sfintei Marii, în mahalaua grecească. De atuncea, beizade, domniţa Catrina stă în chilie, sub zăvor, cu straşnică poruncă să nu intre nimeni la dumneaei, nici să vadă măcar pe fereastră pe cineva. Numai maica stareţă intră la dânsa o dată pe zi. O mângâie şi-i spune vorbe de împăcare. Şi mă mai strecor şi eu lângă uşă, zgrepţen, pun urechea, ascult şi răspund, dar nici eu n-am voie să ies pe poarta mănăstirii. Ne-am gândit ce să facem, ca să putem da o ştire. A rugat domniţa astăzi după-amiază pe maică să mă trimeată cu veste la Ducă-Vodă, precum că ea se înduplecă şi se supune la porunca părintească, numai să i se sfârşească acel chin al singurătăţii. Cum am ieşit, am dus această bucurie lui Vodă. Pe urmă, m-am abătut degrabă aicea. După aceea mă întorc înapoi la mănăstire. Stăi, beizade, nu te uita aşa la mine, parcă ai vrea să mă loveşti. Când s-a duce Duca-Vodă ca să ierte pe copila lui, are să afle că dumneaei s-a răzgândit; iar se îndărătniceşte şi iar nu mai vrea.

Dădaca vorbise eu mare grăbire, sunându-şi brăţările de la mâni şi învăluindu-şi fustele. Acuma gâfâia şi se uita cu ochii holbaţi la popa franţuz, pe care-l bănuia cine este, dar atunci îl vedea pentru întâia oară.

— Ai spus tot, dădacă? întrebă Ruset c-un glas istovit.

— Tot, măria ta.

— Ce doreşte domniţa?

— Doreşte să ştii întâmplarea şi să n-o socoteşti pe dumneaei întru nimic vinovată. Zice că s-aştepţi.

— Ce s-aştept?

— Nu ştiu. Aşa a spus ea, s-aştepţi.

— Cât s-aştept? Şi ce s-aştept? Dacă nu se supune, bătrânul e în stare s-o îngroape acolo de vie. Dacă slăbeşte şi, la urmă, se supune, atunci aşteptarea mea e cea mai

mare zădărnicie şi cea mai mare prostie. Du-te, dădacă, şi spune-i c-am aflat. Spune-i că m-ai găsit gata să-mi sfârşesc viaţa; dar cum am aflat de întâmplarea ei, am înviat. Mult n-are să treacă şi are să afle şi ea de la mine veste; aceea are să fie însă mai bună.

Dădaca îl privi cu frică.

— Ce vrei să faci, beizade? Nu îndrăzni în ţară păgână să faci vreo nebunie, ca să nu-ţi pierzi capul şi s-ajungă în chilia domniţei numai numele măriei tale.

— N-ai grijă, dădacă, sunt eu destul de cuminte. Ştiu ce am de făcut.

Dădaca sărută mâna lui beizade, privi furiş pe popa franţuz şi se strecură grăbită afară.

După ce se închise uşa, Ruset rămase în picioare, aţintind locul unde stătuse ţiganca. Ca şi cum abia atunci îi intrase în înţelegere vestea, se cutremură ca de-o otravă înghiţită şi începu a lămuri abatelui împrejurarea, c-un glas care era mai mult un şuier de disperare. Otrava părea că urmează să-l sfâşie lăuntric, căci, cu ochii înflăcăraţi şi crescuţi în orbite, începu a izbi ameninţări spre păreţii goi, făcând semne cu pumnii strânşi.

— Spune, domnule abate, gâfâi el, cu obrazul strâmbat; spune ce pedeapsă se cuvine acelui tiran burduhos şi buzat care, pentru lăcomiile lui, calcă în picioare tinereţa şi viaţa unei copile? Pentru mine-i totuna. Dacă-i vorba s-o pierd astfel, mă duc să mă pierd şi eu. Îl pândesc undeva, când iese ori când trece; mă reped şi-l apuc de barba cănită pentru care nu i-i ruşine la bătrâneţă; şi-l pălesc cu jungherul în gâtlej, pe unde a scos blăstăm şi vorbe de ocară, şi-i zdrobesc mâna care a lovit-o pe dânsa!

Urmă a se zvârcoli, vorbind ca-ntr-o nălucire în care şi-l închipuia de faţă pe duşmanul său. Apoi prinse a-şi smulge părul şi a-şi rupe hainele, ceea ce păru domnului de Marenne cu totul lipsit nu numai de demnitate, dar şi de înţeles.

— Asta nu mi-am putut închipui şi n-am aşteptat-o de la domnia ta! strigă el ridicându-se cu hotărâre în faţa lui Ruset şi pregătindu-se să plece.

Bolnavul îl privi uimit şi se retrase doi paşi.

— Ce este, domnule abate? am greşit cu ceva faţă de domnia ta?

Abatele nu răspunse şi urmă a-l privi. Beizade se lăsă să cadă pe divan cu faţa în sus şi cu braţele răstignite în laturi. Avu sughiţuri de plâns, care-l muşcau până în măruntaie. Domnul de Marenne se aşează alături şi aşteptă să-l vadă întrucâtva domolit. Atunci îi apucă mâna.

— Prinţule, zise el blând, cred că ai isprăvit cu vărsările de sânge care nu-ţi pot da înapoi ce-ai pierdut deocamdată.

Ruset oftă.

— Iartă-mă, domnule de Marenne. şopti el. Sunt un biet om care nu mai pot cugeta. E o izbitură care m-a dat jos.

— Văd. Duca îşi mătură uşor potrivnicii din cale.

— Cum? Nu-i mătură; căci am să mă scol ş-am să-i stau în faţă.

— Iar? Logic este să faci altceva.

Beizade Alecu se sculă şi, rămânând ghemuit pe divan, îşi puse coatele pe genunchi şi fruntea în palme. Ferindu-şi după aceea degetele, privi lung pe abate. Păru a înţelege, căci îi apăru rânjetul.

— Şi nici asta nu-i cuminte, adăogi abatele Paul.

— Ce? tresări Ruset. S-o fur? Ba da; asta numaidecât!

— Stăruiesc în părerea mea, prinţule; nici asta nu-i cuminte.

— Ştiu. Cuminte este să stau cu braţele încrucişate şi s-aştept să se împlinească ce-i scris.

— De când sunt între orientali, pricep mai bine adâncimea acestei discipline; şi, în împrejurarea de faţă, mi-o însuşesc cu desăvârşire. Mai ales că nu poţi întrebuinţa violenţa acolo unde nu ţi se cere. Lasă să se isprăvească întâi războiul care s-a deschis între tată şi fiică. Dacă fata îl pierde, mai este încă vreme să te amesteci.

— Numai să nu fie prea târziu.

— De ce? Crezi că domniţa Catrina are să piară în chilia de la mănăstire? Să-ţi iasă asta din cap. În împrejurarea în care se află ea, şi vrăjmăşia şi iubirea sporesc. Pe lângă asta, copila lui Duca e o fiinţă care ştie să-şi apere viaţa şi fiinţa, unguibus et rostro.

Ruset rămase gânditor, părând a cumpăni în sine sfatul. Nu cumpănea însă nimic; îl judeca pe abate, cu părerile lui, ca pe un străin care dintrodată i se pune în cale. Totuşi întrebuinţa blândeţă în întrebare:

— Domnia ta, domnule abate, eşti deci, hotărât, împotriva unei asemenea fapte?

— Hotărât, căci vreau să te foloseşti deplin de bunăvoinţa pe care ţi-am dobândit-o. O partidă de şah ca aceea pe care am pierdut-o se joacă numai o dată pentru viaţa unui om. Iartă-mă că-ţi amintesc asta; însă e necesar.

Ruset se simţi totuşi atins şi depărta de la sine şi mai mult pe acest prietin, rămânând el singur, cu hotărârea lui ascunsă.

— Bine, vorbi el cu prefăcută voie-bună; mă supun prietiniei şi înţelepciunii.

Abatele îl privi ascuţit, la rândul său bănuitor. Se sculă să plece. Beizade Alecu nu-l opri. Avea în el o preocupare bolnavă, cu ochii întorşi înlăuntru, la nebunia lui.

Domnul de Marenne vru să afle încă o dată numele mănăstirii de monahii, unde era închisă domniţa Catrina. Îl uitase; şi rugă pe Ruset să i-l rostească şi să i-l lămurească.

— L-am uitat şi eu, domnule de Marenne, răspunse beizade.

Pe urmă şi-l aduse aminte. Însă viclenia aceasta nu-l mai putea înşela pe abate. Domnul de Marenne plecă încredinţat că Alecu Ruset pregăteşte o lovitură, ca şi cum ar coace în el o bubă; şi merge spre pieire. Nici nu fusese petrecut până la uşă ca-n alte daţi: şi, înainte de a scoborî treptele sălii, auzise chemarea către Bârlădeanu.

„Se grăbeşte, gândea abatele. Turcii au dreptate: fatalitatea ne apasă şi ne îmbrânceşte în prăpastia eternităţii. De data aceasta însă vreau să propun, acestor vorbe pompoase şi catastifului lui Dumnezeu, o mică rectificare.”

În vremea asta Ruset ţinea pe Bârlădeanu în picioare în faţa sa, şi, înainte de a-i da poruncă, se desfăta din nou povestind slugii nenorocirea şi tăvălindu-se în durere ca-n spini.

— Înţelegi tu, Bârlădene?

— Înţeleg, măria ta.

— Nu înţelegi nimica, Bârlădene; căci, dacă ai înţelege, ai şti că asta-i moarte pentru mine.

Bârlădeanu clătină din cap, neîncrezător. Mişcarea aceasta întărită pe beizade.

— Şi tu eşti ca popa franţuz? strigă el. Te socoteşti mai înţelept decât mine?

Bârlădeanu tăcu. socotindu-se mai înţelept.

— N-auzi ce te întreb eu? Te socoteşti mai înţelept?

— Nu mă socotesc mai înţelept.

— Atunci nu crezi că-i mare greşală să furăm pe domniţă de la mănăstirea sfintei Marii?

— De ce să fie greşală? Nu-i nici o greşală. Am mai făcut noi asemenea lucruri. Am furat chiar trup sfinţit da călugăriţă. Dumnezeu poate-a ierta, căci a fost cu învoirea cuvioasei. Mi se pare c-o chema Varvara.

— Bârlădene, adă-ţi aminte că eşti mut, şi răspunde la ce te întreb.

— Eu pot să şi tac, măria ta, şi să împlinesc numai ce-i binevoi să-mi porunceşti măria ta. Dacă-i vorba să sărim zidul, să-l sărim. Ajutându-ne Dumnezeu, poate nu ne-om lăsa capetele pe aceste meleaguri.

Ruset îşi încruntă sprânceana şi slujitorul tăcu, rămânând neclintit lângă uşă. Beizade începu a umbla pe dinaintea lui, câştigat deodată de o putere nouă, izvorâtă din adâncimea

durerii. Această putere avea nevoie s-o cheltuiască pe loc, cu înfrigurare.

Trebuiau să se înarmeze pe dedesubt şi să iasă cât mai era vreme, în cele dintâi ceasuri ale nopţii. Ajung la sfânta Măria Mugliotissa, în Fener, şi cunosc în astă-sară locul şi împrejurimile. Dacă găsesc un han aproape, ori o cămară într-o casă de creştin acolo, pot sta ziua următoare la pândă; dacă-i nevoie, stau ş-a doua, ş-a treia zi, până ce cunosc rânduiala chiliilor şi iau cumva înţelegere cu Măgdălina. Atunci îşi întocmesc planul, îşi agonisesc scările de care au nevoie şi se tocmesc cu vreun căpitan grec de corabie, ca să-i primească şi să-i ducă să-i lepede undeva, într-un ostrov: la Crit, ori la Chipru.

Ruset era aţâţat şi vedea limpede toate. Vorbea c-o hotărâre nebiruită. Vâlcu îl asculta supus, cu capul plecat, într-o deplină nepăsare. Era încredinţat că, de când a pus pe el cuvios strai şi şi-a luat canon muţenia, înţelegerea lui a sporit aşa de mult, încât beizade a rămas cu totul în urmă; ş-acuma ar fi bun el de boier şi beizade de pădurar.

— Să facem precum spui, măria ta, încuviinţă el, fără a ridica ochii. Bine ar fi să cântărim la faţa locului ce se poate şi ce nu se poate. Dacă găsim un loc ş-o chilie de pândă; dacă putem vedea pe ţiganca domniţei; dacă găsim scările, dacă găsim grecul şi corabia şi câte altele vor mai fi fiind: toate cată să le socotim. Şi dacă n-or fi turci pe dinafară şi creştini pe dinlăuntru, ş-om intra ca la noi acasă, ş-om ieşi ca de la noi de-acasă, ş-a vrea domniţa să vie cu noi, va fi bine şi mi-a plăcea şi mie, ca şi măriei tale.

XXXI.

Unde Vilcu Bârlădeanu crede tot mai mult că-i mai cuminte decât stăpânul său. Dar cel mai cuminte dintre toţi e altul.

Beizade Alecu Ruset îşi rândui lucrarea lui c-o linişte sub care sta ascunsă aţâţare bolnavă. Puse pe Vâlcu să oblonească fereastra şi să cerce dacă-i bine pus zăvorul de la uşă. Ceru să-i tragă măsuţa lângă pat şi să cureţe nucul

lămpii. Sub limba de lumină, ajutat de slujitor, desprinse căptuşelile de la straiul de dedesubt, tăindu-le cu jungherul. Scoase şi înşiră pe măsuţă monedele de aur şi cele câteva pietre care-i mai rămăseseră. Avea de-ajuns pentru toate; şi pentru plata corăbierului, şi pentru petrecere pe-un an de zile într-o ţară din Apus. Căci din ostrovul Critului, ori de la Chipru, – lămurea el lui Bârlădeanu. – trebuiau numaidecât să se depărteze. Numai când or ajunge la italieni, ori la franţuji, pot să se socotească slobozi de orice grijă.

După această socoteală, îşi cusu comoara la loc cu dibăcie, împrăştiind-o potrivit la subsuori şi la şolduri şi păstrând în chimirul de piele, la spate, ceea ce-i era trebuitor pentru început. Veni, după asta, rândul armelor. Vâlcu găsi de cuviinţă să deie sfat pentru cumpărare de pistoale de la un armurier. N-ar strica poate nici două săneţe. Cât despre săbii, apoi fără acelea nu se poate sfârşi nimic.

— Sărace Vâlcule, îl înfruntă râzând Ruset; căldura asta, de care te plângi tu de la o vreme, ţi-a topit înţelegerea. Tu socoti că avem să umblăm cu săneaţa în stânga, cu pistolul în dreapta şi cu sabia în dinţi? Dacă-i vorba să ne batem, atuncea să ne ducem la un război. Aicea, cum s-a auzi bufnind pistolul, tăbărăşte asupra noastră o mahala întreagă. Aşa încât, să înlăturăm armele de foc.

— Să le înlăturăm, se învoi Bârlădeanu. Dacă-i vorba pe-aceea, să înlăturăm şi săbiile.

— Asta nu, Vâlcule, se împotrivi Rusei, judecind în sine toate. Să chibzuim de ce avem nevoie ca să ne scăpăm vieţile la o primejdie. Căci se poate întâmpla să fim simţiţi: ori să deie peste noi cineva. Fie singuri, fie cu domniţa, trebuie s-avem cu ce ne apăra. Italienii spun că, în asemenea împrejurări, mai bun este jungherul. Eu am fost deprins mai mult cu sabia. Cu jungherul e bine împotriva unuia. Cu săbii bine ascuţite, putem ţine piept mai multora.

— Atunci au să ne trebuiască două săbii, se învoi pădurarul.

— Când om ieşi, atunci, nimic altceva decât două săbii. Le alegi tu mâni, uşoare. Ş-ai să le tragi pe piatră cum ştii tu, ca să le faci ca briciul.

Bârlădeanul avu o nedumerire.

— Măria ta, cum avem să încingem săbii peste straiul nostru călugăresc? Altfel, de ascuţit le-ascut, şi le fac agere, să taie ş-un fir de păr.

— Vâlcule, nu arăta mai puţină minte decât ai. De ce să-ncingem? N-avem nevoie decât de penele săbiilor, pe care le purtăm învălite în ceva. Trecem cuviincioşi, ca nişte buni monahi, şi nimene nu ştie că ducem la subsuoară primejdie.

— Bună socoteală! se minună pădurarul, scuturându-şi barba. Când ajungem la corabie, numai le lepădăm în mare şi gata!

— Până la corabie avem drum greu, oftă Ruset. Deci cumperi două săbii. Cumperi, de la alt negustor, frânghioară, ca să întocmim scări, şi le înţepenim cângi într-un capăt, ca să se caţăre de zid când le-om zvârli. Acuma ne rămâne să găsim gazda, să pândim pe dădacă şi să socotim cu ochii. În vremea zilei, locul pe unde trecem şi unde avem s-ajungem. Eu n-am nici o îndoială în privinţa izbânzii.

— Măria ta, dar dacă cumva domniţa Catrina pune împotrivire?

— Ai mai făcut o dată întrebarea asta Vâlcule, şi m-am mai gândit la ea. Socot că n-are să se împotrivească. Am uitat să socotesc, între cumpărături, o basma de matasă.

— Aşa este, asta-i bună, încuviinţă pădurarul; s-o însemnăm la răbuş şi pe asta.

Îmbrăcându-se şi încingându-se, Ruset se uită în juru-i fără părere de rău. Puse pe Bârlădeanu să rânduiască patul şi să aşeze lucrurile la locurile lor: măsuţa subt icoane, scaunul lângă fereastră, ş-un tom din Vieţile Sfinţilor în raft. Aprinseră candela şi pe măsuţă, lângă lampă, beizade potrivi un galbăn peste o foiţă de hârtie cu însemnare de pomelnic, în limba elinească:

Pomeneşte, Doamne, pe Profira şi pe Antonie şi pe Alexandru, robii tăi.

După aceea, stinseră lampa şi ieşiră, închizând cu grijă şi vârând cheia pe sub uşă înapoi în chilie.

Trecură pe la fratele portar, care-i cunoscu şi li se ploconi. Beizade îi lăsă şi lui un ban de aramă, pe prichiciul ferestrei. Cu fratele Bârlădeanu alături şi puţintel în urmă, beizade înainta pe sub rândurile de chiparoşi şi platani către ziduri. Îşi făcură loc printre neguţători cărăuşi pe la Silivri-Capu şi curând se amestecară în mişcarea de sară a Cetăţii. Ici-colo tremurau lumini pe la case şi dugheni. Uliţile curgeau întortocheate ca nişte gârle de întuneric. Unii trecători începeau a umbla în tovărăşie, cu fânare ori facle. Pe alocuri. la un ceas mai târziu, era primejdie ca într-o pădure dinspre partea hoţilor, ori ca într-o strâmtoare a mării din partea corsarilor.

Beizade îi lămuri acestea lui Bârlădeanu. Gândindu-se la o corabie necunoscută şi la un căpitan cu bună inimă. Pădurarul însă nu se temea de nimica.

Aşa ajunseră în mahalaua romeilor, care se chiamă Fener. De-acolo, pe povârnişul pietros, fugeau ulicioare spre ţărmul Cornului-de-Aur. Nu departe de biserica umilită a patriarhiei se adăpostea, după ziduri tăcute şi încununate de iederi, singura mănăstioară îngăduită de necredincioşi în cuprinsul Stambulului. Ruset cunoştea bine locurile şi găsi cu uşurinţă hanul de care avea nevoie. Ceru de mâncare pentru sine şi pentru tovarăşul său şi dădu dovadă de o mare agerime de minte, poftind ş-o oală de vin de la stăpânul locului şi rugându-l şi pe el să guste, în sănătatea a doi fraţi ai săi creştini. Unul din aceşti fraţi are canon muţenia şi tace. Celuilalt însă îi plac prea mult sfaturile cu soţii, mai ales cu negustorii cinstiţi, şi le spune tot ce poftesc să afle: de unde vin, unde se duc, ce treabă au în Cetate. Vin de ia Sfântul Munte şi se duc la locurile sfinte, la Ierusalim. Pe unde au trecut, s-au bucurat de frăţească primire. Şi stau ş-aici în Stambul câteva zile, ca să se

închine la sfântul patriarh. Astfel, numărând toate cele care sunt de văzut, cinstitul negustor îi pune în vedere vorbăreţului că se înalţă nu departe de-acolo ş-o mănăstioară a sfintei Marii cătră care să nu cumva să se facă vinovaţi de uitare. Foarte frumoasă mănăstire, în care s-au întâmplat şi minuni. Chipul Maicei lui Dumnezeu, care se găseşte în biserica acestei mănăstiri, are o cunună cu totul de aur ş-o salbă de la împărăteasa Teodora. Nu este călător care să nu cerşească intrare şi să nu se închine acelei icoane bogate. Este ş-o istorisire despre Maria, fiica lui Mihail Basileus Paleologul, care a zidit lăcaşul. Trebuie numaidecât s-asculte şi istorisirea.

Nici cei doi umiliţi drumeţi nu se vor lipsi de asemenea binecuvântată bucurie, recunoaşte călugărul vorbăreţ, închinând iar oala cătră cinstitul negustor.

„Vinul acesta s-arată bun, cugeta Bârlădeanu; socot că e neprefăcut, deoarece negustorul suge dintr-însul cu hărnicie. „

Pe urmă înţelese că asemenea meşteşug e cel mai bun pe care-l poate găsi beizade, ca să afle tot ce pofteşte nu numai despre sfânta mănăstire a Mugliotissei, dar despre toate câte au fost pe lumea asta.

Într-adevăr, kir Teodor hangiul n-a lipsit să le spuie în amănunt istoria cu Maria Paleologhina, cea care a stat împărătească la Mongolia, fiind întâi soaţa hanului şi după aceea a feciorului hanului, şi a venit cu întristare să-şi sfârşească amurgul vieţii în acest lăcaş. Le-a spus şi altele, ba despre ticăloşiile păgânilor, ba despre minunile sfintelor icoane ş-a sfintelor moaşte. Oricât îl cerca însă Ruset să-l facă a arăta anume întâmplări proaspete care s-au petrecut de curând la mănăstirea Mugliotissei, kir Teodor nu răspundea dorinţii Iui şi avea mare plăcere să-i înşire numai lucruri din alte veacuri.

De băut, bea bine; ştia să facă şi socoteli şi să le însemne cu cărbune pe dosul uşii. Când îl văzu că bolboroseşte,

beizade îl privi cu dezgust şi-l lăsă în sama Bârlădeanului, iar el se duse la hodină, ca să-şi clocească nădejdea.

Cu aceeaşi neştirbită rânduiala, beizade şi-a urmat a doua zi pregătirile.

Stăpânind sub degetul cel mare un galbăn de aur în palma mânii stângi, Vâlcu ieşi să caute săbii şi frânghioare de matasă. După ce umblă cu nepăsare pe sub bolţi în Büiuk Cearşî, se opri şi cumpără întâi pânză de sac, după aceea se întoarse în alte părţi, unde ochise săbiile. Făcea semne cu mânile şi cu degetele şi se holba cu ochii, până ce ajungea să se facă înţeles şi să dobândească marfa ce poftea şi cusurul ce i se cuvenea. Astfel se întoarse pe furiş, cu săbiile învălite întâi în frânghioară ş-apoi în sac, şi le puse pe divan subt ochii lui beizade, descoperindu-le.

Ruset le trase pe rând, le cumpăni, le găsi bune. Îşi alese frânghioara şi începu să înjghebe scările; pe când slujitorul se cinchea într-un colţ al chiliei, cu ulciorul de apă şi cu piatra, ca să deie ascuţişul trebuitor fierului.

Asta a fost în ziua întâia. Sara, au ieşit ş-au dat târcoale mănăstirii. În unele locuri zidul era astupat de case şi dugheni; în alte părţi pietrăria, cu tencuiala învechită şi căzută, se păstra slobodă, sub cununile de iederă. Era într-un loc un colţ, la o toloacă goală, unde, ziua, se jucau copiii în arşice. Acolo pământul se înălţa puţin, subt umbră de arbori; şi de partea cealaltă nu se zăreau acoperişuri de chilii. Era cel mai potrivit punct de trecere.

Toate acestea le socotea cu liniştea lui înşelătoare stăpânul: şi Vâlcu le încuviinţă, cu fruntea plecată. Se întoarseră la han. Unul cu inima umflată de îndârjire, celălalt punându-şi cu întristare credinţa numai în unul Dumnezeu. Pe dădacă n-o zăriseră. Nu numai pe dădacă n-o zăriseră, dar nici pe altcineva intrând ori ieşind pe poarta pardosită cu fier a acelei cetăţi moarte. Sunase numai simandra după ziduri, către amurg, stâns, ca într-o pustie depărtare.

După ce ospătară puţină friptură de batal şi băură vin dulce, beizade porunci lui Vâlcu să zăvorască uşa şi înşiră pe divanuri scara, încercându-i nodurile. Trase din ascunzătoare săbiile şi, ţinându-le pe rând cu stingă de miner, cu ascuţişul în sus, le pipăi cu degetul cel mare al mânii drepte.

— Acuma, suntem gata. Bârlădene, încuviinţă Ruset, râzând. Uită-te Ia mine, urmă el punându-şi barba în piept şi înflăcărându-şi privirile, uită-te la mine şi dă-ţi samă dacă am judecat bine şi am liniştea care trebuieşte. Ai putut vedea singur că locul pustiu de pe medean ne îngăduie să trecem vadul, pe ţărmul cel dorit.

— Încă n-am văzut pe dădacă, se împotrivi, moale, Bârlădeanu.

— Ai s-o vezi mâni. Ai să baţi la poartă, rugându-te de intrare, ca un monah străin, fără cuvânt, numai punând mânile pe piept şi închinându-te. Au să-ţi deie drumul ş-ai să te duci s-aprinzi făclii la icoana Panaghiei. Atuncea ai să bagi de samă ce este înlăuntru. Ieşind, ai să te uiţi cătră toate ferestrele chiliilor, şi nu se poate să nu te vadă şi să nu te cunoască ţiganca domniţei.

— Aşa întocmai am să fac, stăpâne. oftă Vâlcu.

— M-aş duce eu să bat la poartă, porni iar glas beizade, cu acelaşi pojar în priviri; însă eu abia îndrăznesc să ies de-aici, de Ia han, sara. Căci eu am petrecut câţiva ani, în copilăria şi în tinereţa mea, în aceste părţi. Şi sunt mulţi creştini de-ai noştri care îşi aduc aminte de chipul meu. Să ştii, Bârlădene, şi alta. Că şi părintele meu Antonie-Vodă e trăitor în aceste părţi şi-şi sfârşeşte zilele întru năcazuri. Acuma ai să înţelegi tu ce venin am eu în mine. Dacă-l părăsesc pe părintele meu şi mă întorc de cătră el spre acea domniţă. Până ce n-o dobândesc, nu poate să aibă hodină trupul meu.

— S-ar putea să fie vinovată, stăpâne, şi ţiganca aceea cu salbă, amestecând poate farmece ale ei. Ar fi bine s-o pălesc pe dânsa întâi cu sabia.

Beizade crezu de cuviinţă să râdă şi urmă să umble prin chilie fără astâmpăr, ca o fiară în cuşcă. Râsul acela strâmb şi slăbit îl înfricoşa pe Bârlădeanu şi-l făcu să nu mai ridice plivirile. Îşi pregăti culcuşul în colţ, lângă uşă, şi se cufundă în tăcerea-i întristată.

În cealaltă zi, după amiază, Ruset îl împinse afară din odaieşi el se duse, cu capul plecat, până la poarta sfintei mănăstiri. Săltă ciocanul de lângă zăbrea şi-l lăsă să cadă; dar nimeni nu-i răspunse. Stărui ş-a doua, ş-a treia oară, fără altă izbândă. Dădu ocol zidului şi veni la han c-o mutră nedumerită. Beizade îi deschise, îl trase de guler după el şi-l puse într-un colţ subt întrebări ca subt ameninţarea unui cuţit. Vâlcu strânse din umeri, neînţelegând nimic.

Atunci se întâmplă să bată la uşă, nepoftit, kir Teodor şi să îndemne la un ulcioraş de vin proaspăt pe fraţii săi întru Hristos. Beizade mai curând l-ar fi izbit îndărăt, c-un pumn în falcă, ne mai aşteptând nimic de la dânsul. Dar se nevoi să-l urmeze plictisit şi să beie vin prost.

— Am uitat să vă spun o întâmplare rară. zise kir Teodor, râzând. Aţi fost astăzi la mănăstire?

— A fost acest frate al meu, răspunse beizade, ş-a bătut la poartă, dar cei dinlăuntru s-au dovedit muţi ca şi dânsul.

— Aha! apoi asta-i din pricina întâmplării pe care nu v-am spus-o.

Beizade tresări, dar obrazul îi rămase cu totul nepăsător.

— A întâmplării pe care nu v-am spus-o, întări kir Teodor. De câteva zile sfânta mănăstire a fost oprită cu carte pecetluită de la înalt prea sfinţitul nostru patriarh. Dacă vreţi să ştiţi de ce…

Beizade nu voia numaidecât să ştie de ce.

— Dacă vreţi să ştiţi de ce, pot să vă spun că această poruncă a adus-o un slujitor de la sfinţia sa îndată după ce a fost închisă aici copila lui Duca-Vodă, Domnul de la Moldova.

Ruset se miră întrucâtva de întâmplare.

— A fost închisă în sfânta mănăstire o domniţă de la Moldova? Din ce pricină a fost închisă această domniţă de la

Moldova?

— Povestea e o trufanda care mi s-a adus, răspunse hangiul, ş-o vând aşa cum am cumpărat-o. Zice că această copilă a lui Duca s-ar fi făcut prea vinovată de neascultare către părinţii săi, căzând la dragoste pentru-un jidov, cu care s-ar fi pregătit să fugă. Iar acuma au osândit-o Duca-Vodă tatăl său şi părintele nostru patriarh să steie la întuneric, în hrubele de dedesubt, numai cu pâne de orz şi apă, cu rugăciuni de fiecare zi a preoţilor, până ce va lepăda demonii pe care-i are într-însa.

Beizade se miră iarăşi şi găsi vinul ceva mai bun. După ce scăpă de hangiu, porunci lui Vâlcu să coboare numaidecât la Cornul-de-Aur, să caute şi să tocmească, pentru noaptea aceea, corăbioara unui căpitan din ostroavele eline.

— Te-a duce pe tine mintea, Vâlcule, aşa mut precum eşti, să te înţelegi c-un căpitan grec. El ştie ce-i poţi cere; să fie gata şi să te-aştepte; şi pe degetele mânilor faceţi tocmeala.

Vâlcu găsi de cuviinţă să mormăiască, dar se duse. Şi tot mormăind se întoarse, nu după târzie vreme, dând răspuns că a năimit un vas cam vechi c-un preţ cam scump.

— Cu cât?

— C-un galbăn ori c-un zlot.

— Până la Crit?

— Asta nu i-am putut spune prin semne, măria ta. A merge până unde a vrea el. Numai să ne scoată de-aici.

Beizade primi ş-această rânduiala şi pe loc începu pregătirile de ieşire.

Puse pe Vâlcu să înşire înaintea sa scările de matasă şi să le înfăşoare pe bucăţi de lemn, ca să nu se încurce când le vor desface. Săbiile, îngemănate, le învălui singurel în sac. Aşteptă să se îndesească negura serii şi porunci plecarea.

Plăti întâi hangiului, căci înapoi n-avea a se mai întoarce. Din acel ceas, drumul lui mergea drept înainte, pe mări. către ostrovul fericirii.

Cu grabă, trecu pe uliţile povârnite, urmat de slujitorul său. Ajunse la zidul mănăstirii şi-l pipăi. Îi dădu ocol şi se

opri subt arborele ştiut, la marginea medeanului. Atunci Bârlădeanu îl auzi pe beizade suflând pripit; şi se nelinişti şi el cercetând cu ochii în jur şi întinzând urechea. Pentru mintea lui, toată această strădanie era o nebunie curată. Sta cu luare-aminte, ca să deschidă pe undeva un drum de retragere, când dincolo de ziduri vor izbucni lătrături de zăvozi şi ţipete de muieri.

— Nebunia îmbracă strai de înţelepciune, mormăia el, desfăşurând scările.

— Ai spus ceva? îl întrebă beizade, clănţănind de nerăbdare.

— N-am spus nimica, stăpâne. Cred că mai avem vreme să ne întoarcem. Dincolo de zid au să se deştepte câinii.

— Zvârle scara! scrâşni Ruset, lovindu-l cu mânerele săbiilor.

Bârlădeanu zvârli scara. Întâia oară căzu îndărăt. A doua oară se prinse în cângile de fier.

— Ţine săbiile şi atârnă-te de scară cu toată greutatea, îi porunci Ruset. Dă-mi scara a doua.

Vâlcu primi săbiile, trecu cealaltă scară în mâinile reci ale lui beizade şi se atârnă în frânghia de matasă. Beizade se repezi în sus.

În acea clipă, cinci ori şase oameni răsăriră lângă ei, parcă i-ar fi fătat pământul. Grămădiră pe Bârlădeanu şi-i rupseră din braţe sacul cu săbiile. Doi se săltară după beizade şi-l traseră de picioare, prăvălindu-l la pământ şi punându-se asupra lui cu piepturile.

Şi Ruset şi Vâlcu se simţiră răsuciţi sub ghionturi, întorşi cu faţa în jos, aduşi cu faţa în sus şi cotrobăiţi sub straie.

Un glas gros îi judeca şi-i osândea în limba romeilor.

— Aha! cei mai puturoşi dintre toate dobitoacele! Ţapii lui Belzebut! Au adus cu dânşii nu numai săbii, ci şi pumnale! Ţineţi-i bine. Vor să necinstească, blestemaţii, sfânta mănăstire şi pe miresele lui Hristos. Trage şi cealaltă scară, Panaioti, să-i legăm burduf!

Beizade se zvârcolea cu învierşunare nebună, muşcându-şi până la sânge buzele. Pieirea pe care i-o vestise abatele franţuz era asupra lui.

— Stăpâne, gemu lângă el pădurarul, ţine-te bine, căci vreau să-i lovesc şi să-i dărâm.

Trecând, în aceeaşi clipă, de la vorbă la faptă, slujitorul îşi încorda arcurile picioarelor şi dădu peste cap pe cei doi care-l încălecaseră. Îi căzu, după ei, şi comanacul. Cu fruntea descoperită năpusti în cei de peste beizade lovituri de berbece, – două detunături una după alta, scurte şi înăbuşite. În acelaşi timp repezi şi pumnii în laturi cu străşnicie. Zvâcnind de la pământ, îl ajută şi Ruset, fulgerând cu pumnu-i osos în orice cap se înălţa în preajmă.

— Kirie eleison! se tângui unul dintre năvălitori; aceştia nu-s călugări; aceştia-s dracu! Daţi năvală asupra lor, fraţilor, şi nu-i lăsaţi, că ne scapă!

Bârlădeanu împinse înaintea lui pe Ruset. Duşmanii veneau din nou asupra lor. În capul descoperit al lui Vâlcu sunară de două ori toiegele ca-n piatră. În comanacul lui beizade se îngropară moale. Judecând fără vorbe primejdia şi înţelegând în acelaşi chip scăparea, şi stăpânul şi slujitorul năvăliră unul după altul în întuneric, la vale, pe râpa Fenerului. După tropotul îngemănat al paşilor, se simţeau alături. Li se păru că duşmanii, rămaşi în urmă, au amestecat beţele unii asupra altora. Totuşi îşi sporiră fuga până ce, la o răspântie de hudiţă, se socotiră destul de adăpostiţi în cotitura unui zid şi în întuneric. Vâlcu prinse pe beizade şi-l opri în pas. Apoi statură ca să răsufle foc, cu ochii holbaţi unul asupra altuia şi cu trupurile încovoiate.

— Ei, acu ce facem, stăpâne? întrebă pădurarul nu fără o ascunsă bucurie. Să ştii, măria ta, că ticăloşii aceştia ne cunosc cine suntem. De cum am intrat la han ne pândesc şi se ţin în jurul nostru.

— Se poate, Vâlcule, răspunse cu amărăciune Ruset. Nici la Balâklî nu mai îndrăznesc a mă întoarce. Ar fi fost mai bine să cad acolo, sub zid.

— Cugetând cuminte, măria ta, mai bine este c-am scăpat.

— Poate ai dreptate, mormăi, posomorit, beizade. Cât mai am viaţă în mine, merg înainte.

— Să ne ţinem, stăpâne, ca lupu-n preajma oii; numai să ne păzim viaţa. Acuma eu spun că în altă parte decât la casa franţujilor nu putem hălădui.

Îşi înălţară amândoi frunţile, cu urechile la pândă. Coborau din urmă de pe deal tropote şi glasuri amestecate. Sfâşie noaptea ş-un fluierat prelung, al unui străjer turc. Dar nimeni, de la casele negre din preajmă, din uliţi şi din ulicioare, nu îndrăznea să scoată capul şi să scapere lumină. Fără să se grăbească prea tare, cei doi fugari cotiră pe unde cădea umbra cerdacurilor, până ce tihna îi împresură de pretutindeni. La malul apei găsiră un caiagiu bătrân, care-i trecu dincolo.

Fără alt năcaz, suiră în Pera, la casa prietinească şi Bârlădeanu ciocăni la poartă. Îndată li se deschise, ca şi cum ar fi fost aşteptaţi; însă slujitorii se retraseră cu uimire când îi văzură. Înţelegând că străinul pe care nu-l cunoşteau şi care părea stăpân doreşte să vorbească numaidecât cu domnul abate Paul de Marenne, ţinură sfat, privind din când în când îndărăt, peste umăr, la noii veniţi. Dincolo de ferestrele oblonite, în sălile dinlăuntru, lumea nu dormea: Unul din slujitorii franţuji ai părintelui Paul ieşi dintr-acolo c-o lumânare în mână şi, apropiindu-se de adunare şi de vorbe, cunoscu pe Bârlădeanu. Cunoscu îndată şi pe Ruset şi dădu fuga înapoi, înlăuntru.

Peste puţină vreme abatele îşi primi oaspeţii singur, într-o odaie în care părea că fuseseră şi alţi musafiri, căci masa era întinsă, cu farfurii de mâncări reci şi cu sticle de vin roş. Domnul de Marenne se miră nespus de asemenea neaşteptată şi plăcută întâlnire. Văzând însă obrazul otrăvit al lui Ruset, îl rugă să-i aducă numaidecât la cunoştinţă ce i s-a întâmplat. Căci se vedea că s-a întâmplat ceva.

Atunci beizade Alecu îi povesti tot, privind urât într-o parte.

Domnul de Marenne îl ascultă în tăcere, fără deosebită simpatie, ceea ce îndârji întrucâtva pe boier.

— Totuşi, eu nu sunt vinovat cu nimica, îi zise franţuzul cu blândeţă, cuprinzându-i mâna. Bine te-ai gândit, prinţule, să cauţi la noi scăpare. Aici eşti ca într-o cetăţuie şi nimeni nu te poate vătăma. Nu încerc nici într-un chip să-mi lămuresc cum şi de ce palicarii aceia nebuni au sărit asupra domniei tale. De aflat, e cu putinţă să aflu, însă acuma avem ceva mai folositor de făcut. Fii bun şi te aşează pe acest scaun şi, ascultând alte veşti pe care vreau să ţi le împărtăşesc, întinde mâna spre friptură şi spre un pahar de vin. De mult te-aştept, ca să-mi plătesc cu plăcere către domnia ta o datorie veche,

— Nu mă simţesc în stare să pun mâna pe nimic din bunătăţile pământului, răspunse cu desnădejde beizade Alecu.

— Atunci ascultă veştile.

— Ascult. Nici o veste nu mai poate fi bună pentru mine.

— Nu sunt bune, într-adevăr, veştile mele; însă te interesează. Vreau să-ţi spun, prinţule, că, dacă ai fi avut prevederea să mă înştiinţezi şi pe mine de încercarea domniei tale, ai fi fost scutit de neplăcerea din astă-sară. Din ziua când am fost la domnia ta, domniţa Catrina nu se mai află la mănăstirea sfintei Marii Mugliotissa.

Ruset tresări, fără să-şi dezvăluie ochii.

— În ziua aceea, urmă de Marenne, Duca a ridicat-o, înfăţişând-o prea sfinţitului patriarh, ca să primească de la el binecuvântare. A doua zi dimineaţa, urmând porunca împărăţiei, s-a înfăţişat cu ea la Divan-Yolu, ca să steie la pâra lui Ştefan beizade. Îmi închipuiesc că, la această înfăţişare, domniţa a înţeles fie zădărnicia împotrivirilor ei, fie interesul de viaţă şi de moarte al părintelui său, legat nu numai de câştigarea hătmăniei Ucrainei, ci şi de pierderea Moldovei. A plecat capul şi-a primit hotărârea. Poate nădăjduieşte încă într-un ajutor al lui Dumnezeu. Să-l dorim şi noi şi să-l aşteptăm precum îl aşteaptă ea.

Beizade Alecu nu făcu nici un semn, nu rosti nici un cuvânt. Bârlădeanu îl privea furiş de lângă uşă. Înţelegea că se frământă în el o dihanie şi-l aştepta să cadă cu obrazul înainte în jos şi să piară; ori să se repeadă cu pumnii la gura zâmbitoare a franţuzului.

— Bine, răspunse în sfârşit, greu, Ruset, înghiţindu-şi întruna amărăciunea gurii; văd că nu-mi mai rămâne nimic de făcut.

Domnul de Marenne păru mulţămit de acest răspuns s-apuca iarăşi, cu bunătate, mânile prietinului său. Dar le găsi moi şi moarte. Cu buzele strânse, beizade îl privea pieziş şi viclean, ca şi cum s-ar fi gândit la altceva.

— Au plecat spre ţară? întrebă el.

— Da.

— Bine. Eu rămân atunci oaspetele domniei tale, până ce-mi va lumina Dumnezeu alte cărări.

Atunci abia îi ţâşniră din ochi lacrimi şi, plecând fruntea pe umărul prietinului său, dori să moară.

— Aceste lacrimi sunt bune, zise blând de Marenne. După ce le vei înghiţi, ai să cugeţi mai liniştit ce ai de făcut. Îndrăzneşte a încerca acest piept de fazan, pe care l-a fript destul de bine bucătarul nostru. Şi ascultă un sfat pe care ţi-l dau din prisosul unor vechi dureri. Dumnezeu, iubite prietine, a înmulţit neamul Evei, prevăzând, în marea lui înţelepciune, suferinţi ca ale domniei tale.

Ruset împinse la o parte fazanul.

— Domnule de Marenne, răspunse el cu zâmbetu-i strâmb, pentru mine domniţa Catrina e singura femeie pe lume.

— Cu toate acestea, ai ştiut şi de existenţa altora.

— Nu-mi mai pot aduce aminte de niciuna.

— Încearcă a-ţi închipui altele. E o bună doctorie. Experienţa ne arată că instinctul acesta e crud şi înşelător, în oscilaţiile lui alternează dezgustul. Focul lui lasă totdeauna cenuşă rece.

Ruset privi pieziş pe abate, închise ochii şi scrâşni.

— Cu toate acestea nu-ţi sunt duşman, zâmbi domnul de Marenne.

— O, nu.

— Făgăduieşte-mi că vei încerca să fii cuminte.

— Făgăduiesc.

— Încearcă friptura pe care ai respins-o şi vinul care-ţi stă dinainte. Fii tare, ca acel răzăş al cărui nume nu-l mai ţin minte.

— Dacă doreşti, încerc.

— Eşti hotărât într-adevăr să primeşti ospitalitatea mea câtva timp?

— Fără-ndoială.

— Atuncea să bem un pahar de vin pentru pacea inimii domniei tale.

— Primesc şi asta, oftă Ruset, cu pleoapele coborâte.

XXXII.

Pregătiri de mare nuntă domnească.

Urmarea fu că Ruset părăsi chiar a doua zi Stambulul, pe neaşteptate şi fără ştirea domnului abate de Marenne.

Planul lui, foarte ascuţit şi întru nimic atins de mormăirile lui Bârlădeanu, ţintea nu atât graba cât paza. Ştia că alaiul domnesc, cu rădvanuri şi cară, înainta încet din poştă în poştă pe drumul Odriiului.

— Umblând calare, noi putem oricând să-l întrecem, dădea el, cu întărâtare, lămuriri tovarăşului său; însă nu voi face nebunia să umblu pe acelaşi drum, în bătaia duşmanilor mei. Nu vreau să mă întâlnească slujitorii împărăţiei, nici mai ales să mă găsească oamenii solilor franţuzeşti. Multă pază s-avem dinspre duşmani: iar dinspre prietini şi mai multă. Prin urmare, fac un drum cu ocol chibzuindu-l bine.

— Oricât am ocoli, mârâi Bârlădeanu, ştiu eu că tot în-tr-acelaşi loc ajungem.

— Nu cumva ai voi s-ajungem în altă parte? Aşa că deocamdată ne pierdem urma, tot înspre asfinţit, pe unde am venit. Lăsând asinii, care nu sunt buni la întoarcere, încălicăm cai iuţi. Ajungând în Salonic cu bine, pălim spre

miezul nopţii la Belgrad. Şi de-acolo intrăm în ţara ungurească. N-am nici o grijă. Nimenea nu mă opreşte: nimenea nu mă ştie. Chiar dacă mă opreşte cineva, mă lasă cu Dumnezeu, neavând cu mine nimica de împărţit. Mie îmi place foarte mult în ţara ungurească.

— Îmi place şi mie, încuviinţă Bârlădeanu, căci m-apropii de ţara Moldovei şi de casă.

— Nu chiar aşa degrabă cum socoti tu, Vâlcule, căci eu mai am o socoteală. Dacă măria sa Duca-Vodă m-aşteaptă pe drumul Galaţilor cumva, eu am să vin de către Suceava.

— Înţeleg.

— Nu înţelegi; căci n-am să vin singur, nici numai cu tine; ci şi cu alţi tovarăşi bine armaţi. Ce nu s-a putut face la mănăstirea Mugliotissei, fac eu la Iaşi.

— Înţeleg şi asta, stăpâne. Turculeţ e oştean îndrăzneţ şi are braţ tare. Oricât i-ar plăcea galbinii cu zimţi, nu ştiu dacă s-a prinde; căci nici la Iaşi nu-i uşor; sunt ş-a-colo săbii vrednice.

Beizade privi cu dispreţ pe soţul său. Apoi rămase întristat în sine, trudit de patima care-l rodea. Umblau pe-un drum plin de pulbere, printre livezi de smochini; şi-n stânga li se deschidea marea, strălucită şi neclintită sub soare, spre aburul misterios al Anatoliei. Cu trăisti trecute pe după umăr şi atârnând în stânga, cu toiege în mâna dreaptă, se încovoiau subt arşiţă, având înaintea lor calea necunoscută a destinului.

În vremea asta Georgie-Vodă Duca umbla, cu alaiul său, pe drumul cel mare al împărăţiei, către ţara Moldovei. Se ducea şi spre ţara Moldovei, şi spre Ucraina turcească, al cărei tui îl dobândise în ziua împăcării sale cu Ştefan beizade, faţă fiind Sultan Mehmet. Îmbrăcase caftan nou şi sărutase poala strălucită. Toate-i ieşeau bine; şi nu mai rămânea alta Cuparurui celui bătrân, capuchehaia sa la Stambul, decât să scoată şi domnia ţării munteneşti pentru Duca cel tânăr Constantin.

Greutatea mare rămânea acuma numai dinspre partea paralelor. O asemenea călătorie, şi mai ales petrecere la împărăţie, istoveşte pe un Domn. Acel Stambul blăstămat e ca o gură a Tartorului. Poţi să torni în el comorile lumii, nu se alină în veci. De aceea, în rădvanul său, lângă Catrina, străbătând drumul Adrianopolului, Duca bătrânul sta cufundat într-o tăcere plină de îngrijorare. Se mai adăugau acum la toate şi cheltuielile nunţii. Fiind măria sa acum Voievod şi-n Moldova şi-n Ucraina, se cuvenea să facă ţeremonia aceasta cu mare strălucire, ca un crai, ca să se pomenească şi-n alte ţări şi la alte limbi de mărirea sa şi să rămâie însemnat şi-n letopiseţi.

— Nădăjduiesc de la Domnul Dumnezeu, vorbi el mai mult către sine, că secerişurile s-au făcut cu bine în ţară şi holdele dau folos. Fânaţuri au fost bune pentru vite şi oi; şi fiind fânaţurile bune, au avut strânsură şi albinele; căci aceste gâze, pe cât spune norodul, merg una cu oile. Om avea de unde strânge iar în vistierie.

— Socot c-a avut destulă grijă şi mama, pentru asta, răspunse Catrina, şi n-a fost zi să nu deie cu boldul în cinstiţii caimacani, ca să-i facă harnici. Cât despre nuntă, măria ta, poate să fie lăsată şi mai târziu şi mai ieftin, căci e destul o jertfă.

Duca-Vodă privi nemulţămit pe fiică-sa şi găsi în obrazul ei slăbit şi palid ochi încă împungători.

— Domniţă, îi răspunse el cu blândeţă, pe cuvântul şi pe învoirea ta m-am sprijinit eu la împărăţie.

Catrina oftă, îşi întoarse faţa către priveliştile astupate de pulberi, ca să nu i-o mai observe părintele său. Atuncea văzu, în laturea drumului, prin mirişti de mult secătuite, pe fratele său Constantin. Călărea mişcându-se mlădios, c-un trup semeţ şi-un obraz plăcut, cu ochii negri ca ai ei. Zâmbi către dânsa; însă ea nu-i răspunse şi fugi cu privirile, căci de ceea parte a lui Constantin sta strâmb şi puţintel gheboşat în şa Ştefan beizade. Avea un obraz smolit, bucălat şi bun; însă domniţa se simţi iarăşi arsă înlăuntru

de venin. Lângă Constantin-Vodă călărea osânda ei. Misirliu de mare preţ, împodobit cu sârmă de aur, strai bogat, vorbe bune şi supuse, pentru toate Catrina avea o respingere din fundul măruntaielor, ca pentru o mâncare rea. Îi veneau prea ades şi subt ochi, şi-n nări, şi la auz, şi n-avea putinţă să le înlăture căci sta, ticăloasă, mititică, domesticită, subt umbra tatălui şi Domnului său.

În fruntea alaiului umblau slujbaşii împărăteşti cu cele trei tururi; după obrazele domneşti, boieri şi slujitori de ţară, călări; iar la urmă carăle cu poveri. Popasurile erau destul de lungi şi costisitoare, deoarece pretutindeni se înfăţişau oameni ai împărăţiei, de toată mâna, ca să primească un dar de bani ori de postav.

— Iaca, aşa ne mănâncă aceşti păgâni bucăţică cu bucăţică, mormăi iarăşi Duca.

Îndemna din nou la sfat blând pe fiica sa, simţind către dânsa, uneori, o datorie de milă. însă Catrina se păstra tot îndărătnică. Înălţă cu nepăsare din umeri, fără a răspunde.

— Abia după ce trecem Dunărea, urmă bătrânul, mă simţesc cu inimă bună, ca-ntr-o casă şi-o gospodărie a noastră.

Domniţa nu răspunse nici acum. Se întoarse iar spre Constantin. Îndată se simţi lovită şi dintr-acolo şi se ghemui iar spre tatăl său. Constantin se alăturase de rădvan. O strigă şi văzu că nu-i răspunde. Înţelese şi de ce, căci lângă el sta mirele. Totuşi avea pentru Catrina prietinie şi ţinea să-i vadă obrazul zâmbind.

— Dragă şi frumoasă soră, îi zise el, plecându-se în şa, am aflat cu părere de rău că mâţa şi corbul fratelui meu beizade Ştefan n-au mâncat astăzi la amiază. I-au uitat bucătarii şi sunt în primejdie de moarte.

Mirele râse, aţintind un ochi strâmb spre domniţă.

— Le-am găsit de mâncare, lămuri el; am dat bacşiş şi îndată s-a găsit.

— Aşa este, îşi aduse aminte Catrina, îndreptându-se spre Constantin; se pare că într-adevăr beizade Ştefan are

plăcere pentru asemenea dobitoace; n-am înţeles însă de ce. Căci le poartă cu sine şi le îngrijeşte cu mâna sa.

— Mâţa a luat-o să vadă dacă zgârie, răspunse Constantin; iar corbul, ca să vadă dacă trăieşte o sută de ani.

— Nu-i adevărat! nu-i adevărat! strigă râzând beizade Ştefan.

— Ba da, urmă fratele; e adevărat. Căci Domnul Dumnezeu, care, în înţelepciunea lui, precum ştie beizade Ştefan, a pus moartea la sfârşitul vieţii, a dăruit corbului timp mai mult decât tuturor celorlalte vieţuitoare.

— Asta da; asta da.

— Vra să zică, e adevărat. Şi deşi cuvântul a fost dat omului ca să-şi ascundă gândirea, eu am înţeles chiar din vorbele lui beizade Ştefan că nădăjduieşte să ţie tovărăşie corbului până la acel veleat.

— Asta nu-i adevărat.

— Ba da.

— Atuncea, catadicsi să zâmbească domniţa, mergem c-o mare noutate la Iaşi.

— N-are să se schimbe nimic în târg la Iaşi, şopti Constantin aplecându-se în şa spre urechea Catrinei, decât c-are să sporească numărul dihăniilor.

Bătrânul Duca întoarse spre copiii săi un obraz nemulţămit, cu fruntea posomorită. Atuncea, în chip firesc, ca să arate o plăcere îndoită, Catrina încercă să râdă.

În afară de aceste fantazii de tinereţă ale lui Constantin, domniţa Catrina sta cu buzele strânse şi cu ghimpii desfăcuţi, ca ariciul, legănându-şi, în umbletul rădvanului, amarele ei mâhniri. Iar Duca-Vodă n-avea nici el pricini de desfătare, socotindu-se mai obijduit de griji decât toţi oamenii care trăiau sub soare. Cugeta, în somnia legănării drumului, nu atât la orânduielile unei nunţi ca aceea poruncită de însuşi Sultan Mehmet, cât la cheltuielile nouă – altele şi iar altele – care aveau să se îngreuie asupra lui ca un munte.

Orânduielile le desluşi deplin îndată ce ajunse la Dunăre şi trecu la Galaţi. Acolo îl întâmpinară boierii cu strălucit alai de călăreţi. Miron Costin vel-logofăt şi Sandu Buhuş vel-hatman veneau în frunte, cu firitisiri din partea ţării. Fiind vreme bună şi văzduh curat, după ce au apucat de la Galaţi drumul Tecuciului, au făcut popas la o dumbravă zisă a lui Macarie şi au stat la prânzare sub saivan, cântându-le din cobze şi din lăute un taraf de ţigani adus de boierii de la Bârlad. Atunci a ţinut sfat îndelung Duca-Vodă cu dregătorii săi cei mai de credinţă şi au hotărât să se deie zvon în ţară, făcându-se poftire tuturor de la mic până la mare la Iaşi, în zilele nunţii. Nimănui să nu-i fie cu silă, ci cu bună-voie, pentru bucuria pe care o are însuşi măria sa întorcându-se cu cinste nouă de la împărăţie, aşezând lângă semnele Moldovei buzdugan şi tui ale hătmăniei Ucrainei.

Deci, dară poftiţi să fie toţi mazilii şi boierii. Învoită este şi prostimea să vie cât şi cum va putea, însă pe de laturi, în priveală. Iar cătră Domniile vecine să plece slujbaşi dintre cei mai sprinteni şi mai isteţi cu cărţi, poftind la săptămâna nunţii soli din ţara muntenească, de la Ieşi şi de la cazacii din Ucraina cea mare de peste Bug.

Îndată s-a aflat în ţară despre toate, ca şi cum de deasupra acelui saivan de la poiana lui Macarie s-ar fi înşurubat demonul veştilor pe vânt şi pe nouri, plouând în toate cuprinsurile şi suflând în toate urechile.

În drumul cătră Iaşi, cu toate socotelile pe care le făcuse Vodă, au întârziat necontenit pe la intrări de sate şi pe la răscruci de drumuri. Căci ieşeau flăcăii călări, şi gospodarii ceilalţi, muierile şi copiii pe jos, închinând flori şi daruri miresei: mioare ţigăi, bărbânţe de brânză, budăie de miere şi altele, cum se pricepeau şi ei după mintea şi inima lor.

Atuncea au început a se zvoni şi altele, după cum e năravul norodului în ţara asta, – că însoţirea domniţei Catrina s-ar fi făcut sub silă, ceea ce nu era departe de adevăr. Îndată muierilor, cum l-au văzut, nu le-a plăcut mirele; însă se minunau de bogăţia straielor lui. Tot atunci şi tot după vechi

şi neistovit năravˌ decât care nu se află altul mai urât pe lume, prostimea a scornit şi vorbe de cântec, într-o privinţă pentru domniţa mireasă, pe care o căinau muierile cu mâna la gură, şi într-o privinţă pentru ciuda Domniei:

Decât să mănânc unt.

Şi să mă uit în pământ, Mai bine pâne cu sare.

Şi să mă uit la soare!

Au ieşit şi alte vorbe. De asta sunt buni moldovenii. Oamenii săraci, neavând moşii de împărţit, tamazlâcuri de vândut şi bani de aur de numărat şi de frecat cu huşte, se pun de dimineaţă şi până în sară şi vorbesc. Îşi lasă şi boul să le moară, şi casa să le ardă şi năvălesc unde cade veste despre ceva.

Aşa a fost în acea vreme a întoarcerii domniţei şi a pornirii acelei nunţi vestite, că s-au mai iscat, nu se ştie de la cine şi cum, nişte prepusuri despre fiinţa lui beizade Alecu Ruset. Multă vreme nu se ştiuse nimica despre el. Spuneau unii că s-ar fi amistuit în vreo ţară străină. Pe urmă, deodată, a fulgerat o ştire nouă cum că a răsărit în hotarul leşesc. De acolo, ori din zavistie, ori din alte răutăţi ale inimii lui, ar pune la cale să tulbure desfătarea care pornise la Iaşi. Ar fi având putere şi bani de la duşmanii lui Duca-Vodă şi stă pitit pândind numai ceasul.

În ziua când s-au fost înfăţişat solii străini cu darurile ş-au fost şi ei dăruiţi şi trimeşi cu alai de slujitori la gazde, măria sa Georgie-Vodă a stat în sfat cu Miron logofăt şi cu Buhuş hatman, scriind chiar cu mâna sa izvod pe masa spătăriei celei mici.

Hotărât a rămas să ţie desfătarea două săptămâni.

Şi să cânte muzici la curte şi-n târg: meterhaneaua la feţele alese şi ţiganii în alte părţi.

Iar când or sta muzicile, să sune clopotele bisericilor.

După ce-or suna clopotele bisericilor, să bată puştile. Câte zece încărcături de fiecare; în totul lui tot patruzeci de bubuituri în fiecare zi. Să se deie pulbere şi furtuială îndeajuns, ca să pocnească tare.

La poarta Curţii să se arate, în vremea meselor domneşti, peilivani şi măscărici, ca să râdă prostimea.

— Să râdă prostimea, a încuviinţat zâmbind logofătul Miron, şi cei flămânzi să uite mesele celor îndestulaţi.

Nunta avea să înceapă a doua zi. Cum va pune mireasa hobot, să purceadă danţuri în ograda Curţii şi pe toate uliţile târgului, cu toţi boierii şi jupânesele. Un cinstit vornic mare să poarte un cap de danţ şi alt cinstit vornic mare alt cap de danţ. Ş-atuncea, la pornirea danturilor, să se îmbulzească şi muzici, şi detunete de puşti, şi clopote odată, ca să se suie slava până la cer. (Să se deie osebit pulbere şi furtuială.)

În acest sfert de ceas, cinstitul vel-hatman cu drăganii să ridice în scări pe domnul mire, la gazdă lui, aducându-l la mănăstirea Goliei. O aduc şi pe domniţă părinţii săi şi druştele. Şi când a face semn vel-armaş din clopotniţă, cu toiag cu flamură albă, stau danturile, muzicile şi pistoalele. Stau aşa tot târgul şi noroadele, cum i-a găsit vremea, până ce înalt prea sfinţia sa părintele mitropolit Dosoftei pune cununiile pe capetele slăviţilor miri şi dă binecuvântarea. Atunci vel-armaş face iar semn şi muzicile, danturile, clopotele şi defunctele pornesc de iznoavă.

(Să nu se uite şi pentru pistoale, osebit pulbere.)

— Aşa; foarte bună rânduiala, încuviinţează măria sa Vodă Duca, oftând trudit, însă cu mulţămire. Se cuvine, pentru sfatul la acest izvod, laudă celor mai buni ai mei prietini.

— Măria ta, se cade să fie desfătarea noastră a moldovenilor mai presus decât a altora, răspunse logofătul Miron, cu semeţie.

— Ai dreptate, cinstite logofete Miroane. După atâtea năcazuri, măcar această mângâiere.

— Puţină este mângâierea stăpânitorilor, însă strălucită, măria ta.

— Drept şi adevărat cuvânt, întăreşte vel-hatmanul Alecu Buhuş.

— Deci, iubiţilor mei, adaogă Vodă, să fie fieştecare la ale sale, mâni, la ceasul hotărât. Eu am ale mele şi Doamna are ale ei.

În acea noapte, sâmbătă spre duminică, domniţa Catrina a stătut în odaia maicei sale, plângând. Aşa este alt năravla moldoveni: să plângă miresele, când se despart de vatra părintească. Iar pe când fetele plâng, neamurile râd, – căci le ştiu cu mare dorinţă să fie cât mai degrabă neveste. Dar aici Doamna Anastasia era prea supărată, căci vedea că lacrimile fetei nu-s prefăcute. Socotea asta ca un năcaz de care Maica Domnului ar fi făcut bine s-o scutească.

Deci druştele pregăteau peteala şi Doamna Anastasia suspina şi ea cu oţărâre împotriva fiicei sale.

Văzând pe maică plângând, Catrina îşi întoarse fruntea şi-şi zvântă ochii cu mişcări repezite. Apoi, prin altă cămară, trecu în cerdac, deasupra ogrăzii. Acolo dorea să steie singură. Unele din druşte încercară s-o urmeze. Ea le opri c-un gest şi c-un cuvânt neprietinos.

În alte seri, la ceasul acela, în cuprinsul zidurilor era deplină linişte. Acuma slujitorii curţii şi alţii străini foiau în toate părţile, vorbind vesel şi pregătind lucrurile fără folos şi fără urmare ale nunţii. Mai mult se încurcau unul pe altul, purtând şi aducând lucruri, mişcând căruţe, aprinzând focuri, cinstind băutură şi mâncând fără încetare. De dincolo de ziduri, din noapte şi din râpa Bahluiului, se înălţa zvonul tremurat şi monoton al miliardelor de broaşte. O adiere venea din când în când cu miros de baltă, umflând perdelele de borangic ale uşii deschise.

Departe, înspre viile de la Bucium ori spre Dealul-lui-Păun, lucea steaua unui foc de cositori.

Domniţa Catrina avu deşteptată din nou în ea un fel de amintire a simţurilor şi, fără voie, chemă cu sufletul dintr-acolo o veste.

Tresări. Îi atinsese umărul dădaca Măgdălina.

— Stai singură, sufletul mămucuţei?

Catrina nu răspunse. îşi feri umărul.

— Lasă gândurile, mămucuţă, îi strecură ţiganca vorbe şoptite; căci în acest ceas nu-ţi sunt de folos. Acu începe cu adevărat pentru o domniţă viaţa, când scapă din strânsoare şi intră în lume. Slobodă este după asta să facă aşa cum îi place, mai cu samă dacă are dibăcia care se cuvine, ori un sfat priceput.

— Dă-mi pace, dădacă! răspunse fata.

— Toate ale copilăriei rămân copilării, sufletul mămucăi, urmă dădaca Măgdălina. Nunta-i o hotărâre de la Dumnezeu şi trebuie să ne supunem. Nu te mai uita într-acolo, căci nu mai poate veni nici o veste. Acel crăişor, la care te vei fi gândind, îşi stecleşte ochii în altă parte şi şi-a început iar nebuniile. Eu într-însul n-am avut nici o încredere, măcar că-i fecior de domn. Sunt alţii mai vrednici; sunt alţii mai bogaţi.

Catrina întoarse capul, râzând răutăcios.

— Dădacă, spune ce ţi-a mai dăruit iar Ştefan beizade? Cercei ori salbă?

— Las' să-mi dăruiască, mămucuţă, că are de unde. Ai să-l vezi mâni îmbrăcat în fir de aur ca un Făt-frumos; are să-ţi fie soţ ş-ai să-l iubeşti.

— Închide-ţi clonţul, dădacă. Eşti o vicleană!

— Vai, mămucuţă, cum poţi grăi astfel? Te-am crescut şi te-am făcut frumoasă; te-am apărat de boale şi ţi-am împlinit toate gusturile. Se cuvine s-asculţi şi cu-vântul meu.

— Du-te, Măgdălina, şi lasă-mă! porunci domniţa.

Ţiganca prinse a se tângui, cu lacrimi.

— Asta-i răsplata mea, sufletul mămucuţei? Vai de zilele mele! Bobii şi cărţile, care nu spun decât adevărul, te îndeamnă să fii cuminte şi să te supui.

— Ţi-am spus să te duci!

— Of! Dumnezeu şi Maica Domnului să-l bată pe acel pribeag care ţi-a tulburat viaţa. Credeam să te lăs să petreci ca o fată mare, să ai plăcerea unei jucării, aşa cum petrec fetele şi cum am petrecut şi eu în vremea mea. Dar cum a putut, blăstămatul, să-ţi lese asemenea boală în oase!

Să nu mai ajungă a vedea lumina de mâne-dimineaţă! Să-i intre în sânge furnicile şi să-l înăduşe pară de foc!

— Dădacă, nu blăstăma! Tu eşti vinovată.

— Vai de mine şi de mine! Cum se poate să vorbeşti astfel, sufletul mămucăi, şi să mă osândeşti? De când am pornit de la Ţarigrad şi l-am lepădat pe celălalt, descânt şi fac deslegări; şi cer Maicei Domnului să-ţi schimbe căutăturile spre istalalt, să-l vezi frumos şi drept şi să-ţi fie drag în ziua nunţii.

— A rămas însă tot cum îl ştiu.

— Fii cuminte, mămucuţă, şi crede că bărbatul nu-i urât noaptea.

Catrina se răsuci deodată aprig spre ţigancă. Smulgându-şi un ac din conci, i-l repezi la subsuoară. Împunsă, dădaca îşi gemu răcnetele şi căzu în genunchi, cuprinzând poala domniţei şi sărutând-o.

— Omoară-mă, sufletul mămucăi, dar să ştii că aşa-i cum spun eu.

— Lasă-mă, suflă cu răutate, spre ea, copila. Du-te. Vreau să fiu singură.

— Nu te mai gândi la el, mămucuţă.

— Vreau să-l mai văd o dată.

— N-ai să-l mai vezi.

— Ba am să-l mai văd.

Îşi sticli iar acul. Ţiganca se zvârli îndărăt printre perdele, ca subt ameninţarea unei vipere. Acolo se tângui în şoaptă un timp; apoi rămase tăcută, pândind. Catrina o simţi tot în preajma ei.

— Vină-ncoace, dădacă! îi porunci ea într-un târziu.

Ţiganca se târî în brânci, gudurându-se şi căutându-i mâna.

— Stai aici, lângă mine, şi taci. Nici să nu te ştiu.

Măgdălina se ghemui într-un colţ al cerdacului, ca un câne supus; şi domniţa, cu acul încă în mână, urmă a privi pe gânduri noaptea şi focul dinspre Dealul-lui-Păun. Vârful acelui ac îl simţi şi-n inima ei. L-ar fi dorit în inima tuturor

celor care o asupreau, robindu-i viaţa şi tinereţa. Ar fi vrut să mai plângă, dar amărăciunea îngheţase în ea.

Murmurul şi mişcarea ogrăzii domneşti urmau dedesubtul său. În una din cămările de aproape ale casei mici, unde era lumină mare şi ţinea Vodă sfat, auzi deodată glasuri crescute. Înţelese că părintele său e mânios. În noaptea aceea pesemne că nu-i era dat nimănui să fie cu sufletul împăcat.

— Ce este iar? striga Vodă.

— Măria ta, răspunse un aprod cu glas mai, slab, ca de departe; se roagă dumnealor vornicii de târg Neculai Ciocârlan şi Iordachi Ponici să binevoieşti a-i primi, având a pune o rugare la picioarele măriei tale.

— Astăzi toţi se roagă! Astăzi toţi cer! răcni Vodă cu dezgust. Asta nu-i nuntă, ci bir. Bănuiesc eu ce poftesc dumnealor. Să îndrăznească să intre. Să vedera ce au a cere.

Prin lumina uşii, se strecurară în cămara măriei sale cei doi boieri, cu capetele plecate, strângându-şi, cu mânile la piept, anteriile.

Se făcu o clipă tăcere mai mare.

— Spuneţi! porunci Vodă.

— Măria ta, se ridică Un glas subţiratic, târgu-i plin de oaspeţi, după cum se ştie, care au venit, cu slugi, cu cai şi cu toate ale lor, la slăvită nuntă domnească. Pe lângă soli, pe care i-am aşezat pe toţi după cuviinţă, au năvălit şi prea mulţi boieri şi mazili, cărora iarăşi le-am dat gazde şi cuhnii.

— Prea bine; aşa am poruncit eu, aşa trebuie să faceţi. Ca să mulţămesc pe toţi şi mai ales pe străini, am scos sodom de bani, din vistierie, sângerându-mă şi i-am vărsat ca pe gârlă. I-am vărsat ori nu?

— Aşa este, măria ta, dar atâta lume ca acum n-am pomenit în Iaşi niciodată.

— Să fie.

— Însă n-ajung paralele pentru tainuri, măria ta.

— Cum?

— Banii n-ajung, măria ta. Iată, mâni e veselia cea mare şi va să punem pe mese alte bucate şi vinuri, mai multe decât până acum.

— Să se puie. De ce v-am rânduit? De ce v-am lepădat bani?

— Nu ne-ajunge, măria ta.

— Cum? N-am auzit bine:

— N-ajunge, măria ta.

Glasul lui Vodă se iuţi deodată, c-o mânie aspră.

— De asta aţi venit voi să mă tulburaţi în această sară a nunţii fiicei mele? Asta e firitisirea pe care mi-o aduceţi? Voiţi să mă jupuiţi de viu! Să vă dau şi iar să vă dau! alta nu ştiţi. De cinci zile dau fără contenire. Am dat tot. Luaţi-mi încaltea şi sufletul, ca nişte varvari ce sunteţi! Ce-ţi făcut cu paralele vistieriei mele, pe care vi le-am încredinţat? Ce-aţi făcut cu ceea ce v-am deşertat din cămările Doamnei? Aţi putut hrăni o împărăţie, – şi voi veniţi şi cerşiţi iarăşi?

— Măria ta, noi nu cerem pentru noi, ci pentru nuntă; căci am istovit tot ce-am avut.

— Aha! aceştia sunteţi voi? tună Duca. Aţi luat ş-aţi istovit? Ieşiţi!

— Luminate Doamne! îndrăzni cu tărie al doilea glas.

— Cum? Tot aicea sunteţi? Lipsiţi din ochii mei!

— Unde să ne ducem, luminate Doamne? Cui să cerem?

— Unde? Cui să cereţi? Pe mine mă întrebaţi? Scoateţi de unde aţi agonisit! Ieşiţi la drumul mare şi prădaţi, cum m-aţi prădat pe mine!

Glasul lui Vodă era aşa de înverşunat, încât domniţa se cutremură.

— Ce mai aşteptaţi? răcni Domnul. Îndrăzneala aceasta faţă de stăpânul vostru să nu socotiţi că rămâne fără pedeapsă.

Domniţa văzu pe perdele mişcându-se, greoaie şi fără formă, umbra părintelui său. Înălţă un braţ. Auzi, cu sunet năbuşit, bătaia buzduganului, şi căzu îndărăt, cu frică, în braţele dădacei Măgdălina.

— Vai, sufletul mămucăi! scânci ţiganca. De acel buzdugan m-am temut eu totdeauna; şi de iazul de devale, în care mă poate zvârli, cusută în sac, Buga, – să mă mănânce racii. Nu te mai gândi la nimica; primeşte ce ţi-i scris, căci a intrat în măria sa un balaur!

Cu fruntea în palme, copila şovăi îndărăt şi intră iar în odaia în care Doamna Anastasia şi druştele pregăteau hobotul său de slăvită mireasă.

XXXIII.

Cel din urmă, în care domniţa Catrina mai vede o dată pe beizade Alecu.

Înspre sfânta duminică, înainte de a se lumina bine de ziuă, deodată s-a iscat zvon în târg de cătră feredeul turcesc, ca şi cum s-ar fi aprins un pojar. Acolo, la casa dumnealui boierului Ilie Ţifescu, avea gazdă Ştefan beizade, mirele.

Zvonul se iuţi şi se aprinse; era însă aşa de deşănţat, încât nici un cap cuminte nu voia să-i deie crezare. Numai prostimea, care-i gata la toate cu gura căscată, striga şi credea.

Ilie Ţifescu singur dăduse năvală, pe jumătate dezbrăcat, la Curtea Domnească, trecuse printre străji şi ceruse cu răcnete intrarea la măria sa Vodă.

Sărind din pat, Domnul se mira nespus, adunând pe el straiele cu grabă şi gâfâind.

— Ce este? s-a aprins târgul, Ţifescule? De ce eşti într-o stare aşa de zbârlită şi te uiţi aşa de holbat la mine?

— Bine ar fi fost să se aprindă târgul, măria ta. Ar fi fost luminăţie. Aşa, e o poznă pe care numai un nebun o poate pune la cale. Am stat mult în cumpănă: să vin ori să nu vin; ş-acu, după ce-am venit, nu ştiu ce să fac; să spun, ori să nu spun.

— Ce este, pentru Dumnezeu? Ai venit – de-acuma nu mai poţi tăcea. Despre cine-i vorba?

— Despre Ştefan beizade, măria ta.

— Cum ai zis? E vorba de mire? Ce i s-a întâmplat? S-a îmbolnăvit tocmai azi? ori i-a venit o fierbinţeală de fugă, precum i-a mai venit şi altădată?

— Nu, măria ta. Mirele s-a arătat cuminte şi bucuros. Am stat până către miezul-nopţii cu el, la taifas, cinstind vin. Dar n-am băut mult; numai două-trei pahare…

— Lasă asta, Ţifescule.

— Las, măria ta. Cum spun, după asta s-a dus în iatacul lui la culcare. I-am dat ş-o ţigancă mai vârstnică, să-l scarpine la tălpi. Are năravul acesta, că nu poate adormi fără să-l scarpine cineva la tălpi. A aţipit în scurt ş-a dormit până acuma un ceas când l-au deşteptat nişte slujitori. Scoală, zice, că este poruncă de la măria sa Vodă.

— Eu? pufni Duca, din ce în ce mai nedumerit; n-am trimes după nimeni.

— Ştiu, măria ta; am înţeles eu asta numaidecât. Să se scoale! îi strigă acei slujitori, să se îmbrace şi să vie singur. Beizade Ştefan se scoală şi trage repede straiele pe dânsul. Eu stau întâi şi mă gândesc: ce să fie? Şi mai auzind o dată glasul şi necunoscându-l nici într-un chip, mă scol din aşternut în starea în care mă vezi ş-acuma, măria ta. Deschid uşa, să întreb: cum, ce-i? Atuncea m-a poprit un oştean, punându-mi mâna în piept. Era unul înalt şi pletos; se uita urât. Când văd că-mi pune mâna în piept, mă supăr de asemenea obrăznicie; mă răstesc la el şi-i strig să piară din faţa mea. Eu sunt Ilie Ţifescu! zic. Dar el a rânjit şi iar mi-a pus mâna în piept. În vremea asta, aud pe mire grăind la scara cerdacului. Tot întreba ceva; tot îi răspundeau unii şi alţii; el părea că se împotriveşte. Ş-odată, îl aud răcnind cu spaimă:

Boierilor! fraţilor! slugile mele! nu mă lăsaţi!” Duca-Vodă, la acest punct al povestirii Ţifescului, îşi cuprinse capul cu palmele, răcnind şi el:

— Cum se poate asta? Ce însemnează asta? Ce s-a întâmplat?

— Stăi, măria ta, că-ţi spun: am aflat îndată ce-i. Cum aud chemarea, pălesc cu dosul palmei pe slujitorul acela care-mi sta în cale şi trec. Începea să slăbească întunericul şi se zărea ca prin sită. Atunci, cum am văzut pe Alecu Ruset în capul scării, am înţeles.

— Ce? Nebunul şi blăstămatul acela? răcni iar Duca. De ce? de unde? Poate-ai băut prea mult, Ţifescule: ori visezi.

— Nu, măria ta; nu, măria ta. Precum spun, era el, împreună cu Turculeţ şi cu alţi blăstămaţi, pesemne nişte joimiri de la Ieşi, în straie schimbate moldoveneşti.

— Cum îndrăzneşte! cum îndrăzneşte! strigă crâşnind Duca şi trăgând smuncit alte straie pe mânici – şi repezindu-şi picioarele în încălţări. De ce nu mi-ai spus dintr-odată asta? Şi ce-ai înţeles dacă l-ai văzut? L-au luat pe beizade Ştefan?

— L-au luat, măria ta.

— Aşa este! Şi tocmai într-o zi ca asta! S-a mai pomenit asemenea nelegiuire! Dar mai ales s-a mai pomenit o ruşine ca asta, să lipsească mirele de la biserică în ziua nunţii! Nu se poate să-l fi luat. Nu s-a zbătut? Nu i-a pălit cu sabia, cu pumnul? Nu i-a muşcat cu dinţii?

— N-avea ce le face, măria ta. L-au luat; dar îl întoarcem noi, măria ta, n-ai grijă.

— Cum să-i întorci, dacă zici că l-au luat şi l-au dus? Domnia ta eşti aici şi-mi spui: şi ei se duc cu el. Eu mă zbat şi-mi smulg părul şi slujitorii mei dorm cu toţii. Cum să-l întoarcă şi cine să-l întoarcă? Ah! aceasta a fost soarta mea pe lume, să nu am în jurul meu decât gură lacomă, iar mie acuma îmi trebuiesc braţe de prietini.

— Măria ta, milostiveşte-te şi-mi îngăduie.

— Ce să-ţi îngădui? se holbă Vodă la boier. Oare nu-i înţelegi domnia ta planul acestui blăstămat Alecu Ruset? De mult coace el fapta aceasta; de mult o vede cu ochii lui de şopârlă! Face asta, să creadă împărăţia că eu pun la cale depărtarea mirelui. Noi nu l-am dorit; împărăţia ne-a silit

să-l primim. Ş-acuma făptuieşte Duca asemenea viclenie. Înţelegi?

— Înţeleg, măria ta.

— Văd că înţelegi domnia ta asta; dar eu nu înţeleg cealaltă. Cum s-a putut lăsa astfel ca un nemernic beizade Ştefan, să-l ridice pe sus ca pe-un sac de făină? Dar domnia ta cum ai putut răbda să ţi se petreacă subt ochi asemenea ticăloşie? N-ai avut slujitori la care să strigi? N-a sărit lumea de pe uliţă?

— Măria ta, rog cu umilinţă a-mi îngădui să isprăvesc cele începute. Nu ne certa şi nu ne osândi, măria ta; căci nici beizade Ştefan nu s-a lăsat să-l ridice ca pe-un sac; nici eu n-am stat cu mânile în sân.

— Atunci vorbeşte; spune ce s-a făcut; nu mă lăsa astfel, Ţifescule! strigă Domnul bătând cu piciorul în duşamea şi cutremurând-o.

— Spun, măria ta; de asta am venit; milostiveşte-te şi mă lasă să isprăvesc. Când am văzut una ca asta ş-am înţeles ce este, am răcnit la slugile mele. Ca un leu am răcnit, cu mult mai tare decât răcneşti măria ta acum. Numai ce-au ieşit care dincotro de la grajduri şi oclăi; unii cu săbii, alţii cu beţe, alţii cu nimica – numai cu virtutea. Iar beizade Ştefan a pălit cu palmele în hoţii care-l îmbrăţişaseră, îi pălea şi-i suduia. Dar ei tăceau şi-l duceau. M-am repezit şi eu între dânşii. Atuncea am văzut pe Ruset la doi paşi numai, aşa cum te văd pe măria ta. Rânjea la mine, a ridicat braţul şi mi-a pus sabia în gât. A trebuit să dau îndărăt.

— Nu l-ai întrebat cum îndrăzneşte?

— Am întrebat, măria ta… Cum îndrăzneşti? zic. El răspunde: îndrăznesc bine. M-am îmbrăcat frumos şi m-am bărbierit pe ziua de azi şi am poftit şi eu la nuntă! S-a întors cătră Turculeţ, râzând. Amândoi s-au aruncat pe cai; l-au suit de aripi şi pe Ştefan beizade între ei pe alt cal, şi au dat năvală pe poartă. Atuncea au pălit în ei slujitorii mei ş-ai lui beizade Ştefan cu ce-au putut. S-a sculat şi uliţa, răcnind foc. Ei îşi deschideau cale, slobozind pistoale în vânt. Pe loc

am ţipat la Ghiţă Stavnicu şi frate-său, oamenii mei de credinţă, pe care-i ştiu sprinteni şi i-am repezit pe unul la domnia sa Buhuş hatman şi pe celălalt la Cantemir serdar. Acesta mai ales ştie treaba leşilor şi are slujitori descălicaţi în ogradă la dânsul.

— Ai făcut asta, Ţifescule?

— Am făcut, măria ta, se mândri boierul, în straiele-i de noapte. De ce să nu fac, măria ta? Acest cap a învăţat să judece, chiar în cea mai mare primejdie.

Domnul nu-şi putea veni în fire, scoţând întruna strigăte de mirare şi de mânie. Târî după el afară pe boier şi-l scutura de braţ, răcnind în acelaşi timp cu glas răguşit, din foişor, către ograda înţesată şi frământată de lume şi de oşteni.

— Să se tragă clopotele de primejdie! să se scoale toată slujitorimea asupra hoţilor!

Buhuş venea spre foişor. Când auzi asemenea răcnet, întinse braţele, zbătându-se spre Domnul său în semn de potolire:

— Ce este, măria ta? Linişteşte-te! Vrei s-aduni aici prostimea? Ce-ai făcut, Ţifescule? Ai venit la măria sa Vodă în asemenea stare?

— Ai auzit? ai aflat, vel-hamane?

— Am auzit, măria ta; am aflat; ştiu tot, domoleşte-te. De mai bine de un ceas am dat porunci. Cinstitul acesta boier încă nu era hotărât să năvălească dezbrăcat asupra Curţii, să te tulbure pe măria ta, şi eu şi repezisem un pâlc de călăreţi cu Ciudin. Constantin serdar şi Dediu, care s-au nimerit sub mâna mea tot atunci, au fost şi ei pe cai în clipă. Şi dacă mai ales aceştia doi au pus picioru-n scară şi ţin în mâna lor sabie, nu este om pe lume pe care să nu-l ajungă şi care să le steie împotrivă.

Domnul pufnea încă precum îi era obiceiul şi-şi holba ochii în juru-i. Înţelegea însă, văzând figura liniştită a lui Buhuş, că primejdia începe să fie cu mult mai mare pentru aceşti dezmetici care au cutezat peste ce se cuvine, decât pentru

strălucita nuntă domnească. Izbuti să se domolească deplin. îi era acum în grijă să nu se înteţească şi să crească în mulţime roiul zănatic al minciunilor.

— Bine este, hatmane, se întoarse el către Buhuş, să nu se simtă nimic, şi beizade Ştefan să fie întors la locul său ca de la o plimbare.

— Aşa este cuminte şi aşa se va face, măria ta! încuviinţă Buhuş.

În acest răstimp, se făcuse ziuă deplin. Se arăta cunună trandafirie de soare în răsărit; şi la mănăstirile de pe dealuri, la Galata şi la Cetăţuie, sunau cele dintâi clopote.

Buhuş coborî din foişor treptele şi slugile lui îl ajutară să încalece calul pe care i-l aduseseră.

— Încotro îi alunga? întrebă din urmă Vodă.

— Înspre viile de la Copou. Rog pe măria ta să n-aibă nici o grijă. Sunt poteci de-a dreptul; unii au să le iasă înainte şi-n coastă. Alţii îi alungă din urmă. Ori încotro ar face, cad ca într-un voloc.

Domnul avu un râs silnic. După spaimă, simţi înfiorarea bucuriei. În acelaşi timp îşi privi scârbit straiele amestecate, aruncate şi trase în neorânduială pe el. Dădu îndărăt, spre cămara lui, rânjindu-şi din nou mânia pe care o avea în gâtlej ca pe o ragilă. Buzduganul cel mic, cu care bătuse în ajun pe vornicii de târg, fu cel dintâi lucru pe care-l căută şi-l puse la îndămână, pe masă.

Nu trecu vreme mai mult decât un ceas de la plecarea vel-hatmanului Sandu Buhuş, când Domnul simţi în curte freamăt nou. Îndată ieşi iarăşi în foişor.

O samă de călăreţi intraseră asudaţi şi colbăiţi ca după o trudă năprasnică şi treceau spre odăi. Oamenii îi întrebau ce-a fost şi ei nu răspundeau; Vodă avu iarăşi un val de nelinişte. Dar Buhuş sosi îndată după ei, abătu spre Vodă. opri scurt şi descăleca.

Duca n-avu nevoie să-l mai întrebe. Îi cunoscu vestea după faţă. Îi ceru lămurirea cea bună numai c-o mişcare în sus a sprâncenelor şi c-o uşoară clătire din cap.

— S-a isprăvit, măria ta, răspunse cu linişte vel-hatman. Să dai măria ta, poruncă să cureţe slujitorii ograda, mânând lumea devale, către odăile siimenilor. Să le deie acolo pită şi rachiu. Ca să poată drăganii care vin în urmă intra fără împiedicare. Să nu mai ştie prostimea toate.

— Să le deie rachiu şi pită, încuviinţă Domnul. Să-i mâie încolo, la vale. Vra să zică, iubite al meu vel-hatmane, au prins pe tâlhari.

— Asta era mai greu, măria ta, căci n-au stătut. Au avut cai bine hodiniţi. Şi s-au ţinut tari. Mai ales acel Turculeţ, care ş-acuma s-a dovedit viteaz. Au lepădat pe beizade şi s-au dus. Dar unul tot a rămas.

— Cine? tresări Duca.

Pe loc înţelese că izbânda lui în sfârşit se împlinea şi, făcând o cruce mică în mijlocul pieptului, mulţămi sfântului Neculai episcopul Miralichiilor şi lui Georgie biruitorul balaurului şi Maicii lui Dumnezeu cea fără de prihană. După ce se închină spre răsărit, se întoarse:

— L-au prins pe Ruset?

— L-au prins, măria ta.

— Şi l-au pus acolo, pe loc sub sabie?

— Asta nu, măria-ta. N-aş fi cutezat nici eu să fac asta, ştiindu-l ocrotit din anume parte.

Duca rânji şi pufni cu dispreţ prin buzele-i groase.

— A fost ceva de mirare, urmă Buhuş, fără a părea că bagă în samă mişcările frământate de nerăbdare ale Domnului său. Se pare că Alecu beizade s-a tulburat şi s-a rătăcit cu desăvârşire. Când a văzut că-l ajung din urmă oştenii măriei tale, a prins a bate cu latul sabiei într-ai lui, ca să-i oprească: să facă faţă. Aceia însă nu erau nebuni ca el. Nu se socoteau destui; se socoteau şi înşelaţi pesemne că au fost vârâţi într-un târg plin nu ca un stup, ci ca un viespar. Iar dintr-o lature, din altă parte, se arătau şi Cantemir şi Dediu cu oamenii lor. Văzând mare primejdie şi pieirea capului, s-au smuls de lângă dânsul, au descălicat pe beizade Ştefan, şi, luându-i calul numai cu şaua, s-au

năpustit pe-o vale. Atuncea acest nebun a rămas singur şi-a făcut faţă, ca un lup rău. Striga de departe la el un slujitor al său: măria ta, încalică şi fugi, că te prăpădeşti! El a început să râdă. A tras sabia. O cumpănea în stânga şi-i cerca ascuţişul cu dreapta. Slujitorul lui acela a stupit într-o parte, a bătut în cal cu pana sabiei şi n-a mai aşteptat. S-a tot dus după ceilalţi. Au venit către nebun serdarul Constantin şi Dediu. Le-a făcut faţă şi i-a ţinut pe amândoi în loc. Au trebuit să se ferească în mai multe rânduri de sabia lui, ca de nişte clănţănituri de colţi, când ai vârât fiara la strâmtoare. În sfârşit, au sărit şi alţii. A prăvălit pe câţiva sângerându-i. Ceilalţi l-au pus cu greutate la pământ, legându-i mânile şi cetluindu-i gura; căci încleştează cu unghiile şi rupe cu dinţii. Acuma îl aduc. Vin îndată în urma mea.

— Ha-ha! săltă glas măria sa, ca şi cum îl păleau stropituri reci de apă. Îl aduc îndată pe domnia sa beizade Alecu? Foarte se bucură sufletul meu. Iar ceilalţi s-au dus?

— S-au dus. Am poruncit la o samă de drăgani să-i alunge întruna, dar nu socot că avem nevoie de altă izbândă.

— N-am nevoie de altceva, prietine Alecule. Spune ce-aţi făcut cu mirele şi m-am luminat.

— Mirele, măria ta, s-a întors la gazda lui fără nici o stricăciune. S-a arătat viteaz şi mi-a spus râzând că se duce la feredeu, ca să se cureţe pentru sfânta cununie care-l aşteaptă.

— Foarte bine, că s-a arătat viteaz, ca un ginere de domn. Ha-ha! Şi mi-l aduc aici pe domnia sa beizade Alecu?

— Întocmai, măria ta; ar fi bine să-l primeşti cu linişte, cum se cuvine într-o zi ca asta.

— Se-nţelege, cinstite vel-hatmane; nici nu se poate altfel. Am uitat toate câte am suferit de la el. Am lepădat din mine tot veninul pe care mi l-a dat să-l beau.

Duca ridică ochii crunţi. Pâlcul al doilea de slujitori, cu Constantin serdarul Cantemir, intrase buluc în grabă pe sub bolta porţii celei mari, şi, prăvălind în dreapta şi-n stânga

pe cei care mai stăruiau şi mai căscau acolo gura, se opri în vederea lui Vodă. Doi călăreţi coborâră din şa o fiinţă slabă, palidă, cu mustăţile încurcate de aţe de sânge. Gura îi era astupată; mânile răsucite şi legate la spate.

Era o rămăşiţă dintr-un fudul beizade Alecu de anul trecut. Slujitorii îl puseră pe picioare. El se cumpăni. Îl aburcară de subsuori pe trepte. Duca îl aştepta cu ochii scăpărând, cu gâtul şi cu barba întinse înainte.

— Aduceţi-l aici! porunci Domnul încet, cu linişte. Voi l-aţi cruţat şi bine aţi făcut. Eu însă l-am cumpărat. L-am plătit bani mulţi.

Beizade Alecu îl privi fără ură, c-o oboseală nesfârşită sub pleoapele pe jumătate căzute.

— Aduceţi-l aproape! porunci iar Vodă, cu glas tremurat.

În aceeaşi clipă înălţă de la spate în sus buzduganul şi păli în frunte, între ochi, pe Ruset. Prinsul se cumpăni; ochii i se încruntară şi partea de sus a feţei se coloră uşor trandafiriu sub năvala sângelui. Pleoapele bătură. Apoi rămaseră deschise neclintit. Se abătu într-o parte, după aceea înainte şi căzu cu faţa în jos, lovind cu fruntea lespezile.

Sandu Buhuş îşi suci într-o parte obrazul şi-şi ridică mâna dreaptă la tâmplă, apărându-şi privirea. Apoi se întoarse în grabă; aduse pe mort cu faţa în sus. Scoţându-şi de pe sine, repezit, straiul, îl aruncă deasupra şi închise ochii care-l priveau ţintă.

Atunci, fiind soarele destul de înălţat şi auzindu-se de pretutindeni clopotele sfintelor biserici, chiotele nuntaşilor şi pocnetele pistoalelor, femeile ieşiră din odăile Doamnei, cum le fusese rânduit după izvod. Erau măria sa Anastasia-Doamna, mireasa, druşte şi jupânese multe de boier. Domnia sa cinstitul vel-hatman încă nu acoperise capul, când femeile, copilele şi Doamnele văzură pe mort şi-l cunoscură. Ţipând cu spaimă, îşi zbătură în sus braţele şi fugiră îndărăt, cu foşnet de fuste.

Mai înfricoşată, căzută într-un colţ de divan, păru mireasa, învăluită în hobotul ei strălucit. Privi înainte-i fără să vadă

pe nimeni, apoi îşi încovoie fruntea pe genunchi, lăsându-şi mânile albe să atârne într-o parte, ca şi cum ar fi fost străine de dânsa. Veni către ea, cu spaimă, dădaca şi începu să-i sufle deasupra şi să-i descânte, ca să depărteze ceasul rău.

De la măria sa Domnul intră, nu târzie vreme, poruncă să se urmeze fără schimbare rânduielile hotărâte, şi femeile să iasă, căci leşul ticălosului a fost înlăturat.

SFÂRŞIT